YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu toinen jaosto)

11 päivänä maaliskuuta 1999 *

Asiassa T-141/94,

Thyssen Stahl AG, Saksan oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Duisburg (Saksa), edustajinaan kirjallisessa käsittelyssä asianajajat Jochim Sedemund ja Frank Montag ja suullisessa käsittelyssä asianajajat Montag ja Barbara Balke, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Aloyse May, 32 Grand-rue,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään aluksi oikeudellisen yksikön virkamiehet Julian Currall ja Norbert Lorenz sekä komissiossa toimiva kansallinen virkamies Géraud Sajust de Bergues, sittemmin oikeudellisen yksikön pääjohtaja Jean-Louis Dewost, Julian Currall ja komissiossa toimiva kansallinen virkamies Guy Charrier, joita avustaa asianajaja Heinz-Joachim Freund, Frank-

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

furt am Main, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii pääasiallisesti, että yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kumoaa eurooppalaisten teräspalkintuottajien välisiä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevan, EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta 16 päivänä helmikuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/215/EHTY (EYVL L 116, s. 1),

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: tuomarit C. W. Bellamy, joka hoitaa jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä A. Potocki ja J. Pirrung,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä sekä 23.3., 24.3., 25.3., 26.3. ja 27.3.1998 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

A *Alustavat toteamukset*

1 Käsiteltävänä olevassa kanteessa vaaditaan kumottavaksi eurooppalaisten teräspalkintuottajien välisiä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskeva, EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta 16 päivänä helmikuuta 1994 tehty komission päätös 94/215/EHTY (EYVL L 116, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös), jossa komissio on todennut 17 eurooppalaisen terästeollisuusyrityksen ja niiden yhden toimialajärjestön osallistuneen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti eräisiin sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin hintojen vahvistamiseksi, markkinoiden jakamiseksi ja teräspalkkien markkinoita yhteisön alueella koskevien luottamuksellisten tietojen vaihtamiseksi ja jolla komissio on määrännyt 14:lle tämän alan yritykselle sakkoja 1.7.1988—31.12.1990 tehdyistä rikkomisista.

2 Kantaja on suurin Thyssen-konserniin kuuluvista terästuotantoyhtiöistä. Sen liikevaihto tilivuonna 1989/1990 oli 8,241 miljardia Saksan markkaa. Vuonna 1990 sen teräspalkkien myynti yhteisön alueella oli 187,5 miljoonaa Saksan markkaa eli 91 miljoonaa ecua.

3 Kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa on nostanut myös kymmenen muuta yritystä, joille riidanalainen päätös on osoitettu, nimittäin NMH

Stahlwerke GmbH (jäljempänä NMH, asia T-134/94), Eurofer ASBL (jäljempänä Eurofer, asia T-136/94), ARBED SA (jäljempänä ARBED, asia T-137/94), Cockerill-Sambre SA (jäljempänä Cockerill-Sambre, asia T-138/94), Unimétal — Société française des aciers longs SA (jäljempänä Unimétal, asia T-145/94), Krupp Hoesch Stahl AG (jäljempänä Krupp Hoesch, asia T-147/94), Preussag Stahl AG (jäljempänä Preussag, asia T-148/94), British Steel plc (jäljempänä British Steel, asia T-151/94), Siderúrgica Aristrain Madrid SL (jäljempänä Aristrain, asia T-156/94) ja Empresa Nacional Siderúrgica SA (jäljempänä Ensidesa, asia T-157/94).

4 Nämä 11 asiaa on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 10.12.1997 antamalla määräyksellä yhdistetty asian selvittämistä ja suullista käsittelyä varten, minkä vuoksi tässä tuomiossa viitataan eräisiin rinnakkaisissa asioissa esitettyihin asiakirjoihin. Viittaus kantajiin monikkomuodossa johtuu vastaavasti siitä, että näiden asioiden kantajat ovat vedonneet eräisiin seikkoihin suullisessa käsittelyssä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa.

B *Terästeollisuuden ja komission väliset suhteet vuosina 1970—1990*

1970-luvun kriisi ja Euroferin perustaminen

5 Vuodesta 1974 lähtien Euroopan terästeollisuutta koetteli voimakkaasti ylitarjonta- ja ylikapasiteettiongelmiin johtanut kysynnän romahtaminen ja alhainen hintataso.

6 Komissio vahvisti 1.1.1977 EHTY:n perustamissopimuksen 46 artiklan nojalla Simonet-ohjelman, jonka mukaan kunkin yrityksen piti vapaaehtoisin yksipuolisin sitoumuksin sopeuttaa tavarantoimituksensa perustamissopimuksen 46 artiklan kolmannen kohdan 2 alakohdan mukaisesti neljännesvuosittain julkaistavissa ennusteohjelmissa esitettävälle tasolle. Kun markkinoita ei saatu vakautetuiksi näillä järjestelyillä, ne korvattiin vuonna 1978 Davignon-ohjel-

malla, jossa vapaaehtoisten yksipuolisten sitoumusten lisäksi vahvistettiin muun muassa ohjehinnat ja vähimmäishinnat (niin sanottu Eurofer I -sopimus).

7 Yritykset olivat neuvotelleet komissiolle antamistaan vapaaehtoisista yksipuolisista sitoumuksista etukäteen toimialajärjestö Euroferissä, jonka perustamista vuonna 1977 komissio oli tukenut. Tosiasiassa komissio tukeutui suuresti Euroferiin saadakseen terästeollisuuden kriisin hallintaan, jopa siinä määrin, että komission jäsen Davignonin 13.7.1978 päivätyssä kirjeessä Euroferin puheenjohtajalle viitataan komission ja tuottajien yhteisesti päättämiin kriisintorjuntatoimiin (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 2).

Vuosiksi 1980—1988 käyttöön otettu kiintiöjärjestelmä

8 Terästeollisuuden markkinatilanteen edelleen heikennyttyä komissio teki 31.10.1980 päätöksen 2794/80/EHTY terästeollisuusyrityksiä koskevan teräksen tuotantokiintiöjärjestelmän käyttöön ottamisesta (EYVL L 291, s. 1; jäljempänä päätös N:o 2794/80). Tällä päätöksellä komissio totesi EHTY:n perustamissopimuksen 58 artiklassa tarkoitetun ilmeisen kriisin olevan olemassa ja määräsi useimpien terästuotteiden, muun muassa teräspalkkien pakolliset tuotantokiintiöt.

9 Kyseisiä kriisitilamääräyksiä voidaan kuvata seuraavasti. Komissio vahvisti eri tuoteryhmiä varten neljännesvuodeksi kerrallaan koko yhteisön aluetta koskevat tuotantotavoitteet sekä osoitti kullekin yritykselle tuotantokiintiön ja yhteisön aluetta koskevan toimituskiintiön (kiintiöt I). Lisäksi sovittiin, että kullekin yritykselle osoitetaan toimituskiintiö jokaisille kansallisille markkinoille (kiintiöt i). Kunkin yrityksen kiintiön I jakaminen kiintiöiksi i annettiin Euroferin tehtäväksi Eurofer II—Eurofer V -sopimusten mukaisesti. Komissio puuttui tilanteeseen tarpeen vaatiessa, jos yritysten välillä esiintyi erimielisyyksiä (ks. Davignonin 2.6.1982 antama välitysratkaisu Italsiderin kiintiöistä i, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 11).

10 Lisäksi on tärkeää todeta, että komission jäsenet Davignon ja Andriessen ovat 17.1.1983 päivätyllä kirjeellä (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 6) osoittaneet Euroferille sanamuodoltaan seuraavan varoituksen:

"Komissio arvostaa yritysten ja niiden järjestöjen myötävaikutusta kriisintorjuntatoimien onnistumiseen muun muassa hintapolitiikan alalla. Komissio pitää tätä myötävaikutusta oman terästeollisuuspolitiikkansa olennaisena tekijänä ja toivoo sen jatkuvan.

Komissio kiinnittää kuitenkin järjestöjen ja erityisesti Euroferin huomiota siihen, että näiden on toiminnassaan ehdottomasti noudatettava EHTY:n perustamissopimuksen 48 artiklan määräysten mukaisia suuntaviivoja ja rajoituksia.

Komissio toteaa erityisesti, ettei se voi hyväksyä sitä, että terästeollisuusyritykset tai niiden järjestöt toteuttavat ennenaikaisesti tai kiertävät hintapolitiikan toteuttamiseksi tehtäviä komission päätöksiä, eikä sitä, että perustamissopimuksen vastaisten sopimusten tai päätösten perusteeksi vedotaan komission toimenpiteisiin tai sen kriisinhallintapolitiikkansa harjoittamisen yhteydessä antamiin suosituksiin. Sellaiset sopimukset ja päätökset kuuluvat 65 artiklan soveltamisalaan ja ovat mitättömiä, ja komission on ryhdyttävä niiden johdosta oikeudellisiin toimenpiteisiin.

— — "

11 Euroferin puheenjohtaja vastasi 8.2.1983 päivätyllä kirjeellä Davignonille ja Andriessenille seuraavasti (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 7):

"Haluamme — — muistuttaa siitä, että määrien osalta tuotannon ja toimitusten rajoittamissopimukset on tehty Euroopan komission ja neuvoston painostuksesta. Komission tietoon saatetaan kaikki sopimusten toteuttamista koskevat yksityiskohdat, ja aiomme toimia edelleenkin sen mukaisesti.

Hintojen osalta komissio ja neuvosto ovat jatkuvasti huomauttaneet, että ne on välttämättä saatava jälleen nousemaan sellaiselle tasolle, että terästeollisuusyritykset pääsevät riittäviin tuottoihin — —

Komissiolle ilmoitetaan tarkoin kaikki sen asettaman tavoitteen saavuttamiseksi tehdyt toimenpiteet, ja aiomme toimia tulevaisuudessakin samalla tavalla.

Sen vuoksi oletamme teidän ilmoittavan meille välittömästi, jos on olemassa vaara, että toimintamme poikkeaa komission Pariisin sopimuksen määräyksille antamasta tulkinnasta."

12 Ilmeisen kriisin muodostuttua pitkäaikaiseksi komission päättämien tuotantokiintiöiden voimassaoloa jatkettiin ja kiintiötoimenpiteitä täydennettiin vuosina 1984—1986 useita kertoja, muun muassa vahvistamalla teräspalkkien ja muiden tuotteiden vähimmäishintajärjestelmä (eräiden terästuotteiden vähimmäishintojen vahvistamisesta 23 päivänä joulukuuta 1983 tehty komission päätös 3715/83/EHTY, EYVL L 373, s. 1). Lisäksi komissio teki 17.12.1982 päätöksen 3483/82/EHTY yhteisön alueella toimivien yritysten velvollisuudesta ilmoittaa eräiden

terästuotteiden toimituksensa (EYVL L 370, s. 1; jäljempänä päätös N:o 3483/82), jolla perustettiin valvontajärjestelmä, jossa jokaisen yrityksen oli ilmoitettava komissiolle toimituksensa maakohtaisesti.

13 Vuoden 1984 alussa komissio vahvisti kiintiöjärjestelmää tekemällä 31.1.1984 päätöksen 234/84/EHTY terästeollisuusyritysten valvontajärjestelmän ja eräiden tuotteiden tuotantokiintiöiden voimassaolon jatkamisesta (EYVL L 29, s. 1; jäljempänä päätös N:o 234/84). Tämän päätöksen johdanto-osan yhdeksännessä perustelukappaleessa viitataan neuvoston 22.12.1983 antamaan julistukseen, jonka mukaan "terästeollisuustuotteiden vakiintunut kaupankäynti yhteisön alueella on olennainen tekijä, joka on säilytettävä, jotta terästeollisuuden rakenneuudistus toteutettaisiin sellaisten kilpailun edellytysten vallitessa, jotka sopivat yhteen tuotantokiintiöjärjestelmän mukaisen yhteisvastuullisuusperiaatteen kanssa". Mainitun päätöksen 15 b artiklassa määrätään sen vuoksi, että jos jäsenvaltio tekee asiaa koskevan kantelun, jonka komissio toteaa aiheelliseksi, komission on sen jälkeen saatava markkinahäiriöiden aiheuttajiksi todetuilta yrityksiltä kirjallinen sitoumus siitä, että häiriö kompensoidaan niiden normaaleissa toimituksissa seuraavan neljännesvuoden aikana. Jollei yritys noudata vapaaehtoisesti tätä yhteisvastuullisuusperiaatetta, komissio voi vähentää sitä erää kiintiöistä, joka yrityksellä on oikeus toimittaa yhteismarkkinoille.

14 Vakiintuneen kaupankäynnin vakauttamispolitiikkaa ja ponnisteluja hintojen pitämiseksi hyväksyttävällä tasolla käsiteltiin useissa komission ja Euroferin välisissä yhteydenotoissa, joista tässä mainitaan seuraavat:

— Euroferin 2.7.1984 päivätty ilmoitus, jossa toistetaan Brysselissä 27.6.1984 pidetyssä komission ja teollisuudenalan edustajien tapaamisessa annetut

lausumat (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 8) ja jossa todetaan päätöksen N:o 234/84 15 b artiklan täytäntöönpanosta seuraavaa:

"Komission toteuttama 15 b artiklan mukainen järjestelmä on vastaus jäsenvaltioiden hallitusten huolestumiseen. Se ei voi mitenkään korvata Eurofer IV -sopimuksen mukaista pienen 'i':n järjestelmää. Komissio päinvastoin tarvitsee Euroferiä markkinoiden arvioimiseksi ja kaikkien yksityiskohtien sääntelemiseksi. Ilman Euroferiä komissio olisi äärimmäisissä vaikeuksissa — — Yleisesti ottaen komissio on kiinnostunut vain yleistilanteen analyysistä menemättä toisarvoisiin yksityiskohtiin — — Tulevaisuudessa komissio on valmis pyrkimään tuotantokiintiöihin perustuvaan järjestelmään, mutta se tarvitsee silloin Euroferin täyden tuen";

— muistio komission ja Euroferin välisestä 16.12.1985 pidetystä kokouksesta, jossa oli läsnä komission jäsen Narjes (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 10); muistiossa lausutaan vakiintuneesta kaupankäynnistä seuraavaa:

"Komissio ilmaisi syvän huolestumisensa markkinoiden viimeaikaisesta kehityksestä. Komissio pahoitteli, ettei Eurofer V -sopimusta ole vielä tehty, ja se korosti tuottajien vastuuta hinnoista — — Komissio kehotti osapuolia uudelleenarvioimaan keskinäisen yhteistyönsä muotoja, ottaen huomioon että Euroferillä on komission mielestä olennainen tehtävä 58 artiklan täytäntöönpanossa. Komission tarkoitus on määritellä mahdollisimman pian 15 b artiklan soveltamisedellytykset Euroferin epäonnistumisen varalta tai muun neuvotteluratkaisun helpottamiseksi";

— muistio Narjesin ja Euroferin välisestä 10.3.1986 pidetystä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 13); muistiossa lausutaan Espanjan markkinoista seuraavaa:

"Narjes muistutti Espanjaan tapahtuvien toimitusten rajoittamista koskevasta komission päätöksestä — — Rasituksen jakamisesta olisi hyvä saada aikaan Euroferiin kuuluvien tuottajien keskinäinen sopimus";

— muistio Narjesin ja Euroferin edustajien välisestä 16.5.1986 pidetystä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 14); muistiossa lausutaan seuraavaa:

"Komissio pitäytyi kannassaan, jonka mukaan on välttämätöntä yhtenäistää yhteisön alueella julkistetut hinnat samalle tasolle ja ehkäistä julkistettujen hintojen ja markkinahintojen väliset poikkeamat. Alakohtaisten hinnanalennusten olisi vastattava todellisuutta. Vahvistettiin, että Ranskan terästeollisuus on valmis nostamaan hintoja, mutta että markkinoille pyrkivien yritysten tuki tälle pyrkimykselle on välttämätön. Eurofer ilmaisi toivovansa, että Eurofer V -sopimus muodostaisi toimivan perustan hinnoittelun uudelleenjärjestämiselle."

15 Komissio teki samoihin aikoihin Ruotsin kuningaskunnan, Norjan kuningaskunnan ja Suomen tasavallan kanssa kansainvälisiä sopimuksia, joiden tarkoitus oli vakauttaa näiden valtioiden ja komission välinen vakiintunut kaupankäynti (niin sanotut sopimusjärjestelyt): katso asianosaisten suullisessa käsittelyssä tuomioistuimelle jättämät komission 4.3.1986, 13.2.1987 ja 21.1.1988 päivätyt kirjeet Ruotsin viranomaisille, 4.3.1986, 11.3.1987 ja 10.2.1988 päivätyt kirjeet Norjan viranomaisille sekä 4.3.1986, 10.4.1987 ja 12.2.1988 päivätyt kirjeet Suomen viranomaisille, jotka lähetettiin Euroopan hiili- ja teräsyhteisön jäsenvaltioiden ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön sekä Ruotsin kuningaskunnan välisen 22.7.1972

tehdyn sopimuksen (EYVL 1973, L 350, s. 76), Euroopan hiili- ja teräsyhteisön jäsenvaltioiden ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön sekä Norjan kuningaskunnan välisen 14.5.1973 tehdyn sopimuksen (EYVL 1974, L 348, s. 17) ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön jäsenvaltioiden ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön sekä Suomen tasavallan välisen 5.10.1973 tehdyn sopimuksen (EYVL 1974, L 348, s. 1) perusteella.

16 Espanjan kuningaskuntaan sovellettiin liittymisasiakirjan pöytäkirjan 10 perusteella kolmen vuoden siirtymäkauden ajan samantapaista järjestelyä. Siten komissio vahvisti kullekin vuodelle 1986, 1987 ja 1988 Espanjasta peräisin olevien terästuotteiden toimitusmäärät yhteismarkkinoille Portugalia lukuun ottamatta. Näiden siirtymäkauden erityisjärjestelyjen voimassaolo päättyi 31.12.1988.

Ilmeisen kriisin päättymistä 30.6.1988 edeltäneet tapahtumat

17 Komissio alkoi vuonna 1985 valmistella kriisisäännösten lakkauttamista ja palaamista normaaliin markkinatilanteeseen. Komission sisämarkkinoista ja teollisuusasioista vastaavassa pääosastossa (PO III) vuonna 1985 valmistellussa asiakirjassa (asiakirja III/534/FR, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 5) todetaan, että "kiintiöjärjestelmä perustui olennaisesti Euroferin hallinnoimiin vapaaehtoisjärjestelyihin", ja korostetaan, että "[on tärkeää] että tulevaisuutta koskeva sopimus saadaan tehdyksi ennen seuraavaa puolivuotiskautta, sillä jollei näin tehdä, vuoden jälkimmäisen puoliskon aikana markkinaosuuksista kamppaillaan tavalla, jolla voi olla tuhoisa vaikutus hintoihin ja yritysten voittoihin." Asiakirjassa todetaan lopuksi: "Euroferiä on sen vuoksi rohkaistava kantamaan vastuunsa ja esittämään omat ehdotuksensa siitä, millä tavoin terästeollisuuden olisi siirryttävä suojatoimenpiteiden aikakaudesta vapaaseen markkinatilanteeseen."

18 EHTY:n perustamissopimuksen 58 artiklan perusteella 31.12.1985 jälkeen käyttöön otettavasta kiintiöjärjestelmästä neuvostolle osoittamassaan tiedon-

annossa (KOM(85) 509, asian T-145/94 kannekirjelmän liite 14) komissio kuvailee yksityiskohtaisesti normaaliin kilpailutilanteeseen paluuta edeltävää siirtymäkautta. Komissio arvioi kriisin pahimman vaiheen olevan käytännössä ohi ja päättelee, että:

"Yhteisön terästeollisuuden rakenneuudistusta ei vielä ole toteutettu täydellisesti. — — Sen vuoksi siirtymäkausi on välttämätön. Enintään kolmen vuoden pituinen siirtymäkausi mahdollistaa teollisuudenalan vaiheittaisen siirtymisen nykyisin noudatetusta äärimmäisen tiukasta valvonnasta EHTY:n perustamissopimuksen tavoitteiden mukaisiin täydellisen kilpailun markkinoihin. — — Kiintiöjärjestelmä, joka ehdotetaan otettavaksi käyttöön 1.1.1986, — — on viimeinen ennen paluuta kilpailumarkkinoihin. — — Komissio ei aio sisällyttää seuraavaan päätökseen päätöksen 234/84/EHTY 15 b artiklan säännöksiä niiden nykyisessä muodossa. — — Komissio aikoo toisaalta siirtymäkauden ensimmäisen vaiheen aikana edelleen seurata tilastollisesti valmistusasiakirjojen ja kuljetussaatteiden perusteella terästeollisuustuotteiden kauppaa jäsenvaltioiden välillä. Näiden asiakirjojen perusteella on mahdollista seurata, kohdistuuko jäsenvaltioiden väliseen vakiintuneeseen kaupankäyntiin vakavia häiriöitä. Jos tilastollinen seuranta osoittaa tällaisten häiriöiden olemassaolon, komissio ryhtyy välittömästi tutkimaan, ovatko asianomaiset yhtiöt ryhtyneet toimenpiteisiin uusien asiakkaiden hankkimiseksi perustamissopimuksen määräysten, erityisesti hintoja koskevien sääntöjen vastaisella tavalla."

19 Terästeollisuusyritysten valvontajärjestelmän ja eräiden tuotteiden tuotantokiintiöiden voimassaolon jatkamisesta 27 päivänä marraskuuta 1985 tekemässään päätöksessä 3485/85/EHTY (EYVL L 340, s. 5) komissio toteaa, että markkinatilanteen parantumisen ansiosta:

"on mahdollista purkaa kiintiöjärjestelmä vaiheittain kahden tai enintään kolmen vuoden kuluessa. Neuvosto on 25.7.1985 pitämässään kokouksessa jo ilmaissut olevan välttämätöntä palata hallitusti vapaan kilpailun markkinoihin yhteisön yritysten välillä."

20 Komission ja Euroferin välisestä 16.5.1986 pidetystä kokouksesta laaditussa muistiossa (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 14), jonka on laatinut Eurofer, lausutaan otsikon "58 artiklan täytäntöönpano vuonna 1987" jälkeen seuraavaa: "Komission edustajat totesivat vuoden 1987 jälkeisestä ajasta, etteivät he vielä olleet muodostaneet mielipidettään tästä kysymyksestä." Samasta muistiosta ilmenee, että Euroferin vastuuhenkilöt olivat kokoontuessaan komission edustajien lähdön jälkeen tarkastelleet omasta puolestaan erilaisia vaihtoehtoja:

"Alustava keskustelu osoitti, että on valittava kolmesta vaihtoehdosta:

— täydellinen vapaus ja miten siinä tapauksessa päästään parhaaseen mahdolliseen yhteistyöhön;

— 58 artiklan soveltamisen jatkaminen ja miten siinä tapauksessa menetellään komission kanssa;

— ei 58 artiklaa vaan muu neuvotteluratkaisu. Siinä tapauksessa, minkä laatuinen (tuotanto, toimitukset) ja minkä laajuinen (raakateräs, tietyt tuotteet jne.) ratkaisu.

Kaikki jäsenet olivat yhtä mieltä siitä, että tarkoitus oli joka tapauksessa vahvistaa hintataso sellaiseksi, että se täyttää useiden yritysten kannattavuuden edellytykset.

Keskustelussa ilmaistiin erilaisia mielipiteitä, joista yhden mukaan määrälliset järjestelyt ovat välttämättömiä muutamien lähivuosien ylikapasiteetin vuoksi, ja toisen mukaan oli aikaisempien kokemusten perusteella epävarmaa, kykenevätkö kaikki yritykset pitkään jatkuneiden keinotekoisten toimenpiteiden jälkeen suostumaan muuhun neuvotteluratkaisuun pääsemiseksi tarvittaviin mukautuksiin."

21 Päätöksen N:o 3485/85 muuttamisesta 5.12.1986 tekemässään päätöksessä 3746/86/EHTY (EYVL L 348, s. 1) komissio lausui: "Terästeollisuuden vakavimman kriisin aikana oli välttämätöntä säätää 15 b artikla. Nykytilanteessa tämän säännöksen voimassa pitäminen ei enää ole perusteltua. Se on sen vuoksi kumottava."

22 Terästeollisuuspolitiikastaan neuvostolle 18 päivänä syyskuuta 1987 esittämässään tiedonannossa (KOM(87) 388 lopullinen/2, EYVL 1987, C 272, s. 3) komissio totesi muun muassa seuraavaa:

"Komissio on valmis jatkamaan kiintiöjärjestelmän, jonka ajan tasalle saattamisen tarpeellisuudesta vallitsee yksimielisyys, voimassaoloa vain sillä edellytyksellä, että siihen liittyy kannustimia tuotantolaitosten sulkemiseen ja ehdottomia sitoumuksia asianomaisten yritysten ja hallitusten taholta.

— —

Vaikka kriisi jatkuu levyvalmisteiden ja raskaiden profiilien osalta, komissio on tietoinen siitä, että tuotantokiintiöjärjestelmä saattaa sellaisenaan hidastaa teollisuuden rakenneuudistusta, minkä vuoksi se toteuttaa tällaisen järjestelmän vain siinä tapauksessa, että se saa yrityksiltä ehdottomat sitoumukset siitä, että riittävä määrä tuotantolaitoksia suljetaan noudattaen ohjelmaa, jonka toteutusaika ei saa olla pitempi kuin kolme vuotta.

— —

Erityisesti:

— —

— komissio lakkauttaa järjestelmän vuoden 1988 aikana, jolleivät yritykset ole 1.8.1988 mennessä tehneet lisäponnisteluja — — "

23 Komissio antoi 8.10.1987 kolmen asiantuntijan, Colombon, Friedrichsin ja Mayoux'n, tehtäväksi selvittää, olivatko yritykset valmiita sitoutumaan liialliseksi katsotun tuotantokapasiteetin riittävään ja nopeaan vähentämiseen kolmen tuoteryhmän, muun muassa teräspalkkien osalta.

24 Kolmen asiantuntijan raportin (EYVL C 9, 14.1.1988, s. 6) mukaan:

"On ilmeistä, että yritykset, joiden toimintaa on seitsemän vuoden ajan suojattu tuotantokiintiöjärjestelmällä, jonka jatkumiseen yritykset ovat tottuneet, eivät ole valmiita tekemään riittäviä sitoumuksia tuotannon lopettamisesta, jotta tämän järjestelmän jatkaminen olisi perusteltua — —

Kansainvälisen taloudellisen tilanteen valossa voidaan kuitenkin ennustaa, että hinnat eivät pysy kauaa nykyisellä suhteellisen korkealla tasollaan, ja on varmaa,

että ylikapasiteetti alkaa uudelleen rasittaa markkinoita, jolloin terästeollisuuden on pakko uudistaa rakennettaan ja sulkea tuotantolaitoksiaan.

Komission on sen vuoksi toimittava määrätietoisesti mutta samalla vastuustaan syvästi tietoisena.

Nykyistä kiintiöjärjestelmää ei voida jatkaa, elleivät yritykset tee ehdottomia sitoumuksia kapasiteetin vähentämisestä. Jos sitä vastoin jättäydytään yhtäkkisesti markkinavoimien armoille, siitä todennäköisesti aiheutuva hintojen lasku saattaisi kohdistua kaikkiin yrityksiin ja siten vaikeuttaa tavoitteena olevaa rakenneuudistusta."

25 Raportissa todetaan lopuksi:

"Työmme päätteeksi korostamme vielä kerran sitä, että terästeollisuuden kriisi on vakava, paljon vakavampi kuin teollisuusjohtajien enemmistö myöntää.

Tämä kriisi vaatii yhteisöjen viranomaisilta päättäväistä ja yksiselitteistä asennetta kyseisen teollisuudenalan saattamiseksi kohtaamaan vastuunsa.

Terästeollisuusyritysten on nimittäin kiireesti uudistettava rakenteitaan, jotta ne selviytyvät maailmanlaajuisessa kilpailussa ja saavuttavat täyden kilpailukyvyn yhä avoimemmiksi kehittyvillä markkinoilla."

26 Vuoden 1987 aikana komissio myös luopui vakiintuneen kaupankäynnin ylläpitämistä koskeneesta opistaan. Edellä mainitun neuvostolle 18.9.1987 esittämänsä tiedonannon liitteessä I komissio ilmaisi sen mukaisesti käsityksenään, että "terästuotteiden vakiintuneen kaupankäynnin ylläpitäminen jäsenvaltioiden välillä on perusteetonta ottaen huomioon yhteisön tavoite avoimien sisämarkkinoiden luomisesta vuonna 1992".

27 Yhteisön uutta terästeollisuuspolitiikkaa selostettiin komission neuvostolle 16.6.1988 esittämässä terästeollisuuspolitiikkaa koskevassa tiedonannossa (KOM(88) 343 lopullinen, EYVL 1988, C 194, s. 23). Tiedonannossa todettiin tarvittavista toimenpiteistä seuraavaa:

"On todettava, että Pariisin sopimus perustuu normaalitilanteena pidettävän markkinoilla vallitsevan vapaan kilpailun käsitteeseen, eikä sen 5 artiklassa edellytetä komission puuttuvan tuotantoon välittömästi muulloin kuin olosuhteiden niin vaatiessa — — Sopimuksessa edellytetään myös kilpailun tapahtuvan tavanomaisten edellytysten vallitessa.

Lisäksi on otettava huomioon, että sisämarkkinoiden lopullinen toteuttaminen vuonna 1992 on myös teräsmarkkinoiden ensisijainen tavoite. Valmistautuminen vuoteen 1992 edellyttää yritysten muuttavan radikaalisti strategiaansa, jossa liian usein yhä näkyy kansallisten markkinoiden mukainen ajattelutapa."

28 Komissio totesi lopuksi:

"Terästeollisuuden markkinatilanne on parantunut siinä määrin, ettei kiintiöjärjestelmä ole enää tarpeellinen. Tämä järjestelmä ei myöskään ole osoittautunut sopivaksi keinoksi kannustaa yrityksiä viemään rakenneuudistus päätökseen — — komission mielestä rakenteellisen sopeuttamisen on jatkuttava markkinoiden normaalien sääntöjen mukaisesti."

29 Neuvosto merkitsi 1255. kokouksessaan 24.6.1988 tiedoksi, että komissio aikoi lopettaa kaikkien terästeollisuustuotteiden kiintiöjärjestelmän 30.6.1988. Neuvosto viittasi komission suunnittelemiin liitännäistoimiin ja markkinoiden valvontatoimiin (kuukausitilastot tuotannosta ja toimituksista, ennusteohjelmat ja yhteydenpito asianomaisten kanssa) korostaen, että "kukaan ei saa käyttää valvontajärjestelmää EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan kiertämiseen" (ks. ote neuvoston 1255. kokouksen pöytäkirjan luonnoksesta, asian T-151/94 vastinekirjelmän liite 3).

30 Komissio julkaisi 4.5.1988 myös lehdistötiedotteen (IP(88) 261, ks. asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 5 asiakirja 4), joka koski sen hiljattain suorittamaa tarkastusta Ruostumaton teräs -tapauksessa (ks. jäljempänä 36 kohta). Siinä sanotaan muun muassa:

"Kysymyksessä on terästeollisuuden alalla ensimmäinen komission 13 vuoteen suorittama kartelliasiaan liittyvä tarkastus. Vaikka komission virallinen kiintiöjärjestelmä on jo kumottu eräiden tuotteiden osalta ja vaikka kiintiöjärjestelmän lopettamisesta 30.6.1988 on tehty ehdotuksia, on selvää, ettei komissio voi hyväksyä yhteisön järjestelmän korvaamista minkäänlaisilla teollisuuden itse päättämillä epävirallisilla ja laittomilla järjestelyillä."

31 Kriisitila päättyi teräspalkkien osalta virallisesti 30.6.1988. Eurofer V -sopimuksen voimassaolo päättyi samanaikaisesti. Päätöksellä N:o 3483/82 toteutettu jäsenvaltioiden välisten toimitusten valvontajärjestelmä pidettiin kuitenkin voimassa vuoden 1988 marraskuuhun asti.

1.7.1988 käyttöön otettu valvontajärjestelmä

32 Vaikka ilmeistä kriisitilaa koskevien määräysten voimassaoloaika päättyi 30.6.1988, PO III:n 24.10.1988 päivätystä sisäisestä asiakirjasta, jonka vastaaja on esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 10.12.1997 antaman määräyksen mukaisesti, ilmenee neuvoston ja komission päätyneen yksimielisyyteen siitä, että yritysten sopeutumista kysynnän mahdollisiin vaihteluihin oli pakko helpottaa. Sen vuoksi oli sovittu, että komissio jatkaisi markkinoiden valvontaa kolmen toimenpiteen avulla:

— kuukausitilastojen kerääminen eräiden tuotteiden tuotannosta ja toimituksista;

— näiden tuotteiden markkinoiden kehityksen seuranta neljännesvuodeksi kerrallaan laadittavien ennusteohjelmien avulla;

— markkinatilannetta ja sen kehittymistä koskeva säännöllinen yhteydenpito yritysten kanssa.

33 Komissio toteutti tätä politiikkaa etenkin terästeollisuusyritysten eräiden tuotteiden valvontajärjestelmän käyttöönotosta 19 päivänä heinäkuuta 1988 tekemällään päätöksellä 2448/88/EHTY (EYVL L 212, s. 1; jäljempänä päätös N:o 2448/88), jonka mukaan jokainen yritys oli velvollinen ilmoittamaan komissiolle tavarantoimituksensa. Tämä järjestelmä lakkasi 30.6.1990, jolloin se korvattiin yksilöllisellä ja vapaaehtoisella ilmoitusjärjestelmällä.

34 Yritykset jatkoivat siten PO III:n kanssa säännöllistä ja tiivistä yhteydenpitoa, jonka aikana keskusteltiin markkinoiden tunnusluvuista (tuotanto, toimitukset, varastot, hinnat, tuonti, vienti — —). Yhteyttä pidettiin seuraavissa tilaisuuksissa:

a) tuottajien, käyttäjien ja kauppiaiden sekä komission edustajien väliset neljännesvuosittain pidetyt viralliset kokoukset, joissa keskusteltiin perustamissopimuksen 46 artiklan mukaisesti ennusteohjelmista (forward programmes). Tällaisia kokouksia pidettiin muun muassa 4.5.1988, 1.9.1988, 3.11.1988, 1.2.1989, 28.4.1989, 1.9.1989, 7.11.1989, 7.2.1990, 3.5.1990, 4.9.1990 ja 5.11.1990;

b) konsultaatiotapaamiset (consultation meetings), joihin osallistui vain suppea joukko Euroferiin kuuluvia tai kuulumattomia teollisuudenalan edustajia sekä komission edustajia ja joita pidettiin muun muassa 27.10.1988, 26.1.1989, 28.4.1989, 27.7.1989, 26.10.1989, 25.1.1990 ja 27.7.1990;

c) suppeat kokoukset (restricted meetings), joihin osallistui erittäin suppea joukko Euroferiin kuuluvia tai kuulumattomia teollisuudenalan edustajia sekä komission edustajia ja jotka pidettiin 8.12.1988, 21.3.1989, 15.6.1989 ja 13.12.1989;

d) "teräslounaat" (steel lunches), joilla Euroferin ja komission edustajat tapasivat epävirallisesti konsultaatiotapaamisten ja suppeiden kokousten yhteydessä.

35 Näiden erilaisten kokousten päätarkoitus oli, että komissio saisi terästeollisuudelta tarvitsemansa tiedot perustamissopimuksen 46 artiklan ja päätöksellä

N:o 2448/88 toteutetun valvontajärjestelmän soveltamiseksi. Niihin osallistui PO III:n virkamiehiä (muun muassa Ortún, Kutscher, Evans, Drees, Aarts ja Vanderseypen), CDE:n pääjohtaja, Euroferin tuotekomiteoiden puheenjohtajat, joitakin muiden terästeollisuusjärjestöjen edustajia sekä joitakin Euroferin henkilökuntaan kuuluvia. Teollisuudenalan edustajat antoivat komissiolle yleisluonteisia tietoja kunkin tuotteen taloudellisesta tilanteesta. Näissä yhteyksissä vaihdetut yleiset ja tuotekohtaiset tiedot koskivat todellista kulutusta, näennäistä kulutusta, hintoja, tilauksia, toimituksia, tuontia, vientiä ja varastotilannetta. Eurofer toimitti PO III:lle jokaisesta konsultaatiotapaamisesta yleensä muutama päivä kokouksen jälkeen yhteenvedon, joka tunnettiin paremmin nimellä speaking notes.

18.7.1990 tehty Ruostumaton teräs -päätös

36 Komissio teki 18.7.1990 EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta kylmälaminoidusta ruostumattomasta teräksestä valmistettujen levytuotteiden eurooppalaisten tuottajien väliseen sopimukseen ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin päätöksen 90/417/EHTY (EYVL L 220, s. 28; jäljempänä Ruostumaton teräs -päätös), jolla komissio määräsi 25 000—100 000 ecun suuruisia sakkoja eräille terästeollisuusyrityksille, joihin kuuluivat muun muassa British Steel, kantajan sisaryhtiö Thyssen Edelstahlwerke AG ja Unimétalin tytäryhtiö Ugine aciers de Châtillon et Gueugnon, sen vuoksi, että nämä olivat rikkoneet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa tekemällä 15.4.1986 päivätyn kiintiö- ja hintasopimuksen.

Komission vuonna 1990 aloittama EHTY:n perustamissopimuksen tulevaisuuden arviointi

37 Komissio ryhtyi vuonna 1990 arvioimaan EHTY:n perustamissopimuksen tulevaisuutta, kuten teollisuuspolitiikasta vastanneen komission jäsenen Bangemannin 23.10.1990 päivätty asiaa koskeva tiedonanto komission jäsenille (asian

T-156/94 kannekirjelmän liite 10) osoittaa. Tässä asiakirjassa komissio suositteli sitä vaihtoehtoa, että EHTY:n perustamissopimuksen voimassaolon annettaisiin lakata vuonna 2002 päättyvän määräajan mukaisesti, "käyttäen kuitenkin hyväksi sopimuksen tarjoamat joustomahdollisuudet mukauttaa sen soveltaminen mahdollisuuksien mukaan molempien alojen tilanteisiin ja huolehtien niiden vaiheittaisesta uudelleen toteuttamisesta ('phasing in') ETY:n perustamissopimuksella vuonna 2002" (ks. myös komission 15.3.1991 esittämä tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille EHTY:n perustamissopimuksen tulevaisuudesta, SEC(91) 407 lopullinen, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 1).

38 EHTY:n kilpailupolitiikasta syyskuussa 1991 antamassaan tiedonannossa (IV/832/91) (asia T-151/94, kantajan vastauksen liite 5) komissio esitti aikovansa "menetellä siten, että EHTY:n ja ETY:n kilpailukäytännöt yhdenmukaistetaan tulevaisuudessa niin suurelta osin kuin mahdollista". Vuonna 1991 julkaistussa XX kilpailupolitiikkaa koskevassa kertomuksessaan komissio kiinnitti huomiota erityisesti siihen (122 kohta), että "on tullut aika yhdenmukaistaa EHTY:n kilpailusäännöt Rooman sopimuksen kilpailusääntöjen kanssa niin suurelta osin kuin mahdollista."

C *Hallinnollinen menettely komissiossa*

39 Komissio toimitti 16.1., 17.1. ja 18.1.1991 perustamissopimuksen 47 artiklan mukaisesti tehtyjen yksittäispäätösten perusteella tarkastuksia seitsemän yrityksen ja kahden yritysten yhteenliittymän tiloissa. Muita tarkastuksia toimitettiin 5.3., 7.3. ja 25.3.1991. Eräät kysymyksessä olevista yrityksistä ja yritysten yhteenliittymistä toimittivat lisätietoja komission perustamissopimuksen 47 artiklan mukaisesti tekemästä pyynnöstä.

40 Komissio antoi 6.5.1992 asianomaisille yrityksille ja yhteenliittymille, muun muassa kantajalle, tiedoksi niitä vastaan esitetyt väitteet. Kantaja vastasi niihin 18.8.1992 ja 20.12.1992 päivätyillä kirjeillä.

41 Asianosaisilla oli tilaisuus ilmaista käsityksensä asiasta myös Brysselissä 11.1.—14.1.1993 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa, josta laadittu selonteko lähetettiin niille 8.7.1993 ja 8.9.1993. Koska tilaisuudessa läsnä olleet asianosaiset viittasivat useaan otteeseen eräisiin yhteyksiin, joita PO III oli niiden mukaan pitänyt teräspalkkien tuottajien kanssa väitetiedoksiannossa tarkoitettuna aikana, kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja kehotti näitä toimittamaan hänelle kaiken hallussaan olevan tähän liittyvän todistusaineiston. Kantaja vastasi tähän kehotukseen 16.2.1993 päivätyllä kirjeellä.

42 Kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja ilmoitti kysymyksessä oleville asianosaisille 22.4.1993 päivätyllä kirjeellä, ettei hän aikonut järjestää toista kuulemistilaisuutta.

43 Komission ja terästeollisuuden edustajien välillä silloin meneillään olleet neuvottelut, joilla pyrittiin tämän teollisuusalan rakenneuudistukseen tuotantokapasiteettia vapaaehtoisesti alentamalla, todettiin tuloksettomiksi ja lopetettiin 15.2.1994 eli riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneenä päivänä.

44 Komission 1189. kokouksesta (aamupäivä ja iltapäivä) laadittu pöytäkirja, jonka vastaaja on toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä, osoittaa, että riidanalainen päätös tehtiin lopullisesti 16.2.1994 iltapäivällä pidetyssä kokouksessa.

45 Kilpailuasioista vastaava komission jäsen Van Miert piti 16.2.1994 keskipäivällä lehdistötilaisuuden, jossa hän ilmoitti komission juuri tehneen riidanalaisen päätöksen ja mainitsi kantajille British Steel, Preussag ja ARBED määrättyjen sakkojen rahamäärät. Ne eivät vastanneet riidanalaisessa päätöksessä ilmoitettuja rahamääriä. Lisäksi hän selitti sakkojen määräämisessä käytettyjen eräiden perusteiden yksityiskohtia ja vastasi lehtimiesten kysymyksiin. Erityisesti hän kiisti sen, että riidanalaisen päätöksen tekemisellä olisi ollut mitään yhteyttä sen kanssa, että neuvottelut tuotantokapasiteetin vapaaehtoisesta vähentämisestä olivat päättyneet tuloksettomina edellisenä päivänä.

46 Euroopan parlamentissa 24.2.1994 käydyssä keskustelussa eräät parlamentin jäsenet tiedustelivat, mitkä syyt olivat saaneet komission tekemään riidanalaisen päätöksen kyseisen teollisuudenalan rakenneuudistuksesta käytyjen neuvottelujen päättymistä tuloksettomina seuranneena päivänä. Van Miert puolusti komission kantaa ja korosti, että kysymys oli kahdesta aivan eri asiasta.

D *Riidanalainen päätös*

47 Riidanalainen päätös, joka saapui kantajalle 3.3.1994 Van Miertin 28.2.1994 päivätyn saatekirjeen (jäljempänä päätöksen saatekirje) mukana, sisältää seuraavan päätösosan:

"1 artikla

Seuraavat yritykset ovat tässä päätöksessä selostetuin tavoin osallistuneet kukin oman nimensä yhteydessä mainittuihin kilpailun vastaisiin menettelytapoihin, jotka ovat estäneet, rajoittaneet ja vääristäneet tavanomaista kilpailutilannetta yhteismarkkinoilla. Sakkojen määräämisen yhteydessä rikkomisen kestoaika on ilmaistu kuukausina, paitsi hintalisien yhtenäistämisen osalta, johon rikkomiseen osallistuminen on osoitettu X-merkillä.

[— —]

a) Luottamuksellisten tietojen vaihto teräspalkkikomitean ja Walzstahl-Vereinigungin välityksellä (30)

b) Hintojen vahvistaminen teräspalkkikomiteassa (30)

c) Saksan markkinahintojen vahvistaminen (3)

d) Italian markkinahintojen vahvistaminen (3)

e) Tanskan markkinahintojen vahvistaminen (30)

f) Markkinoiden jakaminen, Traverso-järjestelmä (3+3)

g) Markkinoiden jakaminen, Ranska (3)

h) Markkinoiden jakaminen, Italia (3)

i) Lisähintojen yhtenäistäminen (x)

2 artikla

Eurofer on rikkonut EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa järjestämällä sen jäsenten tekemiin 1 artiklassa lueteltuihin rikkomisiin liittyvän luottamuksellisten tietojen vaihdon.

3 artikla

Edellä 1 ja 2 artiklassa tarkoitettujen yritysten ja yritysten yhteenliittymien on välittömästi lopetettava kyseisissä artikloissa tarkoitetut rikkomiset, jollei niitä jo ole lopetettu. Näiden yritysten ja yritysten yhteenliittymien on sen vuoksi pidättäydyttävä toistamasta tai jatkamasta 1 tai 2 artiklassa yksilöityjä toimenpiteitä tai menettelyjä sekä pidättäydyttävä kaikista vaikutuksiltaan niitä vastaavista toimenpiteistä.

4 artikla

Edellä 1 artiklassa selostetuista 30.6.1988 jälkeen tehdyistä (Aristrainin ja Ensidesan osalta 31.12.1989 [1] jälkeen tehdyistä) rikkomisista määrätään seuraavat sakot:

— —

1 — Riidanalaisen päätöksen ranskan- ja espanjankielisissä versioissa on tämä päivämäärä. Saksan- ja englanninkielisissä versioissa on päivämäärä 31.12.1988.

Thyssen Stahl AG 6 500 000 ecua

— —

5 artikla

Edellä 4 artiklan mukaisesti määrätyt sakot on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksi saamisesta [— —].

Sakkosummalle on tämän määräajan jälkeiseltä ajalta maksettava suoraan lain nojalla korkoa, joka vastaa Euroopan raha-asiain yhteistyörahaston omiin ecumääräisiin toimenpiteisiinsä tämän päätöksen tekoajankohtana kuluvan kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä soveltamaa korkokantaa lisättynä 3,5 prosenttiyksiköllä, eli 9,75 prosenttia.

Yli 20 000 ecun suuruiset sakot voidaan kuitenkin maksaa viitenä samansuuruisena vuotuisena eränä siten, että

— ensimmäinen erä on maksettava kolmen kuukauden kuluessa tämän päätöksen tiedoksiantopäivästä,

— toinen, kolmas, neljäs ja viides erä on maksettava vastaavasti yhden, kahden, kolmen ja neljän vuoden kuluttua tämän päätöksen tiedoksiantopäivästä. Koko jäljellä olevalle sakkosummalle on kunkin erän yhteydessä maksettava korkoa, joka vastaa Euroopan raha-asiain yhteistyörahaston omiin ecu-

määräisiin toimenpiteisiinsä asianomaisen vuotuisen maksuerän erääntymistä edeltävänä kuukautena soveltamaa korkokantaa. Tämä maksujärjestely edellyttää pääoman ja korot kattavan hyväksyttävän pankkitakauksen asettamista komissiolle ensimmäisessä luetelmakohdassa mainittuna päivänä.

Maksun viivästyessä tätä korkoa korotetaan 3,5 prosenttiyksikköä.

[— —]

6 artikla

Tämä päätös on osoitettu seuraaville:

[— —]

— Thyssen Stahl AG

[— —]"

48 Päätöksen saatekirjeessä huomautetaan riidanalaisen päätöksen 5 artiklasta ja lausutaan sen jälkeen seuraavaa:

"Jos te nostatte kanteen yhteisöjen tuomioistuimissa, komissio ei ryhdy perimistoimiin niin kauan kuin asia on vireillä sanotuissa tuomioistuimissa ja molemmat seuraavista ehdoista täyttyvät:

— suostutte siihen, että velkanne kasvaa erääntymisen ja maksun, jonka on tapahduttava kuukauden kuluessa lopullisen tuomion julistamisesta, välisenä aikana korkoa

— 7,75 prosenttia, mikäli päätätte maksaa yhdessä erässä,

— mikäli päätätte maksaa vuotuisina erinä, ensimmäiselle erälle 7,75 prosenttia ja kullekin seuraavalle erälle 5 artiklassa tarkoitettua korkoa lisättynä 1,5 prosenttiyksiköllä, ja

— toimitatte komissiolle viimeistään päätöksen 5 artiklan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitetun määräajan päättymispäivänä velan pääoman ja korot kattavan komissiolle asetetun hyväksyttävän vakuuden — — ."

Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, kanteen nostamisen jälkeiset tapahtumat ja asianosaisten vaatimukset

49 Käsiteltävänä oleva kanne on nostettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.4.1994 toimitetulla kannekirjelmällä.

50 Asian T-156/94 kantaja Aristrain on kirjaajalle osoittamassaan 7.9.1994 päivätyssä kirjeessä kysynyt, onko komissio tässä asiassa noudattanut Euroopan hiili- ja teräsyhteisön tuomioistuimen perussäännöstä tehdyn pöytäkirjan 23 artiklan (jäljempänä 23 artikla) mukaista asiakirjojen toimittamisvelvollisuuttaan. Komissiolta on pyydetty kysymyksen johdosta vastine ja komissio on 12.10.1994 päivätyssä kirjeessään vastannut, että se katsoo täyttäneensä kyseisen 23 artiklan asettamat vaatimukset.

51 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaaja on 25.10.1994 päivätyllä kirjeellä kehottanut komissiota täyttämään 23 artiklan mukaiset velvollisuutensa. Komissio on toimittanut kirjaamoon yhteensä noin 11 000 riidanalaiseen päätökseen liittyvää asiakirjaa, joiden 24.11.1994 päivätyssä saatekirjeessä se on erityisesti vedonnut siihen, ettei asianomaisille yrityksille annettaisi tietoja liikesalaisuuksia sisältävistä asiakirjoista eikä komission sisäisistä asiakirjoista.

52 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) on asianosaisten kanssa 14.3.1995 pitämänsä epävirallisen kokouksen jälkeen kehottanut 30.3.1995 päivätyllä kirjaajan kirjeellä asianosaisia esittämään kirjallisesti näkemyksensä asiassa syntyneistä salassapito-ongelmista sekä asioiden mahdollisesta yhdistämisestä. Asianosaisten vastausten epätäydellisyyden vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 21.7.1995 (British Steelin osalta 25.7.1995) päivätyllä kirjaajan kirjeellä esittänyt asianosaisten vastattavaksi toisen kysymyssarjan. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös kehottanut vastaajaa esittämään käsityksensä British Steelin 14.7.1995 päivätystä uudesta pyynnöstä.

53 Kantajat ovat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin antamissaan 6.9.—15.9.1995 saapuneissa vastauksissaan muun muassa täsmentäneet pyyntöään saada tieto komission sisäisistä asiakirjoista niistä laaditun luettelon perusteella, joka on ollut komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 25.6.1995 osoittaman kirjeen liitteenä.

54 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu toinen jaosto, johon esittelevä tuomari oli tällä välin määrätty) on yhdistetyissä asioissa T-134/94,

T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, 19.6.1996 antamallaan määräyksellä (Kok. 1996, s. II-537, jäljempänä 19.6.1996 annettu määräys) ratkaissut kysymyksen kantajien oikeudesta tutustua oikeudenkäyntiaineistoon sisältyviin vastaajan toimittamiin sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin osaksi kantajilta itseltään, ja sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin tähän menettelyyn osallistumattomilta kolmansilta osapuolilta ja jotka komissio on luokitellut luottamuksellisiksi näiden kolmansien edun vuoksi. Sen sijaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lykännyt myöhemmin ratkaistavaksi kantajien pyynnöt saada tutustua asian aineistoon kuuluviin sellaisiin asiakirjoihin, jotka vastaaja on luokitellut sisäisiksi asiakirjoiksi, kuten myös kantajien pyynnöt sellaisten asiakirjojen esittämisestä, jotka eivät sisälly kyseiseen asiakirja-aineistoon, ja samalla kehottanut vastaajaa esittämään yksityiskohtaisesti ja konkreettisesti ne syyt, joiden vuoksi se katsoi, että tiettyjä oikeudenkäyntiaineistoon kuuluvia sen sisäiseksi luokittelemia asiakirjoja ei sen mielestä voitu esittää kantajille.

55 Vastaaja on 11.9., 12.9. ja 13.9.1996 päivätyissä kirjeissään menetellyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehotuksen mukaisesti. Näissä kirjeissään vastaaja on myös esittänyt, että jokainen näistä asioista siirrettäisiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 14 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täysistuntoon. Kantajat ovat antaneet tämän esityksen johdosta pyydetyt vastineensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 4.10.—18.10.1996 osoittamissaan kirjeissä. Asioiden T-134/94, T-137/94, T-138/94, T-148/94, T-151/94 ja T-157/94 kantajat ovat vastustaneet siirtoesitystä.

56 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu toinen jaosto) on yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, 10.12.1997 antamallaan määräyksellä (Kok. 1997, s. II-2293, jäljempänä 10.12.1997 annettu määräys) ratkaissut kantajien pyynnöt saada tutustua komission "sisäisiksi" luokittelemiin asiakirjoihin määräämällä, että asian oikeudenkäyntiaineistoon liitetään eräät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan perusteella toimitetut asiakirjat, jotka liittyvät PO III:n ja terästeollisuuden väliseen yhteydenpitoon sinä aikana, jota on riidanalaisessa päätöksessä pidetty sakkojen suuruuden määräämiseen vaikuttavana rikkomisaikana, sekä eräät ulkosuhteista vastaavalta pääosastolta (PO I) peräisin olevat asiakirjat, jotka liittyvät komission ja eräiden Pohjoismaiden kansallisten viran-

omaisten väliseen yhteydenpitoon. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on samalla päättänyt eräistä asian selvittämistoimista määräämällä, että komission on esitettävä omat muistionsa tai muistiinpanonsa heinäkuun 1988 ja marraskuun 1990 välillä pidetyistä PO III:n ja terästeollisuuden edustajien välisistä tapaamisista. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vielä määrännyt, että asiat yhdistetään selvittämistoimia ja suullista käsittelyä varten eikä niitä siirretä täysistuntoon.

57 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella päättänyt aloittaa suullisen käsittelyn ja esittää asianosaisille työjärjestyksen 64 artiklan mukaisesti eräitä kirjallisia kysymyksiä. Erityisesti se on 26.11.1997 päivätyllä kirjaajan kirjeellä pyytänyt vastaajaa toimittamaan komission 16.2.1994 (aamupäivä ja iltapäivä) pitämän kokouksen lopullisen pöytäkirjan siltä osin kuin se koskee riidanalaisen päätöksen tekemistä. Samalla kirjeellä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pyytänyt komissiota myös ilmoittamaan kunkin kantajan sekä Norsk Jernverk ja Inexa Profil AB -nimisten yritysten osalta

— minkä suuruista liikevaihtoa komissio oli pitänyt kullekin yritykselle määrättävän sakon perusteena;

— mitä eri kertoimia komissio oli soveltanut liikevaihtoon kunkin asianomaisen yrityksen sakon laskennassa;

— millaisia perusteluja tai perusteita komissio oli erikseen kunkin yrityksen kohdalla ottanut huomioon erilaisina raskauttavina tai lieventävinä asianhaaroina sakon lopullista määrää vahvistettaessa.

58 Vastaaja on vastannut näihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin 19.1.1998 päivätyllä kirjeellä, joka on toimitettu kirjaamoon 22.1.1998. Se on toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle kirjeen mukana kaksi asiakirjaa, joista toinen oli otsikoitu "Luonnos Brysselissä (Breydel) keskiviikkona 16.2.1994 (aamupäivä ja iltapäivä) pidetyn komission 1189.

kokouksen pöytäkirjaksi" ja toinen "Luonnos Brysselissä (Breydel) keskiviikkona 16.2.1994 (aamupäivä ja iltapäivä) pidetyn komission 1189. kokouksen erityispöytäkirjaksi", ja vetosi samalla siihen, että nämä kaksi asiakirjaa olivat neuvottelusalaisuuden alaisia eikä niistä pitäisi antaa tietoa kantajille.

59 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 27.11.1997 päivätyllä kirjaajan kirjeellä lisäksi kehottanut kantajaa tarkentamaan, miltä osin se pysyy väitteessään, jonka mukaan sen ei ollut hallinnollisen menettelyn yhteydessä annettu tutustua eräisiin sitä vastaan todisteena käytettyihin asiakirjoihin. Kantaja on vastannut tähän kehotukseen 19.1.1998 päivätyllä kirjeellä.

60 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 14.1.1998 järjestänyt asianosaisten kanssa epävirallisen kokouksen suullisen käsittelyn toimivan toteutustavan suunnittelemiseksi. Se on muun muassa todennut asianosaisille, että näillä on oikeus tutustua sille 23 artiklan mukaisesti toimitettuun asiakirja-aineistoon 19.6.1996 ja 10.12.1997 annetuissa määräyksissä todetuin osin ja kirjaajan määrittelemiä menettelytapoja noudattaen. Tuomioistuin on myös kehottanut asianosaisia ilmoittamaan asiakirjoihin tutustumisen jälkeen yksilöidysti, mihin asiakirjoihin ne aikovat viitata suullisessa käsittelyssä.

61 Kantajat ARBED, Aristrain, Cockerill-Sambre, British Steel, Ensidesa, Preussag ja Unimétal ovat tutustuneet kyseiseen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiakirja-aineistoon ja saaneet jäljennökset niistä asiakirjoista, joiden ne katsoivat olevan välttämättömiä asiansa ajamiseksi. Ensidesa on 9.2.1998 päivätyssä kirjeessä esittänyt huomautuksia eräistä kysymyksessä olevista asiakirjoista.

62 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 30.1.1998 päivätyllä kirjaajan kirjeellä esittänyt komissiolle ja Euroferille eräitä lisäkysymyksiä Euroferin käyttöön ottamasta tilauksia ja toimituksia koskevien kuukausittaisten tietojen vaihtojärjestelmästä, jota on riidanalaisessa päätöksessä käsitelty nimellä "fast bookings". Nämä asianosaiset ovat vastanneet kysymyksiin 18.2.1998 ja 23.2.1998 päivätyillä kirjeillään.

63 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 6.2.1998 päivätyllä kirjaajan kirjeellä myös esittänyt vastaajalle eräitä sakkojen laskentaan tässä asiassa käytettyä menetelmää koskevia lisäkysymyksiä, joihin tämä on vastannut 20.2.1998 päivätyllä ja kirjaamoon 24.2.1998 toimitetulla kirjeellä.

64 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu toinen jaosto) on 16.2.1998 antamassaan määräyksessä määrännyt, että asian oikeudenkäyntiaineistoon liitetään ja kantajille annetaan tiedoksi vain kirjaamoon 22.1.1998 toimitettu asiakirja, jonka otsikko on "Luonnos Brysselissä (Breydel) keskiviikkona 16.2.1994 (aamupäivä ja iltapäivä) pidetyn komission 1189. kokouksen pöytäkirjaksi".

65 Kantajat ovat 13.2.1998 ja 19.2.1998 päivätyissä kirjeissä pyytäneet yhteisesti, että asiassa päätettäisiin etenkin sakkojen laskentaa ja riidanalaisen päätöksen tekemiseen liittyvien asiakirjojen esittämistä koskevista selvittämistoimista. Komissio on vastannut tähän 2.3.1998 päivätyllä kirjeellä.

66 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 11.3.1998 päivätyllä kirjaajan kirjeellä pyytänyt vastaajaa täydentämään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin 19.1.1998 ja 20.2.1998 antamiaan vastauksia siten, että jokaisen kantajan osalta esitettäisiin täsmälliset aritmeettiset laskelmat, joista voitaisiin konkreettisesti käsittää, millä tavoin sakkojen määrät on vahvistettu, sekä esittämään lopullisen pöytäkirjan komission siitä kokouksesta (aamupäivä ja iltapäivä), jossa riidanalainen päätös on tehty, ja riidanalaista päätöstä koskevat pöytäkirjan liitteet. Vastaaja on 19.3.1998 päivätyssä kirjeessä vastannut tähän pyyntöön sekä toimittanut kirjaamoon komission 16.2.1994 pidetyn kokouksen lopullisen pöytäkirjan liitteineen.

67 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 23.3.1998 antamassaan määräyksessä määrännyt, että PO III:n virkamiehiä Ortún ja Vanderseypen ja PO III:n entistä virkamiestä Kutscheria kuullaan todistajina PO III:n ja terästeollisuuden välisestä yhteydenpidosta sinä aikana, jota on riidanalaisessa päätöksessä pidetty sakkojen määrän vahvistamiseen vaikuttavana rikkomisaikana, eli 1.7.1988 ja vuoden 1990 lopun välisenä aikana.

68 Asiassa on 23.3.—27.3.1998 järjestetty suullinen käsittely, jossa on kuultu asianosaisten suulliset lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun toisen jaoston kokoonpanossa jaoston puheenjohtaja A. Kalogeropoulos sekä tuomarit C. P. Briët, C. W. Bellamy, A. Potocki ja J. Pirrung tekemiin kysymyksiin. Kantajat ovat käyttäneet eräistä seikoista yhteisen puheenvuoron. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuullut asiantuntijana professori Steindorffia, joka oli toiminut Saksan valtuuskunnan pääsihteerinä EHTY:n perustamissopimuksen allekirjoittamista edeltäneissä neuvotteluissa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös kuullut todistajina Ortúnia, Vanderseypenia ja Kutscheria sekä Preussagin pyynnöstä myös sen edustajia Metteä ja Krölliä. Sen lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut Aristrainin toimittaman kuvatallenteen Van Miertin 16.2.1994 järjestämästä lehdistötilaisuudesta.

69 Suullisessa käsittelyssä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle on sen pyynnöstä tai luvalla jätetty eräitä uusia asiakirjoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös pyytänyt komissiota toimittamaan eräitä asiakirjoja, jotka liittyvät sen ja Pohjoismaiden kansallisten viranomaisten välisiin suhteisiin vuosina 1989 ja 1990. Nämä asiakirjat on toimitettu kirjaamoon komission 11.5.1998 päivätyn saatekirjeen mukana.

70 Suullinen käsittely päätettiin 27.3.1998 pidetyn istunnon lopuksi. Kaksi jaoston jäsentä ei voinut enää osallistua päätösharkintaan heidän toimikautensa päätyttyä 17.9.1998, minkä vuoksi päätösharkintaa jatkoivat sen jälkeen työjärjestyksen 32 artiklan mukaisesti ne kolme tuomaria, jotka ovat allekirjoittaneet tämän tuomion.

71 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen 1, 3 ja 4 artiklan siltä osin kuin ne koskevat kantajaa;

— toissijaisesti alentaa riidanalaisen päätöksen 4 artiklassa kantajalle määrätyn sakon asianmukaiselle tasolle;

— toissijaisesti kumoaa päätöksen saatekirjeen siltä osin kuin korkokanta on siinä määrätty eri suuruiseksi kuin riidanalaisen päätöksen 5 artiklassa sanotaan; ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

72 Vastaaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vaatimus riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamisesta

73 Kantaja esittää riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi useita perusteluja, jotka voidaan ryhmitellä seuraavasti. Ensiksi kantaja esittää useita perusteluja, joiden mukaan sen menettelyllisiä oikeuksia on loukattu. Toiseksi kantaja esittää erilaisia perusteluja, joiden mukaan komissio on hallinnollisen menettelyn aikana rikkonut useita olennaisia muotosäännöksiä. Kolmanneksi kantaja esittää joukon perusteluja, jotka koskevat EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomista (ks. jäljempänä 171 ja 172 kohta).

A *Kantajan menettelyllisten oikeuksien loukkaaminen*

Laiminlyönti toimittaa kaikki ne asiakirjat, joihin riidanalaisessa päätöksessä viitataan

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista

74 Kantaja arvostelee komissiota siitä, että se on loukannut kantajan puolustautumisoikeuksia, kun riidanalainen päätös perustuu useisiin asiakirjoihin, jotka on kyllä mainittu kantajaa vastaan esitettyjä väitteitä tiedoksiannettaessa mutta joita ei ollut liitetty väitetiedoksiantoon eikä toimitettu hallinnollisen menettelyn myöhemmässä vaiheessa. Kantaja korostaa, että se on 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä ja hallinnollisen menettelyn kuulemistilaisuudessa huomauttanut siitä, ettei sille ollut toimitettu useimpia näistä asiakirjoista.

75 Kantaja myöntää vastineeseen vastatessaan, että suurin "osa [tässä] kanneperusteessa tarkoitetuista asiakirjoista — — on toimitettu sille 19.1.1993", ja lisää, että se "luopuu kanteestaan kyseisiä asiakirjoja koskevalta osalta".

76 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kehotettua kantajaa täsmentämään, missä laajuudessa ja minkä nimenomaisten asiakirjojen osalta se edelleen pitäytyy tässä kanneperusteessa, kantaja on kirjaamoon 19.1.1998 toimittamassaan kirjeessä ilmoittanut luopuvansa siitä siltä osin kuin se oli vedonnut siihen, ettei kannekirjelmän 17 kohdassa mainittuja asiakirjoja ollut annettu sille tiedoksi ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä. Kantaja pysyy tässä kanneperusteessa kuitenkin siltä osin kuin siinä arvostellaan sitä, ettei komissio ollut toimittanut sille näitä asiakirjoja väitetiedoksiannon yhteydessä, minkä vuoksi komissio on estänyt kantajaa käyttämästä niitä hallinnollisen menettelyn kuulemistilaisuudessa.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

77 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kantajan mainitsemat puolustautumisoikeudet on tässä asiassa taattu EHTY:n perustamissopimuksen 36 artiklan ensimmäisessä kohdassa, jonka sanamuodon mukaan komission on ennen kyseisessä sopimuksessa määrätyn taloudellisen seuraamuksen määräämistä varattava sille, jota asia koskee, tilaisuus esittää huomautuksensa. Arvioitaessa taattujen oikeuksien noudattamista tässä tapauksessa on tarkasteltava erikseen asiakirjoja, joiden toimittamatta jättämisestä on huomautettu jo kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä, ja asiakirjoja, joiden osalta tämä huomautus on ensimmäisen kerran esitetty kanteessa.

Asiakirjat, joiden toimittamatta jättämisestä on huomautettu kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä

78 Väitetiedoksiannon liitteestä 3 ilmenee, että kantajalle on komission 6.5.1992 päivätyn kirjeen mukana lähetetty jäljennös kantajaa koskevista asiakirjoista. Osa kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä tarkoitetuista asiakirjoista on mainittu kyseisessä liitteessä 3.

79 Lisäksi komissio on väitetiedoksiannon liitteessä 2 toimittanut kantajalle luettelon kaikista tämän asian aineistoon kuuluvista asiakirjoista ja tällöin osoittanut ne asiakirjat, joihin se oli valmis sallimaan kantajan tutustuvan. Eräitä Euroferin välityksellä tapahtunutta tietojenvaihtoa koskevia asiakirjoja lukuun ottamatta kaikki kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä tarkoitetut asiakirjat, jotka on toimitettu sille komission 14.7.1992 päivätyllä kirjeellä, on väitetiedoksiannon liitteessä 2 luokiteltu sellaisiksi, joihin kantajan voidaan sallia tutustuvan, paitsi eräät British Steelin sisäiset asiakirjat sellaisiksi, joihin kantajan voidaan sallia tutustuvan osittain. Viimeksi mainitun ryhmän osalta kantaja ei ole kiistänyt sitä, että väitteet perustuvat pelkästään asiakirjan niihin osiin, joihin se on saanut tutustua.

80 Kantajalla on ollut 5.6.1992 tilaisuus tutustua asiakirja-aineistoon komission 6.5.1992 päivätyssä kirjeessä ilmoitettujen menettelytapojen mukaisesti. Kantajalla on siten ollut mahdollisuus saada jäljennös kaikista niistä asiakirjoista, joihin sen on komission tekemän luokittelun mukaan sallittu tutustuvan kokonaan tai osittain.

81 Kantaja ei ole 18.8.1992 päivätyssä vastauksessaan väitetiedoksiantoon huomauttanut siitä, että sille olisi jätetty tiedoksiantamatta muita asiakirjoja kuin väitetiedoksiannon "266 kohdassa mainittu asiakirja" (vastauskirjeen 5 kohta). Kantaja on vasta 20.12.1992 päivätyssä kirjeessään eli yli seitsemän kuukautta väitetiedoksiannon jälkeen esittänyt komissiolle luettelon asiakirjoista, joita kantajan väitteiden mukaan ei ollut annettu sen tiedoksi.

82 Kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja on 11.1.—14.1.1993 järjestetyssä hallinnollisessa kuulemistilaisuudessa esittänyt, että kantajalle voitaisiin toimittaa (uudelleen) jäljennös sen 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä mainituista asiakirjoista, sekä kehottanut kantajaa toteamaan, antavatko nämä asiakirjat aihetta kantajan väitetiedoksiantoon antaman vastauksen muuttamiseen, sekä lisäksi ilmoittanut harkitsevansa sen jälkeen, onko asia kokonaisuudessaan tutkittava uudelleen (kuulemistilaisuuden pöytäkirjan sivu 176).

83 Kantajan edustaja on 19.1.1993 allekirjoittanut tiedoksiantotodistuksen, jonka sanamuoto on seuraava:

"Following your access to files June 5, 1992, your letter dated December 20, 1992, and your request at the hearing January 12, 1993, the documents, listed in the above mentioned letter, have been given to the undersigned as of this date. All of these documents were available either in the appendix 3 to the Statement of Objections or in the files you consulted on June the 5th, 1992." ["Teille 5.6.1992 järjestetyn asiakirjoihin tutustumismahdollisuuden, teidän 20.12.1992 päivätyn kirjeenne ja teidän kuulemistilaisuudessa 12.1.1993 esittämänne pyynnön jälkeen edellä mainitussa kirjeessä luetellut asiakirjat on tänään luovutettu allekirjoittaneelle. Kaikki nämä asiakirjat ovat sisältyneet joko väitetiedoksiannon liitteeseen 3 tai niihin asiakirjoihin, joihin te olette tutustunut 5.6.1992."]

84 Komission vastinekirjelmästä kanteeseen ilmenee kuitenkin, että toisin kuin mainitusta tiedoksiantotodistuksesta voitaisiin päätellä, kantajalle ei ole 19.1.1993 annettu viittä kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä mainituista asiakirjoista. Nämä viisi asiakirjaa oli väitetiedoksiannon liitteessä 2 olevassa luettelossa kuitenkin luokiteltu sellaisiksi, joihin kantajan voitiin sallia tutustuvan, paitsi yksi asiakirja (riidanalaisen päätöksen 172 perustelukappaleessa mainittu British Steelin asiakirjoihin kuuluva 14.9.1988 pidettyä kokousta koskeva muistio), jota ei ole käytetty todisteena kantajaa vastaan.

85 Vaikka kantaja on 16.2.1993 kirjoittanut kuulemismenettelystä vastanneelle neuvonantajalle PO III:n ja terästeollisuuden välisestä yhteydenpidosta ja saanut kuulemistilaisuudesta laaditun muistion viimeistään 8.9.1993, kantaja ei kuitenkaan ole ottanut uudelleen esiin kysymystä asiakirjoihin tutustumisesta.

86 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei kantaja nämä seikat huomioon ottaen ole osoittanut, ettei sille olisi annettu hallinnollisen menettelyn aikana tilaisuutta saattaa tehokkaasti komission tietoon käsityksensä sen 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä tarkoitetuista asiakirjoista.

87 Sen vuoksi kantajan perustelut on hylättävä siltä osin kuin väitteet riidanalaisessa päätöksessä mainittujen asiakirjojen toimittamatta jättämisestä koskevat kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä mainittuja asiakirjoja.

Asiakirjat, joiden toimittamatta jättämiseen on vedottu ensimmäisen kerran kannekirjelmässä

88 Tähän ryhmään kuuluu vain muutamia asiakirjoja: riidanalaisen päätöksen liitteessä 1 olevassa 26 kohdassa mainitut 3.12.1990 päivätyt toimitustaulukot; riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappaleessa tarkoitetut Peine-Salzgitterin

käsin kirjoitetut muistiinpanot; kaikki riidanalaisen päätöksen 115 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat sekä Euroferin oikeudellisen yksikön esimiehen telefax-sanoma, joka on 3.12.1990 lähetetty tälle järjestölle (riidanalaisen päätöksen 140 perustelukappale).

89 Väitetiedoksiantoon sen liitteen 3 mukaan liitetyistä asiakirjoista, toisin sanoen kaikista edellä mainituista asiakirjoista ensimmäistä lukuun ottamatta, on todettava, ettei kantaja ole 20.12.1992 päivätyssä kirjeessään huomauttanut siitä, ettei niitä olisi annettu tiedoksi. Sen vuoksi on oletettava, että asiakirjat oli todella liitetty väitetiedoksiantoon. Joka tapauksessa nämä asiakirjat on otettu myös saman väitetiedoksiannon liitteeseen 2 sellaisina komission asiakirja-aineistoon sisältyvinä asiakirjoina, joihin kantajan sallitaan tutustuvan.

90 Toimitustaulukoita, jotka on päivätty 3.12.1990, ei ole käytetty todisteena kantajaa vastaan eikä niihin sisälly seikkoja, jotka vaikuttaisivat kantajan eduksi, mitä kantaja tosin ei ole väittänytkään saatuaan tutustua niihin asian tuomioistuinkäsittelyssä 19.6.1996 annetun määräyksen jälkeen.

91 Sen vuoksi riidanalaisessa päätöksessä mainittujen asiakirjojen toimittamatta jättämistä koskevat perustelut on hylättävä kokonaisuudessaan.

Virallistutkintaperiaatteen ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden loukkaaminen

92 Ensimmäisessä väitteessä kantaja moittii vastaajaa siitä, ettei se ole kantajan hallinnollisen menettelyn aikana esittämistä pyynnöistä huolimatta tutkinut yksityiskohtaisesti, missä määrin PO III:n virkamiehet ovat kannustaneet yrityksiä niihin menettelyihin, joihin niiden on riidanalaisessa päätöksessä katsottu osallistuneen, eikä sitä, missä määrin he ovat osallistuneet niihin. Riidanalaisen päätöksen 312 perustelukappaleessa oleva toteamus, jonka mukaan komissio on tutkinut tämän seikan perusteellisesti, on kantajan mukaan epäilyttävä, kun

otetaan huomioon, kuinka lyhytsanaisesti riidanalaisen päätöksen 312—315 perustelukappaleessa vastataan kantajan omissa vaatimuksissaan esittämään yksityiskohtaiseen selontekoon. Kantajan mukaan väite on myös ristiriidassa PO III:n ja kilpailuasioista vastaavan pääosaston (PO IV) välisen sisäisen kirjeenvaihdon kanssa, jonka komissio on esittänyt vastinekirjelmänsä liitteenä.

93 Kantaja korostaa, etteivät tätä asiaa käsitelleet PO IV:n virkamiehet ole missään vaiheessa itse tutustuneet PO III:n asiakirjoihin, jotka koskevat yritysten edustajien ja komission välisiä tapaamisia. Suullisessa käsittelyssä vastaajaa on kantajien yhteisessä puheenvuorossa erityisesti moitittu siitä, ettei se ole hallinnollisen menettelyn aikana tutkinut teräksentuottajien kanssa heinäkuun 1988 ja marraskuun 1989 välillä pidettyihin tapaamisiin liittyvää 26:ta PO III:n sisäistä asiakirjaa eikä komission ja Ruotsin viranomaisten väliseen yhteydenpitoon liittyviä asiakirjoja, jotka on myöhemmin esitetty 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella, samoin kuin siitä, ettei se ole hankkinut Ortúnin, Kutscherin ja Vanderseypenin todistajanlausuntoja.

94 Toisessa väitteessä kantaja moittii komissiota siitä, ettei se ole antanut tutkimuksensa tuloksia yritysten käytettäväksi eikä antanut niille puolustautumisoikeuksien edellyttämää tilaisuutta esittää tästä asiasta oma käsityksensä ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä, mikä olisi edellyttänyt joko toisen kuulemistilaisuuden järjestämistä tai tilaisuuden varaamista yrityksille kommenttiensa esittämiseen kirjallisesti.

95 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa heti tässä vaiheessa, että virallistutkintaperiaatteen ja kantajan menettelyllisten oikeuksien loukkaamista koskevat väitteet, erityisesti väite komission kieltäytymisestä järjestää uusia kuulemistilaisuuksia, on pidettävä erillään siitä, onko vastaaja voinut perustellusti katsoa, etteivät kantajien kuulemistilaisuuden jälkeen esittämät asiakirjat tukeneet kantajien väitteitä. Tätä kysymystä käsitellään myöhemmin (ks. jäljempänä D-jakso, joka koskee komission osallisuutta rikkomisiin, joihin kantajan on katsottu osallistuneen).

96 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa ensiksi virallistutkintaperiaatteen loukkaamista koskevien väitteiden johdosta, että komissiolle oli esitetty joukko asianomaisten yritysten puolustautumisen kannalta ehdottomasti merkityksellisiä väitteitä, minkä komissio sitä paitsi oli myöntänyt riidanalaisen päätöksen 312 perustelukappaleessa, ja että komissio oli sen omien hallintoyksiköiden menettelyä koskevien väitteiden oikeiksi tai vääriksi osoittamisessa etuoikeutetussa asemassa näihin yrityksiin nähden.

97 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että hyvän hallinnon ja asianosaisten prosessuaalisen yhdenvertaisuuden periaatteista johtuu, että komissio on ollut velvollinen tutkimaan tämän laatuiset asiaan liittyvät seikat huolellisesti sen selvittämiseksi, olivatko kyseiset väitteet aiheellisia. Tällaisessa tutkimuksessa noudatettavista menettelytavoista päättäminen oli kuitenkin komission eikä kantajien asia.

98 Oikeudenkäyntiaineistosta ilmeneekin, että PO IV:n osaston D "kartellit, määräävän markkina-aseman väärinkäyttö ja muut kilpailun vääristymät III" johtaja Temple Lang on lähettänyt PO III:n osaston E "sisämarkkinat ja teollisuusasiat III" johtaja Ortúnille 22.7.1991 eli ennen väitetiedoksiannon lähettämistä päivätyn kirjelmän nro 002793 (vastinekirjelmän liite 2), joka kuuluu seuraavasti:

"Haluamme selvittää, millaista on ollut PO III:n ja CDE Euroferin välinen tietojenvaihto kokouksissa, joissa on valmisteltu terästä koskevia ennusteohjelmia. Voisitteko kuvailla meille

— raakaterästä ja erilaisia tuoteryhmiä yhteisön tasolla koskevien tunnuslukujen laskentamenetelmiä niiden julkaisuaikana;

— CDE:n valtuuskunnan kanssa pidetyissä kokouksissa PO III:lle annettuja tilastotietoja sekä niiden yksityiskohtaisuutta ja jaksottamista.

Oletteko kuullut kokouksissanne puhuttavan 'Traverso-menetelmästä', jonka tarkoituksena on ilmeisesti ollut kysynnän ja toimitusten sopeuttaminen kunkin maan kansallisten markkinoiden ja eri tuoteryhmien osalta?"

99 Ortún on 12.9.1991 päivätyssä vastauskirjelmässään nro 10018 (vastinekirjelmän liite 3) ilmoittanut Temple Langille muun muassa seuraavaa:

"2. Euroferiltä saamamme tiedot ovat olleet paitsi tiedossanne jo olevia Euroferin tilauksista ja toimituksista laatimien pikatilastojen jäljennöksiä, myös liitteestä ilmenevässä muodossa laadittuja ennusteita — — Tiedot oli aina koottu ETY:n tasolla.

Lisäksi totean, että PO III oli (tuotekohtaista ennustejärjestelmää käynnistettäessä) huolehtinut siitä, että vain tuotantoennusteet (muttei toimitusennusteita) julkaistaan, että niitä pyöristetään ja että niiden määrittelytapaa muutetaan — — jotta se eroaisi Euroferin käyttämistä määrittelyistä.

3. Tapaamiset CDE:n kanssa toteutettiin valvonta-asiantuntijoiden kokouksissa pääsääntöisesti kolmen kuukauden välein markkinatilanteen kommentoimiseksi. Viime aikoina nämä tapaamiset ovat muuttuneet satunnaisemmiksi. Viimeisin tapaaminen, jossa meille annettiin oheinen [speaking note] muistio, oli 19.7.1991. Mielestämme nämä kokoukset ovat olleet tarpeellisia markkinoiden seuraamiseksi säännöllisesti — — .

4. Niin sanotusta 'Traverso'-menetelmästä joudun toteamaan, ettei kukaan nykyisistä alaisistani ollut kuullut puhuttavan siitä — — ."

100 Asiakirja-aineistoon, jonka komissio on 23 artiklan nojalla toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, sisältyy myös PO IV:n pääjohtaja Ehlermannin PO III:n pääjohtaja Perissichille osoittama 27.1.1993 päivätty kirjelmä (asiakirja 9729, johon kantaja on saanut tutustua 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella), joka kuuluu seuraavasti:

"Alaisuudessani toimivat yksiköt ovat otsikossa mainitussa asiassa kääntyneet Teidän alaisuudessanne toimivien yksikköjen puoleen erityisesti väitetiedoksiantoa valmisteltaessa sekä eräiden yritysten kirjallisten vastausten vuoksi, joissa on viitattu PO III:n toimintaan.

Asiassa 11.1.—14.1.1993 järjestetty kuulemistilaisuus, johon Teidän yksikköjenne edustajat ovat osallistuneet, osoittaa sen, että asianosaiset pitävät puolustautumisensa kannalta erityisen tärkeänä väitettä, jonka mukaan komissio, tässä tapauksessa PO III, olisi ollut tietoinen rikkomisiksi katsotuista menettelyistä erityisesti kyseisen teollisuudenalan laatimien muistioiden (speaking notes) välityksellä.

Kuulemismenettelystä vastaava neuvonantaja on evännyt sitä pyytäneiltä asianosaisilta ja niiden edustajilta mahdollisuuden tutustua PO III:n asiakirjoihin mutta esittänyt, että nämä voisivat kahden viikon kuluessa kuulemistilaisuuden päättymisestä toimittaa PO IV:lle sellaiset hallussaan olevat asiakirjat, jotka ainakin niiden oman käsityksen mukaan voisivat vaikuttaa todisteina niiden eduksi.

Olen kiitollinen, mikäli voitte nimenomaan tämän erityiskysymyksen osalta tarkistaa uudelleen, olisiko Teidän arkistoissanne tämän tyyppisiä asiakirjoja

(joko yritysten ja komission välistä kirjeenvaihtoa tai yrityksiltä peräisin olevia komission yksiköiden käyttöön annettuja asiakirjoja), ja jos näin on, toimittaa minulle niistä jäljennökset oman lausuntonne ohella."

101 Perissich on vastannut Ehlermannille 12.2.1993 päivätyllä kirjelmällä nro 001836 (vastinekirjelmän liite 4). Hän on liittänyt muistioonsa Ortúnin edellä mainitun 12.9.1991 päivätyn kirjelmän liitteineen ja todennut seuraavaa:

"Kuten voitte todeta liiteasiakirjoista, muistioihin (speaking notes) sisältyneet tiedot ovat olleet niin yleisluonteisia, etteivät minun alaisuuteeni kuuluvat yksiköt ole missään tapauksessa voineet niiden perusteella epäillä, että tiedot voisivat perustua mahdollisiin EHTY:n perustamissopimuksen vastaisiin menettelyihin.

Euroferin kanssa järjestettyjen tapaamisten tarkoitus on aina ollut pelkästään markkinoiden kehityksen jatkuva tutkiminen, kuten perustamissopimuksen 46 artiklan 1 kohdassa edellytetään.

Mikäli haluatte, voimme lähettää Teille muita vuosineljänneksiä koskevat muistiot (speaking notes). PO III:n arkistoista ei löydy mitään muita asiakirjoja, jotka voisivat meidän mielestämme liittyä tähän asiaan."

102 Lisäksi Temple Lang on 18.2.1993 päivätyllä kirjelmällään (komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla toimittaman aineiston asiakirja 9763, johon kantaja on saanut tutustua 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella) toimittanut Ortúnille asiakirjat (speaking notes), jotka kantajat Preussag ja Unimétal olivat kuulemismenettelyn jälkeen toimittaneet PO IV:lle, sekä pyytänyt tätä tutkimaan ne ja toimittamaan hänelle lausuntonsa siitä, "miten merkityksellisinä niihin sisältyviä tietoja on pidettävä arvioitaessa menettelyjä, joihin teräspalkkien tuottajien katsottiin osallistuneen". Vastaavasti Temple Lang on 22.2.1993 päivätyllä kirjelmällään (komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla toimittaman aineiston asiakir-

ja 9764, johon kantaja on saanut tutustua 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella) toimittanut Ortúnille kantajien Cockerill-Sambre, TradeARBED ja British Steel lähettämät asiakirjat lausuntopyynnön kera.

103 Ortún on toimittanut lausuntonsa Temple Langille 5.5.1993 päivätyllä kirjelmällä (komission ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla toimittaman aineiston asiakirja 9769, johon kantaja on saanut tutustua 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella) ja samalla toistanut PO III:n aikaisemmat näkemykset olennaisilta osiltaan.

104 Komission asiakirja-aineistoon (ks. vastinekirjelmän liite 5) sisältyy myös Ortúnin 19.2.1993 päivätty Schaubille (PO IV) osoitettu luottamuksellinen kirjelmä, joka on laadittu "väitteiden perusteluiksi", jotka on tarkoitettu "vastauksiksi tuottajien väitteisiin, joiden mukaan PO III olisi ollut tietoinen komission (PO IV) käsiteltäväkseen ottamista menettelyistä tai jopa osallistunut niihin".

105 Kyseisessä kirjelmässä todetaan seuraavaa PO III:n väitetystä osallistumisesta määriä koskevien tietojen vaihtoon ja seurantaan:

"Kiintiöjärjestelmän loppuaikana voimassa olleesta markkinoiden seurannasta tehdyn päätöksen N:o 2448/88/EHTY mukaisesti Euroferin kaupallisten asiantuntijoiden kanssa pidettiin kesäkuun 1990 loppuun asti kokouksia, jotka laajennettiin myös Euroferin ulkopuolisia asiantuntijoita koskeviksi.

Osanottajille annettiin kommentoitaviksi ja terästä koskevan ennusteohjelman (PPA) perusteella tehtyihin ennusteisiin verrattaviksi kootut tiedot yritysten toteutuneen tuotannon ja toimitusten määristä. Markkinatilanteen arviointia täydennettiin myös analysoimalla samojen tuotteiden yhteisön ulkopuolisen kaupan kehitystä.

Näiden kokousten ansiosta oli mahdollista koota PPA:ta varten tietoja myös seurannan kohteena olevien tuotteiden markkinoiden (etenkin viennin) tulevasta kehityksestä. Näiden kokousten aikana ei missään vaiheessa esitetty ajatuksia markkinoiden mahdollisesta tuotekohtaisesta järjestämisestä.

Muistiot (speaking notes), joita CDE:n edustaja (yleensä Traverso) käytti näissä kokouksissa, oli yleensä laadittu Euroferissa PO III:n virkamiesten olematta läsnä. Se, että PO III sai näiden seurantakokousten ulkopuolella kyseisiä muistioita (speaking notes), ei voi missään tapauksessa merkitä vastuuta mahdollisista EHTY:n perustamissopimuksen vastaisista menettelyistä.

[— —]

'Teräslounaat' (steel lunches) tulivat vasta seurannan loppuvaiheessa ja pelkästään käytännön syistä tuollaisten kokousten tilalle. Näiden Euroferin kanssa järjestettyjen tapaamisten tarkoituksena oli aina yksinomaan markkinoiden kehityksen jatkuva tutkiminen, kuten perustamissopimuksen 46 artiklan 1 kohdassa edellytetään. Lisäksi on todettava, että tässä tarkoituksessa meidän yksikkömme ovat luoneet yhteyksiä kaikkiin sidosryhmiin, joita asia koskee: riippumattomien tuottajien, tukkukauppiaiden ja kuluttajien järjestöihin."

106 Väitteestä, jonka mukaan PO III on ollut tietoinen hintoja koskeneista yhdenmukaistetuista menettelytavoista, samassa kirjelmässä todetaan seuraavaa:

"a) hintojen osalta edellä tarkoitetuissa muistioissa (speaking notes) on aina kuvattu pelkästään hyvin yleisluonteisten tunnuslukujen (esimerkiksi kaikki levytuotteet yhteensä) aikaisempaa kehitystä ja arvioitu seuraavan neljännesvuoden aikana odotettua kehitystä.

Myös tässä tapauksessa tiedot ovat olleet hyvin yleisluonteisia, minkä vuoksi meidän yksikkömme eivät ole missään tapauksessa voineet epäillä niiden perusteella mahdollisia EHTY:n perustamissopimuksen vastaisia menettelyjä.

b) Hintalisien yhtenäistäminen

Päätöksessä 31/53/EHTY yritykset velvoitetaan ilmoittamaan komissiolle hinnastonsa ja kaikki muutokset [— —]. Koska PO III:n yksiköillä on ollut hallussaan kaikki hinnastot ja ne ovat säännöllisesti saaneet niiden muutokset, ne ovat voineet todeta yhdenmukaisuutta rakenteessa, hintatasoissa ja toisinaan hintalisien julkaisupäivissä. Tämä käytäntö ei ole 60 artiklan määräysten vastainen, minkä vuoksi yksikkömme eivät ole kiinnittäneet siihen huomiota, eikä siihen myöskään ole kiinnitetty huomiota PO IV:n suorittamissa lukuisissa 60 artiklan noudattamista koskevissa tarkastuksissa."

107 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä kaikki nämä asiakirjat osoittavat, että komissio on asianmukaisesti ottanut huomioon huomautukset ja asiakirjat, jotka yritykset ovat kuulemistilaisuudessa esittäneet ja jotka on toimitettu PO III:lle lausuntoja ja selvityksiä varten. Lisäksi PO IV on viran puolesta kehottanut PO III:ta antamaan selvityksen väitetystä "osallisuudestaan" kysymyksessä oleviin menettelyihin, ensin hallinnollisen tutkinnan aikana ja uudelleen kuulemismenettelyn jälkeen.

108 "Teräspalkki"-asioiden tutkinnasta vastanneet PO IV:n virkamiehet eivät tosin ole ilmeisesti keskustelleet henkilökohtaisesti niiden PO III:n virkamiesten kanssa, jotka olivat osallistuneet tuottajien kanssa järjestettyihin kokouksiin, eivätkä he myöskään ole pyytäneet tutkittavikseen näistä kokouksista laadittuja muistioita tai muita PO III:n arkistossa olevia sisäisiä asiakirjoja, jotka on esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo kuitenkin, ettei komission tiettyä yksikköä voida moittia siitä, että se on pitänyt komission toisen yksikön, jonka valvominen ei sitä paitsi kuulu sen tehtäviin, pyynnöstä toimittamia täsmällisiä ja yksityiskohtaisia selvityksiä todistusvoimaisina pyrkimättä selvittämään niiden todenmukaisuutta muilla keinoilla.

109 Kantaja ei sen vuoksi ole osoittanut, ettei asiassa olisi suoritettu riittävän huolellisesti sisäistä tutkintaa. Kantajan väitteet virallistutkintaperiaatteen loukkaamisesta on sen vuoksi hylättävä perusteettomina.

110 Kantajan menettelyllisten oikeuksien loukkaamista koskevasta väitteestä ja varsinkin väitteestä, jonka mukaan komissio olisi ollut sisäisen tutkintansa päätyttyä velvollinen aloittamaan kuulemismenettelyn uudelleen, on toiseksi todettava, ettei perustamissopimuksen 36 artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätty puolustautumisoikeuksien turvaaminen edellytä sitä, että komissio vastaisi kaikkiin asianosaisen väitteisiin, suorittaisi lisätutkintaa tai kuulisi asianosaisen nimeämiä todistajia katsoessaan, että asia on jo riittävästi tutkittu (asia 9/83, Eisen und Metall Aktiengesellschaft v. komissio, tuomio 16.5.1984, Kok. 1984, s. 2071, 32 kohta ja asia 183/83, Krupp v. komissio, tuomio 12.11.1985, Kok. 1985, s. 3609, 7 kohta).

111 Asianomaisilla yrityksillä on tässä asiassa ollut tilaisuus väitetiedoksiantoon vastatessaan toimittaa asiakirjat, jotka ovat niiden väitteiden mukaan olleet niiden hallussa ja voineet vaikuttaa todisteina niiden eduksi. Joka tapauksessa niillä on ollut 11.1., 12.1., 13.1. ja 14.1.1993 järjestetyssä kuulemistilaisuudessa mahdollisuus esittää näkemyksensä yksityiskohtaisesti, ja komissio on vielä kerran varannut niille tilaisuuden esittää näkemyksensä kirjallisesti (ks. em. asia Krupp v. komissio, tuomion 8 kohta).

112 Se, että kantajat ovat toimittaneet kuulemistilaisuuden jälkeen eräitä asiakirjoja ja komissio on tämän kuulemistilaisuuden perusteella päättänyt käynnistää sisäisen tutkinnan, ei näissä olosuhteissa yksinään merkitse sitä, että komission olisi pitänyt aloittaa kuulemismenettely uudelleen tämän tutkinnan päätyttyä.

113 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo myös, että vastaaja on riittävästi turvannut asianomaisten yritysten puolustautumisoikeudet ilmoittaessaan niille tutkinnan tuloksista 22.4.1993 päivätyllä kuulemismenettelystä vastaavan neuvonantajan kirjeellä, jossa on todettu, ettei yritysten kuulemismenettelyn jälkeen toimittamista asiakirjoista voitu päätellä, että komissio olisi ollut tietoinen niiden

menettelystä, ja etteivät asiakirjat antaneet aihetta uuden kuulemistilaisuuden järjestämiseen.

114 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo erityisesti, ettei komissiolla ole ollut velvollisuutta saattaa suorittamaansa tutkintaa koskevia sisäisiä asiakirjoja hallinnollisen menettelyn aikana asianomaisten yritysten tietoon eikä velvollisuutta varata niille tilaisuutta esittää niistä näkemyksensä hallinnollisen menettelyn aikana, koska kyseiset asiakirjat ovat olleet luottamuksellisia eikä niihin selvästikään sisältynyt mitään sellaista, mikä olisi vaikuttanut todisteena yritysten eduksi.

115 Käsiteltävän asian kaltaisessa tilanteessa asianomaisten yritysten menettelyllisten oikeuksien on nimittäin katsottava tulevan riittävästi turvatuiksi sillä, että niillä on mahdollisuus nostaa kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja siinä yhteydessä riitauttaa komission riidanalaisen päätöksen 312 perustelukappaleessa tekemän johtopäätöksen oikeellisuus ja mahdollisesti samalla pyytää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta ryhtymään asiaan liittyvien tällaisten seikkojen selvittämiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin (ks. 10.12.1997 annettu määräys).

116 Kantajan väitteet menettelyllisten oikeuksien loukkaamisesta on sen vuoksi hylättävä perusteettomina.

Riidanalaisen päätöksen ja väitetiedoksiannon sanatarkka yhdenmukaisuus

117 Kantajan mukaan riidanalainen päätös on tehty sen puolustautumisoikeuksia loukaten, koska melkein koko päätös on vain väitetiedoksiannon sanatarkkaa

toistoa. Tästä lähes sanatarkasta yhdenmukaisuudesta voidaan siten päätellä, ettei komissio selvästikään ole ottanut huomioon kantajan hallinnollisen menettelyn aikana esittämiä seikkoja. Tämä samanlaisuus merkitsee kantajan mielestä myös EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklassa edellytetyn perusteluvelvollisuuden rikkomista.

118 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi asiaa kantajan puolustautumisoikeuksien kannalta siten, että väitetiedoksiannon eräiden jaksojen sanatarkka toistaminen osoittaa sellaisenaan vain sen, että komissio on pysynyt aikaisemmassa näkemyksessään. Muiden asiaan vaikuttavien todisteiden puuttuessa, kuten tässä tapauksessa, tällainen tekstien yhdenmukaisuus ei osoita, että komissio olisi asian arvioinnissa jättänyt ottamatta asianmukaisesti huomioon asianomaisen puolustuksekseen esittämät seikat.

119 EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklassa edellytetyissä perusteluissa komission ei tosin tarvitse ottaa kantaa kaikkiin hallinnollisessa menettelyssä esitettyihin tosiseikkoihin ja oikeudellisiin näkökohtiin (ks. EY:n perustamissopimuksen osalta yhdistetyt asiat 43/82 ja 63/82, VBVB ja VBBB v. komissio, tuomio 17.1.1984, Kok. 1984, s. 19, 22 kohta ja asia 86/82, Hasselblad v. komissio, tuomio 21.2.1984, Kok. 1984, s. 883, 17 kohta), mutta on syytä huomauttaa, että jokainen asianosaiselle epäedullinen päätös on perusteltava siten, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat harjoittaa laillisuusvalvontaansa ja että perustelut kertovat sekä jäsenvaltioille että jäsenvaltioiden kansalaisille, joita asia koskee, millä tavalla komissio on soveltanut perustamissopimusta. Tämä velvollisuus voi tilanteesta riippuen edellyttää, että komission on otettava kantaa asianosaisten hallinnollisessa menettelyssä esittämiin olennaisiin väitteisiin (asia C-360/92 P, Publishers Association v. komissio, tuomio 17.1.1995, Kok. 1995, s. I-23, 39—49 kohta). On kuitenkin todettava, ettei kantaja ole tämän kanneperusteen yhteydessä yksilöinyt ainoatakaan riidanalaiseen päätökseen sisältyvää sellaista kohtaa, joka olisi kantajan hallinnollisen menettelyn aikana esittämien perustelujen vuoksi pitänyt laatia toisin kuin sitä vastannut väitetiedoksiannon kohta.

120 Kantajan väite, joka perustuu riidanalaisen päätöksen ja väitetiedoksiannon sanatarkkaan yhdenmukaisuuteen, on sen vuoksi hylättävä perusteettomana.

B *Olennaisten menettelymääräysten rikkominen*

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista

121 Suullisessa käsittelyssä kaikkien kantajien puolesta käytetyssä yhteisessä puheenvuorossa on esitetty seuraavat väitteet olennaisten menettelymääräysten rikkomisesta riidanalaista päätöstä tehtäessä.

122 Kantajat huomauttavat ensimmäiseksi siitä, että Van Miert väitti 16.2.1994 keskipäivällä pitämässään lehdistötilaisuudessa, että riidanalainen päätös olisi jo tehty, vaikkei tämä pitänyt paikkaansa, ja että hän sen lisäksi antoi tiettyjen sakkojen määristä paikkansa pitämättömiä tietoja (ks. asian T-151/94 kannekirjelmän liite 1). Myös komission ennen riidanalaisen päätöksen tekemistä laatimiin lehdistötiedotteisiin sisältyi virheitä etenkin sakkoja maksamaan joutuvien yritysten yksilöinnissä.

123 Kantajat viittaavat yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-137/92 P, komissio v. BASF ym., 15.6.1994 antamaan tuomioon (Kok. 1994, s. I-2555, jäljempänä PVC-tuomio), sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-80/89, T-81/89, T-83/89, T-87/89, T-88/89, T-90/89, T-93/89, T-95/89, T-97/89, T-99/89, T-100/89, T-101/89, T-103/89, T-105/89, T-107/89 ja T-112/89, BASF ym. v. komissio, 6.4.1995 antamaan tuomioon (Kok. 1995, s. II-729, 114—119 kohta, jäljempänä PEBD-tuomio) ja asiassa T-31/91, Solvay v. komissio, 29.6.1995 (Kok. 1995, s. II-1821, 50 kohta) antamaan tuomioon sekä esittävät neljä pääasiallista kanneperustetta.

124 Ensimmäiseksi kantajat väittävät, että komissio ei ole ollut päätösvaltainen, koska tuolloin voimassa olleen 17.2.1993 annetun komission työjärjestyksen (93/492/Euratom, EHTY, ETY, EYVL L 230, s. 15; jäljempänä vuoden 1993 työjärjestys) 5 artiklan mukainen edellytys vähintään yhdeksän komission jäsenen läsnäolosta ei ole kantajien mukaan täyttynyt. Vaikka komission

16.2.1994 pidetystä kokouksesta laaditun pöytäkirjan sivulta 2 saa sellaisen käsityksen, että yhdeksän jäsentä olisi ollut läsnä tehtäessä riidanalaista päätöstä iltapäivän kokouksessa (XXV kohta, s. 43), kantajien mukaan saman pöytäkirjan sivulla 40 oleva luettelo henkilöistä, joiden mainitaan "osallistuneen kokoukseen komission jäsenten poissaollessa", osoittaa sen, että kyseisessä kokouksessa on todellisuudessa ollut läsnä vain kuusi komission jäsentä. Kun läsnä ei ole ollut päätösvaltaista jäsenmäärää, kantajien mielestä vuoden 1993 työjärjestyksen 6 artiklan mukaan ei ole voitu suorittaa pätevää äänestystä riidanalaisesta päätöksestä.

125 Toiseksi kantajat vetoavat siihen, ettei komissio ole tehnyt riidanalaista päätöstä sen sisältöisenä kuin päätös on annettu niille tiedoksi. Kantajien mukaan on ainakin mahdotonta selvittää tarkasti, minkä sisältöisen päätöksen komissio on 16.2.1994 aikonut tehdä.

126 Kokouksesta laaditun pöytäkirjan (s. 43) mukaan komissio nimittäin on kantajien mielestä hyväksynyt "todistusvoimaisina kieliversioina päätöksen, joka ilmenee asiakirjasta C(94) 321/2 ja C(94) 321/3", kun taas riidanalaisen päätöksen kantajille tiedoksiannettu versio on merkitty numerolla C(94) 321 lopullinen. Komission 27.6.1995 päivätyn kirjeen liitteenä olevan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan perusteella toimitetuista asiakirjoista laaditun luettelon mukaan riidanalaisesta päätöksestä on olemassa myös 25.2.1994 päivätty versio, jonka numero on C(94) 321/4.

127 Sen lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon sen 11.3.1998 tekemästä pyynnöstä toimitetut riidanalaisen päätöksen erilaiset versiot antavat kantajien mielestä aihetta tietynlaisiin oikeutettuihin epäilyksiin. Sen lisäksi, että ainoastaan espanjan- ja italiankielisten versioiden kansilehdellä on merkintä "todistusvoimainen versio", asiakirjat C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 näyttävät olevan koottuja useista erikseen laadituista asiakirjoista, joissa on käytetty toisistaan poikkeavia kirjasinlajeja ja epäyhtenäistä numerointia.

128 Komission suostuttua suullisessa käsittelyssä luopumaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla toimitetun asiakirja-aineiston kansioissa nro 57, 58 ja 61 olevien riidanalaisen päätöksen tekemistä koskevien

sisäisten asiakirjojen salassa pitämisestä kantajien oikeudenkäyntiavustajat ovat ilmoittaneet epäilyksiensä vahvistuneen toisaalta kansioissa olevien asiakirjojen, toisaalta asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 välillä havaittujen eroavuuksien vuoksi, jotka mainitaan suullisessa käsittelyssä oikeudelle annetussa luettelossa. Lisäksi komission asiakirja-aineiston kansiossa nro 61 olevan asiakirjan, joka kantajien mukaan on asiakirja C(94) 321/1 komission 16.2.1994 aamupäivällä pitämässään kokouksessa käsittelemässä muodossa, ja asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 välillä on kantajien mukaan huomattavia eroavuuksia. Myös nämä eroavuudet mainitaan suullisessa käsittelyssä oikeudelle jätetyssä toisessa luettelossa. Kantajien mukaan asiakirjan C(94) 321/2 italiankieliseen versioon on lisäksi tehty käsin eräitä muutoksia komission käännösyksiköstä 16.2.1994 kello 17.09—17.14 saapuneen telefaxsanoman jälkeen, eli siis kello 16.25 päättyneen kokouksen jälkeen.

129 Kolmanneksi kantajat lausuvat, ettei riidanalaisen päätöksen versiota C(94) 321 lopullinen eikä versioita C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 ole saatettu todistusvoimaisiksi vuoden 1993 työjärjestyksen 16 artiklan mukaisesti. Mitään näistä versioista ei nimittäin ole liitetty pöytäkirjaan määräyksessä edellytetyin tavoin eli liittämällä ne siihen fyysisesti. Pöytäkirjaan ei myöskään sisältynyt minkäänlaista mainintaa siihen liitetyistä asiakirjoista.

130 Kantajien mukaan pöytäkirjaa ei ainakaan voida pitää vuoden 1993 työjärjestyksen 9 ja 16 artiklassa edellytetyin tavoin todistusvoimaiseksi saatettuna, kun sen kansilehdellä ei ole puheenjohtajan ja sihteerin omakätisiä nimikirjoituksia.

131 Neljänneksi kantajat vetoavat siihen, ettei pöytäkirjaan ole merkitty päivää, jona komission puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat sen allekirjoittaneet, minkä vuoksi sen ei voida olettaa olevan saatettu todistusvoimaiseksi sen hyväksymishetkellä.

132 Kantajat pyytävät lopuksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräisi asian selvittämistoimia, joiden tarkoituksena olisi, että kantajat saisivat nähtäväkseen komission arkistossa säilytettävän pöytäkirjan alkuperäiskappaleen ja

että komission jäsenten päiväkirjoja ja niihin verrattavia asiakirjoja tutkimalla selvitettäisiin, ketkä komission jäsenistä ovat todellisuudessa olleet läsnä tehtäessä riidanalaista päätöstä 16.2.1994 iltapäivällä pidetyssä kokouksessa.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Tutkittavaksi ottaminen

133 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, ettei kantaja ole kannekirjelmässään vedonnut riidanalaista päätöstä tehtäessä tapahtuneisiin menettelyvirheisiin kanneperusteena. Komission 16.2.1994 pidetystä kokouksesta laadittua pöytäkirjaa liitteineen on kuitenkin pidettävä sellaisena seikkana, joka on tullut esille asian käsittelyn aikana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämien asian selvittämistoimien ja prosessinjohtotoimien jälkeen. Työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdassa ei kielletä tällaisiin seikkoihin perustuvaan uuteen perusteeseen vetoamista. Tämä kanneperuste on sen vuoksi tutkittava.

Päätösvaltaisen jäsenmäärän puuttuminen

134 EHTY:n perustamissopimuksen 13 artiklan ensimmäisessä kohdassa, sellaisena kuin se on lisättynä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen H artiklan 2 kohdalla, määrätään, että komissio tekee ratkaisunsa jäsenmääränsä enemmistöllä, ja jäsenmäärä oli päätöstä tehtäessä 17. Perustamissopimuksen 13 artiklan toisen kohdan sanamuodon mukaan komissio on päätösvaltainen vain, kun sen työjärjestyksessä määrätty määrä jäseniä on läsnä.

135 Vuoden 1993 työjärjestyksen 5 artiklassa määrättiin, että "päätösvaltaisuuden edellytyksenä oleva määrä läsnä olevia jäseniä on sama kuin perustamissopimuksessa määrätty enemmistön edellytyksenä oleva jäsenmäärä". Komission 16.2.1994 pitämän kokouksen päätösvaltaisuuden edellytyksenä on siten ollut, että vähintään yhdeksän jäsentä on läsnä.

136 Saman työjärjestyksen 6 artiklassa sanotaan: "Komissio tekee päätökset yhden tai useamman jäsenen ehdotuksesta. Komissio äänestää asiasta, jos sen jäsen pyytää sitä. Äänestys voi koskea alkuperäistä ehdotusta tai ehdotusta, johon yksi tai useampi asiasta vastaava jäsen tai puheenjohtaja on tehnyt muutoksia. Komission päätökset tehdään sopimuksessa määrätyllä enemmistöllä." Tuohon aikaan komission päätökseksi tuli sen vuoksi sen yhdeksän jäsenen yhteinen mielipide.

137 Brysselissä 16.2.1994 pidetyn komission 1189. kokouksen pöytäkirjasta (jäljempänä pöytäkirja), joka on toimitettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle sen 27.11.1997 ja 11.3.1998 tekemästä pyynnöstä, ilmenee, että kokouksella on ollut kaksi istuntoa, joista toinen on pidetty aamupäivällä ja toinen iltapäivällä. Pöytäkirjan XVII kohta, jota käsiteltiin aamupäivällä, kuuluu seuraavasti:

"XVII EHTY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 65 ARTIKLAN SOVELTAMINEN (C(94) 321; SEC(94) 267)

VAN MIERTin kabinetin jäsen RENAUDIERE osallistui tämän asian käsittelyyn.

VAN MIERT selosti komissiolle sen käsiteltävänä olevaan asiaan liittyviä seikkoja. Hän korosti todettujen rikkomisten erityisen suurta vakavuutta. Hän esitti komissiolle sakot, joita hän ehdotti määrättäväksi kyseessä oleville yrityksille.

Komissio hyväksyi VAN MIERTin ehdottaman ratkaisun periaatteellisesti ja ryhtyi keskustelemaan yksityiskohtaisemmin sakkojen määrästä. Komissio päätti, että lopullinen ratkaisu tehtäisiin VAN MIERTin laatiman esityksen pohjalta myöhemmin tässä kokouksessa.

Komission muista tähän kohtaan liittyvistä päätöksistä tehdään erityispöytäkirja."

138 Pöytäkirjan XXV kohta, jota käsiteltiin iltapäivän istunnossa, kuuluu seuraavasti:

"XXV EHTY:N PERUSTAMISSOPIMUKSEN 65 ARTIKLAN SOVELTAMINEN (XVII KOHDAN JATKO) (C(94) 321/2 ja /3; SEC(94) 267)

Komissio jatkoi aamupäivän istunnossa aloitettua asian käsittelyä. Se vahvisti asianomaisille yrityksille määrättävät sakot seuraavasti:

ARBED SA:	11 200 000 ecua
British Steel plc:	32 000 000 ecua
Unimétal SA:	12 300 000 ecua

Saarstahl AG:	4 600 000 ecua
Ferdofin SpA:	9 500 000 ecua
Thyssen Stahl AG:	6 500 000 ecua
Preussag AG:	9 500 000 ecua
Empresa Nacional Siderúrgica SA:	4 000 000 ecua
Siderúrgica Aristrain Madrid SL:	10 600 000 ecua
SA Cockerill-Sambre:	4 000 000 ecua
Krupp-Hoesch Stahl AG:	13 000 ecua
NMH Stahlwerke GmbH:	150 000 ecua
Norsk Jernverk AS:	750 ecua

Inexa Profil AB: 600 ecua

Komissio päätti vielä, että yli 20 000 ecun suuruiset sakot voidaan maksaa useassa erässä. Tämän vuoksi komissio hyväksyi todistusvoimaisilla kielillä laaditun päätöksen asiakirjoihin C(94) 321/2 ja /3 sisältyvässä muodossa.

*

* *

Kokous päättyi kello 16.25."

139 Pöytäkirjan XVII ja XXV kohtaa toisiinsa verrattaessa ilmenee, ettei riidanalaista päätöstä ole tehty lopullisesti aamupäivän istunnossa pöytäkirjan XVII kohdalla käydyssä neuvottelussa, vaan vasta iltapäivän istunnossa pöytäkirjan XXV kohdalla käydyssä neuvottelussa.

140 Pöytäkirjan sivulla 2 olevasta läsnäolijoiden luettelosta ilmenee lisäksi, että pöytäkirjan XXV kohdan käsittelyssä on ollut läsnä yhdeksän komission jäsentä: Delors, Sir Leon Brittan, Van Miert, Ruberti, Millan, Van den Broek, Flynn, Steichen ja Paleokrassas. Vuoden 1993 työjärjestyksen 5 artiklan mukainen päätösvaltaisuuden edellytys on siten täyttynyt. Saman työjärjestyksen 6 artiklan mukaan riidanalainen päätös oli mahdollista tehdä yhdeksän läsnä olevan jäsenen yksimielisen mielipiteen mukaisesti.

141 Kantajien väite perustuu kuitenkin pöytäkirjan sivulla 40 olevaan läsnäolijoiden luetteloon, jonka mukaan Sir Leon Brittanin kabinetin päällikkö Budd ja Rubertin kabinetin päällikkö Santopinto sekä Flynnin kabinetin jäsen Evans [ovat] "osallistu[neet] istuntoon komission jäsenten poissaollessa". Kantajat päättelevät tästä, että toisin kuin pöytäkirjan sivulla 2 sanotaan, Sir Leon Brittan, Ruberti ja Flynn eivät ole olleet läsnä tehtäessä pöytäkirjan XXV kohdassa tarkoitettua riidanalaista päätöstä.

142 Väite on hylättävä. Pöytäkirjan sivulla 2 olevan luettelon sanamuodosta ilmenee suoraan, että luettelon tarkoitus on osoittaa täsmällisesti, ketkä komission jäsenistä ovat olleet asianomaisessa kokouksessa läsnä ja ketkä siitä poissa. Tämä luettelo koskee yhteisesti sekä aamupäivän että iltapäivän istuntoa ja todistaa siten komission asianomaisten jäsenten olleen läsnä sekä aamupäivän että iltapäivän istunnossa, jollei siinä nimenomaisesti mainita jonkun jäsenen olleen poissa tiettyä asiaa käsiteltäessä. Pöytäkirjan sivulla 40 olevan luettelon tarkoitus sen sijaan ei ole osoittaa komission jäsenten läsnäoloa, vaan siinä mainitaan ainoastaan muut mahdollisesti läsnä olleet henkilöt kuten kabinettien päälliköt. Kantajien viimeksi mainitusta luettelosta välillisesti tekemät johtopäätökset eivät tämän vuoksi voi syrjäyttää pöytäkirjan sivulla 2 olevaa nimenomaista mainintaa komission jäsenten läsnäolosta tai poissaolosta.

143 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo joka tapauksessa, että pöytäkirjan sivulla 40 käytetyn ilmaisun "osallistuvat istuntoon komission jäsenten poissaollessa" on katsottava merkitsevän samaa kuin "osallistuvat siinä tapauksessa, että jäsen on poissa yksittäisen asian käsittelystä".

144 Tämän sanonnan yhteydessä on otettava huomioon vuoden 1993 työjärjestyksen 8 artikla, jossa määrätään muun muassa, että "[— —] Komission jäsenen poissaollessa, hänen kabinettinsa päällikkö voi osallistua kokoukseen ja esittää puheenjohtajan pyynnöstä poissaolevan jäsenen kannan. [— —]" Pöytäkirjan sivulla 40 olevan luettelon tarkoitus ei siten ole korvata sivulla 2 olevaa luetteloa, vaan yksilöidä ne henkilöt, joilla on mainitun 8 artiklan mukaisesti oikeus osallistua kokoukseen ja tarvittaessa esittää siellä poissaolevan jäsenen kanta.

145 Se, että kabinetin päällikkö voi ilmaista edustamansa jäsenen poissaollessa tämän kannan tietyssä asiassa, ei kuitenkaan poissulje sitä, että kyseinen komission jäsen saapuu uudelleen kokoukseen jonkin muun asian käsittelyn aikana siten, että hänen palattuaan myös hänen kabinettinsa päällikkö jää kokoussaliin. Pöytäkirjan sivulla 40 oleva maininta, jonka mukaan Budd, Santopinto ja Evans ovat olleet läsnä iltapäivän istunnossa, voi siis selittyä suoraan sillä, että pöytäkirjan sivun 2 mukaan Sir Leon Brittan, Ruberti ja Flynn olivat poissa iltapäivän istunnosta käsiteltäessä tiettyjä asioita, nimittäin Sir Leon Brittan pöytäkirjan XXIII.B, XXIII.C ja osaksi XXIV kohdan, Ruberti ja Flynn puolestaan pöytäkirjan XXIII.B ja osaksi XXIII.C kohdan aikana. Tämä ei kuitenkaan osoita, että kyseiset kolme komission jäsentä olisivat pöytäkirjan sivun 2 nimenomaisen sanamuodon vastaisesti olleet poissa pöytäkirjan XXV kohdassa mainitun asian käsittelystä.

146 Tätä tulkintaa tukee pöytäkirjan sivu 7, jossa on aamupäivän istuntoon komission jäsenten "poissaollessa" osallistuneista henkilöistä laadittu vastaavanlainen luettelo kuin sivulla 40 iltapäivän istunnon osalta. Jos kantajien tulkinta ilmaisusta "osallistuvat istuntoon komission jäsenten poissaollessa" olisi oikea, niin siitä, että Bangemannin kabinetin jäsen Kubosch ja Sir Leon Brittanin kabinetin päällikkö Budd ovat luettelon merkintöjen mukaan olleet läsnä koko aamupäivän ajan, olisi pääteltävä näiden kahden komission jäsenen olleen kokonaan poissa aamupäivän istunnosta. Näin ei selvästikään ole, koska pöytäkirjan sivun 2 mukaan Bangemann oli aamupäivän istunnossa läsnä asioiden I—XVIII ja Sir Leon Brittan asioiden XVII—XXII käsittelyn ajan.

147 Edellä todetusta seuraa, että tehtäessä riidanalaista päätöstä 16.2.1994 iltapäivällä läsnä on ollut päätösvaltainen määrä komission jäseniä.

148 On syytä lisätä, että vuoden 1993 työjärjestyksen 6 artiklassa määrätään, että komissio tekee päätökset yhden tai useamman jäsenen ehdotuksesta ja äänestää vain, jos joku jäsenistä pyytää sitä. Kun äänestystä ei ollut pyydetty, komission ei tarvinnut iltapäivän istunnossa ryhtyä muodolliseen äänestysmenettelyyn. Kun

otetaan huomioon, että kyseisen 6 artiklan mukaan komission päätökset tehdään perustamissopimuksessa määrätyllä enemmistöllä eli tuohon aikaan vähintään yhdeksän jäsenen äänillä, mikään ei estänyt 16.2.1994 iltapäivällä läsnä olleita yhdeksää jäsentä tekemästä riidanalaista päätöstä yksimielisesti.

149 Kantajien ensimmäinen väite on sen vuoksi perusteeton.

Kokouksessa tehdyn riidanalaisen päätöksen ja kantajalle tiedoksiannetun päätöksen muodollinen epäyhdenmukaisuus

150 Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan sille tai niille, joille päätös on osoitettu, tiedoksiannettavan päätöksen päätösosan ja perustelujen on oltava yhtäpitävät komission jäsenten kokouksessa tekemän päätöksen päätösosan ja perustelujen kanssa, lukuun ottamatta yksinomaan oikeinkirjoitukseen tai kieliasuun kohdistuvia korjauksia, joita päätösasiakirjan tekstiin voidaan tehdä vielä sen jälkeenkin, kun asiakirja on lopullisesti hyväksytty kokouksessa (PVC-tuomio, 62—70 kohta).

151 Pöytäkirjan XXV kohdan mukaan komissio on hyväksynyt "todistusvoimaisilla kielillä laaditun päätöksen asiakirjoihin C(94) 321/2 ja /3 sisältyvässä muodossa".

152 Asianmukainen vertailu edellyttää siten, että komission 16.2.1994 iltapäivällä hyväksymiä riidanalaisen päätöksen versioita C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 yhdessä luettuina verrataan riidanalaisesta päätöksestä todistusvoimaisilla kielillä kantajille tiedoksiannettuihin eri versioihin.

153 Kantajat eivät kuitenkaan ole vedonneet asiallisiin eroihin riidanalaisen päätöksen yhdessä luettavien versioiden C(94) 321/2 ja C(94) 321/3, sellaisina kuin komissio on toimittanut ne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjaamoon neljällä todistusvoimaisella kielellä, ja riidanalaisesta päätöksestä kantajille tiedoksiannettujen versioiden välillä. Se, että riidanalainen päätös on tehty kahdessa erillisessä asiakirjassa, nimittäin asiakirjoissa C(94) 321/2 ja C(94) 321/3, joista jälkimmäisessä on tehty edelliseen eräitä osaksi käsin kirjoitettuja muutoksia, on tässä tapauksessa merkityksetöntä, varsinkin kun näiden muutosten asiasisältö koskee vain sakkojen maksamista useassa erässä ja päätöstä siitä, ettei alle 100 ecun suuruisia sakkoja määrätä. Myöskään se, että asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 eräissä kieliversioissa on käytetty epäyhtenäistä sivunumerointia tai erilaisia kirjasinlajeja, ei vaikuta asiaan, koska näiden yhdessä luettavien asiakirjojen sisältö ja muoto vastaavat riidanalaisesta päätöksestä kantajille tiedoksiannettua versiota (PVC-tuomio, 70 kohta).

154 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 välisten eroavuuksien päinvastoin osoittavan, että komissio on erityisesti pyrkinyt huolehtimaan siitä, että riidanalainen päätös tehdään virallisesti vasta sen jälkeen, kun sen kaikkiin kieliversioihin on tehty kaikki kokouksessa päätetyt muutokset, etenkin sakkojen useassa erässä maksamisen ja alle 100 ecun suuruisten sakkojen määräämättä jättämisen osalta.

155 Edellä todetusta seuraa myös, että komission asiakirja-aineiston kansioihin 57, 58 ja 61 sisältyvien eräiden asiakirjojen sekä asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 väliseen seikkaperäiseen vertailuun perustuvat väitteet ovat asiaan vaikuttamattomia. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on juuri todennut, asianmukaisen vertailun on tapahduttava vertaamalla komission toimittamia asiakirjoja C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 kantajille tiedoksiannettuun versioon eikä vertaamalla asiakirjoja C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 komission asiakirja-aineistoon sisältyviin mahdollisesti aikaisemmin laadittuihin luonnoksiin ja asiakirjoihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo varsinkin kansioon 61 sisältyvän asiakirjan B osalta, ettei tämän valmisteluasiakirjalta vaikuttavan asiakirjan ole mitenkään osoitettu olevan asiakirja C(94) 321 taikka vastaavan komission 16.2.1994 aamupäivän kokouksessa käsittelemä asiakirja.

Asiakirja C(94) 321 on joka tapauksessa asiaan vaikuttamaton, koska komission hyväksymän riidanalaisen päätöksen lopullinen versio sisältää asiakirjat C(94) 321/2 ja C(94) 321/3.

156 Se, että riidanalaisen päätöksen italiankieliseen versioon tehtyjen eräiden vähäisten muutosten käännöksen täsmällisestä lähettämisajankohdasta saattaa olla epätietoisuutta, on niin ikään merkityksetöntä, koska riidanalaisen päätöksen italiankielistä versiota ei ole osoitettu kantajalle.

157 Lopuksi asiassa on selvitetty, että asiakirja C(94) 321/4 on pelkästään versiosta C(94) 321 lopullinen laadittu sellainen versio, jota ei tarvitse pitää salassa, kun siitä on poistettu eräitä päätöksen adressaattien liikesalaisuuksina pidettäviä numerotietoja, jotta riidanalainen päätös voitaisiin tiedoksiantaa niille muille tahoille, joille se on osoitettu.

158 Kantajien toinen väite on sen vuoksi perusteeton.

Päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen laiminlyönti

159 Kantajien kolmannesta väitteestä, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen versioita C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 ei ole asianmukaisesti saatettu todistusvoimaisiksi vuoden 1993 työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa edellytetyllä tavalla, on todettava, että mainitussa kohdassa määrättiin seuraavaa:

"Komission istunnoissa tai kirjallista menettelyä noudattaen hyväksytyt säädökset tai päätökset liitetään todistusvoimaisella kielellä tai todistusvoimaisilla kielillä sen komission istunnon pöytäkirjaan, jossa ne on hyväksytty tai todettu hyväksytyiksi. Puheenjohtaja ja pääsihteeri saattavat edellä tarkoitetut säädökset

tai päätökset todistusvoimaisiksi pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle lisättävillä allekirjoituksillaan."

160 Vuoden 1993 työjärjestyksen 9 artiklan toisessa kohdassa määrättiin vastaavasti, että "puheenjohtaja ja pääsihteeri saattavat — — nimikirjoituksillaan todistusvoimaisiksi" komission pöytäkirjat.

161 Aluksi on huomautettava, ettei vuoden 1993 työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa määritelty, millä tavoin kokouksessa hyväksytyt säädökset tai päätökset on "liitettävä" pöytäkirjaan, toisin kuin esimerkiksi komission työjärjestyksen 16 artiklassa sellaisena, kuin se on julkaistu 8.3.1995 tehdyssä päätöksessä 95/148/EY, EHTY, Euratom (EYVL L 97, s. 82), sillä siinä määrätään, että kyseiset säädökset tai päätökset on liitettävä pöytäkirjaan "erottamattomasti".

162 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on saanut pöytäkirjan ja sen mukana olleet eri todistusvoimaisilla kielillä laaditut asiakirjat C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 koosteena, jonka komission virkamiehet ovat vakuuttaneet saaneensa komission pääsihteeristöstä sellaisenaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyydettyä sitä 11.3.1998. Sen vuoksi on syytä olettaa, että nämä asiakirjat oli "liitetty" pöytäkirjaan siinä mielessä, että ne oli sijoitettu pöytäkirjan yhteyteen kiinnittämättä niitä siihen fyysisesti.

163 Vuoden 1993 työjärjestyksen 16 artiklan ensimmäisen kohdan tarkoitus on varmistaa, että komissio on asianmukaisesti tehnyt päätöksen sellaisena kuin se on tiedoksiannettu adressaatille. Tässä tapauksessa kantaja ei puolestaan ole osoittanut ainoatakaan sisällöllistä eroavuutta riidanalaisesta päätöksestä sille tiedoksiannetun version ja sen version välillä, joka komission mukaan oli "liitetty" pöytäkirjaan.

164 Tämän vuoksi ja kun otetaan huomioon laillinen olettama, jonka mukaan yhteisöjen asiakirjat ovat päteviä (asia T-35/92, John Deere v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-957, 31 kohta), kantaja ei ole osoittanut, ettei asiakirjoja C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 olisi liitetty pöytäkirjaan vuoden 1993 työjärjestyksen 16 artiklassa tarkoitetussa mielessä. Näiden asiakirjojen on sen vuoksi katsottava tulleen saatetuiksi todistusvoimaisiksi puheenjohtajan ja pääsihteerin kirjoitettua nimikirjoituksensa kyseisen pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle.

165 Sen johdosta, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitettu pöytäkirja on valokopio, jossa ei ole puheenjohtajan ja pääsihteerin omakätisiä nimikirjoituksia, on todettava, että asiakirjan ensimmäisellä sivulla on leima "jäljennöksen oikeaksi todistaa pääsihteeri Carlo Trojan" ja että tähän leimaan on kirjoitettu komission pääsihteerin viran haltijan Trojanin omakätinen nimikirjoitus. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä komission pääsihteerin viran haltijan todistus jäljennöksen oikeellisuudesta on laillisesti pätevä todiste siitä, että pöytäkirjan alkuperäiskappaleessa on komission puheenjohtajan ja pääsihteerin omakätiset nimikirjoitukset.

166 Kolmas väite on sen vuoksi perusteeton.

Pöytäkirjan allekirjoituspäivää koskevan merkinnän puuttuminen

167 Kantajien neljännestä väitteestä, jonka mukaan pöytäkirjasta ei ilmene, minä päivänä komission puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat sen allekirjoittaneet, on tarpeen todeta ainoastaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetun pöytäkirjan ensimmäisellä sivulla on merkintä "Brysselissä 23.2.1994" ja merkintä "tämä pöytäkirja on hyväksytty Brysselissä 23.2.1994 pidetyssä komission 1190. kokouksessa", minkä jälkeen siinä on puheenjohtajan ja pääsihteerin nimikirjoitukset ja Trojanin todistus pöytäkirjan jäljennöksen yhtäpitävyydestä alkuperäisasiakirjan kanssa. Sen vuoksi on todettava, että puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat 23.2.1994 asianmukaisesti allekirjoittaneet pöytäkirjan siten kuin vuoden 1993 työjärjestyksessä edellytetään.

168 Myös kantajien neljäs väite on sen vuoksi perusteeton.

169 Lopuksi on todettava, etteivät Van Miertin 16.2.1994 keskipäivällä järjestämässään lehdistötilaisuudessa antamat paikkansapitämättömät tiedot, joiden mukaan komissio olisi juuri tehnyt riidanalaisen päätöksen ja joissa mainittiin eräitä riidanalaisessa päätöksessä määrättyjen sakkojen kanssa yhtäpitämättömiä sakkojen määriä, sellaisenaan vaikuta riidanalaista päätöstä komission jäsenten kollegiossa tehtäessä noudatetun menettelyn laillisuuteen, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen harjoittama laillisuusvalvonta voi kohdistua vain komission tekemään päätökseen (ks. asia T-30/89, Hilti v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok. 1991, s. II-1439, 136 kohta).

170 Edellä esitetystä seuraa, että väitteet, joiden mukaan komissio olisi hallinnollisen menettelyn aikana rikkonut olennaisia menettelymääräyksiä, on kokonaisuudessaan hylättävä eikä asiassa ole tarpeen määrätä kantajien pyytämiä asian selvittämistoimia.

C *EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkominen*

171 Kantaja vetoaa perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevien väitteidensä yhteydessä pääasiassa kolmeen seikkaan. Ensimmäiseksi kantaja kiistää tosiseikat, joiden perusteella komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa luetellut muut rikkomiset, paitsi riidanalaisen päätöksen 275 perustelukappaleen kuudennessa luetelmakohdassa tarkoitetun Italian markkinoiden jakamisen. Toiseksi, vaikka nuo tosiseikat katsottaisiin toteennäytetyiksi, kantaja kiistää niiden oikeudellisen luonnehdinnan asianmukaisuuden vedoten erityisesti siihen, että komissio on virheellisesti soveltanut EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa olevia oikeudellisia käsitteitä sivuuttaen EHTY:n perustamissopimuksen oikeudellisen viitekehityksen, joka kantajan mielestä on aivan toisenlainen. Kolmanneksi kantaja vetoaa siihen, että PO III oli tietoinen menettelytavoista, joihin yritysten katsottiin syyllistyneen, ja oli jopa kannustanut niihin tai ainakin sallinut ne, minkä vuoksi asiassa ei kantajan mielestä ole rikottu perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa. Kantaja viittaa lisäksi perustelujen eräisiin puutteellisuuksiin.

172 Kantajan esittämien väitteiden keskinäinen asiayhteys huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että rikkomiset, joihin kantajan on katsottu syyllistyneen ja jotka se kiistää, on käsiteltävä yksitellen tutkimalla ensiksi, onko rikkomiset muodostavat tosiseikat riittävästi toteennäytetty, ja sen jälkeen, onko näiden seikkojen oikeudellinen luonnehdinta riidanalaisessa päätöksessä tapahtunut asianmukaisesti. Sitä seikkaa, onko PO III:n toiminnalla näin luonnehdittujen tosiseikkojen oikeudenvastaisuuden poistavaa vaikutusta, käsitellään jäljempänä D-jaksossa.

Hintojen (tavoitehintojen) vahvistaminen teräspalkkikomiteassa

1. Tosiseikkojen paikkansapitävyys

173 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan mukaan komissio on katsonut kantajan osallistuneen teräspalkkikomiteassa tehtyyn rikkomiseen eli hintojen vahvistamiseen. Sakon määrän vahvistamisen perusteena on pidetty 1.7.1988 ja 31.12.1990 välistä 30 kuukauden ajanjaksoa (ks. riidanalaisen päätöksen 80—121, 223—243, 311 ja 314 kohta).

174 Tässä asiassa kantaja ei kiistä osallistumistaan riidanalaisessa päätöksessä kuvattuihin teräspalkkikomitean kokouksiin, mutta vetoaa muun muassa siihen, ettei niissä tehty "sopimuksia", vaan jäsenet pelkästään vaihtoivat niissä tietoja hintoja koskevista "arvioistaan" tai "ennusteistaan". Kantaja vetoaa myös siihen, ettei sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joihin sen on katsottu osallistuneen, ole riittävästi toteennäytetty, ja viittaa erityisesti asiantuntija Bishopin hallinnollisessa kuulemismenettelyssä esittämään taloustieteelliseen asiantuntijalausuntoon. Kantaja katsoo lopuksi, ettei riidanalaisesta päätöksestä ilmene riittävästi kantajan omakohtainen osallistuminen mainittuihin rikkomisiin eikä siinä millään tavoin konkretisoida menettelyjä, joihin sen on katsottu osallistuneen.

Alustavat toteamukset

175 Ennen riidanalaisen päätöksen 80—121 ja 223—237 kohdassa käsiteltyjen sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tapauskohtaista tarkastelua on aluksi huomautettava, että todisteita on arvioitava kokonaisuutena ottaen huomioon kaikki asiaan vaikuttavat tosiseikat (ks. tuomari Vesterdorfin julkisasiamiehenä asiassa T-1/89, Rhône-Poulenc ym. v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-867, II-869 esittämä ratkaisuehdotus, joka koskee yhteisesti niin sanottuja Polypropeeni-tapauksia, joista asioissa T-2/89 ja T-3/89 on annettu tuomio 24.10.1991, Kok. 1991, s. II-1087 ja II-1177; asioissa T-4/89, T-6/89, T-7/89 ja T-8/89 on annettu tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1523, II-1623, II-1711, ja II-1833, sekä asioissa T-9/89—T-15/89 on annettu tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-499, II-629, II-757, II-907, II-1021, II-1155 ja II-1275).

176 Tältä osin on selvää ensiksikin, että Eurofer on perustanut teräspalkkikomitean kuten muutkin "tuotekomiteansa" ilmeisen kriisin aikana terästeollisuusyritysten toiminnan yhteensovittamiseksi paremmin etenkin Eurofer I—Eurofer V -sopimusten mukaisissa kiintiö I- ja kiintiö i -järjestelmissä (ks. edellä 9 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Kriisikauden jälkeen tämä komitea, johon kuuluivat kaikki yhteisön tärkeimmät teräspalkkien tuottajat ja jolla oli pysyvä sihteeristö, kokoontui edelleen säännöllisesti. Tässä tapauksessa asiaan vaikuttavia todisteita on arvioitava pääasiallisesti tämän säännöllisen kokousjärjestelmän muodostamaa taustaa vasten (ks. riidanalaisen päätöksen 30, 36, 37 ja 212 perustelukappale).

177 Toiseksi on selvää, että kantaja on osallistunut teräspalkkikomitean 25.11.1987, 3.5.1988, 19.7.1988, 18.10.1988, 15.11.1988, 13.12.1988, 10.1.1989, 7.2.1989, 19.4.1989, 6.6.1989, 11.7.1989, 3.8.1989, 21.9.1989, 12.12.1989, 14.2.1990, 21.3.1990, 16.5.1990, 10.7.1990, 11.9.1990, 9.10.1990 ja 4.12.1990 pidettyihin kokouksiin (riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleen f alakohta). Yrityksen osallistuminen kokouksiin, joissa on toteutettu kilpailunvastaisia toimenpiteitä, on päinvastaista johtopäätöstä tukevien todisteiden puuttuessa

sellaisenaan riittävä näyttö sen osallistumisesta näihin toimenpiteisiin (ks. asia T-14/89, Montedipe v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok. 1992, s. II-1155, 129 ja 144 kohta).

178 Kolmanneksi on selvää, että näissä kokouksissa tehdyt päätökset ilmoitettiin Eurofer/Scandinavie-ryhmälle, joka toimi samalla tavalla kuin teräspalkkikomitea ja johon kuuluivat tärkeimmät yhteisön ja Pohjoismaiden tuottajat (ks. etenkin riidanalaisen päätöksen 81, 84, 86—88, 93, 187, 189, 191 ja 192 perustelukappale). Samoin on selvää, että kantaja on 5.2.1986—31.10.1990 osallistunut riidanalaisen päätöksen 178 kohdassa mainittuihin Eurofer/Scandinavie-ryhmän kahteenkymmeneen kokoukseen lukuun ottamatta 25.7.1988 pidettyä kokousta (ks. riidanalaisen päätöksen 181 perustelukappale).

179 Neljänneksi, siltä osin kuin asiassa on väitetty erityisesti, ettei kysymys ollut "hinnoista sopimisesta" vaan "hintaodotuksia koskevien tietojen vaihdosta", on sinänsä totta, että asianomaisissa pöytäkirjoissa on usein käytetty sellaisia ilmaisuja kuin "hinta-arvio" tai "hintaennuste", mutta todisteiden kokonaisarvostelussa on kuitenkin otettava huomioon seuraavat seikat:

a) useat hintataulukot (esimerkiksi ne, joista ilmenee 25.7.1988, 18.10.1988, 10.1.1989 ja 19.4.1989 pidetyissä kokouksissa vahvistetut hinnat) on laadittu melko kauan ennen asianomaista vuosineljännestä ja niihin sisältyy erittäin yksityiskohtaisia tietoja varsinkin eri tuoteryhmistä, eri maista, suunniteltujen hinnankorotusten täsmällisistä määristä sekä alennuksista. Tällaisten taulukoiden ei voida katsoa ilmaisevan pelkästään yritysten "arvioita" markkinahintojen kehityksestä;

b) pöytäkirjoissa käytetyt sanamuodot eivät useissa tapauksissa tue kantajan väitettä: esimerkkinä sellaiset ilmaisut kuin "hinnankorotukset johtavat seuraavaan hintatasoon" (18.10.1988 pidetty kokous); "vuoden 1989 toisen vuosineljänneksen hintatasojen arvioidaan muodostuvan seuraaviksi. Nämä

hinnat merkitsevät T1/89:een verrattuna seuraavia korotuksia: [tätä seuraa erittäin yksityiskohtainen taulukko]" (10.1.1989 pidetty kokous); "T2/89:n ennusteet vahvistetaan uudelleen vuoden 1989 kolmannelle vuosineljännekselle; tasot ovat siten seuraavat [tätä seuraa erittäin yksityiskohtainen taulukko]" (19.4.1989 pidetty kokous); "vuoden 1989 kolmannelle vuosineljännekselle lasketut ja sen aikana saavutetut hinnat vahvistetaan tässä yhteydessä uudelleen vuoden 1989 neljännelle vuosineljännekselle" (11.7.1989 pidetty kokous);

c) pöytäkirjoihin sisältyy myös useita mainintoja siitä, että kyseisellä vuosineljänneksellä "odotetut" hinnat on "saavutettu" tai että asiakkaat ovat "hyväksyneet" ne (ks. riidanalaisen päätöksen 94, 95, 97—99, 101, 102 ja 118 perustelukappale);

d) teräspalkkikomitean kokousten pöytäkirjoja on luettava rinnakkain Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokouspöytäkirjojen kanssa, joita on käytetty varsinkin teräspalkkikomitean edellisessä kokouksessa tehtyjen päätösten ilmoittamiseen pohjoismaisille tuottajille (ks. riidanalaisen päätöksen 177 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokousten pöytäkirjoista ilmeneekin erittäin selvästi, että asiassa oli kysymys hintasopimuksista (ks. jäljempänä);

e) komission esittämiin todisteisiin ei sisälly yksinomaan teräspalkkikomitean ja Eurofer/Scandinavie-ryhmän pöytäkirjoja, vaan myös muita asiakirjoja, jotka ovat peräisin yrityksiltä itseltään, esimerkiksi TradeARBEDin 22.9.1988 päivätty telex-sanoma Thyssenille, Peine Salzgitterin 13.1.1989 päivätty sisäinen muistio, TradeARBEDin 31.1.1990 päivätty Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokousta koskeva muistio, Peine Salzgitterin 6.11.1989 ja 19.12.1989 päivätyt kirjeet Unimétalille, TradeARBEDin 7.2.1990 päivätty kirje Unimétalille sekä riidanalaisessa päätöksessä, etenkin sen 96, 100, 111, 112, 114, 115 ja 117 perustelukappaleessa mainitut British Steelin asiakirjat;

f) kantaja ei ole kiistänyt, että teräspalkkikomitean 15.11.1988, 19.4.1989, 6.6.1989, 16.5.1990 ja 4.12.1990 pidetyissä kokouksissa tehtiin sopimukset

lisähintojen yhtenäistämisestä (ks. jäljempänä). Ottaen huomioon perushintojen ja lisähintojen läheisen keskinäisen yhteyden ei ole oletettavaa, että osanottajat olisivat tehneet sopimuksen vain jommastakummasta;

g) kantaja ei ole kiistänyt riidanalaisen päätöksen 37 perustelukappaleessa olevaa komission väitettä, jonka mukaan teräspalkkikomitean pöytäkirjojen lopulliset versiot on laadittu tiettyä varovaisuutta noudattaen.

180 Kutakin sellaista sopimusta tai yhdenmukaistettua menettelytapaa hintojen vahvistamisessa, johon kantajan katsotaan syyllistyneen, on arvioitava nimenomaan näiden yleisluonteisten havaintojen valossa.

Sopimukset, jotka väitetään tehdyn vuosina 1986 ja 1987

181 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 223 perustelukappaleessa sen 80—86 kohtaan viitaten, että "hintasopimuksia on tehty eri yhteyksissä vuosina 1986 ja 1987".

182 Vaikkei kantaja ole nimenomaisesti kiistänyt näiden sopimusten olemassaoloa, on selvää, ettei kantaja ole osallistunut teräspalkkikomitean pitämiin kokouksiin ennen 25.11.1987 (riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleen f alakohta).

183 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen 223 perustelukappale on liian ylimalkainen, jotta sitä voitaisiin tulkita siten, että komissio katsoo kantajan osallistuneen kyseisiin sopimuksiin.

Saksan ja Ranskan hintoja koskeva sopimus, joka väitetään tehdyn ennen 2.2.1988

184 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleessa, että tarkemmin määrittelemättömänä päivänä ennen 2.2.1988 pidetyssä kokouksessa teräspalkkikomitea on päätynyt sopimukseen, jonka tarkoitus on ollut hintojen korottaminen Saksassa ja Ranskassa. Komissio nojautuu Eurofer/Scandinavie-ryhmän 2.2.1988 pidetystä kokouksesta laaditun pöytäkirjan otteeseen, jossa sanotaan: "Hintojen osalta päätös korottaa Saksan markkinoilla 1.4. alkaen 20 DEM ryhmien 1, 2A, 2B2 ja 2B3 sekä 10 DEM ryhmän 2B1 osalta; 50 FRF Ranskan markkinoilla kaikkien ryhmien paitsi ryhmän 2C osalta." (87 perustelukappale, asiakirjat 674—678.)

185 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että Eurofer/Scandinavie-ryhmän 2.2.1988 pidetystä kokouksesta laaditun pöytäkirjan sanamuodosta johtuu, että pöytäkirja osoittaa Saksan ja Ranskan markkinoiden hintojen korottamisesta tehdyn sopimuksen olemassaolon. Näiden hinnankorotusten perustuminen sopimukseen ilmenee siitä, että (ranskankielistä) sanaa "päätös" on käytetty yksikkömuodossa, samoin kuin siitä, että hinnankorotukset molemmilla kyseisillä markkinoilla ovat samanlaiset. Sen lisäksi on selvää, että kantaja oli läsnä tässä kokouksessa. Komission väittämien tosiseikkojen olemassaolo on siten riittävästi toteennäytetty.

Tavoitehinnat, jotka väitetään vahvistetun ennen 25.7.1988

186 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleessa edelleen, että "(vuoden 1988 neljännelle vuosineljännekselle) sovittiin muista tavoitehinnoista ennen 25.7.1988". Komissio nojautuu Eurofer/Scandinavie-ryhmän 25.7.1988 pidetystä kokouksesta laaditun pöytäkirjan liitteenä olevaan taulukkoon, josta ilmenevät "markkinahinnat vuoden 1988 neljännelle vuosineljännekselle" jaoteltuina ryhmittäin Saksaa, Ranskaa sekä Belgian ja Luxemburgin markkinoita varten (riidanalaisen päätöksen 88 perustelukappale).

187 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa aluksi, että todisteena rikkomisesta on taulukko (asiakirja 2507), joka on komission mukaan liitetty Eurofer/Scandinavie-ryhmän 25.7.1988 pidetystä kokouksesta laadittuun pöytäkirjaan, eikä itse pöytäkirja. Sillä seikalla, ettei tässä kokouksessa ollut läsnä ketään kantajan edustajaa, ei siten ole merkitystä.

188 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että 25.7.1988 tai aikaisemmin laaditussa riidanalaisessa taulukossa viitataan vuoden 1988 neljännellä vuosineljänneksellä noudatettaviin hintoihin. Taulukko on siten laadittu suhteellisen kauan ennen mainittua vuosineljännestä, ja siinä esitetään täsmällisiä hintoja maittain ja tuoteryhmittäin jaoteltuna. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tämän osoittavan, että kysymys on yksityiskohtaisista hinnoista, joiden noudattaminen on ollut osapuolten yhteisenä tarkoituksena, eikä pelkästään todellisia senhetkisiä tai ennustettuja markkinahintoja koskevasta yhteenvedosta.

189 Sen lisäksi tämän asiakirjan on siihen liittyvien tosiseikkojen yhteydessä tulkittuna katsottava sisältävän Eurofer/Scandinavie-ryhmälle tällaisesta sopimuksesta ilmoitettavia tietoja. Tämän ryhmän jäsenille on säännöllisesti toimitettu samanlaisia tietoja, mikä on useita kertoja tapahtunut vähintään asianomaisesta kokouksesta laadittuun pöytäkirjaan liitetyllä taulukolla.

190 Komission esittämien tosiseikkojen olemassaolo on siten riittävästi toteennäytetty.

Tavoitehinnat, jotka väitetään vahvistetun 18.10.1988

191 Komissio katsoo riidanalaisen päätöksen 225 ja 226 perustelukappaleessa, että teräspalkkikomitean 18.10.1988 pidetyssä kokouksessa on tehty sopimus vuoden 1989 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana saavutettavista tavoitehinnoista. Komissio nojautuu erityisesti seuraaviin todisteisiin:

— tämän kokouksen pöytäkirja, jossa mainitaan muun muassa hinnankorotukset, joiden suuruudeksi "arvioidaan" 25—40 DEM Saksan liittotasavallassa, 50—100 FRF Ranskassa ja 200—800 BEF Benelux-maissa. Hinnat, joihin nämä korotukset "johtavat", esitetään taulukossa jaoteltuina maittain, tuoteryhmittäin ja asiakasryhmittäin (riidanalaisen päätöksen 89 perustelukappale);

— taulukko, jossa oli vahvistettu tavoitehinnat vuoden 1988 neljännelle vuosineljännekselle (asiakirja 2507, Eurofer/Scandinavie-ryhmän 25.7.1988 pidetystä kokouksesta laaditun pöytäkirjan liitteenä, riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappale);

— kantajan 22.9.1988 TradeARBEDille lähettämä telex-sanoma (riidanalaisen päätöksen 91 perustelukappale);

— Eurofer/Scandinavie-ryhmän 3.11.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirja (asiakirjat 2488—2493), jonka mukaan:

"Vuoden 1989 ensimmäisen vuosineljänneksen hintoihin on tarkoitus tehdä uusia korotuksia, joita markkinoilla sitä paitsi odotetaankin. Niistä johtuvat hinnannousut ovat suuruusluokaltaan 25—40 DEM Saksassa, 50—100 FRF Ranskassa ja 200—800 BEF Benelux-maissa";

— se tosiseikka, että "on tehty sopimuksia hintojen korottamisesta yhtenäistämällä ja korottamalla lisämaksuja".

192 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen 225 ja 226 perustelukappaleessa esitetyt todisteet muodostavat kokonaisuutena tarkastellen johdonmukaisen ja yhdensuuntaisen todistusaineiston, jolla rikkomiset näytetään toteen.

193 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa erityisesti, että teräspalkkikomitean 18.10.1988 pidetyn kokouksen, johon kantaja on osallistunut, pöytäkirja sisältää yksityiskohtaiset hinnat jaoteltuina tuotteittain ja markkinoittain eri asiakasryhmiä varten ja että pöytäkirjassa on käytetty sanontaa "hinnankorotukset johtavat seuraavaan hintatasoon". Mainitut luvut vastaavat niin ikään Eurofer/Scandinavie-ryhmän 3.11.1988 pidetyn kokouksen, johon kantaja myös on osallistunut, pöytäkirjassa esitettyjä lukuja (riidanalaisen päätöksen 200 perustelukappale), mikä todistaa sen, että teräspalkkikomitean 18.10.1988 tekemä päätös on tiedotettu myös Eurofer/Scandinavie-ryhmälle.

194 Myös kantajan 22.9.1988 päivätty telex-sanoma TradeARBEDille on pätevä lisätodiste siitä, että 18.10.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa mainituista hinnoista oli sovittu. Tämä telex-sanoma kuuluu seuraavasti:

"Itse asiassa neuvottelut on järkevintä aloittaa vasta Eurofer/Scandinavie-tapaamisen jälkeen. Sen myöhäisen ajankohdan vuoksi meidän kuitenkin pitäisi

mielestäni ilmoittaa ystävillemme Euroopan yhteisöä koskevat aikomuksemme keskimäärin ja suosia keskinäistä yhdenmukaisuutta, jonka mukaan Pohjoismaita koskevat hinnankorotukset vahvistettaisiin seuraavasti:

Ruotsi	SEK	100,—
Norja	NOK	100,—
Suomi	DEM	40,—

Ryhmää 2C koskeva päätös voidaan siten tehdä 29.9."

195 Kysymyksessä olevilla "Euroopan yhteisöä koskevilla aikomuksilla" tarkoitettiin useiden yritysten yhteisiä aikomuksia. Telex-sanoman laatijan tarkoituksena on nimittäin ollut suositella "Pohjoismaiden osalta" Euroopan yhteisöjen osalta suunnitellun keskimääräisen hinnankorotuksen ja Eurofer/Scandinavie-ryhmän seuraavan kokouksen osanottajien yhteisestä sopimuksesta päättämien hinnankorotusten "keskinäistä yhdenmukaisuutta" (viimeksi mainittu päätös on sittemmin tehty 3.11.1988). Telex-sanoman vastaanottajalle on lisäksi ehdotettu lähiaikoina tehtävää "päätöstä" ryhmän 2C hinnoista, mikä osoittaa sen, että kysymys on yhteisesti sovittavista hinnoista.

196 Komissio on niin ikään perustellusti katsonut riidanalaisen päätöksen 225 perustelukappaleen seitsemännessä luetelmakohdassa, että kun teräspalkkikomiteassa kokoontuneet yritykset ovat sopineet yhdenmukaisista lisähinnoista, olisi ollut yllättävää, mikäli ne olisivat antaneet perushintojen määräytyä vapaan kilpailun perusteella (ks. jäljempänä). Usinor Sacilorin ehdotusta laatuun perustuvien

lisähintojen yhtenäistämisestä on tutkittu nimenomaan 18.10.1988 pidetyssä kokouksessa ennen sen periaatteellista hyväksymistä 15.11.1988 pidetyssä kokouksessa (riidanalaisen päätöksen 122 perustelukappale).

197 Komission julkituomien sopimusten ainakin moraalinen pakottavuus on sitä paitsi riidanalaisen päätöksen 226 perustelukappaleessa esitetyn päättelyn mukaisesti toteennäytetty sillä, ettei yksikään kokouksen osanottajista ilmoittanut aikovansa olla noudattamatta esitettyjä hintoja (ks. asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok. 1991, s. II-1711, 232 kohta), samoin kuin sillä, että yritykset ovat myöhemmin ilmoittaneet asiakkaiden hyväksyneen kyseiset hinnat (ks. riidanalaisen päätöksen 94 ja 95 perustelukappale).

198 Komissio on siten riittävästi toteennäyttänyt tavoitehinnoista 18.10.1998 tehtyä sopimusta koskevat tosiseikat.

Tavoitehinnat, joista väitetään päätetyn kokouksessa 10.1.1989

199 Riidanalaisen päätöksen 227 perustelukappaleen mukaan teräspalkkikomitea on 10.1.1989 pitämässään kokouksessa päättänyt Ranskaan, Saksaan, Beneluxmaihin ja Italiaan tapahtuvien toimitusten tavoitehinnoista saman vuoden toisella vuosineljänneksellä.

200 Komissio nojautuu tämän kokouksen pöytäkirjaan (ks. riidanalaisen päätöksen 95 perustelukappale), josta ilmenevät mainitun vuosineljänneksen hinnankorotukset markkinoittain ja tuoteryhmittäin eriteltynä. Samassa asiakirjassa esitetään sen jälkeen korotusten jälkeisten "hintojen odotettu taso". Komissio viittaa myös British Steelin päiväämättömään muistioon tämän kokouksen tuloksista,

samoin kuin Peine-Salzgitterin 13.1.1989 päivättyyn sisäiseen muistioon (riidanalaisen päätöksen 96 perustelukappale).

201 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen 95 ja 96 kohdassa mainitut asiakirjat ovat riittävä näyttö tosiseikoista.

202 Osapuolet ovat nimittäin toistamiseen noudattaneet 18.10.1998 pidetyssä kokouksessa hyväksyttyä menettelytapaa kirjaamalla 10.1.1989 päivättyyn pöytäkirjaan täsmällisesti ja yksityiskohtaisesti hinnankorotukset ja niiden mukaiset uudet hinnat erikseen jokaisten markkinoiden ja jokaisen tuoteryhmän ja asiakasryhmän osalta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tällaiset merkinnät perustavat olettaman kysymyksessä olevia hintoja koskevasta sopimuksesta. Tätä johtopäätöstä vahvistaa kaksi muuta komission riidanalaisen päätöksen 96 perustelukappaleessa mainitsemaa asiakirjaa, nimittäin British Steelin päiväämätön muistio (asiakirjat 2001—2003) ja Peine-Salzgitterin 13.1.1989 päivätty muistio (asiakirjat 3051 ja 3052). British Steelin muistiossa esitetään Ranskaa, Saksaa ja Benelux-maita koskevat hinnat, jotka ovat täsmälleen samat kuin 10.1.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan sisältyvät hinnat. Sen jälkeen siinä puhutaan "hintoja koskevista aikeista", mikä ei hinnankorotusten ja niiden jälkeisten uusien hintojen yhdenmukaisuus huomioon ottaen voi tarkoittaa mitään muuta kuin teräspalkkikomitean jäsenten yhteisiä aikeita. Peine-Salzgitterin 13.1.1989 päivätyn muistion mukaan hinnankorotuksia oli "suunniteltu" jo aikaisemmin ja ne "toteutettiin" kokouksessa. Saksaa koskevien hinnankorotusten esittämisen jälkeen tässä muistiossa todetaan: "Eri tuoteryhmien osalta on päätetty valikoivista hinnankorotuksista myös yhteisön muissa tärkeimmissä maissa — — ". Myös tämä sanamuoto on osoitus yhteisestä tahdonmuodostuksesta. Toisin kuin kantaja väittää, tässä tilanteessa kysymys ei voi olla pelkästä hintoja koskevien tietojen vaihdosta.

203 Tätä johtopäätöstä ei heikennä se, että British Steelin päiväämättömässä muistiossa mainitut Italian uudet hinnat ovat 20 000 Italian liiraa tonnia kohden suuremmat kuin kyseisen kokouksen pöytäkirjassa mainitut hinnat. Tämän British Steelin muistiossa olevan poikkeaman, joka koskee ainoastaan Italian uusia hintoja, on nimittäin katsottava johtuvan pelkästään kyseisten uusien hintojen kirjaamisessa tapahtuneesta virheestä.

Italian ja Espanjan markkinoiden tavoitehinnat, joista väitetään päätetyn kokouksessa 7.2.1989

204 Riidanalaisen päätöksen 227 perustelukappaleen mukaan teräspalkkikomitea on päättänyt Italian ja Espanjan markkinoita koskevista tavoitehinnoista 7.2.1989 pitämässään kokouksessa.

205 Komissio nojautuu tämän kokouksen pöytäkirjaan (ks. riidanalaisen päätöksen 98 perustelukappale), josta sen mukaan ilmenee, että kahta teräspalkkiryhmää koskevat Italiassa sovellettavat hinnat ja Espanjaa koskevat hinnat vahvistettiin täydentäen 10.1.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan sisältyneitä hintatietoja (ks. riidanalaisen päätöksen 95 perustelukappale).

206 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että huolimatta 7.2.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa (asiakirjat 97—106) käytetyistä sanamuodoista, joiden mukaan kyseiset tiedot ovat "täydennyksiä vuoden 1989 toisen vuosineljänneksen hintaennusteisiin", useat seikat osoittavat, että kysymys on todellisuudessa ollut sovituista hinnoista.

207 Ensinnäkin hinnat, joita näiden tietojen väitettiin täydentävän, oli jo vahvistettu yhteisestä sopimuksesta 10.1.1989 pidetyssä kokouksessa (ks. edellä). Sitä paitsi 7.2.1989 pidetyn kokouksen osanottajat totesivat kyseisessä kokouksessa, että viimeksi mainitut hinnat olivat toteutuneet tai toteutuisivat vaikeuksitta (ks. riidanalaisen päätöksen 98 perustelukappale).

208 Toiseksi pöytäkirjassa mainitaan, että tuoteryhmän 2C uusi hintataso Italiassa "toisaalta säilyttää koko Euroopan markkinoilla noudatettujen hintojen 'yhtenäisyyden', toisaalta ottaa huomioon rekonstruoitujen hitsattujen teräsprofiilien kilpailun". Espanjan markkinoiden osalta siinä mainitaan, että meneillään olevan vuosineljänneksen "hintaennusteet" "vahvistetaan uudelleen" seuraavaksi vuosineljännekseksi "saavutettujen hintatasojen vakauttamiseksi". Nämä sanamuodot osoittavat, että yritysten välillä vallitsi yhteisymmärrys tiettyjen yhteisten tavoitteiden toteuttamisesta näitä hintoja noudattamalla. Yritysten oli siten pakko olla yksimielisiä näiden hintojen noudattamisesta.

209 Riidanalaisen päätöksen 227 kohdan toisessa alakohdassa todetut tosiseikat on siten riittävästi toteennäytetty.

Tavoitehinnat, joista väitetään sovitun kokouksessa 19.4.1989

210 Riidanalaisen päätöksen 228 perustelukappaleen mukaan teräspalkkikomitean 19.4.1989 pidetyssä kokouksessa sovittiin Saksan, Ranskan, Belgian, Luxemburgin, Italian ja Espanjan markkinoilla vuoden 1989 kolmannella vuosineljänneksellä noudatettavista tavoitehinnoista, jotka olivat käytännössä täysin samat kuin edellisen vuosineljänneksen hinnat.

211 Komissio nojautuu tämän kokouksen pöytäkirjaan, jossa ensin todetaan, että ennustehinnat oli saavutettu Saksassa, Ranskassa ja Italiassa, ja sitten esitetään tulevan vuosineljänneksen hinnat (riidanalaisen päätöksen 99 perustelukappale).

212 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissio on riittävästi toteennäyttänyt, että 19.4.1989 päivättyyn pöytäkirjaan (asiakirjat 125—145) kirjatut hinnat ovat olleet sovittuja hintoja.

213 Ensinnäkin siltä osin kuin asian kannalta merkityksellisessä tämän pöytäkirjan jaksossa sanotaan, että "T2/89:n ennusteet vahvistetaan uudelleen vuoden 1989 kolmannelle vuosineljännekselle", on huomautettava, että nämä "ennusteet" olivat tosiasiassa seurausta teräspalkkikomiteassa tehdystä sopimuksesta, johon asianomaiset yritykset olivat päätyneet 10.1.1989 ja 7.2.1989 pidetyissä kokouksissa (ks. edellä). Myös näiden "ennusteiden" "vahvistaminen uudelleen" oli sopimus, jonka tarkoituksena oli tällä kertaa siihenastisen hintatason pysyttäminen. Tätä johtopäätöstä tukee samaan asiakirjaan kirjattu toteamus, jonka mukaan "asiakkaat — — olivat hyväksyneet" toisen vuosineljänneksen "ennustehinnat" tai tätä vuosineljännestä koskevat "ennusteet" (asiakirja 126).

Saksan markkinoita koskevaa mainintaa, jonka mukaan vastaavat "ennusteet" oli "saavutettu", on tulkittava samalla tavalla.

214 Toiseksi seuraavan vuosineljänneksen hinnat on esitetty 19.4.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa samalla täsmällisellä ja yksityiskohtaisella tavalla kuin aikaisemmissa pöytäkirjoissa oli esitetty vuoden 1988 neljännen vuosineljänneksen sekä vuoden 1989 kahden ensimmäisen vuosineljänneksen hinnat. Tällaisten yksityiskohtaisten esitysten ei voida tulkita kuvaavan pelkkiä ennusteita tai arvioita.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa kesäkuusta 1989 lähtien noudatettujen hintojen vahvistaminen

215 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 229 ja 230 perustelukappaleessa, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa kesäkuusta 1989 lähtien noudatetut hinnat vahvistettiin British Steelin aloitteesta noudatetuin ja sen kilpailijoiden hyväksymin yhdenmukaistetuin menettelytavoin.

216 Tätä koskevan päätelmän tueksi komissio viittaa British Steelin 24.4.1989 päivättyyn sisäiseen muistioon (ks. riidanalaisen päätöksen 100 perustelukappale) sekä teräspalkkikomitean 6.6.1989 ja 11.7.1989 pidettyjen kokousten pöytäkirjoihin sisältyvään mainintaan, jossa sanotaan, että asiakkaat ovat British Steelin mukaan hyväksyneet hinnankorotukset (ks. riidanalaisen päätöksen 101 ja 102 perustelukappale).

217 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission väite, jonka mukaan British Steel on 19.4.1989 ilmoittanut muille yrityksille hintojensa korottamisesta Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja kehottanut niitä noudattamaan tätä korotusta (riidanalaisen päätöksen 229 perustelukappale), on riittävästi toteennäytetty riidanalaisen päätöksen 100 kohdassa mainitulla 24.4.1989 päivätyllä muistiolla (asiakirjat 1969 ja 1970). Samoin on toteennäytetty, että kantaja, joka on ollut läsnä 19.4.1989 pidetyssä kokouksessa, on vastaanottanut sekä British Steelin ilmoituksen että sen kehotuksen noudattaa uusia hintoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

218 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo myös, että komissio on riittävästi toteennäyttänyt väitteensä, jonka mukaan British Steel ja sen kilpailijat olivat sopineet yhteisesti noudatettavista hinnoista (riidanalaisen päätöksen 230 perustelukappale). Komissio on nimittäin perustellusti todennut riidanalaisen päätöksen 229 perustelukappaleessa, että yhteistyö, johon riidanalainen menettely sisältyi, oli jo johtanut tiettyjen sopimusten tekemiseen hintojen vahvistamisesta EHTY:n mannereurooppalaisille markkinoille ja että British Steel oli ollut osapuolena näissä sopimuksissa. Tässä tilanteessa ei voida katsoa, että British Steelin toimenpide olisi yksipuolisesti kohdistunut sellaiseen kilpailijaan, jonka kanssa sillä ei ole yhteistyösuhteita.

219 British Steel on nimittäin heti sitouduttuaan ainakin moraalisesti useissa aikaisemmissa teräspalkkikomitean kokouksissa noudattamaan manner-Euroopan hintoja voinut perustellusti odottaa, että sen kilpailijat ottaisivat huomioon sen kehotuksen noudattaa sen uusia hintoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa päättäessään omasta käyttäytymisestään näillä markkinoilla. Tämä toteamus koskee myös kantajaa, jonka osallistumista asianomaisiin kokouksiin ei ole kiistetty.

220 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo lopuksi, että komissio on riittävästi toteennäyttänyt, että yritykset ovat todella noudattaneet British Steelin vaatimusta (riidanalaisen päätöksen 229 ja 230 perustelukappale). Kantaja ei tältä osin ole kiistänyt British Steelin ilmoituksia, joiden mukaan tämän hinnankorotukset oli hyväksytty Ison-Britannian markkinoilla, eikä komission väitettä, jonka mukaan hinnat olivat Yhdistyneessä kuningaskunnassa tuohon aikaan huomattavasti korkeammat kuin EHTY:n mannereurooppalaisilla markkinoilla (riidanalaisen päätöksen 229 perustelukappale). Ottaen huomioon, että mannereurooppalaisen hintatason mukaiset tarjoukset olisivat tässä tilanteessa merkinneet sitä, etteivät paikalliset asiakkaat olisi hyväksyneet British Steelin uusia hintoja, se seikka, että sen hinnankorotukset on hyväksytty "vaikeuksitta", on vastatodisteiden puuttuessa sellaisenaan riittävä näyttö siitä, ettei kantaja ole vastustanut British Steelin kysymyksessä olevia hinnankorotuksia.

221 Sen vuoksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 229 ja 230 perustelukappaleeseen sisältyviä päätelmiä tukevia tosiseikkoja koskevat väitteet on riittävästi toteennäytetty.

Sopimus, joka väitetään tehdyn 11.7.1989 pidetyssä kokouksessa ja joka koskee saman vuoden kolmannen vuosineljänneksen tavoitehintojen uudelleen vahvistamista Saksan markkinoilla neljännelle vuosineljännekselle

222 Riidanalaisen päätöksen 231 perustelukappaleessa komissio päättelee teräspalkkikomitean 11.7.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirjan perusteella (ks. riidanalaisen päätöksen 102 kohta), että silloin on sovittu, että vuoden 1989 kolmannen vuosineljänneksen tavoitehintoja noudatettaisiin Saksassa myös seuraavalla vuosineljänneksellä.

223 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että 11.7.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirja (asiakirjat 182—188) on riittävä näyttö komission toteamista tosiseikoista, jotka liittyvät hintojen pysyttämisestä Saksan markkinoilla ennallaan vuoden 1989 neljännen vuosineljänneksen aikana tehtyyn sopimukseen.

224 Asian kannalta merkityksellisessä tämän asiakirjan jaksossa sanotaan otsikon "Ennuste hintojen kehittymisestä vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä" jälkeen seuraavaa:

"Saksan osalta, vaikkakin määrään ja laatuun perustuviin lisähintoihin on tarkoitus tehdä 1.10.1989 suuruusluokkaa 20—25 DEM/tonni olevat korotukset, perushintoja ei kuitenkaan ole tarkoitus korottaa. Vuoden 1989 kolmannelle vuosineljännekselle ennustetut ja sen aikana saavutetut hinnat vahvistetaan siten uudelleen vuoden 1989 neljännelle vuosineljännekselle. Teräspalkkikomitean seuraavassa kokouksessa vaihdetaan yhteisön muita markkinoita koskevia tietoja."

225 Tähän kappaleeseen kootuista tosiseikoista ilmenee, että "myöhemmän tietojenvaihdon" oli määrä koskea vain muiden markkinoiden hintoja, kun puolestaan Saksan markkinoiden hinnat on tässä kokouksessa tehdystä yhteisestä sopimuksesta "vahvistettu uudelleen".

226 Erityisesti Saksan tuottajien ilmoitusta on tarkasteltava suhteessa teräspalkkikomitean säännöllisiin kokouksiin ja muihin sopimuksiin, joiden olemassaolon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo edellä todennut. "Uudelleen vahvistetut" hinnat itsessään oli näin ollen sellaisenaan vahvistettu teräspalkkikomiteassa 19.4.1989 tehdyllä sopimuksella (ks. edellä 210 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Täten on todettava, että Saksan markkinoita koskevat järjestelyt liittyivät aikaisempien kokousten muodostamaan käytäntöön, jonka mukaan yhteisön tärkeimmille markkinoille vahvistettiin hinnat vuosineljännekseksi kerrallaan.

227 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lisäksi, että myös sopimus hintojen korottamatta jättämisestä voi olla perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus hintojen vahvistamisesta.

228 Lopuksi on todettava, ettei komissio ole katsonut, että yritykset olisivat sopineet tavoitehintojen vahvistamisesta 3.8.1989 pidetyssä kokouksessa. Kantajan esittämät perustelut, joilla tämä seikka on pyritty kiistämään, ovat siten vailla merkitystä.

Päätös, joka väitetään tehdyn 12.12.1989 pidetyssä kokouksessa ja joka koskee vuoden 1990 ensimmäisellä vuosineljänneksellä saavutettavia tavoitehintoja

229 Riidanalaisen päätöksen 232 perustelukappaleen mukaan teräspalkkikomitea on 12.12.1989 pitämässään kokouksessa päättänyt noudattaa vuoden 1990 ensimmäisellä vuosineljänneksellä tavoitehintoja, joita oli noudatettu vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä.

230 Tältä osin komissio nojautuu TradeARBEDin edustajan muistioon, joka on komission mukaan ollut Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokouksessa 31.1.1990 pidetyn puheen runkona (asiakirjat 2414—2416, ks. riidanalaisen päätöksen 107 perustelukappale).

231 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kyseinen TradeARBEDin muistio (asiakirja 2414) on riittävä näyttö vuoden 1990 ensimmäistä vuosineljännestä koskevan riidanalaisen sopimuksen olemassaolosta. Asiassa ei ole kiistetty sitä, että tämä asiakirja on ollut TradeARBEDin edustajan Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokouksessa 31.1.1990 pitämän puheen runkona. Tästä seuraa, että asiakirjaan sisältyvän tiedon, jonka mukaan "vuoden 1989 neljännen vuosineljänneksen hinnat voitiin periaatteessa vahvistaa uudelleen", on tulkittava viittaavan, kuten tavallisesti, teräspalkkikomiteassa tehdyllä yhteistyöllä aikaansaatuihin sopimuksiin.

232 Kantajan väitettä, jonka mukaan kyseisessä muistiossa viitattaisiin pelkästään 12.12.1989 pidetyssä kokouksessa tuottajille esitettyyn kehotukseen noudattaa kohtuullisuutta, vastaan puhuu paitsi tapa, jolla muistiossa on puhuttu hintojen pysyttämisestä ennallaan ("Hintojen voimassaoloaikaa — — voitiin pääsääntöisesti jatkaa"), myös se, että "voimassa pidettyjä" hintoja sanotaan siinä "ohjelman mukaisiksi" ja että tiettyjen yritysten tapaa "alittaa" nämä hinnat pidetään "valitettavana".

233 Samassa kokouksessa ilmenneet erimielisyydet, joihin kantaja myös on vedonnut, eivät puolestaan ole koskeneet seuraavan vuosineljänneksen hintatasoa vaan pelkästään British Steelin toimitusmääriä ja ilmeisesti Unimétalin tekemää esitystä markkinoiden jakamisesta. Se, että siihenastiset hinnat on pysytetty niiden korottamisen sijasta, ei mitenkään todista sopimuksen olemassaoloa vastaan, kuten ei sekään, ettei uusia hintoja ehkä ole täydellisesti noudatettu (ks. riidanalaisen päätöksen 108 perustelukappale).

Unimétalin 14.2.1990 pidetyssä kokouksessa tekemästä ilmoituksesta paljastunut ryhmän 2C hintojen vahvistaminen Ranskan markkinoille

234 Komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 233 perustelukappaleessa, että Unimétal on 14.2.1990 pidetyssä kokouksessa ilmoittanut ryhmän 2C teräspalkkien hintojen korottamisesta Ranskan markkinoilla. Komissio viittaa riidanalaisen päätöksen 109 ja 110 perustelukappaleessa esitettyihin tarkasteluihin ja katsoo,

ettei kysymyksessä ole ollut Unimétalin yksipuolinen päätös vaan asianomaisten yritysten välinen sopimus.

235 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kantajan osalta todetut tosiseikat on riittävästi toteennäytetty riidanalaisen päätöksen 233, 109 ja 110 perustelukappaleessa luetelluilla todisteilla arvioitaessa niitä teräspalkkikomitean kokouksiin liittyvässä asiayhteydessään.

236 Näistä todisteista ilmenee nimittäin, että kaksi kilpailijaa, Peine-Salzgitter ja TradeARBED, olivat kehottaneet Unimétalia korottamaan hintojaan. Ranskan ja Saksan välisen hintaeron vuoksi näiden yritysten mukaan oli tarpeen "ehkäistä kaupankäynnin vääristyminen" (ks. teräspalkkikomitean puheenjohtajan 6.11.1989 päivätty kirje Unimétalille, riidanalaisen päätöksen 109 perustelukappale, asiakirjat 3009—3011) tai estää "hintarakenteen häiriintyminen Saksassa" (ks. TradeARBEDin 7.2.1990 päivätty telefax-sanoma Unimétalille, riidanalaisen päätöksen 110 perustelukappale, asiakirja 2413).

237 Unimétal on hyväksynyt tämän pyynnön ainakin osittain, joten toteutunut hinnankorotus on perustunut sopimukseen.

238 Sitä paitsi 14.2.1990 pidetyssä kokouksessa, jossa kyseisen tuoteryhmän hinnankorotuksesta ilmoitettiin, on ollut läsnä TradeARBEDin ja Peine-Salzgitterin lisäksi muitakin teräspalkkikomiteassa yhteistyötä harjoittavia yrityksiä.

239 Tätä hinnankorotusta ei myöskään voida selittää taloudellisin perustein, sillä TradeARBED oli edellä mainitussa telefax-sanomassaan myöntänyt, että "tilanne [oli] yleisesti ottaen varsin epäsuotuisa hintojen korotukselle". Se, että kaikki muut asianomaiset yritykset noudattaisivat ilmoitettua hintaa, oli tässä tilanteessa välttämätön edellytys sen pysyttämiselle ennallaan.

240 Näiden seikkojen perusteella on niiden asiayhteys huomioon ottaen riittävästi toteennäytetty, että Unimétalin tarkoitus oli ilmoituksellaan varmistautua kaikkien 14.2.1990 pidettyyn kokoukseen osallistuneiden yritysten, muun muassa kantajan, tuesta, jottei alhaisempien hintojen soveltaminen vaarantaisi tavoitellun "yhtenäistämisen" onnistumista. Se, että aikaisemmissa kokouksissa oli tehty samankaltaisia sopimuksia yhteisön tärkeimpien markkinoiden osalta, antoi Unimétalille ja yleisemminkin kaikille yrityksille, jotka pitivät tätä korotusta oman etunsa mukaisena, aiheen olettaa, että vetoomusta noudatettaisiin.

241 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo edellä todennut perusteettomaksi kantajan väitteen, jonka mukaan eräät komission tässä yhteydessä mainitsemat seikat osoittaisivat, ettei vuoden 1990 ensimmäiselle vuosineljännekselle ollut tehty mitään sopimusta. Väitteellä ei myöskään ole merkitystä arvioitaessa hintojen vahvistamista seuraavalle vuosineljännekselle, mistä tässä on kysymys.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 toisella vuosineljänneksellä noudatettavien hintojen vahvistaminen

242 Riidanalaisen päätöksen 220 ja 234—236 perustelukappaleessa esitetystä päätelmästä ilmenee, että komissio on katsonut asianomaisten yritysten, muun muassa kantajan, sopineen Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 toisella vuosineljänneksellä noudatettavista hinnoista ja myös noudattaneen näin sovittuja hintoja.

243 Komissio vetoaa päätelmänsä tueksi ensinnä siihen, että British Steel on ilmoittanut 14.2.1990 päivätyn telefax-sanomansa vastaanottajille hintoja, joiden se ei katsonut olevan omiaan "aiheuttamaan häiriötä" Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla (riidanalaisen päätöksen 234 perustelukappale) ja jotka se oli sen vuoksi valmis hyväksymään (riidanalaisen päätöksen 112 perustelukappaleen loppuosa). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä seikka on riittävästi toteennäytetty verrattaessa toisiinsa tämän 14.2.1990 päivätyn telefax-sanoman alkuperäiskappaleeseen (asiakirja 1887) käsin lisättyjä merkintöjä ja British Steelin 20.2.1990 päivättyä sisäistä muistiota (asiakirja 1908). Mainittujen merkintöjen on katsottava ilmaisevan ne tiedot, jotka

telefax-sanoman vastaanottajille oli luvattu antaa puhelimitse. Niissä todetaan "päällekkäisyysmarginaalit" eli hinnat, joista ei vielä aiheudu liialliseksi katsottua maahantuontia. Edellä mainitussa muistiossa sen laatija toteaa nimenomaisesti ilmoittaneensa Unimétalin edustajalle hinnat, "jotka [hänen] mukaan[sa] eivät aiheuttaisi markkinahäiriötä".

244 Komissio vetoaa toiseksi siihen, että British Steelin ilmoitus vastasi "yhdenmukaistettua toimintaa" (riidanalaisen päätöksen 235 perustelukappale, ks. myös 220 kohta), mikä komission mukaan tarkoittaa sitä, että se on tehty tilanteessa, jossa British Steel on voinut olettaa, että muut yritykset noudattaisivat ilmoitettuja hintoja. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä väite on riittävästi toteennäytetty komission esittämillä todisteilla. Ilmoitus nimittäin liittyi "tämän yrityksen ja sen muissa jäsenvaltioissa toimivien kilpailijoiden jatkuvaan vuoropuheluun" (riidanalaisen päätöksen 235 perustelukappale). Kuten jo on todettu (ks. edellä 219 kohta), British Steelin osallistuminen teräspalkkikomiteassa aikaisemmin tehtyihin sopimuksiin antoi sille aiheen odottaa kilpailijoiltaan vastavuoroisesti jonkinasteista solidaarisuutta. Tätä päätelmää tukee ainakin kysymyksessä olevien saksalaisten yritysten eli Peine-Salzgitterin, Thyssenin ja Saarstahlin osalta riidanalaisen päätöksen 235 ja 55 perustelukappaleessa mainittu taulukko (asiakirja 1864), joka vahvistaa sen, että nämä yritykset ja British Steel ponnistelivat tietyn keskinäisen suhteen ylläpitämiseksi näiden maiden välisessä kaupassa ja että kukin osapuoli oli siten sitoutunut olosuhteiden mukaisiin solidaarisuudenosoituksiin toisen osapuolen hyväksi. Kantajan väite, jonka mukaan British Steel oli pelkästään yksipuolisesti uhannut muita yrityksiä kostotoimilla, jos niiden käyttäytyminen aiheuttaisi häiriöitä, on sen vuoksi hylättävä.

245 Komissio vetoaa kolmanneksi siihen, että kyseiset yritykset ovat todella korottaneet hintojaan ja siten noudattaneet British Steelin ehdotusta (riidanalaisen päätöksen 236 perustelukappale). Komission mukaan tämä seikka on toteennäytetty sillä, että vaikka British Steel oli aluksi arvostellut sen omaa hinnastoa halvempia tarjouksia, se korotti joitakin kuukausia myöhemmin hintojaan 16.5.1990 pidetyn kokouksen jälkeen (ks. riidanalaisen päätöksen 115 perustelukappale). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä seikka, jota ei ole kiistetty, on vastatodisteiden puuttuessa riittävä näyttö siitä, että British Steel on suureksi osaksi saanut kilpailijansa noudattamaan sen hintoja. Manner-Euroopan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hintatasojen välinen

ero huomioon ottaen British Steel ei olisi toukokuussa 1990 voinut vakavasti pyrkiä korottamaan hintoja, jollei se olisi ollut vakuuttunut mannereurooppalaisten tuottajien solidaarisesta käyttäytymisestä.

246 British Steelin 17.7.1990 ja 30.7.1990 päivättyihin muistioihin sisältyvät huomautukset (riidanalaisen päätöksen 117 perustelukappale), joihin kantaja vetoaa, eivät liity British Steelin hiukan 14.2.1990 pidetyn kokouksen jälkeen antamien, tuon vuoden toista vuosineljännestä koskevien ohjeiden toteuttamiseen. Muistio, joka on päivätty 17.7.1990, liittyy 16.5.1990 pidetyn kokouksen jälkeisiin hintasuosituksiin ja koskee seuraavaa vuosineljännestä (ks. jäljempänä). Muistiossa, joka on päivätty 30.7.1990, todetaan British Steelin ja TradeARBEDin välisen sopimuksen rikkominen, muttei sanota mitään kantajan käyttäytymisestä.

247 Riidanalaisen päätöksen 234—236 perustelukappaleessa esitettyä päätelmää tukevat tosiseikat on siten riittävästi toteennäytetty.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 kolmannella vuosineljänneksellä noudatettujen hintojen vahvistaminen

248 Riidanalaisen päätöksen 237 perustelukappaleessa esitetystä päätelmästä ilmenee sitä 220 perustelukappaleeseen (1 ja 3 kohta) verrattaessa, että komissio on katsonut yritysten sopineen Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 kolmannella vuosineljänneksellä noudatettavista hinnoista ja myös noudattaneen näin sovittuja hintoja.

249 Siltä osin kuin komissio väittää ensiksi, että British Steel on ilmoittanut uudet hintansa kilpailijoilleen ja kehottanut näitä noudattamaan niitä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että nämä kaksi seikkaa ilmenevät tämän yrityksen 7.6.1990 päivätystä telefax-sanomasta (ks. riidanalaisen päätöksen 115 perustelukappale, asiakirja 1798). British Steel on sitä paitsi toistanut saman

kehotuksen teräspalkkikomitean 10.7.1990 pidetyssä kokouksessa (ks. riidanalaisen päätöksen 117 perustelukappale, asiakirjat 1964—1966). Näiden seikkojen osalta komission väite on siten riittävästi toteennäytetty.

250 Siltä osin kuin komissio toiseksi päättelee yhteistoiminnan olemassaolon, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, että teräspalkkikomitean aikaisempi toiminta huomioon ottaen British Steel on perustellusti voinut odottaa, että sen kilpailijat käyttäytyisivät solidaarisesti Ison-Britannian markkinoiden hintoja koskevissa kysymyksissä ja että ne etenkin ottaisivat omaa käyttäytymistään näillä markkinoilla harkitessaan huomioon British Steelin uusien hintojen noudattamista koskevan kehotuksen, joka oli esitetty sen kilpailijoiden kanssa järjestetyssä kokouksessa. Komissio on siten riittävästi toteennäyttänyt yhteistoiminnan olemassaolon.

251 Kolmanneksi se, että muut yritykset ovat noudattaneet British Steelin ilmoittamia hintoja, on puolestaan riittävästi toteennäytetty 11.9.1990 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan (riidanalaisen päätöksen 118 perustelukappale, asiakirjat 1666—1679) sisältyvällä lausumalla, jonka mukaan brittiläiset asiakkaat olivat hyväksyneet British Steelin hinnaston korotuksen. Jolleivät muut yritykset nimittäin olisi suureksi osaksi noudattaneet British Steelin ilmoittamia uusia hintoja, olisi tuskin ollut mahdollista, että asiakaskunta olisi hyväksynyt tällaisen hinnankorotuksen. Se, että British Steelin kilpailijat olivat aluksi soveltaneet alhaisempia hintoja (ks. riidanalaisen päätöksen 117 perustelukappale) ja vasta myöhemmin päättäneet noudattaa British Steelin ohjeita, ei kumoa tätä johtopäätöstä. Myöskään se, että British Steel on tuona ajanjaksona pitänyt TradeARBEDin (eikä kantajan) käyttäytymistä näiden yritysten välisen sopimuksen rikkomisena, ei ole sellainen seikka, joka muuttaisi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia asiasta.

252 Väitteet riidanalaisen päätöksen 237 perustelukappaleessa esitettyä päätelmää tukevista tosiseikoista on siten riittävästi toteennäytetty.

253 Kaikesta edellä lausutusta seuraa, että riidanalaisen päätöksen 224—237 perustelukappaleessa sanotun tueksi esitetty tosiseikasto on hintoja koskevien

sopimusten ja komission siinä "yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin" rinnastaman käyttäytymisen osalta kokonaisuudessaan toteennäytetty asiakirjoilla, joihin riidanalaisessa päätöksessä on viitattu.

Kantajan puolesta esitetty taloustieteellinen asiantuntijalausunto

254 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei kantajan väite, joka perustuu asiantuntija Bishopin hallinnollisessa kuulemismenettelyssä esittämään hintojen kehitystä koskevaan arvioon (kuulemismenettelyn pöytäkirjan sivut 113—127), kumoa tätä johtopäätöstä. Tämän analyysin mukaan komission väite, jonka mukaan yritykset ovat sopineet hinnoista, on ristiriidassa sen seikan kanssa, etteivät markkinahinnat olleet korkeampia kuin niiden olisi voinut odottaa olevan normaalin kilpailun vallitessa. Teräspalkkien todelliset hinnat yhteisön alueella ovat siten olleet vuosina 1987—1991 ennätyksellisen alhaisella tasolla lukuun ottamatta vuotta 1989, jolloin ne eivät kuitenkaan ole olleet korkeampia kuin vuonna 1985, jolloin kysyntä oli pienentynyt kaikkein alhaisimmalle tasolleen. Lausunnon mukaan hintojen tällainen kehitys ei selity pelkästään tuolla aikakaudella saavutetulla tuottavuuden paranemisella.

255 Siltä osin kuin kantajan tarkoitus on tällä perusteella kiistää riidanalaisen päätöksen 224—237 perustelukappaleessa mainittujen sopimusten olemassaolo, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo vahvistanut, että ne seikat, joiden perusteella komissio on todennut kysymyksessä olevat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, on riittävästi toteennäytetty asianomaisilla asiakirjoilla, kun tarkastelussa otetaan huomioon niiden yleinen asiayhteys teräspalkkikomiteassa tuohon aikaan tapahtuneen yhteistyön kanssa.

256 Kantajan esittämät perustelut, jotka nojautuvat teräspalkkien hintojen yleiseen kehitykseen yhteisön alueella, eivät edes periaatteessa voi kyseenalaistaa näitä tosiseikkoja koskevien toteamusten oikeellisuutta. Asiantuntija on sitä paitsi itsekin myöntänyt kuulemismenettelyssä, ettei hänen analyysinsä tarkoitus ollut ottaa kantaa väitetiedoksiantoon, vaan pelkästään vastata kysymykseen, olivatko yritysten toimenpiteet olleet menestyksellisiä (ks. kuulemismenettelyn pöytäkirjan sivu 127).

Johtopäätös

257 Edellä lausutusta seuraa, että perustelut, jotka kantaja on esittänyt riidanalaisen päätöksen 224—237 perustelukappaleessa todettujen seikkojen kiistämiseksi, on hylättävä. Siitä ilmenee myös, että komissio on riittävästi perustellut sekä niiden sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen olemassaolon, joihin kantajan on katsottu osallistuneen, että kantajan omakohtaisen osallistumisen sanottuihin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, minkä lisäksi komissio on riittävästi yksilöinyt kysymyksessä olevat rikkomiset.

2. Tosiseikkojen oikeudellinen arviointi

258 Perustelujen tässä kohdassa on syytä tarkastella komission suorittamaa riidanalaisen päätöksen 224—237 perustelukappaleessa mainittujen menettelytapojen oikeudellista arviointia seuraavien käsitteiden kannalta: a) perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetut yhteistoiminnan tyypit; b) tällaisten menettelytapojen tarkoitus ja vaikutukset, ja c) tässä säännöksessä tarkoitetun tavanomaisen kilpailun käsite.

a) Kantajan todettujen menettelytapojen arviointi perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen yhteistoiminnan tyyppien kannalta

259 Kantaja katsoo, että toisin kuin riidanalaisen päätöksen 217—220 perustelukappaleessa esitetystä arvioinnista ilmenee, perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhdenmukaistetun menettelytavan toteennäyttämiseksi ei riitä, että komissio osoittaa yritysten sopineen yhdenmukaistetuista menettelytavoista, vaan sen on myös osoitettava, että ne ovat tosiasiallisesti ryhtyneet soveltamaan niitä erityisesti korottamalla hintojaan yhdenmukaisella tavalla (ks. perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohta sekä EY:n perustamissopimuksen soveltamisalalla yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 64 kohta sekä 126 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Kantajan mukaan komissio ei ole esittänyt mitään näyttöä tällaisesta

käyttäytymisestä. Riidanalaisen päätöksen 223—237 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat eivät sen mukaan myöskään osoita, että väitetyin tavoin vahvistettuja hintoja olisi noudatettu.

260 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että perustamissopimuksen 4 artiklan d kohdan sanamuodon mukaan

"Hiilen ja teräksen yhteismarkkinoille soveltumattomina pidetään sekä sen vuoksi poistetaan ja kielletään tässä sopimuksessa määrätyin edellytyksin yhteisössä:

— —

d) rajoittavat menettelyt, joilla pyritään jakamaan markkinoita ja käyttämään niitä hyväksi."

261 Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kielletään "yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset, päätökset ja menettelytavat, joilla pyritään:

a) vahvistamaan tai määräämään hintoja;

b) rajoittamaan tai valvomaan tuotantoa, tekniikan kehitystä tai investointeja;

c) jakamaan markkinoita, tuotteita, asiakkaita tai hankintalähteitä".

262 Komissio on tässä tapauksessa luonnehtinut riidanalaisen päätöksen 224—228 ja 231—233 perustelukappaleessa menettelyjä, joihin se on katsonut kantajan ryhtyneen, tässä säännöksessä tarkoitetuiksi hintojen vahvistamisesta tehdyiksi "sopimuksiksi". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä toteamista tosiseikoista ilmenee riittävästi, että asianomaiset yritykset, muun muassa kantaja, eivät ole missään riidanalaisen päätöksen näissä perustelukappaleissa tarkoitetuista tilaisuuksista pelkästään vaihtaneet tietoja hintoja koskevista "ennusteistaan" tai "arvioistaan", vaan ovat joka kerralla ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla hintojen osalta määrätyin tavoin eli menetellä siten, että kyseisissä kokouksissa sovitut hinnat saavutetaan tai eräissä tapauksissa pysytetään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tällainen tahtojen yhdenmukaistaminen on perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu "sopimus". Tässä suhteessa ei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä ole mitään syytä tulkita perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa olevaa "sopimuksen" käsitettä eri tavalla kuin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa olevaa "sopimuksen" käsitettä (ks. em. asia Rhône-Poulenc ym. v. komissio, tuomion 120 kohta).

263 Menettelyistä, joihin kantajan on katsottu osallistuneen ja jotka koskevat kolmea Ison-Britannian markkinoilla tehtyä hinnankorotusta sekä joita on riidanalaisessa päätöksessä luonnehdittu "yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi" (ks. 220 perustelukappale ja 230 perustelukappaleen loppuosa), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tätä käsitettä on tulkittava ottaen huomioon 65 artiklan 1 kohdan tarkoitus ja perustamissopimuksen oikeudellinen viitekehys.

264 Yhteisöjen tuomioistuin on 13.12.1961 antamassaan lausunnossa 1/61 (Kok. 1961, s. 505) korostanut, että perustamissopimuksen 4 artiklan d kohdan tarkoitus on estää yrityksiä hankkimasta rajoittavien käytäntöjen avulla sellaista asemaa, jonka turvin ne voisivat jakaa tai hyväksikäyttää markkinoita. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan tämä perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa toteutettu kielto on ehdoton ja perustamissopimuksella toteutetun järjestelmän tunnusmerkillinen piirre (s. 519). Yhteisöjen tuomioistuin on toisaalta huomauttanut hintojen julkaisemisesta perustamissopimuksen 60 artiklassa annetuista määräyksistä, että "perustamissopimuksen lähtökohtana on ajatus, jonka mukaan hintojen vapaa muodostuminen taataan myöntämällä yrityksille vapaus vahvistaa hintansa itse ja julkaista uudet hinnastonsa halutessaan muuttaa niitä. Jos suhdanteet vaihtuvat, tuottajien on pakko sopeuttaa hinnastonsa, ja 'markkinat määräävät hinnan' juuri tällä tavoin" (asia 1/54, Ranska v. korkea viranomainen, tuomio 21.12.1954, Kok. 1954—1955, s. 7 ja 31). Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että vaikka

teräsmarkkinat ovat oligopolistiset markkinat, jonka erityispiirteenä ovat perustamissopimuksen 60 artiklan määräykset, jotka hinnastojen ja kuljetusmaksujen julkaisupakon ansiosta takaavat eri yritysten soveltamien hintojen julkisuuden, niistä johtuva hintojen muuttumattomuus tai yhdenmukaisuus eivät sellaisenaan ole perustamissopimuksen vastaisia, kunhan ne eivät johdu markkinakumppaneiden välisestä hiljaisestakaan sopimuksesta, "vaan perustuvat itsenäisten ja keskenään kilpailevien taloudellisten yksikköjen voimien ja strategioiden vaikutukseen markkinoilla" (asia 66/63, Alankomaat v. korkea viranomainen, tuomio 15.7.1964, Kok. 1964, s. 1047, 1076 ja 1077).

265 Tämä oikeuskäytäntö osoittaa, että käsitys, jonka mukaan jokaisen yrityksen on määriteltävä itsenäisesti se politiikka, jota se aikoo markkinoilla noudattaa, sopimatta asiasta kilpailijoidensa kanssa, on EHTY:n perustamissopimuksen ja varsinkin sen 4 artiklan d kohdan ja 65 artiklan 1 kohdan olennainen piirre.

266 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo sen vuoksi, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan mukaisella "yhdenmukaistettujen menettelytapojen" kiellolla on periaatteessa sama tarkoitus kuin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan mukaisella "yhdenmukaistettujen menettelytapojen" kiellolla. Erityisesti sen tarkoituksena on turvata perustamissopimuksen 4 artiklan d kohdan mukaisen kiellon tehokas vaikutus saattamalla kieltojen soveltamisalaan sellainen yritysten välisen yhteistoiminnan muoto, jolla korvataan tietoisesti perustamissopimuksessa tarkoitetun normaalin kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että jouduttaisiin tekemään varsinaista sopimusta (ks. asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, 64 kohta; Kok. Ep. II, s. 25).

267 Erityisesti näistä kolmesta Ison-Britannian markkinoita koskeneesta hinnankorotuksesta, joita komissio on käsitellyt "yhdenmukaistettuina menettelytapoina", on todettava, että: a) nämä kolme tapausta liittyvät teräspalkkikomitean jäsenyritysten useiden kokousten ja kirjallisten tiedonantojen muodossa tapahtuneeseen säännölliseen neuvonpitoon, jonka tarkoituksena oli erityisesti yhteensovittaa niiden hintakäyttäytyminen eri kansallisilla markkinoilla; b) jokaisessa kolmessa tapauksessa, jotka ovat koskeneet Ison-Britannian markkinahintoja, British Steel on paljastanut kilpailijoilleen kokouksissa, joihin suurin osa kilpailijoista on osallistunut, millainen on sen tuleva hintakäyttäytyminen markkinoilla, ja samalla kehottanut näitä käyttäytymään samalla tavalla, joten

sen käyttäytymisen nimenomainen tarkoitus on ollut vaikuttaa niiden tulevaan kilpailukäyttäytymiseen; c) teräspalkkikomiteassa tapahtunut säännöllinen yhteensovittaminen oli asiayhteydeltään sellainen, että British Steel saattoi perustellusti odottaa, että sen kilpailijat noudattaisivat suuressa määrin sen pyyntöä tai ainakin ottaisivat sen huomioon päättäessään omasta kauppapolitiikastaan; d) seikat, joihin komissio on viitannut, osoittavat, että kyseiset yritykset ovat suuressa määrin noudattaneet British Steelin ehdotuksia. Erityisesti kantaja ei ole esittänyt mitään todisteita, jotka voisivat osoittaa, että se olisi vastustanut British Steelin pyyntöjä tai että se ei olisi noudattanut sen kysymyksessä olevissa kokouksissa esittämiä hinta-aloitteita.

268 Kaikki nämä seikat kokonaisuutena arvostellen osoittavat, että kyseiset yritykset ovat näissä kolmessa tapauksessa korvanneet perustamissopimuksessa tarkoitetun normaalin kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä, jota komissio on perustellusti luonnehtinut perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuiksi "yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi".

269 Mitä tulee kantajan väitteeseen, jonka mukaan perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu "yhdenmukaistettu menettelytapa" edellyttää käsitteellisesti, että yritykset ovat tosiasiallisesti ryhtyneet soveltamaan siten yhdenmukaistettuja menettelytapoja erityisesti korottamalla hintojaan yhdenmukaisella tavalla, EY:n perustamissopimusta koskeva ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntö osoittaa, ettei yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa koskeva johtopäätös välttämättä edellytä, että neuvonpito olisi kantajan tarkoittamalla tavalla vaikuttanut kilpailijoiden käyttäytymiseen markkinoilla. Tällaisessa tilanteessa on riittävää todeta, että jokaisen yrityksen on väistämättä täytynyt ottaa välittömästi tai välillisesti huomioon tiedot, joita se on saanut pitäessään yhteyttä kilpailijoihinsa (em. asia Rhône-Poulenc ym. v. komissio, tuomion 123 kohta). Edellä mainitussa asiassa Ahlström Osakeyhtiö ym. vastaan komissio annetun tuomion 64 kohta sekä 126 kohta ja sitä seuraavat kohdat, joihin kantaja on vedonnut, koskevat eri kysymyksiä eivätkä siten horjuta tätä oikeuskäytäntöä.

270 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä oikeuskäytäntö koskee vastaavalla tavalla myös EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamista, koska siinä olevalla yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteellä on sama tarkoitus kuin vastaavalla käsitteellä EY:n perustamissopimuksessa.

271 Asiaa ei muuta se, että perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan sanamuodon mukaan komissio voi määrätä sakkoja "yhdenmukaistettujen menettelytapojen" johdosta vain siinä tapauksessa, että asianomaiset "osallistuvat" 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin katsoo, että tässä määräyksessä tarkoitettua yritysten osallistumista yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin on se, että yritykset tosiasiallisesti osallistuvat järjestelmään, jonka tarkoituksena on niiden tulevaa markkinakäyttäytymistä koskevan epävarmuuden poistaminen ja joka siten merkitsee väistämättä, että jokainen yrityksistä ottaa huomioon kilpailijoiltaan saamansa tiedot (ks. em. asia Rhône-Poulenc ym. v. komissio, tuomion 123 kohta). Komission ei siten tarvitse osoittaa, että kyseisten tietojen vaihtaminen olisi johtanut tiettyyn tulokseen tai käynnistänyt tiettyjä toimenpiteitä kyseisillä markkinoilla.

272 Tätä tulkintaa vahvistaa perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan sanamuoto, jossa kielletään "yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan suoraan tai välillisesti estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua yhteismarkkinoilla". Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämä kielto koskee kaikkia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla "on taipumus" vaikuttaa tai jotka "ovat omiaan" vaikuttamaan tavanomaiseen kilpailuun, ilman että rikkomisen toteamiseksi olisi tarpeen todistaa siihen kohdistunutta todellista ja konkreettista vaikutusta. Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa 2/56, Geitling ym. vastaan korkea viranomainen 20.3.1957 antamassaan tuomiossa (Kok. 1957, s. 9, jäljempänä asia Geitling I) sitä paitsi todennut (s.40), ettei sellaiseen toteamukseen päätyminen, että sopimus vääristää tai rajoittaa kilpailua, välttämättä edellytä sen konkreettisten vaikutusten tutkimista, koska tämä toteamus ilmenee yleisellä tasolla perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdasta.

273 Siinäkin tapauksessa, että asiassa olisi hyväksyttävä kantajan esittämä tulkinta, jonka mukaan yhdenmukaistettu menettelytapa käsitteellisesti edellyttää neuvonpidon tuloksien mukaista markkinakäyttäytymistä, tämän edellytyksen olisi katsottava tässä asiassa täyttyvän kolmen Ison-Britannian markkinoita koskevan hinnanmuutoksen osalta. Asiassa on nimittäin toteennäytetty, että jokaisessa näistä tapauksista yritykset ovat suurelta osin noudattaneet British Steelin pyyntöjä, minkä vuoksi uudet hinnat on saatu tosiasiallisesti pakottaviksi.

274 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, ettei kantaja ole osoittanut, että kysymyksessä olevien menettelytapojen arvioimisessa perustamissopimuksen 65 artiklan 1 koh-

dassa tarkoitettujen "sopimuksen" tai "yhdenmukaistettujen menettelytapojen" käsitteiden kannalta olisi tapahtunut minkäänlaista oikeudellista virhettä.

b) Riidanalaisessa päätöksessä todettujen yhteisjärjestelyjen ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkoitus ja vaikutukset

275 Riidanalaisen päätöksen 238 perustelukappaleen mukaan sen 223—237 perustelukappaleessa mainituilla sopimuksilla ja yhdenmukaistetuilla menettelytavoilla "pyrittiin" rajoittamaan kilpailua perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Riidanalaisen päätöksen 221 perustelukappaleessa komissio on nimennyt kyseisten menettelytapojen "tarkoitukseksi" muun muassa "hintojen korottamisen ja yhdenmukaistamisen". Päätöksen 222 perustelukappaleessa komissio toteaa ensin, että tällaisen tavoitteen toteamisen jälkeen ei enää ole tarpeen osoittaa sen kilpailua haittaavaa vaikutusta, mutta katsoo lisäksi, ettei tuo vaikutus missään tapauksessa ole ollut vähäinen.

276 Kantaja katsoo, etteivät kyseiset sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat ole olleet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisia, koska mistään ei voida todeta, että kilpailua rajoittavat yhteisjärjestelyt olisi myös toteutettu ajanjaksona, jolta sakko on määrätty. Kantaja viittaa erityisesti asiantuntija Bishopin esittämään markkinatilanteen analyysiin ja siihen, että teräspalkkien tuotanto yhteisössä on kesäkuun 1988 ja joulukuun 1991 välisenä aikana noussut 3,7 miljoonasta 5,6 miljoonaan tonniin vuodessa siten, että yritysten markkinaosuudet ovat heinäkuun 1988 ja vuoden 1992 alun välisenä aikana vaihdelleet yli 50 prosenttia. Yhteisön kauppa on lisäksi kehittynyt tuona aikana huomattavasti, mistä kantajan mukaan on aiheutunut eri tuottajien markkinaosuuksien pienentyminen kotimaanmarkkinoillaan. Kantaja arvostelee lisäksi sitä, ettei komissio ole ottanut kantaa tähän taloustieteelliseen analyysiin, mikä kantajan mielestä merkitsee perustelujen puutteellisuutta.

277 Siltä osin kuin perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa viitataan yhteisjärjestelyihin, jotka "ovat omiaan" vääristämään tavanomaista kilpailua, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että näin ilmaistuun käsitteeseen sisältyy myös EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa käytetty käsite "joiden tarkoituksena on". Komissio on siten perustellusti todennut riidanalaisen

päätöksen 222 perustelukappaleessa, ettei sen tarvinnut perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteennäyttämiseksi osoittaa kilpailua vahingoittavan vaikutuksen olemassaoloa.

278 Ottaen huomioon lukuisat todisteet asiassa sovittujen hinnankorotusten toteutumisesta on joka tapauksessa todettava, että riidanalaisessa päätöksessä todetut menettelytavat, joihin yhteisön tärkeimmät teräspalkkien tuottajat ovat osallistuneet, ovat väistämättä vaikuttaneet markkinoihin vähäistä enemmän, kuten komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 222 perustelukappaleessa.

279 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo lopuksi, että mainittu 222 perustelukappale sisältää riittävät perustelut rikkomisen tarkoituksen ja vaikutusten osalta.

c) Riidanalaisessa päätöksessä todettujen menettelytapojen luonnehtiminen "tavanomaisen kilpailun" kriteerien kannalta

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteista

280 Kantaja katsoo, että päätelmät, jotka komissio on tehnyt riidanalaisen päätöksen 239—241 perustelukappaleessa, ovat oikeudellisesti virheellisiä, kun niissä on tulkittu EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa samalla tavalla kuin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa varsinkin tulkittaessa "tavanomaisen" kilpailun käsitettä EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 ja 60 artiklan valossa. Riidanalaisen päätöksen 239—241 perustelukappaleen teksti ei kantajan mukaan myöskään vastaa riittäville perusteluille asetettavia vaatimuksia.

281 Kantajan mukaan komissio on menetellyt virheellisesti pitäessään pelkkää hintojen vastavuoroista ilmoittamista yritysten kesken perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisena, vaikkeivat yritykset ole päässeet sopimukseen keskenään eivätkä ole vahvistaneet hintoja yhteisesti. Kantajan mukaan tietojen vaihto on EHTY:n perustamissopimuksen sääntelyn mukaista, koska sopimuksen 46—48 ja 60 artikla merkitsevät vain ohjattua ja rajoitettua kilpailua, eikä se siten merkitse 65 artiklan rikkomista. Kantajan mielestä sama koskee yritysten välistä sopimusta, jonka tarkoituksena on lopettaa tai estää 60 artiklan rikkominen.

282 Kantaja viittaa EY:n perustamissopimuksen 232 artiklaan ja korostaa, että yhteisöjen tuomioistuimen tarkoituksena on asiassa 13/60, Geitling ym. vastaan korkea viranomainen, 18.5.1962 antamassaan tuomiossa (Kok. 1962, s. 165, jäljempänä asia Geitling II) ollut vain esiintuoda mahdollisuus tulkita EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan valossa. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuin on todellisuudessa kuitenkin perustanut ratkaisunsa EHTY:n perustamissopimuksen 2—5 artiklaan. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuin on myös asiassa C-128/92, Banks, 13.4.1994 antamassaan tuomiossa (Kok. 1994, s. I-1209) nimenomaisesti kieltäytynyt antamasta EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklalle samanlaista välitöntä vaikutusta kuin EY:n perustamissopimuksen 85 artiklalle. Komission hallintokäytäntö, jossa EHTY:n ja EY:n perustamissopimusten kilpailusäännöt yhdenmukaistetaan keskenään (ks. XX kilpailupolitiikkaa koskeva raportti), ei kantajan mukaan ole vielä saanut yhteisöjen tuomioistuinten vahvistusta.

283 EHTY:n perustamissopimuksen mukainen taloudellinen sääntely, johon "tavanomaisen" kilpailun käsitteen tulkitsemisen on perustuttava, on kantajan mukaan sitä paitsi osoitus suunnitelmataloudellisista päämääristä. Siten se poikkeaa selvästi EY:n perustamissopimuksen mukaisesta taloudellisesta viitekehyksestä, jonka tarkoitus on taata, ettei kilpailu sisämarkkinoilla vääristy (EY:n perustamissopimuksen 3 artiklan g kohta).

284 Kantaja vetoaa siihen, että EHTY:n perustamissopimuksesta neuvoteltaessa 65 ja 66 artikla on sisällytetty sopimukseen sen estämiseksi, etteivät Ruhrin teollisuusyritykset saa määräävää markkina-asemaa valtausoikeuden tilalle tulevassa järjestelmässä, ja sen takaamiseksi, että teollisuuspolitiikan suuntauksista päättäisi korkea viranomainen eikä niitä aikaisempaan tapaan vahvistettaisi yritysten välisillä yhteisjärjestelyillä. Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kielletään kantajan mukaan siten vain EHTY:n perustamissopimuksen 2—5 artiklassa vahvistettujen teollisuuspolitiikan tavoitteiden vastaiset kilpai-

lunrajoitukset. Kantajan mukaan EHTY:n perustamissopimuksen laatijoiden tarkoitus on ollut samalla taata ostajille yhtäläinen pääsy tuotantolähteille, minkä vuoksi 60 artiklan sisällyttäminen sopimukseen oli välttämätöntä. Kaikki nämä teollisuuspoliittiset tavoitteet ovat kantajan mukaan vieraita EY:n perustamissopimukselle. EHTY:n perustamissopimuksen laatijat ovat myös lähteneet periaatteesta, jonka mukaan yritysten toiminnalle on välttämätöntä, että ne saavat korkean viranomaisen välityksellä muiden yritysten toimittamat tiedot markkinoista ja hinnoista, minkä vuoksi tietojen toimittaminen ensin sille 46 artiklan perusteella ja sen jälkeen tässä tarkoituksessa tapahtuva yritysten keskinäinen tietojenvaihto eivät riko 65 artiklaa. Kyseisten markkinoiden oligopolistisuus, johon komissio viittaa, vahvistaa kantajan mukaan sen, ettei tarkoituksena liene ollut toteuttaa täydellistä kilpailua.

285 Kantajan mukaan komissio on itse huomauttanut kuudennessa yleisraportissaan (II nide, II luku, 1 kohta, nro 41), että kilpailu EHTY:n yhteismarkkinoilla "ei ole — — kaupan esteiden täydellisestä poistamisesta seuraavaa *vapaata ja anarkistista kilpailua* vaan harkituilla toimenpiteillä ja jatkuvalla sovittelulla saavutettavaa *säänneltyä kilpailua*" (kursivoinnit alkuperäistekstissä).

286 Kantaja viittaa myös EHTY:n perustamissopimuksen 2, 3, 4 ja 5 artiklaan. Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuin on edellä mainitussa lausunnossaan 1/61 katsonut, että 65 artikla on perustamissopimuksen 4 artiklan d kohdan soveltamismääräys. Vähäinenkin kilpailu täyttää kantajan mukaan viimeksi mainitun määräyksen vaatimukset, joten yritysten suorittama hintojen vahvistaminen rikkoo tätä määräystä vasta, jos yritykset ylittävät perustamissopimuksen 65 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan c alakohdan mukaiset rajat (asiassa Geitling II annettu tuomio, s. 201 sekä 207 ja sitä seuraavat sivut).

287 Kantajan mukaan yhteisöjen tuomioistuin on katsonut perustamissopimuksen 2—5 artiklasta johtuvan, että yrityksellä olevaa mahdollisuutta vahvistaa hinnat pidetään moitittavana vasta, kun kilpailu poistetaan kokonaan (asiassa Geitling II annettu tuomio, s. 201). Perustamissopimuksen 5 artikla, joka on 46 artiklan perustana siltä osin kuin siinä velvoitetaan yhteisö antamaan asianomaisille tietoja ja helpottamaan niiden toimintaa, osoittaa kantajan mielestä perustamissopimuksessa oletettavan, että "normaaleina" kilpailun edellytyksinä pidetään "valistuneilla" ja informoiduilla markkinoilla vallitsevia kilpailun edellytyksiä. Ilman tällaista markkinoiden avoimuutta ei olisi mahdollista varmistaa kaikille toisiinsa verrattavissa oloissa oleville käyttäjille perustamissopimuksen 3 artiklan b kohdan mukaisesti yhtäläistä pääsyä tuotantolähteille.

288 Kantajan mielestä perustamissopimuksen 4 artiklan d kohta ei yleisyydestään ja ehdottomuudestaan huolimatta estä erityissäännöksissä sallittuja kilpailunrajoituksia. Niihin kuuluvat oikeuskäytännössä hyväksytyn 65 artiklan 2 kohdan lisäksi 46—48 ja 60 artikla.

289 Kantaja katsoo perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdan estävän tosiasiallisen hintakilpailun. Homogeenisten tuotteiden markkinoilla ylikapasiteettitilanteessa ei sen mukaan voi olla yritysten edun mukaista alentaa hintojaan, sillä sellainen alennus, jota olisi välttämättä sovellettava asianomaisen yrityksen kaikkiin asiakkaisiin, aiheuttaisi välittömästi samansuuntaisia toimenpiteitä sen kilpailijoiden taholta ja siten yleisen hintatason laskun johtamatta kuitenkaan myyntimäärien pysyvään kasvuun. Perustamissopimuksen mukainen taloudellinen sääntely ei tämän vuoksi kantajan mukaan edellytä eikä salli sellaisen kilpailun olemassaoloa, jota olisi mahdollista rajoittaa.

290 Kantajan mielestä 60 artikla rajoittaa kilpailua joka tapauksessa kahdella tavalla: toisaalta kieltämällä peitellyn kilpailun velvoittamalla sen 2 kohdan mukaisesti julkaisemaan hinnastot, toisaalta kieltämällä tavarantoimitukset voimassa olevasta hinnastosta poikkeavilla hinnoilla. Tämä yrityksille sekä niiden asiakkaiden (perustamissopimuksen 3 artiklan b kohta) että niiden kilpailijoiden (em. asiassa Ranska v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 24) edun vuoksi asetettu velvollisuus huomioon ottaen niiden tulevia hintoja koskeva keskinäinen tietojen vaihto ei kantajan mukaan voi rajoittaa 65 artiklassa tarkoitettua tavanomaista kilpailua.

291 Tätä perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdan tulkintaa tukee kantajan mukaan saman artiklan 1 kohta. Kun tuossa määräyksessä velvoitetaan yritykset noudattamaan perustamissopimuksen 2, 3 ja 4 artiklaa, se, että ne jättävät käyttämättä siinä vahvistettuihin tavoitteisiin soveltumattomia kilpailuparametrejä, ei voi olla tavanomaisen kilpailun rajoittamista. Kantaja korostaa erityisesti sitä, että jos yritykset saisivat ryhtyä peiteltyyn kilpailuun, se vaarantaisi perustamissopimuksen 3 artiklan a kohdan tavoitteena olevat säännölliset toimitukset yhteismarkkinoille.

292 Kantaja katsoo, että komission velvollisuus huolehtia perustamissopimuksen 60 artiklan noudattamisesta (ks. riidanalaisen päätöksen 241 perustelukappale) on välittömästi sovellettavaa oikeutta ja että yritykset voivat laillisesti sitoutua sen noudattamiseen rikkomatta perustamissopimuksen 65 artiklaa.

293 Perustamissopimuksen 46 artikla toisaalta edellyttää kantajan mukaan komission ja yritysten välistä tiivistä yhteistyötä, johon sisältyy vastavuoroinen tietojen vaihto sekä se, että komissio määrittelee taloudellisen toiminnan tavoitteet. Tässä yhteydessä perustamissopimuksen 48 artiklassa annetaan erityinen tehtävä yhteenliittymille. Näiden säännösten vuoksi yritysten on kantajan mukaan ollut tässä tapauksessa pakko sopia keskenään kaikista seikoista, jotka komissio saattaisi ottaa huomioon laatiessaan ennusteohjelmia tai määritellessään yleistavoitteita ja joista ne sen vuoksi saattaisivat esittää huomautuksensa. Kantaja vetoaa siihen, että jotta yritykset voisivat esittää komissiolle tällaisia huomautuksia, niiden on etukäteen sovittava omissa järjestöissään huomautusten sisällöstä. Kantajan mukaan tällainen yhteistoiminta kuuluu perustamissopimuksen 46 artiklan soveltamisalaan siltä osin kuin komissio on osallistunut siihen aktiivisesti tai passiivisesti arvostelua esittämättä. Toisaalta se vastaa perustamissopimuksen 5 artiklaa siltä osin kuin siinä velvoitetaan komissio avustamaan asianomaisten toimintaa. Toisaalta yritysten ei voida kantajan mukaan edellyttää itse selvittävän, miten perustamissopimuksen 46 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen sekä 65 artiklan samanaikainen noudattaminen olisi mahdollista.

294 Kantajan mukaan komissio on tässä tapauksessa tosiasiallisesti osallistunut rikkomiseksi katsottuun tietojenvaihtoon kehottamalla yrityksiä toimimaan niin kuin ne ovat toimineet, minkä lisäksi komissio on joka tapauksessa tiennyt asiasta ja hyötynyt siitä. Näin ollen yritykset eivät ole rajoittaneet "tavanomaista" kilpailua.

295 EHTY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen riippumattomuus on kantajan mielestä sitä paitsi perusteltu samoista syistä, joiden vuoksi yhteisöjen tuomioistuin on päätynyt katsomaan, että EY:n perustamissopimuksen maataloutta koskevien määräysten yhteydessä sovelletaan erityistä kilpailusäännöstöä (ks. asia 71/74, Frubo v. komissio, tuomio 15.5.1975, Kok. 1975, s. 563; asia C-280/93, Saksa v. neuvosto, tuomio 5.10.1994, Kok. 1994, s. I-4973,

59—61 kohta sekä yhdistetyt asiat 40/73—48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok. 1975, s. 1663, 65—70 kohta).

296 Kantajat ovat suullisessa käsittelyssä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa korostaneet erityisesti sitä, että EY:n perustamissopimukselle ominaista markkinatalouden periaatetta on pidettävä EHTY:n perustamissopimuksen sääntelytalouden periaatteen vastakohtana. Tässä yhteydessä ne ovat viitanneet professori Paul Reuterin teokseen *La Communauté européenne du charbon et de l'acier* (Paris, LGDJ, 1953), jonka mukaan "perustamissopimukseen perustuva kilpailu ei ole eikä voi olla vapaata kilpailua, vaan ainoastaan reilua ja säänneltyä kilpailua" (s. 143) noudattaen sääntöjä, "jotka lähentävät [yritysten] toimintaedellytyksiä julkisten laitosten toimintaedellytyksiin" (s. 205). Kantajien mukaan EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitettu "tavanomainen" kilpailu on vain toissijaista, kuten määräykset vahvistettuihin hinnoitteluperusteisiin perustuvien hinnastojen julkaisemisesta (60 artiklan 2 kohta), tietojenantovelvollisuudesta (46—48 artikla) ja mahdollisuudesta puuttua kilpailuun (61, 53 ja 58 artikla) osoittavat. Perustamissopimuksen mukaan kilpailu on siten vain yksi keino muiden joukossa (ks. em. asiassa Banks annettu tuomio). Komission on kantajien mielestä katsottava olevan velvollinen tiiviiseen yhteistyöhön yritysten kanssa, kun se tehtävänsä mukaisesti yhteensovittaa perustamissopimuksen tavoitteita ja sitä varten määrää kilpailusääntöjen soveltamisesta ja sisällöstä (ks. XX kilpailupolitiikkaa koskeva kertomus, 120 kohta).

297 Tätä esitystä on suullisessa käsittelyssä täydennetty professori Steindorffin alustuksella. Siinä on pidetty välttämättömänä, että 65 artiklaa tulkitaan EHTY:n perustamissopimuksen muodostaman kokonaisuuden valossa suppeasti, koska sille ovat ominaisia eräät toimialan erityispiirteisiin liittyvät poliittiset tavoitteet. Perustamissopimuksen 46—48 artiklassa tarkoitettuun järjestelmään liittyviä yritysten välisiä keskusteluja ei kantajien mukaan ole milloinkaan pidetty 65 artiklan rikkomisena (ks. Ranskan valtuuskunnan raportti EHTY:n perustamissopimuksesta ja siirtymämääräyksistä tehdystä yleissopimuksesta, 1951, ja professori Paul Reuterin edellä mainittu teos). Keskustelut nimittäin kuuluvat tavanomaiseen kilpailuun, edellyttäen että komissio johtaa niitä, tai keskustelujen tapahtuessa yritysten omasta aloitteesta, että ne toimivat vilpittömässä mielessä ja valmistellakseen keskustelujaan komission kanssa. Perustamissopimuksen 60 artikla on muotoiltu siten, että sillä rajoitetaan alihinnoittelua ja suojellaan valmistajien ja asiakkaiden välisiä olemassa olevia suhteita. Jos tällainen järjestelmä sijoitettaisiin EY:n perustamissopimuksen yhteyteen, se olisi yhteensopimaton perustamissopimuksen 85 artiklan kanssa. Ottaen huomioon komission myöntämät vaikeudet perustamissopimuksen 60 artiklan täytäntöön-

panossa, joka tapauksessa julkaistavia hintoja koskevien tietojen vaihtamista ei kantajien mukaan voida pitää perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisena.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

298 Kantajan esittämät perustelut perustuvat pääasiassa kolmeen seikkaan: perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan, 60 artiklan ja 46—48 artiklan lainsäädännölliseen asiayhteyteen.

Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan asiayhteys

299 Aluksi on huomautettava, että yritykset ovat tässä tapauksessa tehneet useita sopimuksia tiettynä vuosineljänneksenä noudatettavista hinnoista tai ainakin hinnoista, joiden saavuttamiseen ne yhteisellä sopimuksella pyrkivät (ks. riidanalaisen päätöksen 225 perustelukappaleen toinen kohta). Yhdistyneen kuningaskunnan markkinahintoihin liittyneet kolme yhdenmukaistettua menettelytapaa ovat puolestaan mahdollistaneet sen varmistamisen, ettei manner-eurooppalaisten tuottajien hintataso vaaranna British Steelin ilmoittamien hinnankorotusten toteuttamista. Kysymys ei siten ole pelkästä tulevia hintoja koskeviin "ennusteisiin" tai "arvioihin" liittyvästä tietojen vaihdosta, niin kuin kantaja on väittänyt.

300 Ottaen huomioon perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tavoitteen eli yritysten itsenäisyyden turvaamisen markkinoilla, jotta 4 artiklan d kohdan mukaista kieltoa käyttää "rajoittavia menettelyjä, joilla pyritään jakamaan markkinoita ja käyttämään niitä hyväksi", noudatettaisiin, kysymyksessä olevalla käyttäytymisen yhteensovittamisella, joka on toteutettu määriteltyjen hintatavoitteiden saavuttamiseksi tehdyllä sopimuksella tai yhdenmukaistetulla menettelytavalla, on katsottava "pyrit[yn] — — vahvistamaan hintoja" kyseisen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, minkä vuoksi sitä on pidettävä tämän määräyksen vastaisena.

301 Vaikka kantajan esitys 65 artiklan perustamissopimukseen sisällyttämiseen johtaneista historiallisista syistä katsottaisiin paikkansa pitäväksi, nämä seikat eivät oikeuta tulkitsemaan tätä sopimusmääräystä sen sanamuodosta ja normatiivisesta asiayhteydestä ilmenevän objektiivisen tarkoituksen vastaisesti. Perustamissopimuksen laatimista edeltäneessä Ranskan hallituksen 9.5.1950 antamassa julistuksessa sitä paitsi lausutaan seuraavaa: "Toisin kuin kansallisten markkinoiden jakamiseen ja hyväksikäyttöön kilpailua rajoittavilla menettelytavoilla ja suurten voittojen ylläpitämisellä pyrkivä kansainvälinen kartelli, perustettava järjestö takaa markkinoiden yhdistämisen ja tuotannon laajentumisen."

302 Vaikka on totta, että perustamissopimuksessa tarkoitettujen markkinoiden oligopolistisuus voi jonkin verran lieventää kilpailun vaikutusta (ks. asiassa Geitling II annettu tuomio, s. 211 ja 212), tämä käsitys ei oikeuta tulkitsemaan 65 artiklaa siten, että yritysten sellaiset menettelytavat, jotka, kuten tässä tapauksessa, etenkin hintojen vahvistamisella vähentävät kilpailua entisestään, olisivat sallittuja. Markkinoiden oligopolistisen rakenteen mahdolliset seuraukset huomioon ottaen on entistä tärkeämpää turvata vielä jäljellä oleva kilpailu (perustamissopimuksen 65 artiklan 2 kohdan soveltamisesta ks. asiassa Geitling II annettu tuomio, s. 212).

303 Perustamissopimuksen suunnitelmataloudellisten päämäärien osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, että perustamissopimuksen 4 artiklan d kohta, joka pannaan täytäntöön erityisesti saman perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdalla, sisältää perustamissopimuksella käyttöönotetulle järjestelmälle ominaisen ehdottoman kiellon (em. lausunto 1/61, s. 519 sekä em. asiassa Banks annetun tuomion 11, 12 ja 16 kohta). Vapaata kilpailua koskevalla päämäärällä on siten perustamissopimuksessa itsenäinen merkitys, ja sillä on sen vuoksi sama velvoittava vaikutus kuin muilla perustamissopimuksen 2—4 artiklassa vahvistetuilla päämäärillä (ks. em. asiassa Ranska v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 23 ja asia 8/57, Groupement des hauts fourneaux et aciéries belges v. korkea viranomainen, tuomio 21.6.1958, Kok. 1958, s. 223 ja 242).

304 Kantajan näkemystä, jonka mukaan 65 artiklan 1 kohdassa kielletään vain perustamissopimuksen mukaisen teollisuuspolitiikan tavoitteiden vastaiset kilpailunrajoitukset, ei myöskään voida hyväksyä. Tällaista kriteeriä ei sisälly mainittuun määräykseen, jossa päinvastoin yleisesti kielletään sopimukset, jotka

ovat omiaan vääristämään tavanomaista kilpailua (ks. yhdistetyt asiat 36/59, 37/59, 38/59 ja 40/59, Präsident ym. v. korkea viranomainen, tuomio 15.7.1960, Kok. 1960, s. 857 ja 891).

305 Lopuksi on todettava, ettei kantajan perusteluilla, jotka perustuvat vertailuun EY:n perustamissopimuksen alaan kuuluvan maatalouden kanssa, ole mitään merkitystä käsiteltävänä olevan asian yhteydessä.

Perustamissopimuksen 60 artikla

306 Perustamissopimuksen 60 artiklaan perustuvien kantajan esittämien perustelujen osalta on huomautettava, että tällä määräyksellä pannaan täytäntöön perustamissopimuksen 4 artiklan b kohdan määräyksiä ja että sen 1 kohdassa kielletään

"— kilpailua vääristävät menettelytavat, varsinkin yksinomaan väliaikaiset tai paikalliset hintojen alentamiset, joilla pyritään monopoliasemaan yhteismarkkinoilla;

— syrjivät menettelytavat, joissa myyjä soveltaa erityisesti ostajan kansalaisuuden perusteella erilaisia ehtoja toisiinsa verrattavissa oleviin liiketoimiin yhteismarkkinoilla."

307 Edellä esitetyistä syistä perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetään pakolliseksi yhteismarkkinoilla sovellettavien hintojen ja myyntiehtojen julkistaminen. Sovellettavat hinnoittelutavat eivät 60 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan saa vaikuttaa siten, että hinnat, joita yritys soveltaa

yhteismarkkinoilla, sellaisina kuin ne ovat suhteutettuina valittuun hinnoitteluperusteeseen, johtavat korotuksiin kyseisessä hinnastossa vastaavanlaisille liiketoimille vahvistettuun hintaan tai sellaisiin alennuksiin tästä hinnasta, jotka ovat suurempia kuin muun muassa määrä, joka mahdollistaa tehdyn tarjouksen yhtenäistämisen sellaisen muun hinnoitteluperusteen mukaan laaditun hinnaston kanssa, joka antaa ostajalle edullisimmat ehdot toimituspaikassa.

308 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdan mukaisen hintojen julkistamisvelvollisuuden tarkoitus on ensimmäiseksi estää kielletyt menettelytavat niin hyvin kuin mahdollista, toiseksi mahdollistaa ostajille täsmällisten tietojen saaminen hinnoista ja osallistuminen syrjivien menettelytapojen valvontaan sekä kolmanneksi antaa yrityksille mahdollisuus tuntea täsmällisesti kilpailijoidensa hinnat, jotta niillä olisi mahdollisuus mukautua niihin (ks. em. asiassa Ranska v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 24 ja asia 149/78, Rumi v. komissio, tuomio 12.7.1979, Kok. 1979, s. 2523, 10 kohta).

309 On myönnettävä, että perustamissopimuksen 60 artiklassa tarkoitettu järjestelmä ja erityisesti kielto poiketa hinnastosta edes väliaikaisesti merkitsevät kilpailun voimakasta rajoittamista.

310 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo kuitenkin, että perustamissopimuksen 60 artiklalla ei tässä tapauksessa ole merkitystä arvioitaessa 65 artiklan 1 kohdan kannalta menettelytapoja, joihin kantajan katsotaan ryhtyneen.

311 Ensinnäkin kantajan esittämät perustelut ovat merkityksettömiä siltä osin kuin ne perustuvat ajatukseen, jonka mukaan asiassa olisi kysymys pelkästä tulevia hintoja koskeviin "arvioihin" tai "ennusteisiin" liittyvien tietojen vaihtamisesta, koska kantaja on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä toteamin tavoin osallistunut hintojen vahvistamiseksi tehtyihin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

312 Toiseksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan jokaisen yrityksen on vahvistettava hinnastoissa esiintyvät hinnat itsenäisesti ja ilman yritysten välistä hiljaistakaan sopimusta (ks. em. asiassa Ranska v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 31, ja em. asiassa Alankomaat v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 1077). Erityisesti on todettava, ettei se, että 60 artiklan määräykset ovat omiaan rajoittamaan kilpailua, estä perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhteistoimintakiellon soveltamista (em. asia Alankomaat v. korkea viranomainen).

313 Kolmanneksi perustamissopimuksen 60 artikla ei edellytä ennen hinnastojen julkistamista minkäänlaista yritysten keskinäistä yhteydenpitoa niiden tulevia hintoja koskevien tietojen vaihtamiseksi. Siltä osin kuin tällainen yhteydenpito estää kyseisten hinnastojen vahvistamisen itsenäisesti, se on juuri omiaan vääristämään tavanomaista kilpailua perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

314 Lopuksi väitteestä, jonka mukaan kantajalla on ollut oikeus sitoutua noudattamaan perustamissopimuksen 60 artiklan määräyksiä hylkäämällä tämän artiklan kanssa yhteensopimaton peitelty kilpailu, on riittävää todeta, ettei tässä tapauksessa ole kysymys perustamissopimuksen 60 artiklan noudattamiseksi vaihdetuista tiedoista, vaan sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, joiden tarkoitus on ollut hintojen yhdenmukaistaminen yleensä niitä korottamalla.

315 Vaikka katsottaisiin, ettei perustamissopimuksen 60 artiklan mukainen järjestelmä olisi tuohon aikaan toiminut perustamissopimuksessa edellytetyllä tavalla (ks. komission valmisteluasiakirja, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 5 asiakirja 2), perustamissopimuksen 4, 60 ja 65 artiklan rakenne osoittaa lisäksi, että sopimuksella turvataan sekä sellaisten hintojen noudattaminen, jotka eivät ole syrjiviä ja jotka ovat julkisia, että kilpailu, jota ei vääristetä salaisilla järjestelyillä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei sen vuoksi voi hyväksyä, että asianomaisten yritysten laiminlyönnistä noudattaa ensin mainitun tavoitteen turvaamiseksi annettuja sääntöjä seuraisi jälkimmäisen tavoitteen turvaamiseksi annettujen sääntöjen soveltamatta jättäminen. Yritysten olisi sitä paitsi pitänyt itse noudattaa perustamissopimuksen 60 artiklan määräyksiä eikä luoda hintoja koskevaa keskinäistä omaa yhtenäistämisjärjestelmää, jolla väitetään korvattavan komission täytäntöönpantavaksi kuuluva määräys.

316 Tuottajien välisiä sopimuksia ei missään tapauksessa voitaisi rinnastaa perustamissopimuksen 60 artiklan mukaiseen järjestelmään senkään vuoksi, etteivät ne anna ostajille mahdollisuutta saada täsmällisiä tietoja hinnoista eivätkä mahdollisuutta osallistua syrjivien menettelytapojen valvontaan (ks. em. asiassa Ranska v. korkea viranomainen annettu tuomio, s. 24 ja em. asia Rumi v. komissio, tuomion 10 kohta).

Perustamissopimuksen 46—48 artikla

317 Perustamissopimuksen 5 ja 46—48 artiklaan perustuvista väitteistä on huomautettava, että perustamissopimuksen 5 artiklan toisen kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan yhteisö avustaa ja helpottaa niiden toimintaa, joita asia koskee, hankkimalla tietoa, järjestämällä neuvotteluja ja asettamalla yleisiä tavoitteita. Saman 5 artiklan toisen kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaan yhteisö varmistaa tavanomaisten kilpailun edellytysten syntymisen, ylläpitämisen ja noudattamisen sekä toteuttaa markkinoihin ja tuotantoon kohdistuvia suoria toimia ainoastaan olosuhteiden niin vaatiessa. Perustamissopimuksen 46 artiklassa määrätään muun muassa, että komissio yrityksiä kuullen tutkii jatkuvasti markkinoiden ja hintojen kehitystä sekä laatii määräajoin alustavia ohjelmia tuotannon, kulutuksen, viennin ja tuonnin ennakoitavasta kehityksestä. Perustamissopimuksen 47 artiklassa määrätään, että komissio voi liike- ja ammattisalaisuutta noudattaen hankkia tehtävänsä toteuttamiseksi tarvitsemansa tiedot. Perustamissopimuksen 48 artiklassa määrätään muun muassa, että yritysten yhteenliittymät voivat harjoittaa kaikkea sellaista toimintaa, joka ei ole ristiriidassa sopimuksen määräysten kanssa, että ne voivat toimittaa komissiolle jäsentensä huomautukset perustamissopimuksen edellyttäessä sen 18 artiklassa tarkoitetun neuvoa-antavan komitean kuulemista ja että niiden on toimitettava komissiolle toiminnastaan tiedot, joita komissio pitää tarpeellisina.

318 Missään edellä mainituista määräyksistä ei sallita yritysten rikkovan perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kieltoa tekemällä hintojen vahvistamisesta sellaisia sopimuksia tai noudattamalla samassa tarkoituksessa sellaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joista tässä tapauksessa on kysymys.

319 Väitteitä, joiden mukaan yritysten on ollut välttämätöntä vaihtaa keskenään tietoja niiden ja PO III:n välisen 1.7.1988 käynnistyneen yhteistyön vuoksi, käsitellään yksityiskohtaisesti jäljempänä D-jaksossa.

320 Edellä esitetystä seuraa äsken mainituin varauksin, ettei komissio ole tulkinnut virheellisesti perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan soveltamisalaa eikä soveltanut virheellisesti EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa tämän tapauksen tosiseikastoon. Komission riidanalaisen päätöksen 239—241 kohdassa esittämät selitykset riittävät tältä osin kyseisen päätöksen perusteluiksi.

321 Tästä seuraa samoin varauksin, että kaikki asiassa esitetyt väitteet, joiden perusteella on riitautettu riidanalaisen päätöksen 224—237 perustelukappaleessa tapahtunut kantajan toteuttamiksi katsottujen menettelyjen luonnehtiminen sopimuksiksi tai yhdenmukaistetuiksi menettelytavoiksi, on hylättävä.

Sopimukset lisämaksujen (extrat) yhtenäistämisestä

322 Komissio on riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa katsonut kantajan osallistuneen "lisämaksujen yhtenäistämiseksi" kutsuttuun menettelyyn. Riidanalaisen päätöksen (tosiseikkoja koskevien) 122—142 perustelukappaleen ja (oikeudellista arviointia koskevien) 244—252 perustelukappaleen mukaan kysymyksessä olevat yritykset ovat teräspalkkikomitean 15.11.1988, 19.4.1989, 6.6.1989, 16.5.1990 ja 4.12.1990 pidetyissä kokouksissa tehneet viisi peräkkäistä sopimusta lisämaksujen yhtenäistämisestä.

323 Kantaja ei kiistä, että kysymys on ollut lisämaksujen yhtenäistämisestä tehdyistä sopimuksista, mutta katsoo, ettei komissiolla ole ollut oikeutta katsoa sen rikkoneen perustamissopimuksen 65 artiklaa. Kantajan mukaan komissio on

vuodesta 1976 pyytänyt perustamissopimuksen 65 artiklaan perustuvien toimivaltuuksiensa nojalla yrityksiltä tietoja lisämaksujen yhtenäistämisestä. Kun komissio ei ollut reagoinut tällä tavoin saamiinsa tietoihin, yrityksillä on kantajan mukaan ollut oikeus luottaa siihen, ettei niiden menettely ole ollut moitittavaa tämän sopimusmääräyksen kannalta. Kantajan mukaan asianomainen toimiala on sitä paitsi komission pyynnöstä ja yhteisymmärryksessä sen kanssa yhtenäistänyt lyhytaikaisesti kaikkia tuotteita koskevat kaikenlaiset lisämaksut mahdollistaakseen perustuontihintojen vahvistamisen vuoden 1977 lopussa (ks. tiedonanto, EYVL 1977, L 353, s. 1). Komissio on sen jälkeen pidetty ajan tasalla tämän yhtenäistämisen tuloksista antamalla sille tiedoksi hinnastot, joista sillä ei milloinkaan ole ollut huomauttamista. Komissio on siten osallistunut yritysten noudattamaan menettelyyn. Kantaja katsoo tästä johtuvan, että menettely on tapahtunut perustamissopimuksen 60 artiklan mukaisesti ja ettei sitä voida pitää perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna tavanomaisen kilpailun rajoituksena.

324 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, ettei kantaja miltään osin kiistä riidanalaisen päätöksen 122—132 ja 244—252 perustelukappaleessa esitettyjä tosiseikkoja ja niistä tehtyjä johtopäätöksiä, jotka koskevat siinä mainittujen sopimusten tekemistä ja niiden siinä yksilöityä tarkoitusta, joka ei ollut pelkästään lisähintojen yhtenäistäminen vaan myös niiden korottaminen. Kantaja väittää ainoastaan, että komissio oli tietoinen näistä menettelyistä ja peräti osallistui niihin.

325 Kantajan väitteitä, joiden mukaan komissio olisi vuonna 1976 ollut tietoinen lisämaksujen yhtenäistämisestä eikä ollut reagoinut yrityksiltä tuolloin saamiensa tietojen johdosta, ei voida hyväksyä. Kantaja ei ole millään tavoin täsmentänyt niiden ilmoitusten tai tietojen laatua, joita komission ja yritysten välinen väitetty tietojenvaihto olisi koskenut, eikä myöskään näiden tapahtumien asiayhteyttä tai niiden mahdollista yhteyttä 11 vuotta myöhemmin päätettyjen menettelytapojen kanssa.

326 Vaikka kantajan esittämissä perusteluissa on viitattu komission belgialaisessa terästeollisuusryhmittymässä toimittamaan tutkimukseen, johon viitataan 24.2.1976 päivätyssä muistiossa (asioiden T-137/94 ja T-138/94 kannekirjelmien liite 5), tämä asiakirja ei tue kantajan väitteitä. Siitä nimittäin ilmenee, että ryhmittymän edustaja oli sanonut tutkimuksen kohteena olleiden kokousten

olleen "välttämättömiä tietyn avoimuuden toteuttamiseksi markkinoilla ja teräslaatujen yhtenäistämiseksi". Kumpikaan näistä tavoitteista ei edellyttänyt lisähintojen yhtenäistämistä puhumattakaan niiden korottamisesta. Samassa asiakirjassa todetaan lisäksi saman henkilön ilmoittaneen yritysten välisissä kansainvälisissä yhteyksissä, etteivät nämä yhteydenotot antaneet aihetta "hintasopimuksiin".

327 Väitettä, jonka mukaan komissio olisi osallistunut riidanalaisiin menettelyihin vaatimalla lisähintojen yhtenäistämistä voidakseen vahvistaa vuoden 1977 lopussa polkumyynnin vastaisiin toimenpiteisiin kuuluvat perustuontihinnat, ei myöskään voida hyväksyä. Mistään ei voida päätellä, että tässä asiassa kysymyksessä olevilla yhtenäistämissopimuksilla, jotka on tehty yli kymmenen vuotta tuon tapauksen jälkeen, olisi sen kanssa minkäänlaista yhteyttä.

328 Se, että komissio on voinut todeta yritysten hinnastoissa keskinäisiä vastaavuuksia, ei yksinään riitä osoittamaan, että se olisi ollut tietoinen kyseisistä sopimuksista saati että se olisi hyväksynyt ne.

329 Vaikka lisämaksujen rakenteellisesta yhtenäistämisestä (mitat, laadut jne.) voitaisiin katsoa olevan jonkinlaista hyötyä julkaistaessa hinnastoja perustamissopimuksen 60 artiklan mukaisesti, on pakko todeta, että tässä tapauksessa kysymys on sopimuksista, jotka eivät ole koskeneet pelkästään lisämaksujen rakennetta vaan myös niiden määriä ja etenkin niiden korottamista viiteen eri kertaan 15.11.1988 ja 4.12.1990 välisenä aikana. Perustamissopimuksen 60 artiklassa ei sallita minkäänlaisia hintoja koskevia sopimuksia, minkä vuoksi kantajan tähän sopimusmääräykseen perustuvat väitteet ovat asiaan vaikuttamattomia.

330 Tämän vuoksi kantajan väitteet, jotka liittyvät komission riidanalaisen päätöksen 122—142 ja 244—252 perustelukappaleessa toteamiin lisämaksujen yhtenäistämistä koskeviin perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisiin sopimuksiin, on jäljempänä D-jaksossa käsiteltäviä väitteitä koskevin varauksin kokonaisuudessaan hylättävä.

Markkinoiden jakaminen Traverso-menetelmällä

331 Komissio on riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa katsonut kantajan osallistuneen markkinoiden jakamiseen, jota se on kutsunut Traverso-järjestelmäksi. Aika, jonka perusteella tähän menettelyyn osallistumisesta määrätty sakko on vahvistettu, on kaksi kolmen kuukauden jaksoa. Tämän perustelut ovat (tosiseikkojen osalta) riidanalaisen päätöksen 72—79 ja (oikeudellisen arvioinnin osalta) 254—259 perustelukappaleessa.

332 Komissio on lausunut riidanalaisen päätöksen 254—259 perustelukappaleessa muun muassa, että riidanalainen järjestelmä "on otettu käyttöön 19.7.1988 tai vähän ennen tätä päivää" ja että se on "toiminut vuoden 1988 neljännen ja vuoden 1990 ensimmäisen vuosineljänneksen ajan". Tähän järjestelmään osallistuneiden yritysten, jotka ovat Peine-Salzgitter, Thyssen, Klöckner, Saarstahl, Unimétal, Ferdofin, Cockerill-Sambre, TradeARBED ja British Steel, on katsottu sen avulla "tehneen kaikkensa tarjonnan ja kysynnän säätelemiseksi" (254 perustelukappale).

333 Komission mukaan nämä yritykset ilmoittivat tavarantoimituksia koskevat suunnitelmansa CDE:n silloiselle puheenjohtajalle Traversolle (ks. riidanalaisen päätöksen 31 perustelukappale). CDE saattoi esittää mille tahansa näistä yrityksistä muutoksia, mikäli piti sitä tarpeellisena (256 perustelukappale). Nämä toimitusluvut jaettiin sitten kaikille järjestelmään osallistuville yrityksille, jolloin ne esitettiin kutakin yritystä koskevien markkinakohtaisten "toimitussuunnitelmien" muodossa (256 ja 257 perustelukappale). Lisäksi komission mukaan CDE:n puheenjohtaja ja Eurofer ottivat yhteyttä yrityksiin, jotka eivät noudattaneet toimituslukuja, ja kehottivat niitä noudattamaan kaupankäynnin vakiintunutta rakennetta. Järjestelmässä mukana olleet yritykset ovat siten osallistuneet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kiellettyyn yhdenmukaistettuun menettelytapaan "paljastamalla toisilleen tavarantoimituksia koskevat suunnitelmansa ja toteuttamalla CDE:n puheenjohtajan suositukset" (riidanalaisen päätöksen 258 perustelukappale).

334 Kantaja kiistää osallistuneensa tällaiseen järjestelmään. Riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappaleessa mainittu telefax-sanoma sisältää kantajan mukaan vain Euroferin ennusteita tavarantoimituksista. Riidanalaisen päätöksen 77 perus-

telukappaleessa mainitusta Unimétalin ja British Steelin välisestä kirjeenvaihdosta ei myöskään voida päätellä, minkä merkityksen kantaja antoi tälle järjestelmälle. Riidanalaisesta päätöksestä (75 perustelukappaleen 2 kohta) ilmenee lisäksi, että kantaja on muiden yritysten tavoin tuntuvasti ylittänyt suunnitellut toimitusluvut. Kantajan mukaan komissio ei myöskään ole osoittanut, että Traverso-menetelmää olisi käytetty toistamiseen vuoden 1990 alussa (ks. riidanalaisen päätöksen 78 ja 79 perustelukappale).

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Traverso-järjestelmän ensimmäinen vaihe (vuoden 1988 neljäs vuosineljännes)

335 Komission johtopäätös kantajan osallistumisesta vuoden 1988 neljännen vuosineljänneksen aikana Traverso-järjestelmäksi kutsuttuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan perustuu seuraaviin todisteisiin:

— ote teräspalkkikomitean 19.7.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta (ks. riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale, asiakirja 2207);

— Euroferin yhtiöille ARBED/TradeARBED, British Steel, Cockerill-Sambre, Usinor Sacilor, Ferdofin, Klöckner, Saarstahl, Thyssen ja Peine-Salzgitter osoittama telefax-sanoma, jonka viimeksi mainittu yhtiö on vastaanottanut 4.8.1988 ja jossa esitetään "taulukko Pariisissa 27.7. ja 28.7.1988 pidetyssä viimeisimmässä CDE:n kokouksessa kootuista lopullisista toimitussuunnitelmista" (riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappale, asiakirja 3380);

— Peine-Salzgitterin (päiväämätön) sisäinen muistio, jossa verrataan Peine-Salzgitterin, Thyssenin, Klöcknerin, Saarstahlin, Unimétalin, Ferdofinin, Cockerill-Sambren, TradeARBEDin ja British Steelin vuoden 1988 neljännen vuosineljänneksen myyntisuunnitelmia toteutuneisiin toimituksiin (riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappale);

— Unimétalin 28.11.1988 päivätty telex-sanoma British Steelille ja British Steelin 6.12.1988 päivätty vastaus (riidanalaisen päätöksen 77 perustelukappale, asiakirjat 1989 ja 1986).

336 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että edellä mainituilla todisteilla on riittävästi toteennäytetty, että asianomaiset yritykset ovat osallistuneet vuoden 1988 neljännen vuosineljänneksen aikana yhdenmukaistettuun menettelytapaan paljastamalla toisilleen omat toimitussuunnitelmansa aikomuksin noudattaa CDE:n puheenjohtajan suosituksia tarjonnan sopeuttamiseksi kysyntään. Kaaviossa, joka oli kirjattu 19.7.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjaan, edellytettiin näet nimenomaisesti, että "myyntisuunnitelmat" ilmoitettaisiin Euroferille, kuten myös, että näitä lukuja tutkittaisiin markkinoita koskevien arvioiden valossa sekä että niitä sen jälkeen muutettaisiin Traverson esityksestä, mikäli ilmoitetut suunnitelmat "[poikkeaisivat] merkittävästi historiatiedoista" (72 perustelukappale, asiakirja 2207). Tämän periaatteen mukaisesti "lopulliset toimitussuunnitelmat" oli "koottu" Pariisissa 27.7. ja 28.7.1988 pidetyssä CDE:n kokouksessa (4.8.1988 päivätty telefax-sanoma, riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappale, asiakirja 3380). Tässä telefax-sanomassa (ks. riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappale, asiakirjat 3383 ja 3384) tarkoitetussa taulukossa kutakin markkinoita koskevien "toimitussuunnitelmien" yhteismäärä sitä paitsi vastaa otsikolla "uusi markkina-arvio" merkittyä lukua. Itse telefax-sanomassa sanotaan, että "Pariisissa tutkittujen lukujen lisäksi on tehty Englannin ja Tanskan markkinoita koskevia vähäisiä tarkistuksia."

337 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lisäksi, että 19.7.1988 pidetyssä kokouksessa on viitattu "välttämättömään tasapainoon" (ks. riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale). Samansuuntaisesti myös 4.8.1988 päivätyssä telefax-sanomassa ilmoitetaan CDE:n puheenjohtajan odottavan, etteivät asianomaiset yritykset ylitä tuolloin ilmoitettuja "suunnitelmia", joista, kuten siinä sanotaan, "hintojen vakaus riippuu". Nämä lausumat osoittavat, että asianomaiset yritykset ovat hyväksyneet kyseiset suunnitelmat ja että järjestelmän

tarkoituksena oli nimenomaan "toimitussuunnitelmien" sovittaminen "markkina-arvioihin" (ks. riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale ja riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappaleessa mainittu taulukko).

338 Tätä tavoitetta olisi tuskin voitu saavuttaa, jolleivät yritykset olisi tietämättöminä niiden kilpailijoille vahvistetuista lopullisista luvuista voineet valvoa niiden noudattamista. Tällaista valvontaa ovat sitä paitsi suorittaneet riidanalaisen taulukon jakelun jälkeen sekä Peine-Salzgitter (ks. riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappaleessa mainittu sen sisäinen muistio) että British Steel ja Unimétal (ks. riidanalaisen päätöksen 77 perustelukappaleessa mainitut telex-sanomat). Mikään ei myöskään osoita, että nämä yritykset olisivat pitäneet epänormaalina tällaista yrityskohtaisten tietojen vaihtoa kilpailijoiden kesken.

339 Tästä seuraa, että toisin kuin kantaja on väittänyt, riidanalaisen päätöksen 74 perustelukappaleessa mainittu telefax-sanoma ei sisällä pelkkiä Euroferin ennusteita tavarantoimituksista. Se, että kantaja ei ole ollut osapuolena Unimétalin ja British Steelin välisessä kirjeenvaihdossa (riidanalaisen päätöksen 77 perustelukappale), ei myöskään estä ottamasta tätä kirjeenvaihtoa huomioon tärkeänä todisteena selvitettäessä Traverso-järjestelmän tarkoitusta. Tämä kirjeenvaihto nimittäin osoittaa, että järjestelmän osapuolille jaettuja lukuja edellytettiin noudatettavan.

340 Kantajan osalta on todettava, että se on osallistunut teräspalkkikomitean 19.7.1988 pidettyyn kokoukseen (riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleen f alakohta), että se oli 4.8.1988 päivätyn telefax-sanoman vastaanottaja ja että sen omat toimitussuunnitelmat ilmenivät sanomaan liitetystä taulukosta. Kantajan osallistuminen kysymyksessä olevaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan on siten riittävästi toteennäytetty.

341 Komissio on sitä paitsi voinut periaatteellisesti todeta tämän rikkomuksen sen estämättä, että kantaja on ylittänyt järjestelmän mukaisesti vahvistetut luvut (ks. riidanalaisen päätöksen 76 perustelukappale).

Traverso-järjestelmän toinen vaihe (vuoden 1990 ensimmäinen vuosineljännes)

342 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tämän järjestelmän käyttäminen toistamiseen vuoden 1990 ensimmäisellä vuosineljänneksellä on riittävästi toteennäytetty riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappaleessa mainituilla kahdella asiakirjalla eli Peine-Salzgitterin 31.1.1990 päivätyllä kirjeellä CDE:n puheenjohtajalle (asiakirjat 3422 ja 3423) ja British Steelin 20.7.1990 päivätyllä tiedotteella (asiakirjat 1964—1966).

343 Peine-Salzgitterin 31.1.1990 päivätyn kirjeen sisältö nimittäin vastaa Traversomenetelmän ominaispiirteitä. Kirje on osoitettu CDE:n puheenjohtajalle ja se sisältää vuoden 1990 kahta ensimmäistä vuosineljännestä koskevia "toimitussuunnitelmia", jotka pääsääntöisesti perustuvat aikaisempien kausien lukuihin eli "historiatietoihin" 19.7.1988 pidetyn kokouksen pöytäkirjassa käytetyn käsitteistön mukaisessa merkityksessä (ks. riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale). Vuoden 1990 ensimmäistä vuosineljännestä varten esitettiin erityisenä perusteena raportti toimituksista, joita ei ollut voitu suorittaa aikaisemmin.

344 British Steelin 20.7.1990 päivätyssä sisäisessä muistiossa, joka koskee teräspalkkikomitean 10.7.1990 pidettyä kokousta, puolestaan todetaan muiden tuottajien arvostelleen voimakkaasti British Steelin myyntilukujen kehittymistä manner-Euroopassa. British Steel on puolustuksekseen vedonnut siihen, että sen edellisen vuosineljänneksen myynti oli ollut "within the Traverso guidelines" (Traverso-järjestelmän suuntaviivojen mukainen).

345 Se kantajan korostama seikka, että British Steeliä kritisoitiin, vaikka se vetosi siihen, että se oli noudattanut Traverso-järjestelmän ohjearvoja, ei kumoa tätä johtopäätöstä. Tällaista kritiikkiä ei ole mahdollista tulkita siten, että siinä kiistettäisiin kysymyksessä olevan järjestelmän olemassaolo tai sen noudattaminen.

346 Kantajan väite, jonka mukaan tälle varsin tehottomaksi osoittautuneelle järjestelmälle ehdotettiin joulukuussa 1989 vaihtoehtoa (ks. väitetiedoksiannon 108 kohta), ei myöskään muuta sitä tosiasiaa, että järjestelmä otettiin toistami-

seen käyttöön vuoden 1990 alussa, kuten edellä mainitut Peine-Salzgitterin kirje ja British Steelin sisäinen muistio todistavat.

347 British Steelin tekemä 21.3.1990 pidettyä kokousta koskeva asiakirjamerkintä, jonka mukaan eräs Unimétalin henkilökuntaan kuuluva oli todennut järjestelmän epäonnistuneen (ks. riidanalaisen päätöksen 79 perustelukappale), puolestaan todistaa enintään sen, ettei yritysten enää voitu odottaa noudattavan niille jaettuja lukuja vuoden 1990 ensimmäisen vuosineljänneksen loppuvaiheessa, ja komission väitteet eivät ulotu kyseistä ajanjaksoa pidemmälle. Tämä ei kuitenkaan poissulje johtopäätöstä, jonka mukaan järjestelmä on tähän "epäonnistumiseen" saakka toiminut hyvin.

348 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että riidanalaisessa päätöksessä kuvattu riidanalaisen järjestelmän käyttöönotto ja sen toiminta vuoden 1988 neljännen sekä vuoden 1990 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana on riittävästi toteennäytetty. Sama koskee kantajan osallistumista tähän järjestelmään molempien vaiheiden aikana.

349 Kantajan Traverso-järjestelmään liittyvät väitteet on siten jäljempänä D-jaksoon sisältyviä tarkasteluja koskevin varauksin kokonaisuudessaan hylättävä.

Sopimus Ranskan markkinoiden jakamisesta vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä

350 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa kantajan katsotaan osallistuneen Ranskan markkinoiden jakamiseen, jonka kestoajaksi sakon määräämisen perusteena todetaan kolme kuukautta.

351 Tämän toteamuksen perusteeksi komissio toteaa (tosiseikkojen osalta) riidanalaisen päätöksen 63—71 perustelukappaleessa ja (oikeudellisen arvioinnin osalta) 260—262 perustelukappaleessa vuoden 1989 neljättä vuosineljännestä koskevan sopimuksen Ranskan markkinoille tapahtuvien toimitusten jakamisesta. Päätöksen mukaan tämä sopimus on tehty teräspalkkikomitean 21.9.1989 tai sen tienoilla pidetyssä kokouksessa yhtiöiden Peine-Salzgitter, Thyssen, Saarstahl, Ferdofin, Cockerill-Sambre, TradeARBED, British Steel, Ensidesa ja Unimétal kesken. Komission mukaan Ensidesa ei ole aktiivisesti osallistunut järjestelmän valmisteluun, mutta se on noudattanut sitä.

352 Kantaja kiistää osallistuneensa 21.9.1989 pidettyyn kokoukseen. Walzstahl-Vereinigungin toimesta laaditulla muistiolla (riidanalaisen päätöksen 66 perustelukappale), johon on kirjattu kokouksessa tehdyt johtopäätökset, ei sen omasta mielestä siten ole vaikutusta todisteena kantajaa vastaan. Se ei liioin todista, että kantaja olisi osallistunut väitetyn sopimuksen valmisteluun. Tämän kokouksen pöytäkirjassa sitä paitsi käsitellään pelkästään Unimétalin toimituksia (väitetiedoksiannon 207 kohta). Se, että kantaja on ollut edustettuna 13.9.1989 pidetyssä kokouksessa, ei ole riittävä todiste sen osallistumisesta 21.9.1989 tehdyksi väitettyyn sopimukseen. Riidanalaisen päätöksen 67 ja 68 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat eivät myöskään perusta olettamaa sen osallistumisesta markkinoiden jakamisesta tehtyyn sopimukseen. Kantajan mukaan useat yritykset, muun muassa kantaja, ovat huomattavasti ylittäneet edellytetyt toimitusmäärät (riidanalaisen päätöksen 69 perustelukappale).

353 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että komissio on viitannut päätelmiensä tueksi seuraaviin seikkoihin:

a) Peine-Salzgitterin, Thyssenin, Saarstahlin, British Steelin, Unimétalin, TradeARBEDin ja Cockerill-Sambre/Steelinterin edustajien kesken 13.9.1989 pidetty kokous teräspalkkien toimittamista Ranskan markkinoille vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä koskevien kysymysten käsittelemiseksi (riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappale);

b) eräs Walzstahl-Vereinigungin toimesta laadittu ja Peine-Salzgitterin toimitiloista löydetty asiakirja (riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappale, asiakirjat 3140 ja 3141) sekä Peine-Salzgitterin toimesta siihen liitetty käsin kirjoitettu muistio (asiakirja 3138);

c) Peine-Salzgitterin 19.9.1989 päivätty sisäinen muistio (riidanalaisen päätöksen 64 perustelukappale, asiakirja 3139);

d) teräspalkkikomitean 21.9.1989 pidetyn kokouksen pöytäkirja (riidanalaisen päätöksen 65 perustelukappale, asiakirjat 211—217);

e) Walzstahl-Vereinigungin toimesta laadittu 25.9.1989 päivätty muistio, johon on kirjattu 21.9.1989 pidetyn kokouksen johtopäätökset (riidanalaisen päätöksen 66 perustelukappale, asiakirjat 207—210);

f) Walzstahl-Vereinigungin lähettämä 26.9.1989 päivätty telex-sanoma Peine-Salzgitterille, Thyssenille, Saarstahlille, Ferdofinille, TradeARBEDille, British Steelille, Ensidesalle ja Unimétalille (riidanalaisen päätöksen 67 ja 261 perustelukappale, asiakirja 3136);

g) teräspalkkikomitean 7.11.1989 pidetystä kokouksesta laadittu tiivistelmämuistio, josta ilmenee "toivomus siitä, että T4-89:n Ranskan markkinoiden tonnimääriä koskeva järjestelmä vahvistettaisiin uudelleen T1-90:n ajaksi ja että se otettaisiin käyttöön koko EHTY:n markkinoilla" (riidanalaisen päätöksen 68 perustelukappale ja 261 perustelukappaleen viimeinen luetelmakohta, asiakirjat 224—229), sekä saman kokouksen pöytäkirja (riidanalaisen päätöksen 71 perustelukappaleen, asiakirjat 230—235).

354 Lisäksi komissio on vuoden 1989 viimeisellä vuosineljänneksellä suoritettujen toimitusten tarkkailusta kertyneiden tulosten perusteella todennut, että suurin osa järjestelmään osallistuneista yrityksistä on joko noudattanut laadittua toimitussuunnitelmaa tai toimittanut tavaraa suunniteltuja määriä vähemmän. Päätöksen mukaan vain kolme yritystä (Thyssen, Ferdofin ja British Steel) ovat merkittävästi ylittäneet nämä määrät (riidanalaisen päätöksen 262 ja 69 perustelukappale).

355 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission johtopäätös, jonka mukaan vuoden 1989 neljännelle vuosineljännekselle on tehty Ranskan markkinoiden jakamista koskeva sopimus 67 perustelukappaleessa mainitusta 26.9.1989 päivätystä telex-sanomasta ilmenevien määrien mukaisesti, on riittävästi toteennäytetty päätelmillä, jotka komissio on riidanalaisen päätöksen 261 ja 262 perustelukappaleessa tehnyt 63—71 perustelukappaleessa luetelluista todisteista.

356 Ensinnäkin riidanalaisen päätöksen 63 ja 64 perustelukappaleessa käsitellyistä seikoista ilmenee, että asianomaiset yritykset ovat pyrkineet tällaiseen sopimukseen erityisesti Ranskan markkinoille tapahtuvien toimitusten käsittelemiseksi 13.9.1989 pidetyn kokouksen jälkeen ja jo ennen 21.9.1989 pidettyä kokousta.

357 Peine-Salzgitterin 19.9.1989 päivätystä sisäisestä muistiosta (64 perustelukappale, asiakirja 3139) nimittäin ilmenee, että nämä yritykset olivat käyneet neuvotteluja sopivan jakokaavan löytämiseksi kahden ehdotuksen pohjalta. Walzstahl-Vereinigungin laatimassa asiakirjassa (asiakirja 3141), johon muistion laatija viittaa, esitetään asianomaisten yritysten aikaisemmat toimitusmäärät ja niiden perusteella kaksi erilaista jakokaavaa. Niistä ensimmäinen on otsikoitu "Ranskan markkinat — teräspalkit — vuoden 1989 neljäs vuosineljännes", toisen otsikkona on "Vaihtoehto Gaillard". Edellä mainitun muistion mukaan Peine-Salzgitter oli "valmis" siihen, että sen osalta sovellettaisiin aikaisempiin toimitusmääriin perustuvaa prosenttiosuutta "[Walzstahl-Vereinigungin] laatiman asiakirjan mukaisesti", jonka se tunnusti "Euroferin tavarantoimittajien jakoperusteeksi". Se katsoi, että "perusteen on kuitenkin oltava 33 000 tonnia", minkä vuoksi se ilmaisi kannattavansa ensimmäistä jakokaavaa hyläten erään Unimétalin palveluksessa olevan henkilön ehdottaman toisen jakokaavan ("vaihtoehto Gaillard"). Tämä näkökanta ilmenee myös riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappaleen viimeisessä alakohdassa mainitusta saman yhtiön käsin kirjoitetusta muistiosta (asiakirja 3138). Näistä kahdesta asiakirjasta ilmenee, että muut asianomaiset yritykset olivat yhtä mieltä "vaihtoehto Gaillardin" hylkäämisestä.

358 Toiseksi, mitä tulee 21.9.1989 eli kaksi päivää Peine-Salzgitterin edellä mainitun 19.9.1989 päivätyn muistion laatimisen jälkeen pidettyä kokousta koskeviin asiakirjoihin, tämän kokouksen pöytäkirjassa ei tosin mainita muita kuin Unimétalin suoritettavaksi suunniteltuja tavarantoimituksia, mutta siitä ilmenee

kuitenkin, että kaikki asianomaiset tuotantolaitokset, olivatpa ne Euroferin jäseniä tai eivät, olivat "ilmoittaneet aikovansa vähentää toimituksia" (ks. Walzstahl-Vereinigungin laatima muistio, riidanalaisen päätöksen 66 perustelukappale, asiakirjat 207—210). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei viimeksi mainitun toteamuksen voida järkevästi tulkiten katsoa viittaavan mihinkään muuhun kuin Ranskan markkinoille toimitettavista tavaramääristä sopimiseksi vain joitakin päiviä aikaisemmin aloitettujen pyrkimysten lopputulokseen. Näiden edeltävien keskustelujen asiayhteys huomioon ottaen voidaan pitää riittävällä varmuudella poissuljettuna, että asianomaisten yritysten ilmoitukset toimitusmääristään perustuisivat niiden itsenäisesti tekemiin päätöksiin.

359 Kolmanneksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että Walzstahl-Vereinigungin 26.9.1989 päivätyssä telex-sanomassa (riidanalaisen päätöksen 67 perustelukappale, asiakirja 3136) on ilmoitettu näin saavutetun sopimuksen yksityiskohdat sen osapuolille. Yritykset, joiden toimitusmäärä ilmenee telex-sanomasta, ovat juuri ne, joiden toimitusmääriä oli ennakoitu Walzstahl-Vereinigungin laatimissa valmisteluasiakirjoissa, lukuun ottamatta ainoastaan Klöckneriä (jonka toimitusmäärä oli merkityksettömän pieni), joka mainitaan vain näissä valmisteluasiakirjoissa (riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappale). Näiden lukujen huolellinen tarkastelu osoittaa lisäksi, että viimeksi mainituissa asiakirjoissa käytettyjä seitsemän asianomaisen yrityksen (Peine-Salzgitter, Thyssen, Saarstahl, Ferdofin, Cockerill-Sambre, ARBED ja British Steel) kahta aikaisempiin toimituksiin perustuvaa prosenttilukua on ilmeisesti käytetty perusteena määriteltäessä kunkin yrityksen lopullista osuutta niille osoitetusta yhteismäärästä. Tämän mukaisesti nämä aikaisempiin toimituksiin perustuvat luvut olivat kantajan osalta 2,0 ja 2,1 prosenttia, ja 26.9.1989 päivätyssä telex-sanomassa ilmoitettu kantajan lopullinen osuus oli 2,1 prosenttia.

360 Se, että kyseisessä telex-sanomassa mainittuja toimitusmääriä on luonnehdittu "likimääräisiksi", ei estä päättelemästä, että noista määristä on sovittu asianomaisten yritysten kesken.

361 Sen lisäksi ilmenee, että asianomaiset yritykset ovat 7.11.1989 pidetyssä kokouksessa katsoneet, että riidanalaisen vuosineljänneksen aikana toimitettavan tavaran tilausluvut olivat "järkevällä" tasolla (ks. riidanalaisen päätöksen 68 kohdassa mainittu tiivistelmämuistio sekä 71 kohdassa mainittu pöytäkirja, asiakirjat 230—235), sekä ilmaisseet "toivomuksen siitä, että T4-89:n Ranskan

markkinoiden tonnimääriä koskeva järjestelmä vahvistettaisiin uudelleen T1-90:n ajaksi ja että se otettaisiin käyttöön koko EHTY:n markkinoilla". Asiayhteydessään luettuna tämä ilmaisu edellyttää välttämättä, että tällainen mainittujen markkinoiden ja mainitun vuosineljänneksen tonnimäärien jakojärjestelmä oli jo toteutettu.

362 Komission päätöksessä todetun sopimuksen olemassaolo on siten riittävästi toteennäytetty.

363 Asiassa T-148/94, Preussag v. komissio, tänään annetussa tuomiossa selostetuista seikoista johtuu, etteivät Preussagin palveluksessa olevien Metten ja Kröllin suullisessa käsittelyssä antamat todistajankertomukset vaikuta tähän johtopäätökseen.

364 Kantajan tähän sopimukseen osallistumisen osalta on korostettava, että se on osallistunut 13.9.1989 pidettyyn kokoukseen (riidanalaisen päätöksen 63 perustelukappale) ja että sitä koskevat toimitusluvut oli mainittu Walzstahl-Vereinigungin laatimissa valmisteluasiakirjoissa. Vastoin väittämäänsä kantaja on osallistunut myös 21.9.1989 pidettyyn kokoukseen. Komission tietopyyntöön antamassaan 10.9.1991 päivätyssä vastauksessa kantaja on nimittäin ilmoittanut osallistuneensa 25.11.1987 alkaen kaikkiin teräspalkkikomitean kokouksiin lukuun ottamatta 7.11.1989 pidettyä kokousta (ks. myös riidanalaisen päätöksen 38 perustelukappaleen f alakohta). Walzstahl-Vereinigungin 26.9.1989 lähettämä taulukko (riidanalaisen päätöksen 67 perustelukappale) on osoitettu muun muassa kantajalle, ja taulukossa esiintyy sen nimi ja nimen yhteydessä toimituksia osoittava luku. Näitä samansuuntaisia todisteita kokonaisuutena arvostellen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kantaja on ollut osapuolena riidanalaisessa sopimuksessa. Lopuksi on todettava, että se seikka, että kantajan toimitukset kyseisenä vuosineljänneksenä ovat mahdollisesti ylittäneet sille osoitetut määrät, ei voi osoittaa sitä, etteikö kantaja olisi tehnyt sopimusta, vaan ainoastaan sen, ettei se ole noudattanut sitä.

365 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että riidanalaisen sopimuksen tekeminen ja kantajan osallistuminen siihen on riittävästi toteennäytetty. Tämän sopimuksen tarkoituksena on ollut perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan c alakoh-

dassa tarkoitettu markkinoiden jakaminen, joten sopimus on tämän määräyksen mukaan kielletty jäljempänä D-jaksossa käsiteltäviä seikkoja koskevin varauksin.

Tietojen vaihto teräspalkkikomiteassa (tilausten ja toimitusten seuranta) sekä Walzstahl-Vereinigungin välityksellä

366 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklan mukaan kantaja on 30 kuukauden ajan osallistunut "luottamuksellisten tietojen vaihtoon teräspalkkikomitean ja Walzstahl-Vereinigungin välityksellä". Komissio on selostanut näiden järjestelmien yksityiskohdat tosiseikkojen osalta 39—60 perustelukappaleessa ja oikeudellisen arvioinnin osalta 263—272 perustelukappaleessa.

367 Teräspalkkikomitean välityksellä tapahtunut tietojen vaihto, jota yleisesti kutsuttiin seurannaksi (monitoring), muodostui kahdesta osasta, joista toinen kohdistui siihen osallistuvien yritysten tilauksiin ja toinen niiden toimituksiin (263 perustelukappale). Sen järjestämisestä huolehti teräspalkkikomitean sihteeristö (47 perustelukappale), joka tuohon aikaan toimi Usinor Sacilorin hallinnoimana (33 perustelukappale) ja joka keräsi luvut ja jakoi ne edelleen tilastojen muodossa (40 perustelukappale).

368 Vuonna 1984 toteutetun tilausten seurannan ansiosta siihen osallistuneet yritykset pystyivät saamaan säännöllisesti tietoja niille juuri tiettynä vuosineljänneksenä (39 perustelukappale) seuraavista maista tulleista tilauksista: Ranska, Saksa, Belgia/Luxemburg, Alankomaat, Yhdistynyt kuningaskunta, Italia, Espanja, Portugali sekä Kreikka/Irlanti/Tanska. Teräspalkkikomitean sihteeristö on ainakin vuoden 1989 alusta kerännyt ja jakanut nämä tilastot joka viikko (40 perustelukappale).

369 Toimitusten seuranta, joka on toiminut vuoden 1989 alusta, jolloin laadittiin vuoden 1988 neljännen vuosineljänneksen tilastot, koski seurantaan osallistuvien

yritysten toimituksia vuosineljänneksittäin EHTY:n markkinoille (41 perustelukappale). Yrityskohtaisesti jaoteltuja tilastotietoja vaihdettiin seuraavien markkinoiden osalta: EHTY kokonaisuudessaan, Saksa, Ranska, Yhdistynyt kuningaskunta, Benelux, Italia, Kreikka/Irlanti/Tanska, Portugali ja Espanja. Nämä tilastot jaettiin yhden tai kahden kuukauden kuluttua asianomaisen vuosineljänneksen päättymisestä (42 perustelukappale).

370 Riidanalaisen päätöksen mukaan näiden seurantajärjestelmien käyttö keskeytettiin vuoden 1990 heinäkuun lopussa (43—46 perustelukappale) Ruostumaton teräs -päätöksen tekemisen jälkeen, mutta ne otettiin myöhemmin uudelleen käyttöön (45 perustelukappale). Walzstahl-Vereinigung on joulukuussa 1990 ja tammikuussa 1991 jakanut teräspalkkikomitean sihteeristölle lähetetyt yrityskohtaiset tiedot tilauksista, jotka kantajan ja muiden järjestelmään osallistuneiden yritysten oli määrä toimittaa saman vuoden neljännellä vuosineljänneksellä ja vuoden 1991 ensimmäisellä vuosineljänneksellä (riidanalaisen päätöksen 46 perustelukappale ja 28 perustelukappaleen liite 1).

371 Tätä tietojenvaihtoa teräspalkkikomiteassa täydensi tietojenvaihto Walzstahl-Vereinigungin välityksellä. Komissio viittaa tältä osin 1.10.1990 ja 23.11.1990 päivättyihin kahteen taulukkosarjaan, joissa esitetään kantajan ja muiden yhtiöiden toteutuneet toimitukset ja kirjatut tilaukset yhteisön eri markkinoille. Ensimmäisessä taulukkosarjassa, joka on laadittu teräspalkkikomitean 9.10.1990 pidettyä kokousta varten, esitettiin vuoden 1990 tammi—heinäkuussa toimitetut määrät kuukausiperusteisesti ilmaistuina. Lisäksi siihen sisältyi ajalta 2.6.—22.9.1990 useita viikoittaisia selvityksiä saman vuoden kolmannella ja neljännellä vuosineljänneksellä toimitettavista tilauksista. Teräspalkkikomitean 4.12.1990 pidettyä kokousta varten laadittuihin 23.11.1990 päivättyihin taulukoihin sisältyi samalla tavoin ilmaistuja mutta tuoreempia lukuja, jotka koskivat vuoden 1990 tammi—syyskuussa toimitettuja määriä ja saman vuoden neljännellä vuosineljänneksellä toimitettavia tilauksia (riidanalaisen päätöksen 47 ja 48 perustelukappale).

372 Riidanalaisen päätöksen 49—60 ja 268 perustelukappaleessa komissio on katsonut, että näihin tietojenvaihtoihin on usein liittynyt teräspalkkikomiteassa käytyjä keskusteluja, joissa yritykset ovat ilmaisseet tyytymättömyytensä kilpai-

lijoidensa käyttäytymiseen tilaus- ja vientikysymyksissä sekä ilmoitettujen tilausten ja toteutuneiden toimitusten välisiin eroihin.

1. Tosiseikkojen paikkansapitävyys

373 Kantaja väittää ensiksi, että Saksan tuottajat ovat vaihtaneet tietoja pelkästään yhteenlasketuista määristä, joista niiden kilpailijoiden ei ole ollut mahdollista erottaa yrityskohtaisia markkinaosuuksia, hintastrategioita tai markkinoiden senhetkistä tai tulevaa kehitystä. Toiseksi kantaja kiistää, että se olisi ryhtynyt Walzstahl-Vereinigungin välityksellä joulukuusta 1990 lähtien uudelleen vaihtamaan tietoja toimitettavista tilauksista (riidanalaisen päätöksen 46 ja 263 perustelukappale). Tämä komission toteamus on ristiriidassa sen seikan kanssa, että väitetiedoksiannon 75 kohdassa mainittuihin taulukoihin sisältyy pelkkiä kokonaismääriä. Kolmanneksi kantaja katsoo, ettei riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappaleessa mainitun väitteen, jonka mukaan Walzstahl-Vereinigung on jakanut yrityskohtaisesti jaoteltuja tilastoja, tueksi ole mitään todisteita.

374 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa ensiksi heinäkuun 1988 ja heinäkuun 1990 välisten tilausten ja toimitusten seurannasta, että riidanalaisen päätöksen liitteessä 1 mainituista asiakirjoista ilmenee erittäin selvästi, että kysymyksessä on ollut yrityksittäin ja maittain jaoteltujen lukujen vaihto, johon kantaja on osallistunut.

375 Seurannan uudelleen aloittamisesta joulukuussa 1990 (riidanalaisen päätöksen 46 perustelukappaleen viimeinen virke) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että tuolloin laaditut taulukot on todella jaoteltu yrityksittäin (ks. asiakirjat 293—295). Väitetiedoksiannon 75 kohdassa mainitut koontitaulukot,

joihin kantaja on viitannut, ovat useita kuukausia varhaisempia eivätkä ne siten liity seurannan uudelleen aloittamiseen joulukuussa 1990.

376 Riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappaleessa mainittujen Walzstahl-Vereinigungin laatimien 1.10.1990 (asiakirjat 1409—1414) ja 23.11.1990 päivättyjen (asiakirjat 1447—1452) tarkastelu osoittaa lopuksi vastoin kantajan väitettä, että ne on todella jaoteltu yrityskohtaisesti. Väitetiedoksiannon 79 ja 82 kohdassa mainitut taulukot, joihin kantaja on viitannut, ovat muita taulukoita.

377 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että se, että nämä kaksi taulukkosarjaa on jaettu, on toteennäytetty Walzstahl-Vereinigungin tiloista löydettyjen asiakirjakansioiden alussa olevilla luetteloilla (9.10.1990 pidettyä kokousta koskeva asiakirja 1394; 4.12.1990 pidettyä kokousta koskeva asiakirja 1433). Vygenin 4.10.1990 päivätyn Everardille osoitetun muistion (riidanalaisen päätöksen 48 ja 33 perustelukappale, asiakirjat 1337—1339) mukaan Walzstahl-Vereinigung jakoi jäsenilleen ennen kutakin teräspalkkikomitean kokousta "päivitettyjä tilastoja". Riidanalaisissa taulukoissa on eri markkinoiden tilaus- ja toimituslukuja juuri päättyneeltä ajanjaksolta, ja niiden sisältö vastaa juuri tätä määritelmää. Edellä mainituissa Walzstahl-Vereinigungin luetteloissa (asiakirjat 1394 ja 1433) nämä taulukot toistetaan otsikolla "Saksan ja Luxemburgin tehtaiden toimitusten ja tilausten kehitys" tai "seuranta". Lisäksi Vygenin muistiosta ilmenee 9.10.1990 pidetyn kokouksen osalta, kuten riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappaleen lopussa korostetaan, että tätä kokousta koskevat asiakirjat oli toimitettu TradeARBEDille jo 2.10.1990. Ei ole todennäköistä, että nämä asiakirjat olisi lähetetty yksinomaan TradeARBEDille. Ei myöskään ole todennäköistä, että Walzstahl-Vereinigung olisi menetellyt toisin 4.12.1990 pidetyn kokouksen yhteydessä.

378 Kantajan esittämät huomautukset komission riidanalaisessa päätöksessä toteamista seikoista ovat siten perusteettomia ja ne on kokonaisuudessaan hylättävä.

2. Tosiseikkojen oikeudellinen arviointi

Tiivistelmä asianosaisten esittämistä perusteluista

379 Kantaja kiistää riidanalaisen päätöksen 266, 267, 269 ja 271 perustelukappaleessa esitetyt päätelmät, joiden mukaan tilauksia ja toimituksia koskevien yrityskohtaisten tietojen vaihto olisi perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomista. Kantajan mukaan olettama, jonka mukaan taloudelliset toimijat ovat tilanteen tasalla ja niiden käytössä on tiedot niiden kilpailijoiden tuotannosta, toimituksista ja hinnoista, on EHTY:n perustamissopimuksen mukainen normaaliolettama. Kiistelty tietojenvaihto on siten mahdollistanut sen toteuttamisen, mitä perustamissopimuksen 65 artiklassa pidetään tavanomaisena kilpailuna, koska tämän käsitteen yhteydessä markkinoiden oletetaan olevan läpinäkyvät. Tässä yhteydessä kantaja toistaa käsityksensä perustamissopimuksen 46, 48 ja 60 artiklan vaikutuksesta sen 65 artiklan tulkintaan. Siltä osin kuin komissio on nyt kysymyksessä olevan tietojenvaihdon laittomuutta koskevaan johtopäätökseen tullessaan tukeutunut EY:n perustamissopimuksen nojalla tekemiinsä päätöksiin (ETY:n 85 artiklan soveltamisesta (IV/31.128 — Fatty Acids) 2 päivänä joulukuuta 1986 tehty päätös 87/1/ETY, EYVL 1987, L 3, s. 17; jäljempänä Rasvahappo-päätös sekä ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta (IV/31.370 ja 31.446 — UK Agricultural Tractor Registration Exchange) 17 päivänä helmikuuta 1992 tehty päätös 92/157/ETY, EYVL L 68, s. 19; jäljempänä UK Agricultural Tractor Registration Exchange -päätös), se on kantajan mielestä jättänyt huomiotta näiden kahden perustamissopimuksen väliset perustavanlaatuiset erot.

380 Kantaja ei myöskään ole mielestään ylittänyt rajoja, joissa pysyttelevät tietojenvaihtojärjestelmät komissio hyväksyy 29.7.1968 julkaistun yritysten väliseen yhteistoimintaan liittyviä sopimuksia, päätöksiä ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevan tiedonantonsa (EYVL C 75, s. 3; jäljempänä vuoden 1968 tiedonanto) mukaan. Ainakaan komissio ei ole tutkinut kilpailun kannalta neutraalien tietojen ja kilpailunvastaisten menettelytapojen toisistaan erottamiseen liittyviä ongelmia, joiden olemassaolon se on kantajan mukaan myöntänyt vuoden 1968 tiedonannon II kohdan 1 kappaleessa.

381 Vastauksenaan komission väitteeseen, jonka mukaan riidanalaisen tietojenvaihdon kilpailunvastaisia vaikutuksia on erityisesti lisännyt vaihdettujen tietojen tuoreus, kantaja vetoaa siihen, että komissio itse on kannustanut yrityksiä huolehtimaan tilastojen ajantasaisuudesta. Kilpailunvastainen pyrkimys, jonka komissio katsoo voitavan päätellä markkinoiden oligopolistisesta rakenteesta, on kantajan mukaan sitä paitsi joka tapauksessa EHTY:n perustamissopimuksen mukaisen järjestelmän ominaispiirre.

382 Tietojenvaihto, johon kantajan on katsottu osallistuneen, on sen mielestä joka tapauksessa perustamissopimuksen 65 artiklan mukaan sallittua, koska komissiolle on ilmoitettu siitä ja se on osallistunut siihen tämän perustamissopimuksen 46 artiklan mukaisesti ottamalla käyttöön päätöksen N:o 2448/88 mukaisen markkinoiden valvontajärjestelmän ja soveltamalla sitä sekä vaatimalla yrityksiltä tietoja tilauksista ja toimituksista.

383 Komissio katsoo, että yritysten tässä asiassa harjoittama tietojenvaihto oli riidanalaisen päätöksen 263—272 perustelukappaleessa esitetyistä syistä perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista.

384 Komissio on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen antamassaan 19.1.1998 päivätyssä vastauksessa kuitenkin katsonut, etteivät riidanalaiset tietojenvaihtojärjestelmät muodosta perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan erillistä rikkomista, vaan ovat osa laajemmista rikkomisista, joita ovat erityisesti hintojen vahvistaminen ja markkinoiden jakamisesta tehdyt sopimukset. Järjestelmät ovat siten olleet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomista siinä mielessä, että ne ovat helpottaneet kyseisten muiden rikkomisten tekemistä. Suullisessa käsittelyssä komissio on tosin esittänyt joitakin epäilyjä siitä, voidaanko yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä niin sanotussa Traktorit-tapauksessa (asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111, 88—90 kohta sekä em. asiassa Deere v. komissio annettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomio, 51 kohta) soveltaa sellaisenaan myös EHTY:n perustamissopimukseen, mutta korostanut, että tässä tapauksessa kysymys ei ole vain tietojenvaihdosta, vaan myös näiden tietojen käyttämisestä salaisten sopimusten tekemiseen, kuten etenkin riidanalaisen päätöksen 49—60 perustelukappaleesta ilmenee.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Päätöksessä todetun kantajan rikkomisen sisältö

385 Komission 19.1.1998 päivätyssä kirjallisessa vastauksessaan ja suullisessa käsittelyssä esittämät väitteet huomioon ottaen on ensiksi selvitettävä, onko rikkominen, johon kantajan riidanalaisen päätöksen 263—272 perustelukappaleessa katsotaan osallistuneen, erillinen perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkominen vai ovatko riidanalaiset tietojenvaihtojärjestelmät päinvastoin rikkomisia juuri sen perusteella, että ne ovat helpottaneet riidanalaisessa päätöksessä todettujen muiden rikkomisten tekemistä. Tämä kysymys on merkittävä paitsi kyseisten menettelytapojen oikeudellisen luonnehdinnan kannalta, myös arvioitaessa sitä, onko ollut perusteltua määrätä erillinen sakko seuraamukseksi näistä menettelytavoista (ks. jäljempänä).

386 Komissio on riidanalaisen päätöksen 267 perustelukappaleessa katsonut, että kysymyksessä olevat yritykset ovat ylittäneet tietojenvaihdon hyväksyttävät rajat, koska vaihdettuja tietoja toimituksista ja kunkin yrityksen saamista eri markkinoille toimitettavista tilauksista pidetään yleensä ehdottoman salaisina ja koska tilauksia koskevat luvut päivitettiin viikoittain ja levitettiin nopeasti järjestelmän osanottajille ja toimituksia koskevat luvut puolestaan levitettiin hyvin pian niissä tarkoitetun vuosineljänneksen päätyttyä. Komissio on päätellyt tästä, että "jokainen järjestelmään osallistunut yritys on siten tuntenut täydellisesti ja yksityiskohtaisesti toimitukset, jotka niiden kilpailijat aikoivat suorittaa, sekä niiden toteutuneet toimitukset. Näillä yrityksillä on siten ollut mahdollisuus varmistautua siitä, millä tavoin niiden kilpailijat aikoivat käyttäytyä tai olivat käyttäytyneet markkinoilla, ja sopeuttaa oma markkinakäyttäytymisensä siihen".

387 Komissio on riidanalaisen päätöksen 267 ja 268 perustelukappaleessa väittänyt seuraavaksi, että tämä on ollut koko tietojenvaihdon varsinainen tarkoitus, koska vaihdettuja tietoja on käytetty kaupankäyntiä koskeneiden riidanalaisen päätöksen 49—60 perustelukappaleessa kuvattujen keskustelujen pohjana. Yritykset ovat komission mukaan seuranneet hyvin tiiviisti näitä tilastoja ja tarkistaneet, että toimitukset vastaavat ilmoitettuja tilauksia. Näissä keskusteluissa asianosai-

set ovat päässeet "keskinäisissä suhteissaan huomattavaan avoimuuteen". Komissio lisää, että tällaiset keskustelut olisivat olleet selittämättömiä, jos kysymys olisi ollut yksinomaan taannehtivien tilastotietojen vaihdosta, joka ei olisi voinut vaikuttaa kilpailuun.

388 Komissio on riidanalaisen päätöksen 269 perustelukappaleessa katsonut, että asianosaiset ovat täten perustaneet "solidaarisuus- ja yhteistyöjärjestelmän, jonka tarkoituksena on ollut [niiden] kaupallisen toiminnan yhteensovittaminen", ja siten "korvanneet normaalin kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä, joka on johtanut normaaleja markkinoita vastaamattomaan kilpailutilanteeseen".

389 Komissio on riidanalaisen päätöksen 270 ja 271 perustelukappaleessa korostanut, ettei sen antamassa vuoden 1968 tiedonannossa ole tarkoitettu sellaisten yksilöityjen tietojen vaihtoa, jotka ovat omiaan vaikuttamaan yritysten käyttäytymiseen markkinoilla. Komissio viittaa EY:n perustamissopimuksen nojalla tekemiinsä Rasvahappo-päätökseen ja UK Agricultural Tractor Registration Exchange -päätökseen ja katsoo, että tässä tapauksessa esiintynyt tietojenvaihto, johon on sisältynyt tuottajien tilauksia ja toimituksia koskevia täsmällisiä ja päivitettyjä tietoja ja jonka avulla on ollut mahdollista määritellä eri yritysten käyttäytyminen suppeassa oligopolissa, on ollut perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaista.

390 Edellä esitetystä seuraa, että komissio on perustanut riidanalaisen päätöksen 263—271 perustelukappaleessa esitetyn oikeudellisen arviointinsa saman päätöksen 49—60 perustelukappaleessa todettuihin Walzstahl-Vereinigungin välityksellä tapahtuneen seurannan ja tietojenvaihdon sekä siinä yhteydessä vaihdettujen tietojen perusteella käytyjen kaupankäyntiä koskeneiden keskustelujen ominaispiirteisiin.

391 Vaikka myös riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että seuranta on tosiasiallisesti helpottanut eräitä muita rikkomisia, joihin asianomaisten yritysten on katsottu ryhtyneen, kuten Traverso-menetelmää ja Ranskan vuoden 1989 neljännen vuosineljänneksen markkinoista tehtyä sopimusta, riidanalaisessa päätöksessä ei millään tavoin osoiteta, että tämä seikka olisi otettu huomioon arvioitaessa

riidanalaista tietojenvaihtojärjestelmää oikeudellisesti perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kannalta.

392 Näin ollen on pääteltävä, että riidanalaiset tietojenvaihtojärjestelmät on riidanalaisen päätöksen 263—272 perustelukappaleessa katsottu erillisiksi perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisiksi. Komission 19.1.1998 päivätyssä vastauksessaan ja suullisessa käsittelyssä esittämät väitteet, joilla tätä oikeudellista arviointia on pyritty muuttamaan, on sen vuoksi hylättävä.

Seurannan kilpailunvastaisuus

393 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin muistuttaa, että perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohta perustuu käsitykseen, jonka mukaan jokaisen taloudellisen toimijan on määriteltävä itsenäisesti politiikka, jota se aikoo noudattaa yhteismarkkinoilla.

394 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tässä asiassa, että yhteisön tärkeimmillä markkinoilla toimineiden yritysten tilauksista ja toimituksista välitetyt tiedot ovat olleet jaoteltuja yrityskohtaisesti ja jäsenvaltioittain. Niiden perusteella on siten ollut mahdollista tuntea kaikilla asianomaisilla maantieteellisillä markkinoilla kunkin yrityksen asema verrattuna järjestelmään osallistuneiden yritysten toteutuneeseen yhteiseen kokonaismyyntiin.

395 Tietojen ajantasaisuuden ja niiden tiheän välittämisen ansiosta yrityksillä on ollut mahdollisuus seurata tiiviisti jokaista vaihetta järjestelmään osallistuneiden yritysten markkinaosuuksien kehittymisessä kyseisillä markkinoilla.

396 Tietyn vuosineljänneksen aikana toimitettavia tilauksia koskevat luvut (tilausten seuranta) oli nimittäin koottu ja toimitettu osallistujille joka viikko teräspalkkikomitean sihteeristön toimesta (riidanalaisen päätöksen 40 perustelukappale). Myös riidanalaisen päätöksen liitteessä 1 yksilöidyistä asiakirjoista ilmenee, että tietyn taulukon tarkoittamasta päivämäärästä sen laatimispäivään tai päivään, jolloin se on toimitettu yrityksille, kulunut aika on yleensä ollut alle kolme viikkoa. Myös riidanalaisen päätöksen liitteessä 1 luetellut tilauksia koskevat taulukot on yhtä poikkeusta (tämän liitteen 26 kohdassa mainittu taulukko, jonka päiväys on noin kaksi kuukautta asianomaista vuosineljännestä myöhäisempi) lukuun ottamatta toimitettu osallistujille joko ennen asianomaisen vuosineljänneksen päättymistä, joskus jopa useita viikkoja ennen sitä, tai sitten joitakin päiviä sen jälkeen.

397 Toimituksia koskevat luvut on puolestaan toimitettu osallistujille kaikissa tapauksissa ennen kuin asianomaisen vuosineljänneksen päättymisestä on kulunut kolme kuukautta.

398 Tämäntyyppinen yhteistyö koski kaikilta osiltaan yksinomaan siihen liittyneitä tuottajia, ja kuluttajat ja muut kilpailijat jätettiin sen ulkopuolelle.

399 Asiassa ei myöskään ole kiistetty sitä, että kaupankäynnin kohteena olivat homogeeniset tuotteet (ks. riidanalaisen päätöksen 269 perustelukappale), joten tuotteen ominaisuuksiin perustuvalla kilpailulla oli varsin vähäinen merkitys.

400 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa markkinoiden rakenteesta, että teräspalkkikomitean järjestämään seurantaan osallistuneista yrityksistä kymmenen yritystä vastasi kahta kolmasosaa näennäisestä kulutuksesta (riidanalaisen päätöksen 19 perustelukappale). Markkinoiden rakenteen ollessa tällä tavoin oligopolistinen ja sellaisenaan omiaan vähentämään kilpailua on entistä välttämättömämpää turvata yritysten päätöksenteon itsenäisyys ja jäljellä olevan kilpailun säilyminen.

401 Riidanalaisen päätöksen 49—60 perustelukappaleessa esitetyt seikat vahvistavat, että kaikki asiaan liittyvät olosuhteet, erityisesti yksinomaan tuottajille tarkoitettujen tietojen ajantasaisuus ja jaottelu, tuotteiden ominaisuudet sekä markkinoiden keskittymisaste huomioon ottaen riidanalaiset järjestelmät ovat vaikuttaneet huomattavasti niihin osallistuneiden yritysten päätöksenteon itsenäisyyteen.

402 Toimitetuista tiedoista on yleensä säännöllisesti keskusteltu teräspalkkikomiteassa. Etenkin riidanalaisen päätöksen 268 perustelukappaleessa tiivistetysti esitettyjen seikkojen perusteella vaikuttaa siltä, että asianomaisten yritysten liian suuriksi katsottuja tilausmääriä (51 perustelukappale) ja varsinkin muihin jäsenvaltioihin tapahtuneita toimituksia (51, 53 ja 60 perustelukappale) on arvosteltu, ottaen huomioon, että joissakin tapauksissa on analysoitu kahden maan tai kahden vyöhykkeen välisiä toimituksia (53, 55 ja 57 perustelukappale). Tällöin yritykset ovat säännönmukaisesti viitanneet menneisyyttä koskeviin lukuihin (51, 53, 57 ja 58 perustelukappale) ja käyttäneet tässä yhteydessä ilmaisua "vakiintunut kaupankäynti" (57 perustelukappale). Näiden keskustelujen yhteydessä on esitetty uhkauksia liian pitkälle meneväksi katsotun käyttäytymisen johdosta (58 perustelukappale) ja arvostelun kohteena olleet yritykset ovat useissa tapauksissa pyrkineet selittämään käyttäytymistään (52 ja 56 perustelukappale). Lopuksi näyttää siltä, että toimitusmääriä koskevien lukujen toimittamisen tarkoituksena oli myös paljastaa mahdolliset erot ilmoitettuihin tilauksiin nähden (54 perustelukappale). Tällä tavoin toimitusten seuranta vahvisti tilausten seurannan tehokkuutta (ks. riidanalaisen päätöksen 268 perustelukappale).

403 Tästä seuraa, että yritysten riidanalaisten järjestelmien välityksellä saamat tiedot olivat omiaan vaikuttamaan tuntuvasti niiden käyttäytymiseen sekä sen vuoksi, että jokainen yritys tiesi kilpailijoidensa valvovan sitä tiiviisti, että sen vuoksi, että jokainen yritys pystyi tarvittaessa itse reagoimaan kilpailijoidensa käyttäytymiseen huomattavasti tuoreempien ja täsmällisempien tietojen perusteella kuin mitä muilla tavoin oli saatavissa (ks. riidanalaisen päätöksen 59 perustelukappaleessa mainittu Peine-Salzgitterin 10.9.1990 päivätty tiedote, jonka mukaan "yhteenlaskettuihin lukuihin rajoittuvasta numerotietojen vaihdosta ei ole meille (juuri) mitään hyötyä (saksalais-luxemburgilaisen ryhmän mielipide 30.8.1990), koska eri yritysten markkinakäyttäytymisen päätteleminen ei enää ole mahdollista"). Samasta syystä komissio on riidanalaisen päätöksen 267 perustelukappaleessa voinut katsoa, että tämänlaatuisia tietoja pidetään normaalisti ehdottoman salaisina. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että tällaiset tiedot,

jotka paljastavat järjestelmään osallistuvien yritysten erittäin tuoreet markkinaosuudet ja joita ei ole yleisesti saatavissa, ovat vastoin kantajan väitteitä jo laatunsa vuoksi salassa pidettäviä, mitä arviota vahvistaa se seikka, että mahdolliset asiasta kiinnostuneet yritykset saattoivat saada sihteeristön välittämiä tietoja ainoastaan vastavuoroisuuden perusteella (ks. riidanalaisen päätöksen 45 perustelukappale).

404 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lisäksi, että tämä vastavuoroinen seuranta toteutui ainakin implisiittisesti viittaamalla menneisyyttä koskeviin lukuihin tilanteessa, jossa komission vuoteen 1987 asti harjoittaman politiikan tarkoituksena oli ollut "vakiintuneen kaupankäynnin" säilyttäminen, jota käsitettä järjestelmän osanottajat ovat nimenomaisesti käyttäneet. Tietojenvaihdon tarkoituksena oli siten markkinoiden jakaminen viittaamalla tuohon vakiintuneeseen kaupankäyntiin.

405 Walzstahl-Vereinigungin toteuttamassa järjestelmässä vaihdetut tiedot, jotka nekin koskivat toimitettavia tilauksia ja toteutuneita toimituksia, olivat verrattavissa edellä tarkasteltuihin tietoihin sekä niiden jaottelun että ajantasaisuuden puolesta (ks. riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappale). Tämä järjestelmä on ollut toiminnassa vuoden 1990 kolmannen ja neljännen vuosineljänneksen aikana, ja sen ansiosta Walzstahl-Vereinigungin jäsenillä on ollut käytettävissään yrityskohtaisesti jaotellut taulukot siinä vaiheessa, kun ne saivat teräspalkkikomitealta enää pelkkiä yhteenlaskettuja tietoja (ks. riidanalaisen päätöksen 48 perustelukappale).

406 Riidanalaiset tietojenvaihtojärjestelmät ovat siten tuntuvasti vähentäneet järjestelmiin osallistuneiden tuottajien päätöksenteon itsenäisyyttä korvaamalla normaalit kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä.

407 Tästä seuraa myös, ettei menettely, johon kantajan on katsottu osallistuneen, kuulu vuoden 1968 tiedonannon II kohdan 1 kappaleen soveltamisalaan, koska sitä ei sen oman sanamuodon mukaan sovelleta sellaiseen tietojenvaihtoon, joka vähentää siihen osallistuvien päätöksenteon itsenäisyyttä tai on omiaan helpottamaan markkinakäyttäytymisen yhteensovittamista. Tässä tapauksessa on sitä paitsi kysymys homogeenisten tuotteiden oligopolistisilla markkinoilla tapahtuneesta yksilöityjen tietojen vaihtamisesta, jonka tarkoituksena on ollut markkinoiden jakaminen viittaamalla vakiintuneeseen kaupankäyntiin.

408 Väitteitä, jotka kantaja on perustamissopimuksen 60 artiklaan viitaten esittänyt perustellakseen riidanalaisten järjestelmien ja niihin osallistumisensa sallittavuutta, ei voida hyväksyä. Tämä määräys rajoittuu vain hintoihin, eikä se koske tietoja markkinoille toimitetuista määristä. Lisäksi perustamissopimuksen 60 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun hintojen julkaisemisen tarkoituksena on hyödyttää muun muassa kuluttajia (ks. erityisesti em. asia Ranska v. korkea viranomainen, s. 23), kun riidanalaisista järjestelmistä ovat puolestaan hyötyneet pelkästään niihin osallistuneet tuottajat. Perustamissopimuksen 47 artiklassa ei myöskään missään tapauksessa sallita sitä, että komissio paljastaisi määriä koskevia tietoja yritysten kilpailukäyttäytymisestä pelkästään tuottajien hyödyksi. Samoista syistä kantaja ei voi vedota EHTY:n perustamissopimuksen ominaispiirteenä olevaan yleiseen läpinäkyvyysperiaatteeseen, varsinkaan kun tässä tapauksessa on kysymys luottamuksellisista tiedoista, jotka ovat liikesalaisuuksia.

409 EHTY:n perustamissopimuksen 5 ja 46—48 artiklaan sekä päätökseen N:o 2448/88 perustuvista väitteistä, joiden mukaan tietojenvaihto on ollut välttämätöntä komission kanssa tehdyn yhteistyön vuoksi, on todettava, ettei missään näistä määräyksistä nimenomaisesti sallita sellaista yritysten välistä tietojenvaihtoa, josta asiassa on kysymys. Sitä, onko PO III käyttäytymisellään implisiittisesti sallinut tällaisen tietojenvaihdon, tarkastellaan jäljempänä D-jaksossa.

410 Tätä koskevin varauksin ja ottaen erityisesti huomioon perustamissopimuksen perusperiaatteen, jonka mukaan siinä tarkoitettu kilpailu perustuu itsenäisten ja keskenään kilpailevien taloudellisten yksikköjen voimien ja strategioiden vaikutukseen markkinoilla (em. asia Alankomaat v. korkea viranomainen), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei komissio ole tehnyt oikeudellista virhettä viitatessaan riidanalaisen päätöksen 271 perustelukappaleessa eräisiin EY:n perustamissopimuksen nojalla oligopolistisia markkinoita koskevissa tapauksissa tekemiinsä päätöksiin. Erityisesti UK Agricultural Tractor Registration Exchange -päätöksen osalta on huomautettava, että sekä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin että yhteisöjen tuomioistuin ovat katsoneet, että voimakkaasti keskittyneillä oligopolistisilla markkinoilla markkinatietojen vaihto antaa yrityksille mahdollisuuden saada tietoonsa kilpailijoidensa markkina-asemat ja markkinastrategiat sekä on siten omiaan tuntuvasti vääristämään vielä jäljellä olevaa kilpailua yritysten kesken (em. asia Deere v. komissio, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomion 51 kohta ja yhteisöjen tuomioistuimen tuomion 88—90 kohta). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo tämän pitävän vielä suuremmalla syyllä paikkansa silloin, kun tietojen vaihtoon

osallistuneet yritykset ovat säännöllisesti keskustelleet keskenään näistä tiedoista, kuten tässä tapauksessa.

411 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa lopuksi, että kun otetaan huomioon toisaalta teräspalkkikomiteassa käytyjen keskustelujen ja niiden yhteydessä vaihdettujen tietojen luonne ja toisaalta vuoden 1968 tiedonannon sanamuoto, kysymyksessä olevilla yrityksillä ei ole voinut olla perusteltua epätietoisuutta siitä, että kyseisellä tietojenvaihdolla pyrittiin estämään, rajoittamaan tai vääristämään tavanomaista kilpailua, eikä sen vuoksi myöskään siitä, että tällainen tietojenvaihto on perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyä. Sama johtopäätös seuraa myös ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jäljempänä D-jaksossa esittämistä arvioinneista. Vaikka tietyn käyttäytymisen arvioimiseen kiellon piiriin kuuluvaksi väitettäisiin voivan liittyä vaikeuksia, ne eivät missään tapauksessa vaikuta itse kieltoon, joka on objektiivinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo myös, että komissio on riidanalaisen päätöksen 266—271 perustelukappaleessa riittävästi perustellut näkemyksensä, jonka mukaan riidanalaiset järjestelmät ovat olleet tavanomaisen kilpailun vastaisia.

412 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että kantajan esittämät väitteet sekä teräspalkkikomiteassa että Walzstahl-Vereinigungin välityksellä tapahtuneesta tietojenvaihdosta on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen jäljempänä D-jaksossa toteamia seikkoja koskevin varauksin kokonaisuudessaan hylättävä.

Eri markkinoihin kohdistuneet menettelyt

1. Saksan markkinahintojen vahvistaminen

413 Komissio on riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa katsonut kantajan osallistuneen Saksan markkinoiden hintojen vahvistamisesta tehtyyn sopimukseen. Sakon

määrän vahvistamisen perusteena pidetty aika on kolme kuukautta. Komissio on riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleessa luetellut erilaiset menettelyt, joiden se on katsonut rajoittaneen kilpailua Saksan markkinoilla. Komissio on todennut ensimmäisessä ja kolmannessa luetelmakohdassa seuraavaa:

"— Peine-Salzgitter, Thyssen ja TradeARBED ovat 1.12.1986 alkaen tehneet useita sopimuksia hintojen vahvistamisesta (147 ja 148 perustelukappale);

— —

— tammikuussa 1988 pidetyssä kokouksessa Peine-Salzgitter, TradeARBED, Hoesch, Saarstahl ja Thyssen ovat hyväksyneet yhteisiä hintasuosituksia ja sopineet tulevan hintapolitiikkansa pääpiirteistä (150 perustelukappale)."

Viidennessä luetelmakohdassa komissio on todennut seuraavaa:

"— ainakin kahdesti vuonna 1989 useat tuottajat ovat sopineet Saksan markkinoille tapahtuvien toimitustensa rajoittamisesta markkinoiden vakauttamiseksi. Näistä yrityksistä vain Peine-Salzgitterin voidaan todeta osallistuneen ensimmäiseen näistä yhdenmukaistetuista menettelytavoista (153 perustelukappale) — — "

414 Kantaja kiistää osallistuneensa Saksan markkinahintojen vahvistamisesta tehtyyn sopimukseen. Erityisesti kantaja arvostelee komissiota siitä, ettei se ole riidanalaisen päätöksen 147—154 ja 273 perustelukappaleessa yksilöinyt sakon määräämisen perusteena pidettyä kolmen kuukauden ajanjaksoa. Riidanalaisen päätöksen sanamuodosta ei kantajan mukaan välttämättä seuraa se komission vastinekirjelmässään esittämä tulkinta, jonka mukaan kysymys olisi vuoden 1989 toisesta vuosineljänneksestä, vaan siitä voitaisiin paremminkin päätellä asianomaisen ajanjakson sijoittuvan esimerkiksi vuoden 1987 ensimmäiseen vuosineljännekseen.

415 Komissio on kirjelmissään katsonut, että vuoden 1989 toista vuosineljännestä koskevan sopimuksen tekemisen vahvistaa riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa mainittu Peine-Salzgitterin 20.4.1989 päivätty muistio, jonka mukaan menettelyyn osallistuneet tuottajat eivät aikoneet aiheuttaa paineita Saksan markkinoilla tuon vuosineljänneksen aikana. Komission mukaan tämä voidaan käsittää ainoastaan siten, ettei lisähintoja ollut määrä korottaa. Kantajan esittämä olettamus, jonka mukaan asianomainen ajanjakso voisi sijoittua vuoden 1987 ensimmäiseen vuosineljännekseen, jota sakko ei koske (riidanalaisen päätöksen 314 perustelukappale), ei komission mukaan saa mitään tukea riidanalaisen päätöksen 314, 273 tai 147—153 perustelukappaleesta.

416 Suullisessa käsittelyssä komissio on kuitenkin väittänyt, että päätöksessä tarkoitettu sopimus on riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleen kolmannesta luetelmakohdasta ilmenevä sopimus eli 20.1.1988 hyväksytty sopimus "tulevien hintojen ilmoittamisessa" noudatettavasta menettelystä. Tämä sopimus on komission mukaan selvästi jatkunut ainakin 18.4.1989 asti (ks. riidanalaisen päätöksen 152 perustelukappale).

417 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että Saksan markkinoiden hintojen vahvistamisen, johon kantajan on katsottu osallistuneen, on riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa sanottu tapahtuneen 30.6.1988 jälkeen (ks. täsmällinen viittaus rikkomisen kolmen kuukauden pituiseen tekoaikaan). Kuitenkin kaikki kilpailua näillä markkinoilla rajoittaneet menettelytavat, joihin kantajan on riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleen mukaan katsottu osallistuneen, ovat tapahtuneet tuota päivämäärää aikaisemmin.

418 Tämä toteamus koskee myös riidanalaisen päätöksen mainitun 273 perustelukappaleen kolmannessa luetelmakohdassa todettua menettelyä, johon komissio on viitannut suullisessa käsittelyssä. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklasta ja erityisesti TradeARBEDia ja Hoeschia koskevista jaksoista ilmenee, ettei tätä ennen 30.6.1988 toteutettua menettelyä ole pidetty sakon määräämisen perusteena. Riidanalaisessa päätöksessä ei myöskään ole millään tavoin selitetty 20.1.1988 tehdyn sopimuksen kestoaikaa. Lisäksi suullisessa käsittelyssä annettu selitys on ristiriidassa kantajalle määrätyn sakon perusteena pidettyä vuosineljännestä koskevan, riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa olevan maininnan kanssa, koska selityksen mukaan olisi ollut aiheellista ottaa perusteeksi vähintään yhdeksän kuukauden ajanjakso (30.6.1988—18.4.1989).

419 Komission oikeudenkäyntikirjelmiin sisältyneestä viittauksesta riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa mainitusta tiedotteesta (asiakirjat 3150—3152) paljastuneeseen menettelyyn on syytä todeta, että mainittu 153 perustelukappale kuuluu seuraavasti:

"Eräässä 20.4.1989 päivätyssä tiedotteessa, jonka Peine-Salzgitter on laatinut tukkumyyjäorganisaation kanssa 21.4.1989 pidettäväksi suunniteltua kokousta varten, sanotaan, että edellisessä tämän tyyppisessä tapaamisessa 16.2.1989 oli sovittu, etteivät kokoukseen osallistuvat tuottajat harjoita minkäänlaista painostusta markkinoilla vuoden 1989 toisella vuosineljänneksellä. Tiedotteen laatija toteaa, että tätä määräystä näyttää noudatetun."

420 Komissio on itse päätellyt riidanalaisen päätöksen 273 perustelukappaleen viidennessä luetelmakohdassa, että "vain Peine-Salzgitterin on voitu todeta osallistuneen" tähän menettelyyn. Koska mainitussa asiakirjassa ei tosiasiallisesti mainita nimeltä muita yrityksiä, jotka olisivat 16.2.1989 sopineet siitä, ettei Saksan markkinoilla harjoiteta painostusta, kantajan ei voida katsoa osallistuneen tähän menettelyyn.

421 Komission esittämiä perusteluja ei voida hyväksyä siltäkään osin kuin komissio on viitannut siihen samasta asiakirjasta ilmenevään seikkaan, että yritykset olivat sopineet siitä, ettei mittoihin perustuvia lisähintoja koroteta. Tämä väitetty sopimus lisähinnoista on mainitun asiakirjan mukaan tehty viimeisessä 20.4.1989 edeltäneessä eli siis 19.4.1989 pidetyssä teräspalkkikomitean kokouksessa, kun taas riidanalaisen päätöksen 153 perustelukappaleessa ja 273 perustelukappaleen viidennessä luetelmakohdassa tarkoitettu sopimus on tehty 16.2.1989 tukkukauppiaiden kanssa pidetyssä tapaamisessa. Kaiken lisäksi teräspalkkikomitean 19.4.1989 pidetyssä kokouksessa tehty sopimus on mainittu erikseen riidanalaisen päätöksen 245 ja 125 perustelukappaleessa ja 1 artiklassa asiayhteydessä, jossa on käsitelty useita lisähintojen yhtenäistämiseksi luonnehdittuja menettelyjä.

422 Riidanalaisen päätöksen perustelut eivät sen vuoksi millään tavoin tue päätöksen 1 artiklaa, jonka mukaan kantaja on osallistunut Saksan markkinahintojen

vahvistamiseen 30.6.1988 jälkeen. Riidanalaisen päätöksen 1 artikla on sen vuoksi kumottava tämän toteamuksen osalta.

2. Italian markkinahintojen vahvistaminen

423 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa komissio on väittänyt kantajan osallistuneen Italian markkinahintojen vahvistamiseen. Sakon määräämisen perusteena pidetty aika on kolme kuukautta. Komissio on riidanalaisen päätöksen 275 perustelukappaleessa todennut eräitä kilpailua Italian markkinoilla rajoittavia menettelyjä. Tämän kohdan toisessa ja kahdeksannessa luetelmakohdassa komissio on todennut seuraavaa:

"— jonakin tarkemmin määrittämättömänä päivänä [7.4.1989 pidetyn] kokouksen jälkeen on tehty muita hintasopimuksia (ks. 157—159 perustelukappale). On selvitetty, että ainakin Peine-Salzgitter ja Ferdofin ovat osallistuneet näihin sopimuksiin;

— —

— TradeARBED, Peine-Salzgitter, Saarstahl, Unimétal, Thyssen ja Ferdofin ovat 15.5.1990 pidetyssä kokouksessa tehneet sopimuksen hintojen vahvistamisesta (ks. 170—171 perustelukappale)".

424 Kantajan mukaan komissio ei ole yksilöinyt, mikä on se vuoden 1987 alusta vuoden 1990 puoliväliin ulottuvaan kauteen (riidanalaisen päätöksen 275 ja 155—171 perustelukappale) sisältyvä kolmen kuukauden jakso, jota sopimus, johon sen väitetään osallistuneen, koskee. Komission vastinekirjelmässä esitettyihin perusteluihin vastatessaan kantaja on katsonut, ettei mikään osoita, että vuoden 1990 kolmannen vuosineljänneksen hinnat olisi vahvistettu 15.5.1990

pidetyssä kokouksessa. Myöskään riidanalaisen päätöksen 157 ja 158 perustelukappaleessa mainituista asiakirjoista ei voida kantajan mukaan päätellä, että kantaja olisi osallistunut mahdolliseen hintojen yhdenmukaistamiseen.

425 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo ensiksi, että vain riidanalaisen päätöksen 275 perustelukappaleen kahdeksannessa luetelmakohdassa toistamiseen mainittu rikkominen vastaa 1 artiklassa todettua Italian markkinahintojen vahvistamista koskevaa rikkomista. Riidanalaisen päätöksen 157 ja 158 perustelukappaleessa eritelty rikkominen, johon kantaja viittaa, ei vastaa sitä, ja se on myös tapahtunut ennen 30.6.1988.

426 Toiseksi on todettava, että teräspalkkikomitean sihteeristön laatiman 18.5.1990 päivätyn sisäisen muistion (riidanalaisen päätöksen 170 perustelukappale, asiakirjat 2266—2268) sisältö näyttää riittävästi toteen sen, että 15.5.1990 pidetyssä kokouksessa, johon kantaja on osallistunut (riidanalaisen päätöksen 171 perustelukappale), tehty sopimus on olemassa, kuten komissio on väittänyt. Muistiossa tarkoitettuja hintoja ei ole esitetty Ferdofin-yhtiön omina vaan Italian yleisinä markkinahintoina. Kyse ei myöskään ole ollut pelkistä ennusteista, vaan saman muistion mukaan hinnat on "vahvistettu" eräissä tapauksissa ja niitä on "hiukan korotettu" eräissä muissa tapauksissa. Kaiken lisäksi niitä on luonnehdittu 15.5.1990 pidetyn tapaamisen "tulokseksi", mikä esitystapa poissulkee sen, että Ferdofin olisi vahvistanut ne itsenäisesti.

427 Metten suullisessa käsittelyssä antama todistajankertomus ei asiassa T-148/94, Preussag vastaan komissio, tänään annetussa tuomiossa esitetyistä syistä anna aihetta muuhun arvioon.

428 Väitteet, jotka kantaja on esittänyt Italian markkinahintojen vahvistamista koskevaa väitettä vastaan, on sen vuoksi kokonaisuudessaan hylättävä.

Tanskan markkinahintojen vahvistaminen Eurofer/Scandinavie-ryhmän toiminnan yhteydessä

429 Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa kantajan on todettu osallistuneen rikkomiseen, jolla Tanskan markkinoiden hinnat on vahvistettu. Sakon määräämisen perusteena pidetty aika on 30 kuukautta.

430 Tämän toteamuksen perustelut ovat (tosiseikkojen osalta) riidanalaisen päätöksen 177—209 perustelukappaleessa ja (oikeudellisen arvioinnin osalta) 284—296 perustelukappaleessa. Komissio on pääasiallisesti kokouspöytäkirjojen perusteella kuvannut joukon menettelytapoja, joiden se on katsonut olevan Pohjoismaiden markkinoiden tavoitehintojen vahvistamisesta tehtyjä sopimuksia, jotka on Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokouksissa tehty vuosineljännekseksi kerrallaan yhden ja pysyvän puitesopimuksen perusteella (288, 289, 291 ja 294 perustelukappale). Komissio katsoo perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan koskevan näitä sopimuksia siltä osin kuin ne koskevat Tanskan markkinoita (286, 287, 292 ja 293 perustelukappale).

431 Kantaja kiistää osallistuneensa Tanskan markkinahintojen vahvistamisesta kyseisenä aikana tehtyihin sopimuksiin. Kantaja vetoaa etenkin siihen, ettei Eurofer/Scandinavie-ryhmän kokouksissa vahvistettu Tanskan markkinahintoja "yleissuunnitelman" mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 287 perustelukappale), vaan keskusteltiin yhteisön ja Pohjoismaiden markkinoista ja hinta-arvioista sekä ulotettiin Euroferin yhteydessä laillisesti tapahtunut tietojenvaihto myös pohjoismaisiin tuottajiin. Kysymyksessä oli etenkin tietojen antaminen Tanskan markkinoilla voimassa olleista hinnastoista. Erityisesti ilmoitettiin Saksan hintojen korotukset viittaamalla Oberhausenin vertailulukuun, jolla perustamissopimuksen 60 artiklan mukaisesti määriteltiin vientihinnat Tanskaan. Koska Norjan ja Ruotsin tuottajien hintataso oli yleensä korkeampi kuin yhteisön tuottajien, viimeksi mainittujen hinnastoista halvin oli ilman muuta määräävä kilpailun kannalta. Tämän hinnaston soveltaminen yleisesti ei siten ollut hintasopimus. Kantaja lisää, että komissio on ollut tietoinen kyseisistä hinnankorotuksista ja että Eurofer/Scandinavie-ryhmässä käytyjen keskustelujen kohteena olleet arviot ovat säännönmukaisesti sijoittuneet voimassa olevien hinnastojen alapuolelle.

432 Suullisessa käsittelyssä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa kantajat ovat myös viitanneet eräisiin komission PO I:n ja Pohjoismaiden viranomaisten välistä yhteydenpitoa koskeviin asiakirjoihin, jotka on toimitettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla ja liitetty asian oikeudenkäyntiaineistoon 10.12.1997 annetun määräyksen mukaisesti, sekä oikeudelle suullisessa käsittelyssä annettuihin asiakirjoihin, jotka koskevat yhteisön "sopimusjärjestelyjä" Norjan, Ruotsin ja Suomen kanssa (ks. edellä 15 kohta), ja väittäneet sekä komission että Pohjoismaiden viranomaisten olleen tietoisia Eurofer/Scandinavie-ryhmän toiminnasta ja jopa rohkaisseen sitä, koska se oli tärkeää kyseisten "sopimusjärjestelyjen" toteuttamiseksi. Tämän vuoksi kysymyksessä ei kantajan mielestä voi olla perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkominen.

433 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa aluksi, ettei kantaja ole yksityiskohtaisesti kiistänyt komission päätelmää, jonka mukaan riidanalaisen päätöksen 184—209 perustelukappaleessa mainitut asiakirjat ovat riittävä näyttö järjestelmällisistä kokouksista, joissa on sovittu Tanskassa 5.2.1986—31.10.1990 sovellettavista tavoitehinnoista.

434 Tutkittuaan nämä asiakirjat eli 5.2.1986, 22.4.1986, 30.7.1986, 28.10.1986, 3.2.1987, 28.4.1987, 4.8.1987, 4.11.1987, 2.2.1988, 25.7.1988, 3.11.1988, 1.2.1989, 25.4.1989, 31.7.1989, 30.10.1989, 31.1.1990, 24.4.1990, 31.7.1990 ja 31.10.1990 pidettyjen kokousten pöytäkirjat ja muut asiakirjat, jotka on mainittu riidanalaisen päätöksen 184—209 perustelukappaleessa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo asiakirjojen vahvistavan komission johtopäätöksen.

435 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa erityisesti, että useissa asiakirjoissa on viitattu hintojen "ohjelmointiin" (riidanalaisen päätöksen 184, 192, 193 ja 195 perustelukappale), hintojen "vahvistamiseen" taikka "vahvistettuihin", "hyväksyttyihin" tai "sovittuihin" hintoihin (184, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 200, 201 ja 204 perustelukappale). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa myös, että useissa asiakirjoissa on todettu hinnat, jotka on ollut tarkoitus "pysyttää" tai "voimassaoloa jatkaa" (204, 205, 207 ja 208 perustelukappale), ja että useisiin asiakirjoihin sisältyy myöhemmässä kokouksessa hyväksyttäväksi tarkoitettuja esityksiä (199 perustelukappale), yrityksille osoitettuja pyyntöjä pidättäytyä hintojen ilmoittamisesta asiakkaille ennen tulossa

olevaa kokousta (198 ja 201 perustelukappale), tietoja eräissä kokouksissa tehdyistä hintapäätöksistä (187, 188, 189, 190, 191, 197 ja 205 perustelukappale) sekä tietoja aikaisemmassa kokouksessa päätettyjen hintojen toteutumisesta (184, 193, 195, 200, 202, 203 ja 204 perustelukappale).

436 Esimerkkinä tästä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen 206 perustelukappaleessa mainittu Eurofer/Scandinavie-ryhmän puheenjohtajan 1.2.1990 päivätty muistio vahvistaa varsin laajasti näiden kokouksen sisällön:

" — — Tähän saakka tapaamisemme ovat olleet tuloksekkaita, ja eräiden muiden tuotteiden edustajat suorastaan kadehtivat ryhmämme tuloksia ja yhteisymmärrystä.

En sano tätä aiheetta, sillä ensimmäisen vuosineljänneksen aikana kaikki eivät ole noudattaneet reilun pelin sääntöjä, ja tämä koskee erityisesti markkinateräksiä. Sen vuoksi pyydän teitä Eurofer/Scandinavie-ryhmän edustajina ja yritystemme edun vuoksi tekemään kaikkenne, jotta markkinoiden vakauttaminen ja sen myötä ryhmämme kunnian säilyttäminen olisi meidän vakaa tahtomme poistuessamme tästä salista."

437 Koska Tanskan tavoitehinnoista tehtyjen sopimusten olemassaolo on riittävästi toteennäytetty, kantajan väite, jonka mukaan yritykset olisivat vain keskustelleet markkinatilanteesta ja hinnoista ja yleensäkin vaihtaneet tietoja, on hylättävä.

438 Tätä arviota tukee entisestään se, että kantaja on väittänyt Oberhausenin vertailuluvun perusteella laadittujen hinnastojen olleen määräämiä Tanskan markkinoiden kilpailun kannalta ja että sen vuoksi oli normaalia ilmoittaa näiden hinnastojen muutokset Eurofer/Scandinavie-ryhmän jäsenille.

439 On syytä korostaa, että kantajan väite on yleisesti ottaen ristiriidassa sen seikan kanssa, että Tanskan markkinoita koskevat sopimukset tehtiin Eurofer/Scandinavie-ryhmän Pohjoismaiden markkinoita koskevien toimenpiteiden yhteydessä ja erillään Saksan markkinoita ja yhteisön muita markkinoita koskeneista teräspalkkikomiteassa tehdyistä sopimuksista. Näistä ainakin 30.7.1986 pidetyssä kokouksessa tehdyssä sopimuksessa (riidanalaisen päätöksen 188 perustelukappale) edellytetään nimenomaisesti Saksan hintojen soveltamista Tanskan markkinoilla. Kilpailun vaikutus ja sovellettavat säännökset huomioon ottaen nämä sopimukset eivät olisi olleet tarpeen, jos kysymys olisi ollut pelkästään Saksan hintojen noudattamisen seurannasta.

440 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että kantajan osallistuminen Eurofer/Scandinavie-ryhmässä tehtyihin sopimuksiin on riittävästi osoitettu riidanalaisen päätöksen 285, 180 ja 181 perustelukappaleessa. Niistä ilmenee, että kantaja on osallistunut tämän ryhmän kaikkiin kokouksiin 25.7.1988 pidettyä kokousta lukuun ottamatta. Riidanalaisen päätöksen perustelujen mukaan kaikkien ryhmän kokouksiin osallistuneiden yritysten on katsottu osallistuneen myös tämän ryhmän toimintaan (riidanalaisen päätöksen 287 ja 289 perustelukappale). Ainoa ero on siinä, missä määrin Euroferiin liittyneet tuottajat ja pohjoismaiset tuottajat ovat vastanneet toiminnasta (riidanalaisen päätöksen 294 ja 295 perustelukappale).

441 Kysymyksessä olevien sopimusten tarkoituksena on ollut hintojen vahvistaminen perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetuin tavoin, joten sopimukset ovat olleet tämän määräyksen mukaan kiellettyjä.

442 Kantajan väite, jonka mukaan sovitut hinnat olivat voimassa ollutta hinnastoa alempia mutta jota ei mitenkään ole todistettu ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, kuten myöskään se seikka, että hinnankorotukset sellaisinaan ovat olleet komission tiedossa, ei anna aihetta muuhun johtopäätökseen.

443 Suullisessa käsittelyssä esitettyjen väitteiden osalta, jotka perustuvat siihen, että PO I on yhteisön ja Norjan, Ruotsin ja Suomen välillä tuolloin voimassa olleiden "sopimusjärjestelyjen" perusteella ollut tai sen olisi pitänyt olla tietoinen Eurofer/Scandinavie-ryhmän toiminnasta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa

aluksi, että asiakirjat 9773—9787, jotka on liitetty asian oikeudenkäyntiaineistoon 10.12.1997 annetun määräyksen perusteella, ovat asian käsittelyn aikana esille tulleita seikkoja, joten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohta ei estä kantajaa vetoamasta näihin asiakirjoihin perustuviin uusiin perusteisiin.

444 Tässä suhteessa ensinnäkin vuosien 1986 ja 1988 välisen ajanjakson osalta Euroopan yhteisön ja Norjan, Ruotsin ja Suomen viranomaisten välillä vaihdetuista kirjeistä ja muistioista ilmenee, että tuona ajanjaksona asianomaisten kesken on vakiintuneen kaupankäynnin ylläpitämiseksi ollut voimassa tiettyjä "sopimusjärjestelyjä" (ks. Norjan kanssa 4.3.1986, 11.3.1987 ja 10.2.1988 käyty kirjeenvaihto, c kohta, Suomen kanssa 4.3.1986, 10.4.1987 ja 12.2.1988 käyty kirjeenvaihto, c kohta sekä Ruotsin kanssa 4.3.1986 käydyn kirjeenvaihdon 13—15 kohta ja 13.2.1987 ja 5.2.1988 käydyn kirjeenvaihdon 8—10 kohta). Ruostumaton teräs -päätöksen V.10 kohdan mukaan tämä merkitsi käytännössä sitä, että pohjoismaisten terästeollisuusyritysten vienti yhteisöön oli tarkoitus säilyttää aikaisemmalla tasolla ja ettei mitään muutoksia sallittu sen alueellisessa jakautumisessa, tuotejakaumassa eikä aikataulussa (kolmoisehto).

445 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut erityisesti seuraavat asiakirjat: ulkoisesta kauppapolitiikasta terästeollisuuden toimialalla 13 päivänä marraskuuta 1986 annettu komission tiedonanto neuvostolle (KOM(86) 585 lopullinen), jonka kantaja on antanut oikeudelle suullisessa käsittelyssä; 30.5.1985 päivätty asiakirja (asiakirja 9774), joka koskee 29.5.1985 Ruotsin viranomaisten kanssa pidettyä kokousta, jonka aiheena ovat olleet Ruotsin eräät rauta- ja terästankojen toimitukset Tanskaan, ja josta ilmenee, että PO I:n edustaja oli käyttänyt tilaisuutta hyväkseen kiinnittääkseen Ruotsin viranomaisten huomiota siihen, että komissio on kiinnostunut Euroferin ja Ruotsin terästeollisuusyhdistyksen välisestä herrasmiessopimuksesta, jonka mukaan Euroopan yhteisön ja Ruotsin välisen terästuotekaupan tasapainoinen kehitys oli turvattava; ruotsalaisten yritysten Ovako Profiler AB ja SSAB Svenskt Stål AB hallinnollisessa menettelyssä esittämä 30.5.1985 päivätty muistio, joka sisältyy ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 23 artiklan nojalla toimitettuun aineistoon ja johon kantajat ovat saaneet tutustua 10.6.1996 annetun määräyksen perusteella; käsin kirjoitettu muistio ilmeisesti 4.12.1985 tai 1986 pidetystä PO I:n ja Ruotsin viranomaisten välisestä kokouksesta; muistio 20.11.1986 pidetystä Euroopan yhteisön ja Ruotsin viranomaisten välisestä konsultaatiotapaamisesta (asiakirjat 9777—9784) ja muistio Contact Group ECSC-Sweden -nimisen ryhmän 11.6. ja 12.6.1987 pidetystä kokouksesta.

446 Näistä asiakirjoista ilmenevät seikat huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo ensinnäkin, ettei voida poissulkea sitä, että Eurofer/ Scandinavie-ryhmän toiminta on saanut alkunsa Euroopan yhteisön ja Pohjoismaiden viranomaisten yhteisestä pyrkimyksestä rajoittaa terästeollisuustuotteiden vienti sen vakiintuneelle tasolle edellä mainittujen "sopimusjärjestelyjen" avulla. Asiakirja-aineistosta nimittäin ilmenee, ettei tätä tavoitetta olisi voitu saavuttaa ilman asianomaisten yritysten yhteistyötä, joka toteutettiin etenkin Euroferin jäsenyritysten ja pohjoismaisten terästeollisuusyritysten välillä tehdyillä herrasmiessopimuksilla.

447 Asiakirjoista ilmenee toiseksi myös, että sekä Euroopan yhteisön viranomaiset että Pohjoismaiden viranomaiset ovat kannustaneet tällaisten herrasmiessopimusten tekemiseen tai ainakin asianomaisten yritysten välisiin suoriin yhteydenottoihin näiden sopimusten yhteydessä mahdollisesti ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi. Sitä paitsi komissio on Ruostumaton teräs -päätöksen X.12 kohdan a alakohdassa nimenomaisesti myöntänyt, että mainitut sopimukset olivat rajoittaneet asianomaisten yritysten vapautta myydä haluamansa tonnimäärät ja että PO I oli kirjeenvaihdon kautta välillisesti rohkaissut pohjoismaisia yrityksiä tekemään tiettyjä kahdenvälisiä sopimuksia Euroopan yhteisössä toimivien yritysten kanssa.

448 Kyseisillä järjestelyillä ei tosin pyritty hintasopimuksiin, vaan pelkästään määrien rajoittamiseen. Ottaen kuitenkin huomioon, että tuohon aikaan Tanskan markkinoiden katsottiin kuuluvan perinteisesti Pohjoismaiden teräsmarkkinoihin ja että hintojen alittamisesta olisi seurannut myydyn tavaramäärän lisääntyminen, ei voida poissulkea sitä, että Eurofer/Scandinavie-ryhmässä tehdyt sopimukset Tanskan markkinoiden hinnoista on ainakin osittain käsitetty vakiintuneen kaupankäynnin pysyttämiseksi komission ja Pohjoismaiden välillä vuosiksi 1986, 1987 ja 1988 tehtyjen sopimusten asianmukaisiksi tukitoimenpiteiksi.

449 On kuitenkin huomautettava, ettei perustamissopimuksen missään määräyksessä sallita tällaisia hintasopimuksia ja ettei neuvostolla, komissiolla eikä yrityksillä ole oikeutta olla piittaamatta perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan määräyksistä eikä poiketa velvollisuudestaan noudattaa niitä.

450 Tästä seuraa, että vaikka Eurofer/Scandinavie-ryhmässä vuosina 1986, 1987 ja 1988 tehdyt hintasopimukset olisi tehty yhteisön ja Pohjoismaiden välistä kauppaa rajoittavien järjestelyjen yhteydessä ja vaikka komissio ja/tai Pohjoismaiden viranomaiset olisivat kannustaneet niihin tai sallineet ne ainakin välillisesti, nämä sopimukset ovat silti perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisia, koska niillä vahvistettiin Tanskan markkinahinnat.

451 Ottaen kuitenkin huomioon, että kyseiset Euroopan yhteisön ja Pohjoismaiden väliset järjestelyt on pidetty voimassa 31.12.1988 asti, on todettava, että väärinkäsitykset, joita riidanalaisen päätöksen mukaan (311 perustelukappale) on voinut olla olemassa ennen 30.6.1988, ovat voineet Eurofer/Scandinavie-sopimusten osalta jatkua ainakin 31.12.1988 asti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaa tämän seikan huomioon sakon määrää vahvistaessaan (ks. riidanalaisen päätöksen 4 artiklan kumoamista tai ainakin sakon määrän alentamista koskevasta toissijaisesta vaatimuksesta jäljempänä lausuttu).

452 Sen sijaan 31.12.1988 jälkeisestä ajanjaksosta on todettava, että vastaajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä 11.5.1998 päivätyn saatekirjeen mukana toimittamista komission 5.4.1989 päivätystä kirjeestä Norjan viranomaisille sekä 4.4.1989 ja 28.5.1990 päivätyistä kirjeistä Ruotsin viranomaisille ilmenee, että 1.1.1989 jälkeen ei enää ole ollut voimassa mitään säännöksiä, joiden tarkoituksena olisi ollut vakiintuneen kaupankäynnin pysyttäminen Euroopan yhteisön ja asianomaisten maiden välillä. Tästä seuraa, että Tanskan markkinahintojen vahvistamisesta asianomaisten yritysten välillä tehdyille yksityisluonteisille sopimuksille ei ainakaan 1.1.1989 alkaen ole ollut minkäänlaista perustetta.

453 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lopuksi 17.6.1989 päivätystä asiakirjasta 9323, johon kantajat ovat suullisessa käsittelyssä viitanneet, että se koskee Belgian viranomaisten tekemää kantelua siitä, että eräät norjalaiset yritykset olisivat rikkoneet perustamissopimuksen 60 artiklaa, jota sovelletaan kyseisiin tuotteisiin Norjan ja yhteisön välisen vapaakauppasopimuksen 20 artiklan nojalla, eikä asiakirjalla siten ole mitään tekemistä sen rikkomisen kanssa, johon kantajan on katsottu osallistuneen Eurofer/Scandinavie-sopimusten yhteydessä.

454 Kantajan väitteet, jotka koskevat riidanalaisessa päätöksessä todettua Tanskan markkinoiden hintojen vahvistamista, on sen vuoksi hylättävä.

Johtopäätökset

455 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen edellä 422 ja 451 kohdassa esittämiä toteamuksia ja jäljempänä D-jaksossa tutkittavia väitteitä koskevin varauksin perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomiseen perustuvien väitteiden tutkiminen ei ole osoittanut, että komissio olisi arvioinut tosiseikkoja tai oikeudellisia näkökohtia millään tavoin virheellisesti todetessaan riidanalaisessa päätöksessä tämän artiklan rikkomiset, jotka kantaja on kiistänyt. Asiaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tutkittaessa ei myöskään ole ilmennyt, että päätöksen perustelut olisivat millään tavoin puutteellisia varsinkaan kantajan osallistumista rikkomisiin koskevin osin.

456 Näin ollen kyseiset väitteet on kokonaisuudessaan hylättävä.

D *Komission osallisuus rikkomisiin, joihin kantajan on katsottu osallistuneen*

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista

457 Kantaja vetoaa kannekirjelmässään siihen, että PO III on koko sen ajan, jota riidanalainen päätös koskee, vaatinut ja saanut yrityksiltä sellaisia tietoja, joita nämä eivät olisi voineet koota muuten kuin vaihtamalla niitä teräspalkkikomitean ja omien järjestöjensä välityksellä. Komissio on ollut tietoinen näistä toimenpiteistä, jotka ovat viime kädessä johtuneet sen omasta aloitteesta. Sen

vuoksi kantaja katsoo, etteivät ne voi olla perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisia.

458 Koska muut kantajat ovat vedonneet samankaltaisiin perusteisiin, PO III:n roolia tässä asiassa on tarkasteltu yhteisessä puheenvuorossa suullisessa käsittelyssä. Tämän asian kantaja on siten yhtynyt asianomaisten kantajien tästä kysymyksestä esittämiin perusteluihin. Nämä eri perusteet ja perustelut on sen vuoksi syytä ryhmitellä uudelleen niiden tutkimiseksi yhtaikaa tätä tuomiota varten.

459 Kantajat väittävät komission osallistumisesta terästeollisuuden kriisin hallinnoimiseen 1970-luvulta lähtien ja sen kriisivaiheen jälkeisistä toimenpiteistä laaditun yhteenvedon perusteella, että komissio itse oli käynnistänyt riidanalaisessa päätöksessä sääntöjenvastaisiksi katsotut menettelyt ja sitten kannustanut niitä tai vähintään ollut niistä tietoinen ja sallinut ne.

460 Kantajat viittaavat oikeusvarmuuden ja luottamuksensuojan periaatteiden, estoppel-doktriinin ja "nemo auditur turpitudinem suam allegans" -oikeusperiaatteen eriasteisiin rikkomisiin ja katsovat, että komissiolla ei näin ollen ole ollut perustetta määrätä seuraamuksia yritysten riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetuista menettelyistä.

461 Kriisivaiheen osalta kantajat viittaavat ensiksi toimenpiteisiin, joihin komissio on vuodesta 1974 ryhtynyt perustamissopimuksen 46 ja 47 artiklan sekä myöhemmin 58 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen perusteella Euroopan terästeollisuuden kriisistä selviytymiseksi. Kantajat viittaavat erityisesti Simonet-suunnitelmaan vuodelta 1977 ja Davignon-suunnitelmaan vuodelta 1978 ja päätökseen N:o 2794/80, jolla on otettu käyttöön pakollinen tuotantokiintiöjärjestelmä, sekä sen erilaisiin liitännäistoimenpiteisiin (ks. edellä 5 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

462 Kantajat vetoavat erityisesti siihen, että päätöksellä N:o 2794/80 käyttöön otettu kiintiöjärjestelmä oli alusta alkaen tarkoitettu osaksi laajempaa kokonaisuutta, joka perustuisi yritysten väliseen horisontaaliseen yhteistyöhön varsinkin perustettaessa kansallisia kiintiöitä i, joita komissio halusi tuottajien noudattavan voidakseen toteuttaa yhteisön tasolla omat kiintiönsä I.

463 Eurofer-järjestö on kantajien mukaan ollut tuolloin tärkein komission ja tuottajien välinen yhdysside erityisesti Eurofer II—Eurofer V -sopimusten yhteydessä, joiden olennaisena sisältönä on ilmeisen kriisin koko kestoajan aina heinäkuuhun 1988 asti ollut kansallisilla markkinoilla noudatettavien toimituskiintiöiden i perustaminen ja hallinnoiminen sekä tuotantoa ja toimituksia koskevien tietojen hankkiminen. Eurofer-sopimukset edellyttivät kantajien mukaan myös, että osanottajat sitoutuivat noudattamaan yhteistyössä komission kanssa vahvistettavia hintatavoitteita.

464 Kantajat korostavat myös sitä, että tietojen vaihtaminen oli kriisin puhkeamisesta lähtien ollut normaali käytäntö koko terässektorilla, ja ne ovat viitanneet asiaan 27/84, Wirtschaftsvereinigung Eisen- und Stahlindustrie vastaan komissio, jossa yhteisöjen tuomioistuin on antanut tuomion 10.7.1985 (Kok. 1985, s. 2385) ja jossa komissio oli myöntänyt, että tietty avoimuus Euroferiin jäseninä kuuluneiden suurten terästeollisuusyritysten kesken oli jo käytäntönä siten, että tietyt näiltä yrityksiltä peräisin olleet tiedot eivät kuuluneet perustamissopimuksen 47 artiklassa tarkoitetun salassapitovelvollisuuden piiriin.

465 Kriisivaiheen osalta kantajat tukevat lausumaansa erityisesti otteilla seuraavista asiakirjoista, joista osa on mainittu edellä 5 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa: komission pyyntö neuvoston suostumuksen saamisesta terästeollisuuden tuotantokiintiöjärjestelmän käyttöönottamiseen (KOM(80) 586 lopullinen, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 3); terästeollisuuden tervehdyttämisestä 3.3.1981 annettu neuvoston päätöslauselma (ks. neuvoston 26.3. ja 27.3.1981 päivätty lehdistötiedote, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 4); Eurofer-sopimusten hyväksymistä koskevan komission asiakirjan III/534/85/FR liite IV (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 5); Andriessenin ja Davignonin 17.1.1983 päivätty kirje Euroferille (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 6); Euroferin puheenjohtajan Etchegarayn

8.2.1983 päivätty vastaus Andriessenille ja Davignonille (asian T-151/94 kannekirjelmän liite 3, asiakirja 7); päätös N:o 3483/82; *Yhdeksästoista yleiskertomus yhteisöjen toiminnasta,* 302 kohta; päätös N:o 234/84; pöytäkirja Brysselissä 27.6.1984 pidetystä komission ja Euroferin asiantuntijoiden välisestä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 8); muistio, jonka Eurofer on laatinut komission jäsen Narjesin ja Euroferin puheenjohtajien välisen Düsseldorfissa 26.9.1985 pidetyn tapaamisen jälkeen (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 9); pöytäkirja 16.12.1985 pidetystä Narjesin ja Euroferin välisestä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 10); useita kirjeitä, joista ilmenee komission osallistuneen kiintiöjärjestelmä i:n soveltamisesta tuottajien kesken syntyneiden erimielisyyksien sovitteluun (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirjat 11 ja 12); pöytäkirja 10.3.1986 pidetystä Narjesin ja Euroferin välisestä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 13); edellä mainittu kolmen asiantuntijan raportti; pöytäkirja 16.5.1986 pidetystä Narjesin ja Euroferin johtajien välisestä kokouksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 14) ja edellä mainittu terästeollisuuspolitiikkaa koskeva komission 16.6.1988 neuvostolle osoittama tiedonanto.

466 Vaikka kriisimääräysten voimassaolo oli lakannut 30.6.1988, kantajan mukaan *21. yleiskertomuksesta yhteisöjen toiminnasta* ilmenee sen 278 kohdasta, että komissio oli valmis jatkamaan kiintiöjärjestelmän voimassaoloa kolmella vuodella 1.1.1988 alkaen ja toteuttamaan samaksi ajaksi Euroferin vuoden 1986 lopussa ehdottaman yhteisen suunnitelman kapasiteetin vähentämisestä. Koska komissio ei kuitenkaan ollut saanut tarvittavaa vähimmäismäärää tuotannon vähentämissitoumuksia, jotka oli joulukuussa 1987 vahvistettu järjestelmän voimassaolon mahdollisen jatkamisen edellytykseksi, se ei esittänyt neuvostolle sen voimassaolon jatkamista. Kantajien johtopäätös tästä on, ettei tuotantokiintiöjärjestelmän lopettaminen heinäkuussa 1988 johtunut siitä, että komissio olisi katsonut ilmeisen kriisin päättyneen, vaan se oli tarkoitettu yrityksiin niiden yhteistyöhaluttomuuden vuoksi kohdistuvaksi seuraamukseksi. Kantajan mukaan nämä seikat osoittavat myös komission katsoneen vuoden 1988 puolivälissä, ettei ollut perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista pyytää yrityksiä sopimaan kapasiteettinsa yhteisestä vähentämisestä, mikä olisi kuitenkin aivan yhtä kiellettyä kuin hintoihin liittyvät toimenpiteetkin, jos noudatettaisiin riidanalaisessa päätöksessä omaksuttua kyseisen artiklan ankaraa tulkintaa. Kantajan mukaan komissio on siten hyväksynyt sen, että perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa voidaan soveltaa joustavasti.

467 Kantajan mukaan komissio on 30.6.1988 jälkeisenä ajanjaksona puolestaan pitänyt päätöksellä N:o 3483/82 toteutetun toimitusten valvontajärjestelmän voimassa marraskuuhun 1988 asti. Komissio on myös vahvistanut päätöksellä N:o 2448/88 toteutetun valvontajärjestelmän, jolla yritykset velvoitettiin kuukausittain ilmoittamaan tiettyjen tuotteidensa tuotanto ja toimitukset. Tämän päätöksen voimassaolo oli päättynyt kesäkuussa 1990, mutta tilanne ei ollut käytännössä muuttunut, kuten komission kahden virkamiehen 10.9.1990 ja 12.9.1990 päivätyt kirjeet Euroferille (asian T-137/94 kannekirjelmän liitteet 7 ja 8) osoittavat. Kantajan mukaan kaikkien näiden toimenpiteiden tarkoituksena oli lisätä markkinoiden läpinäkyvyyttä, jotta yritysten sopeutumista kysynnän mahdollisiin muutoksiin voitaisiin helpottaa, eikä tämän avoimuuden katsottu olevan perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista.

468 Tähän ja erityisesti perustamissopimuksen 46—48 artiklaan ja päätöksellä N:o 2448/88 toteutettuun valvontajärjestelmään liittynyt PO III:n ja teräspalkkien tuottajien välinen yhteydenpito on kantajan mukaan suorastaan tihentynyt ilmeisen kriisin jälkeisenä aikana, koska neljännesvuosittain järjestettyjen virallisten kokousten, joissa keskusteltiin perustamissopimuksen 46—48 artiklan mukaisesti ennusteohjelmista, lisäksi alettiin järjestää suppeita kokouksia, konsultaatiotapaamisia ja "teräslounaita".

469 Kantajat viittaavat erilaisiin otteisiin kokousmuistioista (speaking notes) ja kriisivaiheen jälkeen pidettyjen kokousten muista pöytäkirjoista (ks. asian T-151/94 kannekirjelmän liite 3) sekä PO III:n sisäisiin muistioihin, jotka komissio on toimittanut 10.12.1997 annetun määräyksen jälkeen, ja väittävät, että komissio on ollut tietoinen Euroferin ja teräspalkkikomitean harjoittamasta tilauksia, toimituksia, todellista hintatasoa ja tulevien hintojen arvioitua tasoa koskevien tietojen keräämisestä ja vaihdosta samoin kuin lisähintojen yhtenäistämisestä ja muista riidanalaisessa päätöksessä sääntöjenvastaisiksi katsotuista yritysten menettelytavoista, ja jopa kannustanut kaikkiin näihin menettelytapoihin.

470 Vaikka näytettäisiin toteen kantajien osallistuneen näihin erilaisiin sopimuksiin ja menettelytapoihin, kantajan mukaan niitä on tässä tilanteessa pidettävä varsinkin perustamissopimuksen 46—48 artikla ja päätöksellä N:o 2448/88 toteutettu valvontajärjestelmä huomioon ottaen sallittuina toimenpiteinä.

471 Kantajan mukaan näistä asiakirjoista ilmenee, että komissio ja erityisesti PO III arvosti suuresti yhteydenpitoaan tuottajien kanssa ja sen yhteydessä saamiaan tietoja; komissio kannusti melko yleisluonteisten tietojenvaihdon varjolla tuottajia usein toistuneisiin aloitteisiin hintojen ja tuotannon vakauttamiseksi tai ainakin hyväksyi tällaiset aloitteet; kiintiöiden I jakamisessa vuosineljänneksi kerrallaan kansallisten markkinoiden kesken (kiintiöt i) ilmeisen kriisin aikana noudatettua käytäntöä vastaavasti komissio tiedotti tuottajille omat arvionsa markkinoiden toivottavasta kehittymisestä ja jätti Euroferin tehtäväksi määrätä markkinoihin kohdistuvien suosittelemiensa toimenpiteiden käytännön yksityiskohdista; markkinoiden tervehdyttämistoimenpiteidensä yhteydessä komissiolla on ollut ratkaiseva osuus tuottajien pyrkiessä hallitsemaan hintojen ja tuotannon vaihteluja, eivätkä yritykset olisi voineet tehdä mitään ilman komission tukea tai ainakin sen hyväksyntää. Kantajat myöntävät, etteivät kokousmuistiot (speaking notes) paljasta teräspalkkikomiteassa vaihdettuja yksityiskohtaisia tietoja, joita on käytetty hintojen kehityssuuntien selvittämiseksi ja määrällisten ennusteiden laatimiseksi, mutta katsovat, että komissio on tiennyt tai sen olisi pitänyt tietää, että tällainen tuottajien välinen tietojenvaihto oli välttämätöntä komission kanssa käytäviin keskusteluihin valmistautumiseksi, kuten eräässä tapauksessa lähimenneisyydessä, ja kantajien mukaan komission olisi siten pitänyt neuvoa tuottajia muuttamaan näiden ennusteidensa laatimisessa käyttämäänsä menetelmää. Kokousmuistioihin (speaking notes) sisältyy myös useita erittäin selviä viittauksia hinnoista käytyihin keskusteluihin sekä komission ja tuottajien yhteiseen toiveeseen niiden tason pysyttämisestä. Komissio on kantajan mukaan jopa yrittänyt lujittaa hintakuria välittömin toimenpitein, esimerkiksi aikoessaan ottaa vuonna 1989 käyttöön järjestelmän, jolla tuottajat olisi velvoitettu ilmoittamaan sovelletuista hinnanalennuksista toisilleen (ks. asian T-151/94 kannekirjelmän liite 5).

472 Vaikka kuulemismenettelystä vastanneen neuvonantajan tiedoksi on toimitettu komission ja terästeollisuusyritysten tuona aikana pitämien lukuisten kokousten pöytäkirjojen ja muistioiden täydellinen kokoelma, kantajien mukaan riidanalaisen päätöksen 312 perustelukappaleesta ilmenee, ettei komissio ole lainkaan tutkinut yksityiskohtaisemmin kyseistä asiakirjanäyttöä, jota se pitää kokonaisuudessaan asiaan vaikuttamattomana.

473 Kantajat eivät kiistä sitä, että komissio on toistuvasti viitannut perustamissopimuksen 65 artiklaan etenkin muistuttaakseen siitä, että artiklaa oli noudatettava

sellaisenaan kriisin aikana. Komission pelkillä viittauksilla ei kantajien mukaan ollut kuitenkaan mitään merkitystä, koska komissio ei antanut käytännön ohjeita.

474 Esimerkiksi 26.1.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen pöytäkirjaan (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 16) Kutscherin pyynnöstä sisällytetty lausuma, jonka mukaan komissio ei voisi hyväksyä perustamissopimuksen 65 artiklan vastaisia sopimuksia hinnoista tai määristä, ei siten ole antanut tuottajille minkäänlaisia ohjeita siitä, millä tavoin niiden kuuluu laatia komission tarvitsemat markkinaennusteet siten, etteivät ne samalla "valvo" tilauksia tai toimituksia tai vaihda tietoja hintojen muutoksista.

475 Kantajat katsovat, että riidanalaisessa päätöksessä itsessään, päätöksen 311 perustelukappaleessa myönnetään, että perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamiseen kriisivaiheen aikana on voinut liittyä "väärinkäsityksiä". Kantajien mukaan epätietoisuus ei ole hälventynyt 30.6.1988 jälkeen. Päinvastoin se on lisääntynyt komission ryhdyttyä toimenpiteisiin asioihin puuttumiseksi tällä alalla, samalla kun komissio on ilman muita selityksiä julistanut, että perustamissopimuksen 65 artiklan määräyksiä sovelletaan.

476 Komission Ruostumaton teräs -tapauksen vireilletulon yhteydessä 4.5.1988 julkaisema lehdistötiedote, jonka mukaan komissio "ei hyväksy laittomia sopimuksia" (ks. riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappale), on tämän vuoksi vailla käytännön merkitystä. Kantajien mukaan komission jäsen Van Miert on 16.2.1994 pidetyssä lehdistötilaisuudessa sitä paitsi myöntänyt, että ilmeisen kriisin jälkeisenä aikana on voinut olla olemassa tiettyä epätietoisuutta. Sen vuoksi olisi kantajien mielestä pitänyt julkaista selvät suuntaviivat kaikkien väärinkäsitysten poistamiseksi (ks. esimerkkinä EY:n perustamissopimuksen alalta yhteisön kilpailusääntöjen soveltamista televiestintäalalla koskevat suuntaviivat, EYVL 1991, C 233, s. 2).

477 Kantajien mukaan komissio on vasta 18.7.1990 tekemässään Ruostumaton teräs -päätöksessä ensimmäisen kerran ilmaissut kielteisen suhtautumisensa yritysten menettelyyn kyseisenä ajanjaksona tuomitsemalla menettelytavat, jotka ovat samankaltaisia kuin ne, jotka se oli hyväksynyt tai joihin se oli jopa kannustanut. Tämä kielteinen suhtautuminen on siten ristiriidassa komission aikaisemman suhtautumisen kanssa, joka oli saanut yritykset uskomaan, että niiden menettelytavat olivat perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisia.

478 Kantajat katsovat, että komissio on vuoden 1990 lopussa muuttanut tulkintaansa EHTY:n perustamissopimuksen kilpailusäännöistä (ks. edellä 37 ja 38 kohta). Kantajat katsovat kuitenkin, ettei komissio voi luottamuksensuojan periaatetta loukkaamatta soveltaa yrityksiin taannehtivasti perustamissopimuksen 65 artiklaa, kun se on kyseisenä ajanjaksona suostunut olemaan soveltamatta sitä riidanalaisiin menettelytapoihin ja se oli päinvastoin kannustanut sellaisiin menettelytapoihin tai ainakin kehittänyt yritysten kanssa vastaavanlaisia menettelytapoja.

479 Vastauksessaan komission periaatteelliseen kannanottoon, jonka mukaan hallintoviranomaisten puuttumattomuus tiettyihin seikkoihin ei missään tapauksessa tee säädösten rikkomista sallituksi tai oikeutetuksi, kantajat viittaavat yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 344/85, Ferriere San Carlo vastaan komissio, 12.11.1987 antamaan tuomioon (Kok. 1987, s. 4435) ja asiassa 223/85, RSV vastaan komissio, 24.11.1987 antamaan tuomioon (Kok. 1987, s. 4617).

480 Kantajat sitä vastoin arvostelevat sitä, että tähän tapaukseen on sovellettu yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 1252/79, Lucchini vastaan komissio, 11.12.1980 antamaan tuomioon (Kok. 1980, s. 3753, 9 kohta) ja asiassa 8/83, Bertoli vastaan komissio, 28.3.1984 antamaan tuomioon (Kok. 1984, s. 1649, 21 kohta) perustuvan oikeuskäytännön mukaista kantaa, jonka mukaan komission aloitekyvyttömyys seuraamuksiin johtavan menettelyn käynnistämisessä ei voi tehdä säädösten rikkomista oikeutetuksi. Tässä tapauksessa komissio ei kantajien mukaan ole pelkästään suhtautunut aloitekyvyttömästi teräspalkkien tuottajiin, vaan se on asiasta täysin tietoisena sallinut riidanalaisessa päätöksessä sääntöjenvastaisiksi todetut menettelytavat tai peräti kannustanut niihin.

481 Kantajat ovat suullisessa käsittelyssä esittäneet myös yksityiskohtaisen analyysin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle sen pyynnöstä toimitetuista kokousmuistioista (speaking notes) ja PO III:n asiakirjoista. Lisäksi kantajat ovat viitanneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kuultujen todistajien, erityisesti Kutscherin kertomuksiin.

Todistajien kuulemisesta laadittu muistio

482 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on 23.3.1998 antamassaan määräyksessä määrännyt, että PO III:n virkamiehiä Pedro Ortúnia ja Guido Vanderseypenia ja PO III:n entistä virkamiestä Hans Kutscheria kuullaan todistajina PO III:n ja terästeollisuuden välisestä yhteydenpidosta sinä aikana, jota on riidanalaisessa päätöksessä pidetty sakkojen määrän vahvistamisen perusteeksi katsottuna rikkomisen tekoaikana, eli heinäkuusta 1988 vuoden 1990 loppuun. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kuullut todistajia 23.3.1998 pidetyssä suullisessa käsittelyssä, ja todistajat ovat vannoneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 5 kohdassa määrätyn valan.

483 Ortún, joka on tuolloin ollut PO III:n osaston E "Teräs" (myöhemmältä nimeltään Sisämarkkinat ja teollisuusasiat III) johtaja, on todistajankertomuksessaan ja vastauksissaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin kertonut, että koko terästeollisuusyritysten kanssa järjestettyjen konsultaatiotapaamisten, jotka otettiin 30.6.1988 jälkeen käyttöön neuvoston 24.6.1988 komissiolle antaman valtuutuksen mukaisesti, samoin kuin vain Euroferin jäsenten kanssa järjestettyjen suppeiden kokousten tarkoituksena oli antaa komissiolle mahdollisimman täsmällinen kuva eri tuotteiden markkinatilanteesta ja sen kehityssuunnasta, jotta niitä voitaisiin valvoa päätöksen N:o 2448/88 mukaisesti ja jotta ennusteohjelmien laatiminen helpottuisi, minkä lisäksi kokoukset täydensivät muista lähteistä kuten Euroferiin kuulumattomilta tuottajilta, kuluttajilta, tukkukauppiailta ja komission toimeksiannosta työskenteleviltä riippumattomilta asiantuntijoilta saatuja tietoja. Näissä kokouksissa yksi terästeollisuutta edustava henkilö käytti normaalisti puheenvuoron kunkin tuoteryhmän edustajana ja antoi tietoja kysynnän, tuotannon, toimitusten, varastojen, hintojen, viennin, tuonnin ja muiden markkinoita kuvaavien tunnuslukujen kehittymisestä lähikuukausina. Ortúnin mukaan tämä jatkuva markkinoiden tärkeimpiä tunnuslukuja koskevien näkemysten vaihto kyseisen teollisuudenalan edustajien kanssa edellytti sitä, että tuottajat ennen tapaamista

PO III:n kanssa kokoontuivat keskustelemaan vaikutelmistaan ja vaihtamaan mielipiteitään eri tuotteiden markkinoiden tulevasta kehityksestä, myös hintakysymyksistä, mutta PO III, jolle ei toimitettu muistioita näistä sisäisistä kokouksista, ei voinut tietää, millaisia tietoja näissä tilaisuuksissa vaihdettiin, eikä myöskään, mihin tuottajat käyttivät näitä tietoja, eikä PO III muutenkaan puuttunut tähän erityisesti. Vastatessaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin Ortún on tarkentanut, että kesäkuun 1988 jälkeen komissio ei enää noudattanut jäsenvaltioiden välisen vakiintuneen kaupankäynnin säilyttämispolitiikkaa eikä tavoitellut hintojen korottamista tai pysyttämistä, vaan pyrki pelkästään välttämään sen, että suhdannevaihtelut aiheuttaisivat hintojen äkillisiä ja voimakkaita vaihteluja, joilla ei ole välitöntä yhteyttä kysynnän muutoksiin. Ortún on myös korostanut, että vaikkei PO III:n tarkoituksena eikä pääasiallisena tehtävänä ole ollut todeta tai valvoa sitä, että PO III:n kanssa pidettyjä kokouksia edeltäneeseen tuottajien keskinäiseen tietojenvaihtoon liittyneet menettelytavat ovat perustamissopimuksen kilpailusääntöjen mukaisia, PO III on kuitenkin useita kertoja huomauttanut tuottajille, että niiden on toimittava perustamissopimuksen 65 artiklan määräysten mukaisesti, ja sen vuoksi olettanut, että tuottajat noudattavat niitä.

484 Kutscher, joka on tuolloin ollut PO III:n osaston E pääneuvonantaja, on todistajankertomuksessaan ja vastauksissaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin kertonut muun muassa, että 26.1.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen pöytäkirjaan (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 16) sisällytettiin nimenomaan teollisuusasioista vastanneen komission jäsenen Narjesin pyynnöstä varoitus, jonka mukaan "jos komission tietoon tulee, että terästeollisuuden yritysten kesken on olemassa EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan vastainen sopimus määristä ja hinnoista, komissio ryhtyy ilman muuta tämän artiklan määräysten edellyttämiin asianmukaisiin toimenpiteisiin". Tämän varoituksen, jonka Kutscher on vahvistanut muotoilleensa samoin tai lähes samoin sanoin jo EHTY:n neuvoa-antavassa komiteassa 1.6.1988 ja 20.6.1988 sekä lokakuussa 1988, tarkoitus oli osoittaa kyseiselle teollisuudenalalle selvästi, että kiintiöjärjestelmästä luovuttaessa oli toimittava täysin vapaan kilpailun mukaisesti noudattaen ehdottomasti perustamissopimuksen 65 artiklan määräyksiä sekä estettävä sellaisen yhteisjärjestelyn toistuminen, jollaisen olemassaolo on todettu Ruostumaton teräs -päätöksessä.

485 Kutscher on myös myöntänyt PO III:n tienneen, että Euroferin jäsenyritykset kokoontuivat ennen kokouksiaan komission kanssa ja että ne tällöin keskustelivat markkinoita kuvaavien eri tunnuslukujen kehityksestä, kunnes markkinoi-

den tulevasta kehityksestä olisi päästy jonkinlaiseen yhteiseen käsitykseen, jonka sanamuodosta sitten keskusteltaisiin PO III:n kanssa. Kutscherin todistajankertomuksen mukaan komission tai Euroferin kaltaisen toimialajärjestön oli käytännössä mahdotonta esittää kysymyksiään jokaiselle tuottajalle erikseen. Tuottajien oli siten pakko kokoontua vaihtamaan mielipiteitään ja ennusteitaan hintojen, varastojen, tuonnin ym. kehityssuunnasta voidakseen toimittaa komissiolle sen tarvitsemat tiedot. Asianomaisen kokouksen puheenjohtajan tehtävänä oli sen jälkeen koota vaihdetut tiedot ja saattaa ne konsultaatiotapaamisissa komission tietoon.

486 Kutscher on myöntänyt erityisesti ja nimenomaisesti sen, että yritykset vaihtoivat kokouksissaan omia ennusteitaan eri tuotteiden tulevista hinnoista tai jopa niitä koskevista yrityskohtaisista aikeistaan. Hänen mukaansa hintoihin liittyviä yrityskohtaisia tulevaisuuden aikeita koskeva yritysten välinen näkemysten vaihto ei kuulu perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yhdenmukaistettujen menettelytapojen kiellon piiriin silloinkaan, kun sitä tosiasiallisesti seuraa hintojen yleinen muuttuminen vaihdettujen ennusteiden mukaisesti, kunhan tämä näkemysten vaihto säilyy suhdanteita koskevien toteamusten tasolla eikä johda mihinkään sopimukseen, yhdenmukaistettuun menettelytapaan tai salaiseen sopimukseen hintojen muuttamisesta. Tältä osin Kutscher on korostanut, että teräsmarkkinoiden kaltaisilla markkinoilla hyvien suhdanteiden aikana kuten 1988—1989 yksittäisen tuottajan itsenäisesti päättämä hinnankorotus tulee hyvin nopeasti sen useimpien kilpailijoiden tietoon, minkä jälkeen nämä lähes automaattisesti ja itsenäisesti toimivat samalla tavoin, ilman että tarvittaisiin niiden välistä sopimusta, mikäli hinnankorotus on suhdannekehityksen mukainen, koska jokainen kilpailijoista haluaa hyötyä suotuisasta tilanteesta.

487 Kutscher on kuitenkin korostanut, ettei PO III:lla ollut mitään tietoa tällaista yritysten välistä tietojenvaihtoa pitemmälle menevistä sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista ja että hänen keskustelukumppaninsa saivat hänelle ajoittain syntyneet tällaiset henkilökohtaiset epäluulot hälvennetyiksi. Tästä asiasta Kutscher on erityisesti viitannut 27.7.1989 pidettyyn konsultaatiotapaamiseen (ks. tästä kokouksesta laadittu 3.8.1989 päivätty muistio, jonka vastaaja on toimittanut 10.12.1997 annetun määräyksen mukaisesti), jossa teräspalkkikomitean puheenjohtaja Meyer oli ilmoittanut, että markkinat olivat "tasapainossa ja mahdollistivat jopa vähäisiä hinnankorotuksia 1.10.1989 alkaen", mihin ilmoitukseen vastatessaan Kutscher on "huomauttanut komission pitävän kiinni perustamissopimuksen 65 artiklan hintasääntöjen täydellisestä

noudattamisesta". Kutscher on todennut vakuuttuneensa kyseisen teollisuudenalan edustajan vastauksesta, jonka mukaan "asianomaiset yritykset ovat tässä nimenomaisessa tapauksessa pelkästään ilmoittaneet tukkuportaalle ja asiakkaille kukin omista hinnankorotusaikeistaan". Tuona aikana oli sitä paitsi normaalina käytäntönä, että terästuottajat ilmoittivat tärkeille asiakkailleen etukäteen omista hintoja koskevista tulevista aikeistaan. Kutscher on korostanut myös, että tuottajien kokouksissa ilmoittamat vähäiset hinnankorotukset vuosina 1988—1989 olivat suotuisan suhdannekehityksen mukaisia ja ettei PO III siten voinut niiden perusteella epäillä, että ne olisivat sovittuja. Kutscher on vielä lisännyt, että useiden hänen terästeollisuuden edustajien kanssa käymiensä keskustelujen aikana edellä mainittua Meyeriin liittyvää tapausta lukuun ottamatta nämä edustajat eivät koskaan olleet vähimmässäkään määrin viitanneet mihinkään sellaiseen, mistä hän olisi saattanut ajatella yritysten sopivan hinnoista tai määristä, ei teräspalkkien eikä muiden terästuotteiden osalta.

488 Vanderseypen, joka on tuohon aikaan ollut PO III:n osaston E palveluksessa, on todistajankertomuksessaan ja vastauksissaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin todennut muun muassa, että kuten PO III:n 7.4.1989 päivätty asiakirja-aineiston muistio, jonka vastaaja on toimittanut 10.12.1997 annetun määräyksen mukaisesti, osoittaa, PO III oli tietoinen siitä, että Eurofer keräsi jäseniltään pikatilastoja, jotka koostuivat tilauksia ja toimituksia koskevista kuukausikohtaisista yhdistelmätiedoista ja olivat saatavissa 10—20 päivän kuluttua asianomaisen kuukauden päättymisestä, mutta se ei tiennyt järjestelmään osallistuneiden yritysten yrityskohtaisten tilausten ja toimitusten seurantajärjestelmästä, joka oli otettu käyttöön Euroferissa jokseenkin samanaikaisesti. Vanderseypen on vahvistanut, että kyseiset yritysten tiedoista yhdistetyt pikatilastot oli jaoteltu tuotekohtaisesti ja kohteena olevien markkinoiden osalta maakohtaisesti siten, ettei yksikään tietonsa ilmoittanut yritys voinut laskea kilpailijoidensa markkinaosuuksia. Hän on täsmentänyt, ettei komissio ole koskaan saanut Euroferiltä yrityskohtaisesti jaoteltuja lukuja ja ettei sellaisten lukujen välittäminen Euroferin sisällä ole ollut hänen tiedossaan ja että hänen keskustelukumppaninsa ovat heinäkuussa 1990 vastanneet hänelle kieltävästi kysymykseen, harjoittiko Eurofer sellaista tietojenvaihtoa.

489 Hintojen kehityssuunnasta kyseisissä kokouksissa annettujen numerotietojen osalta Vanderseypen on täsmentänyt, että yleensä terästuotteiden tilaukset muuttuivat toimituksiksi kolmessa kuukaudessa. Nämä ilmoitukset olisi siten

usein voitu tehdä seuraavaa vuosineljännestä koskeneiden ensimmäisten saapuneiden tilausten perusteella. Kokousmuistioihin (speaking notes) sisältyneet hintoja koskeneet lausumat eivät siten kuvastaneet välttämättä aikeita, vaan mahdollisesti toteutuman alkua eli ensimmäiseksi saapuneissa tilauksissa vahvistettuja hintoja.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

Alustavat toteamukset

490 Ensimmäiseksi on täsmennettävä, että kantajien esittämistä väitteistä itsestään johtuu, että ne voivat koskea vain niitä rikkomisia, joihin niiden on katsottu osallistuneen teräspalkkikomitean toiminnan yhteydessä. Tältä osin kantajien perustelut jakaantuvat neljään pääasialliseen asiaryhmään:

a) komissio on ilmeisen kriisin aikana kannustanut yritysten välistä tiivistä horisontaalista yhteistyötä etenkin kansallisia markkinoita koskevan kiintiöt i -järjestelmän hallinnoimisessa, hintoja koskevissa sopimuksissa ja pyrkimyksissä vapaaehtoisiin sopimuksiin kapasiteetin vähentämisestä. Komissio on siten antanut vaikutelman, jonka mukaan joko tällaiset menettelytavat eivät ole perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisia tai tämän määräyksen sisältö on joustava ja riippuu komission kunkinhetkisestä politiikasta. Ainakin komissio on saattanut yritykset epävarmuustilaan siitä, millaiset menettelytavat ovat perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyjä;

b) komissio ei ole kriisivaiheen päättyessä antanut käytännön ohjeita eikä suuntaviivoja, joilla kysymyksessä olevat väärinkäsitykset olisi voitu poistaa, joten yritykset eivät ole voineet tuntea perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan täsmällistä soveltamisalaa. Komissio ei myöskään ole vahvistanut

siirtymävaiheen toimenpiteitä, vaan on päinvastoin ilman mitään ennakkovaroitusta taannehtivasti yhdenmukaistanut EHTY:n perustamissopimuksen kilpailusäännöt EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa;

c) joka tapauksessa komissio on kriisivaiheen päätyttyä ollut tietoinen ja jopa kannustanut toimenpiteitä, joilla on kerätty ja vaihdettu etenkin tilauksia, toimituksia, todellista hintatasoa ja tulevien hintojen arvioitua tasoa koskevia tietoja useissa yritysten ja PO III:n välisissä kokouksissa, joiden tarkoituksena on ollut perustamissopimuksen 46—48 artiklan ja päätöksellä N:o 2448/88 käyttöönotetun valvontajärjestelmän täytäntöönpano. Komissio on siten ollut tietoinen riidanalaisessa päätöksessä sääntöjenvastaisiksi katsotuista yritysten menettelytavoista tai suorastaan sallinut ne;

d) tästä seuraa, että kyseiset menettelytavat ovat olleet sallittuja varsinkin ottaen huomioon perustamissopimuksen 46—48 artikla.

Komission käyttäytyminen kriisin aikana

491 Kuten edellä 6 kohdasta ja sitä seuraavista kohdista ilmenee, komissio on heti terästeollisuuden kriisin alettua 1970-luvun puolivälissä aktiivisesti noudattanut politiikkaa, johon on kuulunut tarjonnan sovittaminen kysyntään, vakiintuneen kaupankäynnin pysyttäminen vakaana sekä yhteisössä että sen ulkopuolella sekä hintatason säilyttäminen, jotta välttämättömät rakennemuutokset kapasiteettia vähentämällä voitaisiin toteuttaa säilyttämällä elinkelpoisina mahdollisimman suuri osa yrityksistä. Kun tarjonta ylitti huomattavasti kysynnän, komissio päätti hoitaa tilausvajeen määräämällä otettavaksi käyttöön kiintiöt "burden-sharing"- ja "equality of sacrifice" -periaatteiden mukaisesti, mikä oli osoitus yritysten välisestä tietystä yhteisvastuullisuudesta kriisin aikana ja minkä tarkoituksena oli helpottaa rakenteellisen sopeuttamisen hallittua toteutusta.

492 Tätä politiikkaa on toteutettu tiiviissä yhteistyössä kyseisen teollisuudenalan kanssa, erityisesti Euroferin välityksellä, joko vuosille 1977—1980 tyypillisillä yritysten vapaaehtoisilla, komissiolle antamilla sitoumuksilla tai vuosien 1980—1988 kiintiöt I- ja kiintiöt i -järjestelmillä ja Eurofer-sopimuksilla.

493 Tässä yhteydessä yritykset ovat PO III:n tuella tai ainakin sen tieten kehittäneet menettelytapoja, jotka ovat useissa suhteissa verrattavissa eräisiin riidanalaisessa päätöksessä sääntöjenvastaisiksi katsotuista menettelytavoista. Yritykset ovat muun muassa ryhtyneet valvomaan vakiintunutta kaupankäyntiä, jonka säilyttäminen edellytti markkinoiden jakamista kansallisten rajojen mukaisesti, mikä oli sitä paitsi nimenomaisesti hyväksytty vuoteen 1986 asti päätöksen N:o 234/84 15 b artiklassa. Yritykset ovat myös ottaneet käyttöön tilausten ja toimitusten valvontaan perustuvia menetelmiä markkinoita horjuttavan käyttäytymisen ehkäisemiseksi ja tunnistamiseksi sekä järjestelmiä tarjonnan sopeuttamiseksi kysyntään ja hintatason ylläpitämiseksi.

494 Komissio on siten päätynyt sallimaan, hyväksymään arvovaltaisesti tai rohkaisemaan menettelytapoja, jotka ovat näyttäneet yhteismarkkinoiden normaalia toimintaa koskevien markkinatalouteen perustuvien sääntöjen vastaisilta (ks. yhdistetyt asiat 154/78, 205/78, 206/78, 226/78, 227/78, 228/78, 263/78 ja 264/78, 31/79, 39/79, 83/79 ja 85/79, Valsabbia ym. v. komissio, tuomio 18.3.1980, Kok. 1980, s. 907, 80 kohta) ja siten perustamissopimuksen 65 artiklassa tarkoitetun sopimuskiellon soveltamisalaan kuuluvilta. Toivoessaan hintojen yhtenäistämistä ja yleistä korottamista yhteisössä komissio ei siten ole esittänyt huomautuksia Ranskan terästeollisuuden edustajien vetoomusta vastaan, jonka tarkoituksena on ollut sopimuksen aikaansaaminen Ranskan markkinahintojen vahvistamisesta (ks. em. muistio komission jäsen Narjesin ja Euroferin edustajien välisestä 16.5.1986 pidetystä kokouksesta). Myös tietyistä virallisista asiakirjoista (ks. esim. eräiden tuotteiden uuden tuotantokiintiöjärjestelmän ja valvontajärjestelmän käyttöönotosta terästeollisuusyrityksiä varten 24 päivänä kesäkuuta 1981 tehty komission päätös 1831/81/EHTY, EYVL L 180, s. 1 ja em. muistio Narjesin ja Euroferin välisestä 10.3.1986 pidetystä kokouksesta) ilmenee, että komissio suosi avoimesti tiettyjä yritysten toteuttamia "yksityisluonteisia sopimusjärjestelyjä", "yhteisiä sopimuksia", "sisäisiä sopimuksia" ja "vapaaehtoisia järjestelmiä".

495 Tuona aikana komissio on ilmeisesti katsonut, etteivät nämä sopimukset, käytännöt ja yksityisluonteiset järjestelyt ole olleet perustamissopimuksen 65 artiklan kiellon alaisia, edellyttäen että ne ovat olleet pelkkiä täytäntöönpanotoimia tai liitännäistoimia, joista yritykset ovat päättäneet komission yleisen politiikan mukaisesti. Komission tässä kysymyksessä noudattama periaate on ilmaistu jo edellä mainitussa Davignonin ja Andriessenin 17.1.1983 päivätyssä kirjeessä Euroferin puheenjohtajalle (ks. edellä 10 kohta). Kaikkein selvimpänä osoituksena tästä on Eurofer-sopimuksiin liittyvien lisäkiintiöiden I ja i järjestelmä.

496 Ruostumaton teräs -päätöksen VIII.13 kohta vahvistaa sen, että komission mukaan on olemassa "perustavanlaatuinen ero toisaalta yritysten välisten sopimusten, jotka on tehty komission kanssa käydyn neuvottelun jälkeen ja joiden päätarkoituksena on tehostaa komission päättämiä toimenpiteitä ja helpottaa niiden valvontaa, toisaalta yritysten omasta aloitteestaan ja komissiota (joka on saanut sopimusten olemassaolosta vain epävirallisen tiedon) kuulematta tekemien sopimusten, joiden tarkoituksena ei ole olemassa olevien rajoitusten hallinnointi vaan taloudellisia lisävaikutuksia aiheuttavien uusien rajoitusten luominen, välillä".

497 Niin ikään komissio on riidanalaisen päätöksen 309 perustelukappaleessa todennut, että "se, että kilpailua on joiltakin osin rajoitettu yhteisön toimenpitein, ei oikeuta yrityksiä määräämään lisärajoituksia tai kilpailua muilta osin rajoittavia toimenpiteitä. Näissä olosuhteissa on olennaista, etteivät yritykset ryhdy muihin toimenpiteisiin kilpailun rajoittamiseksi".

498 On kuitenkin todettava, että ainoa teräspalkkikomitean toimintaan 1.7.1988 edeltävänä aikana liittyvä rikkominen, johon kantajan on riittävän selvästi katsottu osallistuneen, on riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleessa tarkoitettu sopimus, joka on tehty eräässä tarkemmin määrittelemättömänä päivänä ennen 2.2.1988 pidetyssä kokouksessa. Riidanalaisesta päätöksestä nimittäin ilmenee, että muut teräspalkkikomiteassa tehdyt sopimukset, jotka koskivat hintojen vahvistamista, lisähintojen yhtenäistämistä, Traverso-menetelmää ja Ranskan markkinoita, on tehty 30.6.1988 jälkeen. Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee myös, että tilausten ja toimitusten seurantaan ja Walzstahl-Vereinigungin välityksellä tapahtuneeseen tietojenvaihtoon liittyvät rikkomiset

koskevat 30.6.1988 jälkeistä aikaa, ottaen varsinkin huomioon, että toimitusten seuranta on alkanut vasta 18.10.1988 jälkeen (riidanalaisen päätöksen 41 perustelukappale) ja että kaikki komission mainitsemat todisteet tietojenvaihdon tarkoituksen ja vaikutusten osoittamiseksi ovat peräisin 30.6.1988 jälkeiseltä ajalta (ks. riidanalaisen päätöksen 49—60 perustelukappale ja liite I).

499 Pelkän riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleessa tarkoitetun hintojen vahvistamisesta ennen 2.2.1988 tehdyn sopimuksen osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön, jonka mukaan perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa määrätty kielto on ehdoton ja perustamissopimuksella toteutetun järjestelmän tunnusmerkillinen piirre (em. lausunto 1/61, s. 519). Perustamissopimuksen 46—48, 58 ja 61 artiklan soveltamisalan laajuudesta riippumatta nämä määräykset eivät oikeuta yrityksiä tekemään saman perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kiellettyjä sopimuksia hintojen vahvistamisesta eivätkä ne myöskään oikeuta komissiota rohkaisemaan tai sallimaan sellaisia sopimuksia.

500 Missään tapauksessa kantaja ei ole esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle sellaista näyttöä, joka osoittaisi kysymyksessä olevan sopimuksen olevan välittömässä yhteydessä toimenpiteisiin, joista komissio on perustamissopimuksen määräysten mukaisesti päättänyt kriisivaiheen aikana.

501 Komission käyttäytyminen ilmeisen kriisin aikana ei sen vuoksi voi muuttaa sitä, että riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleessa tarkoitettua hintojen vahvistamisesta ennen 2.2.1988 tehtyä sopimusta on pidettävä perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisena.

502 On kuitenkin syytä lisätä, että komission noudattama käytäntö ilmeisen kriisin aikana on huolimatta edellä mainitusta Davignonin ja Andriessenin 17.1.1983 päivätystä kirjeestä Euroferille ollut sellaista, ettei ole ollut helppoa määritellä, millaiseksi komissio on tuolloin katsonut perustamissopimuksen 65 artiklan täsmällisen soveltamisalan. Sen vuoksi komissio on perustellusti todennut riidanalaisen päätöksen 311 perustelukappaleessa, että "ottaen huomioon väärinkäsitykset, joita on voinut syntyä perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta ilmeisen kriisin aikana ja kiintiöjärjestelmän käyttöönotosta" se oli

"päättänyt olla määräämättä yrityksille sakkoja niiden 30.6.1988 edeltävästä käyttäytymisestä".

Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tulkintaa tai soveltamista koskevien väärinkäsitysten jatkuminen ilmeisen kriisin jälkeen

503 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa aluksi, että vaikka katsottaisiin, että perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan todellisesta soveltamisalasta tai komission sitä koskevasta näkemyksestä olisi voinut olla jonkinasteista epätietoisuutta vielä ilmeisen kriisin päätyttyä, ottaen huomioon komission 30.6.1988 asti noudattaman suhtautumistavan tulkinnanvaraisuus, tämä seikka ei voi vaikuttaa niiden menettelytapojen katsomiseen rikkomisiksi tuon päivän jälkeisen ajan osalta.

504 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo joka tapauksessa, että ilmeisen kriisin jälkeen kantajalla ei ole voinut olla epätietoisuutta siitä, mikä on ollut komission näkemys perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan soveltamisesta ja tämän määräyksen soveltamisesta niihin rikkomisiin, joihin kantajan on katsottu osallistuneen.

505 Tältä osin on todettava, että komissio on 1980-luvun puolivälin vaiheilla havainnut, ettei kiintiöjärjestelmä liitännäistoimineen ollut lainkaan edistänyt toimialan pysyvän tervehdyttämisen kannalta välttämättömiksi katsottua rakenteellista sopeuttamista, vaan se oli saattanut yritykset eräänlaiseen suojattuun asemaan (ks. näistä kysymyksistä kolmen asiantuntijan raportti, edellä 24 kohta). Komissio on silloin päätellyt kiintiöjärjestelmän epäonnistuneen vuodesta 1980 toteutetussa muodossaan ja päättänyt suunnitella kahdessa tai kolmessa vuodessa tapahtuvan paluun perustamissopimuksen määräysten mukaiseen normaaliin kilpailuun. Komissio nimittäin oletti, että markkinavoimien avulla voitaisiin päästä siihen, mihin ei ollut päästy asioihin puuttumalla, koska

vapaaseen kilpailuun palaaminen aiheuttaisi rakenteellisen ylikapasiteetin vaivaamalla toimialalla väistämättä heikoimpien toimintayksikköjen poistumisen lyhyemmän tai pitemmän ajan kuluessa (edellä 27 ja 28 kohta).

506 Komissiolla on ollut oikeus lakkauttaa ilmeistä kriisiä koskevien määräysten voimassaolo heti perustamissopimuksen 58 artiklan 3 kohdassa määrättyjen muodollisten edellytysten täyttyessä. Hiilen ja teräksen yhteismarkkinoiden toimintaa koskevat "markkinataloudelle perustuvat" normaalit säännöt (em. asia Valsabbia v. komissio, tuomion 80 kohta) ovat sen vuoksi tulleet automaattisesti uudelleen noudatettaviksi kriisivaiheen määräysten lakattua olemasta voimassa.

507 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo lisäksi, että tämä komission harjoittaman politiikan muutos on selvästi saatettu asianomaisten tietoon ja että sen yhteydessä on toteutettu asianmukaiset siirtymävaiheen toimenpiteet.

508 Kiintiöjärjestelmän lakkauttamisesta on ilmoitettu julkisesti useita vuosia ennen kuin se tosiasiallisesti lakkasi olemasta voimassa, nimittäin vuodesta 1985 lähtien. Asiaa on käsitelty selvästi useissa vuosilta 1985—1988 peräisin olevissa virallisissa asiakirjoissa, minkä lisäksi se on erityisesti saatettu asianomaisten tahojen tietoon muun muassa komission ja Euroferin välisten kokouksien yhteydessä (ks. edellä 17 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

509 Yritykset ovat viimeistään syyskuussa 1985 tienneet sen, että niihin oli alettu soveltaa siirtymävaiheen järjestelyjä. Komissio on siten suostunut jatkamaan kiintiöjärjestelmän voimassaoloa usean vuoden ajan mahdollistaakseen kyseisen teollisuudenalan asteittaisen sopeutumisen normaaliin kilpailuun palaamiseen. Komissio on teettänyt kolmen asiantuntijan ryhmällä tutkimuksen, joka on vahvistanut komission näkemykset ja teollisuusjohtajien kyvyttömyyden nähdä kriisin vakavuus ja se, että heidän oli välttämättä sopeuduttava maailmanlaajuiseen kilpailuun. Komissio oli vielä vuonna 1988 valmis jatkamaan näitä järjestelyjä vuoden 1990 loppuun asti, edellyttäen että terästuottajat olisivat antaneet sille sitoumuksen lakkauttaa vähintään 75 prosenttia komission arvioimasta ylituotannosta. Lopuksi komissio on vielä normaaliin kilpailuun palaamisen jälkeenkin päättänyt erilaisista siirtymävaiheen toimenpiteistä, muun muassa

1.7.1988 ja 30.6.1990 väliseksi ajaksi päätöksellä N:o 2448/88 toteutetusta valvontajärjestelmästä. Sen vuoksi ei voida katsoa, niin kuin eräät kantajat ovat väittäneet, että komissio olisi virheellisin tavoin saattanut yritykset mahdottomaan tilanteeseen jättämällä ne raa'asti ja valmistautumattomina markkinavoimien armoille.

510 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lisäksi, että Eurofer tutki omasta puolestaan mahdollisuuksia vastata komission uuteen politiikkaan, kuten ilmenee 16.5.1986 pidetyn kokouksen muistiosta, josta on lainattu otteita edellä 20 kohdassa.

511 Lisäksi yritysten huomiota on toistuvasti kiinnitetty siihen, että perustamissopimuksen kilpailusääntöjä ja erityisesti sen 65 artiklan ehdotonta määräystä on välttämättä noudatettava. Niille on suunnattu erittäin selviä viestejä etenkin 4.5.1988 annetun lehdistötiedotteen yhteydessä ja Ruostumaton teräs -tapauksen hallinnollisen menettelyn aikana. Virallisia julistuksia ja varoituksia on sitä paitsi komission virkamiesten nimenomaisesta pyynnöstä sisällytetty eräistä komission ja teollisuuden edustajien välisistä kokouksista laadittuihin pöytäkirjoihin (ks. jäljempänä 531 ja 532 kohta).

512 Sen ohella on syytä korostaa, että kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä todennut, käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka ovat koskeneet hintojen vahvistamista, markkinoiden jakamista sekä järjestelyyn osallistuneiden yritysten tilauksia ja toimituksia koskevien maakohtaisesti ja yrityskohtaisesti jaoteltujen tietojen vaihtamista, joiden tarkoituksena on ollut yhteensovittaa niiden kaupallinen toiminta ja vaikuttaa kaupankäyntiin kriisivaiheen päätyttyä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei yrityksillä ole voinut olla todellista epätietoisuutta siitä, ovatko tällaiset menettelytavat perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisia.

513 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo myös, ettei perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan selvien rikkomisten toteamiseksi ollut mitenkään välttämätöntä, että komissio olisi "yhdenmukaistanut" EHTY:n perustamissopimuksen kilpailusäännöt EY:n perustamissopimuksen kilpailusääntöjen kanssa,

joten kantajien väitteet, jotka perustuvat komission esittämiin ajatuksiin EHTY:n perustamissopimuksen tulevaisuudesta vuodesta 1990 lähtien, ovat asiaan vaikuttamattomia.

514 Edellä esitetystä seuraa, ettei kantajilla ole ollut perusteita vedota perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan soveltamisessa tai soveltamisalassa ilmeisen kriisin jälkeen ilmenneisiin väärinkäsityksiin.

PO III:n osallistuminen todettuihin rikkomisiin ilmeisen kriisin järjestelmän soveltamisen päätyttyä

515 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kanteen tutkimiseksi erityisesti tältä osin määrännyt 10.12.1997 antamallaan määräyksellä oikeudelle esitettäviksi PO III:n virkamiesten laatimat muistiot, muistiinpanot ja pöytäkirjat, jotka koskevat heidän ja terästeollisuuden edustajien kesken sinä aikana pidettyjä kokouksia, jona päätöksellä N:o 2448/88 käyttöönotettua valvontajärjestelmää noudatettiin. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on myös kuullut Ortúnia, Vanderseypenia ja Kutscheria todistajina PO III:n ja terästeollisuuden välisestä yhteydenpidosta riidanalaisessa päätöksessä sakon määrän vahvistamisen perusteena pidettynä rikkomisen tekoaikana.

516 Asianosaisten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimittamat oikeudenkäyntiasiakirjat kuten myöskään tuomioistuimen määräämät asian selvittämistoimet ja prosessinjohtotoimet eivät ole osoittaneet, että PO III olisi ollut tietoinen perustamissopimuksen 65 artiklan rikkomisista, joihin kantajan on katsottu osallistuneen, puhumattakaan siitä, että se olisi käynnistänyt ne, rohkaissut niihin tai sallinut ne.

517 Mikään ei osoita etenkään sitä, että komissio olisi ollut tietoinen riidanalaisen päätöksen kohteena olevista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista tavoitehintojen vahvistamiseksi ja markkinoiden jakamiseksi eikä myöskään niistä tietojenvaihtojärjestelmistä, jotka menivät pitemmälle kuin komission

itse järjestämä tietojenvaihto ennusteohjelmien valmistelukokouksissa, etenkään riidanalaisen päätöksen 39—60 ja 263—272 perustelukappaleessa kuvatusta tilausten ja toimitusten seurantajärjestelmästä taikka riidanalaisen päätöksen 143 ja 144 kohdassa kuvatusta Euroferin välityksellä järjestetystä yrityskohtaisten tilastotietojen vaihdosta.

518 Tältä osin on muistutettava, että neuvosto on Luxemburgissa 24.6.1988 pidetyssä 1255. istunnossaan (ks. asian T-151/94 vastinekirjelmän liite 3):

— merkinnyt tiedoksi, että komissio aikoi lakkauttaa kiintiöjärjestelmän kaikkien terästeollisuustuotteiden osalta 30.6.1988;

— puoltanut eräitä toimenpiteitä helpottaakseen yritysten sopeutumista mahdollisiin kysynnän muutoksiin: tuotantoa ja toimituksia koskevien kuukausikohtaisten tilastotietojen kerääminen perustamissopimuksen 47 artiklan perusteella; markkinoiden kehittymisen säännöllinen seuraaminen perustamissopimuksen 46 artiklassa tarkoitetuin ennusteohjelmin sekä säännöllinen markkinatilannetta ja sen kehityssuuntaa koskeva yhteydenpito asianomaisten kanssa;

— korostanut samassa yhteydessä, ettei kukaan saa käyttää valvontajärjestelmää perustamissopimuksen 65 artiklan kiertämiseksi.

519 Komissio on siten toteuttanut päätöksen N:o 2448/88 perusteella markkinoiden valvontajärjestelmän yhdessä Euroferin kanssa.

520 On totta, että komission yleisenä tavoitteena tuossa yhteydessä oli tarjonnan ja kysynnän tasapainon säilyttäminen ja siten yleisen hintatason säilyttäminen

vakaana, jotta terästeollisuusyritykset pääsisivät jälleen tuottamaan voittoa (ks. esimerkiksi PO III:n 24.10.1988 päivätty sisäinen muistio teollisuuden kanssa 27.10.1988 pidettyä kokousta varten, PO III:n 10.5.1989 päivätty muistio 27.4.1989 pidetystä konsultaatiotapaamisesta, PO III:n 28.10.1989 päivätty muistio 26.10.1989 pidetystä konsultaatiotapaamisesta ja PO III:n 8.11.1989 päivätty sisäinen muistio tuottajien kanssa 7.11.1989 pidetystä kokouksesta).

521 Komissio on siten suhtautunut myönteisesti tuottajien kanssa käytyihin markkinatilannetta koskeneisiin keskusteluihin saadakseen välittömiä tietoja markkinoiden kehityssuunnasta ja toteuttaakseen käytettävissä olevien tietojen paremman läpinäkyvyyden (ks. PO III:n edellä mainittu 24.10.1988 päivätty sisäinen muistio), jotta yritykset voisivat helpommin sopeutua kysynnän mahdollisiin muutoksiin.

522 Nämä laajat ja yksityiskohtaiset tietojenvaihdot, jotka edellyttivät yritysten myyntijohtajien osallistumista ja joita arvioitiin lähinnä suhteutettuina markkinoiden todellisuuteen (ks. edellä mainittu 24.10.1988 päivätty sisäinen muistio), sisälsivät varsinkin tarjontaa ja kysyntää sekä eri terästuotteiden hintojen tasoa sekä siihenastista ja tulevaa kehitystä eri kansallisilla markkinoilla kuvaavia tunnuslukuja. Komissio vetosi myös säännöllisesti tuottajien malttiin ja itsekuriin esimerkiksi kehottamalla niitä rajoittamaan tarjontaa suhdanteiden kehittyessä epäsuotuisasti.

523 Kuten jäljempänä esitettävät seikat osoittavat, mikään oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvä asiakirja ei kuitenkaan osoita, että komissio olisi tässä yhteydessä rohkaissut tai sallinut erilaisia salaisia sopimuksia, joihin kantajan on riidanalaisessa päätöksessä katsottu osallistuneen.

Sopimukset hintojen vahvistamisesta

524 Ensiksikin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut hintojen vahvistamisesta tehdyistä sopimuksista, joihin kantajan on katsottu osallistuneen, ettei tässä asiassa ole ollut kantajan väittämin tavoin kysymys pelkästä hintoja koskevien "ennusteiden" vaihtamisesta, vaan nimenomaan hintojen vahvistamisesta tehdyistä sopimuksista. Minkään oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvän asiakirjan perusteella ei ole uskottavaa, että komissio olisi ollut tietoinen tällaisista sopimuksista.

525 On totta, että useista kyseisen teollisuudenalan ja PO III:n välisiä kokouksia koskevista asiakirjoista ilmenee hintoja koskevia ennusteita.

526 Niin ikään pitää paikkansa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetuista asiakirjoista ilmenee jälkikäteen ja kokonaisuutena arvostellen, että eräät PO III:lle annetut teräspalkkien tulevia hintoja koskeneet tiedot ovat perustuneet teräspalkkikomiteassa tehtyihin sopimuksiin (ks. etenkin teräspalkkikomitean 18.10.1988, 10.1.1989, 19.4.1989, 6.6.1989 ja 11.7.1989 pidettyjen kokousten pöytäkirjat verrattuina 27.10.1988, 26.1.1989, 27.4.1989 ja 27.7.1989 pidettyjen konsultaatiotapaamisten muistioihin ja kokousmuistioihin (speaking notes)).

527 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo kuitenkin, ettei PO III:n virkamiehillä ole tuohon aikaan ollut mahdollisuutta havaita, että Euroferin heille toimittamien useiden muun muassa yleistä markkinatilannetta, varastoja, tuontia, vientiä ja kysynnän kehitystä koskeneiden tietojen mukana olleet hintatiedot perustuivat yritysten välisiin sopimuksiin.

528 Tässä suhteessa on korostettava, että huolimatta yritysten ja PO III:n välisten kokousten ja muiden yhteyksien suuresta määrästä yksikään kantajista ei ole väittänyt ilmoittaneensa PO III:lle edes epävirallisesti osallistumisestaan riidanalaisessa päätöksessä rikkomuksina pidettyihin menettelyihin. PO III:lle ei myöskään ole annettu tiedoksi yhtäkään teräspalkkikomitean kokouspöytäkir-

jaa, vaikka yritysten on täytynyt tietää, että PO III olisi suuresti arvostanut näihin pöytäkirjoihin sisältyneitä yksityiskohtaisia tietoja.

529 Oikeudenkäyntiasiakirjat ja varsinkin komission ja terästeollisuuden yritysten välisiä kokouksia koskevat kokousmuistiot (speaking notes) samoin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämät asian selvittämistoimet ja prosessinjohtotoimet osoittavat enintään sen, että PO III on tiennyt Euroferin jäsenyritysten pitäneen kokouksia ennen niiden ja komission välisiä kokouksia ja että ne ovat tällöin keskustelleet markkinoita kuvaavien eri tunnuslukujen kehittymisestä, kunnes ovat saavuttaneet markkinoiden tulevasta kehityksestä tietynlaisen yhteisymmärryksen, jonka sisällöstä on sitten keskusteltu PO III:n kanssa.

530 Vaikka PO III on tiennyt yritysten vaihtaneen näissä kokouksissa omia ennusteitaan tulevista hinnoista tai jopa yrityskohtaisista hintasuunnitelmistaan, kuten Kutscher on todistajankertomuksessaan nimenomaisesti myöntänyt, hän on myös ilmaissut mielipiteenään, ettei tällainen tuottajien välinen näkemysten vaihto kuulu perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan silloinkaan, kun hinnat sen jälkeen todellisuudessa yleisesti muuttuvat vaihdettujen ennusteiden mukaisella tavalla, edellyttäen että tässä näkemysten vaihdossa on pitäydytty suhdanteita koskevissa toteamuksissa eikä se ole johtanut minkäänlaiseen sopimukseen tai salaiseen yhteisymmärrykseen hintojen muutoksista.

531 Sitä paitsi 26.1.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen pöytäkirjaan (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 16) sisältyy Kutscherin nimenomainen varoitus, jossa todetaan, että jos komission tietoon tulee, että kyseisen teollisuudenalan kesken on tehty EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan vastainen sopimus määristä ja hinnoista, komissio ryhtyy ilman muuta asianmukaisiin toimenpiteisiin. Kutscher on todistajana kuultaessa selittänyt pyytäneensä tämän ilmoituksen pöytäkirjaamista komission jäsen Narjesin nimenomaisesta pyynnöstä osoittaakseen terästeollisuuden yrityksille selvästi, että kiintiöjärjestelmästä luovuttaessa oli toimittava täysin vapaan kilpailun mukaisesti ja noudattaen ehdottomasti perustamissopimuksen 65 artiklan määräyksiä, sekä estettävä Ruostumaton teräs -tapauksessa esiintyneen tyyppisen yhteisjärjestelyn toistuminen.

532 Kutscher on myös selittänyt, ilman että kantajat olisivat kiistäneet hänen lausumaansa tältä osin, että hän oli esittänyt kolme vastaavanlaista ilmoitusta EHTY:n neuvoa-antavalle komitealle 1.6.1988, 20.6.1988 ja lokakuussa 1988.

533 PO III:n muistiosta, joka koskee 27.7.1989 pidettyä konsultaatiotapaamista, ilmenee vielä, että Kutscher oli viitannut hänen mielestään epäilyttävältä vaikuttaneeseen hinnankorotusilmoitukseen ja "huomauttanut komission pitävän kiinni perustamissopimuksen 65 artiklan määräysten täydellisestä noudattamisesta". Teräspalkkikomitean edustajan vastaus, jonka mukaan tämän hinnankorotuksen piiriin kuuluvat yritykset olivat "pelkästään ilmoittaneet tukkuportaalle ja asiakkaille kukin omista hinnankorotusaikeistaan", on antanut vaikutelman siitä, että kysymys on ollut yritysten itsenäisestä käyttäytymisestä.

534 Edellä esitetystä seuraa, etteivät kantajat ole osoittaneet, että PO III:n virkamiehet olisivat olleet tietoisia riidanalaisessa päätöksessä todetuista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista hintojen vahvistamiseksi, saati että he olisivat sallineet ne tai kannustaneet niihin.

Sopimukset lisähintojen yhtenäistämisestä

535 Edellä 324 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa on jo osoitettu, ettei komissiolla ollut tietoa siitä, että yritykset pyrkivät yhtenäistämään lisähinnat. Tätä toteamusta ei kyseenalaista se, että 27.7.1989 pidetystä konsultaatiotapaamisesta laaditussa Euroferin kokousmuistiossa (speaking note, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 18) sanotaan, että "mittoihin ja laatuun perustuviin hintalisiin on todennäköisesti tulossa korotuksia" ja että tämä on ilmeisesti ollut perusteena vuoden 1989 kolmannelle vuosineljännekselle laadittuun teräksen ennusteohjelmaan (EYVL 1989, C 178, s. 2—9) sisältyvälle komission toteamukselle, jonka mukaan "mistään ei voida päätellä, että [raskaiden profiilien hintojen nousu] jatkuisi lähikuukausina, lukuun ottamatta hintalisiä, jotka on yleisesti ottaen yhtenäistetty Euroopan tasolla".

Sopimukset markkinoiden jakamisesta

536 Oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvät asiakirjat eivät osoita, että komissio olisi rohkaissut yrityksiä keskinäisiin neuvotteluihin markkinoiden säätelemiseksi tai vakauttamiseksi varsinkaan tekemällä Traverso-menetelmän mukaisia sopimuksia tai Ranskan markkinoita vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä koskevia sopimuksia.

537 Mistään oikeudenkäyntiaineistoon sisältyvästä asiakirjasta ei voida päätellä, että komissio olisi tiennyt Traverso-järjestelmästä, joka on otettu ensimmäisen kerran käyttöön heinäkuussa 1988 eli ennen lokakuussa 1988 aloitettuja konsultaatiotapaamisia.

538 Ranskan markkinoista vuoden 1989 neljännelle vuosineljännekselle tehdyn sopimuksen osalta kantajat ovat viitanneet erityisesti 1.9.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen pöytäkirjaan (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 32), josta ilmenee Ranskan markkinatilanteesta käydyn keskustelun osalta, että "kansallisiin tuottajiin on vedottu, jotta ne osoittaisivat malttia yhteisön muiden markkinoiden horjuttamisen välttämiseksi". On kuitenkin korostettava, että toisin kuin komission tiedoksi saatetut kokousmuistiot (speaking notes), kysymyksessä oleva pöytäkirja on Euroferin yksipuolisesti laatima asiakirja, josta komissiolla ei ole ollut tietoa ennen tätä menettelyä, ja ettei samaa kokousta koskevassa PO III:n sisäisessä muistiossa millään tavoin viitata tällaiseen kehotukseen noudattaa malttia. Sen vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei kysymyksessä oleva asiakirja ole todistusvoimainen. Siitä ilmenevä kehotus maltin säilyttämiseen on joka tapauksessa sanamuodoltaan yleinen, eikä sen sanamuoto anna perustetta päätellä, että sen takana on sopimus Ranskan markkinoiden jakamisesta.

539 Siltä osin kuin kantajat ovat yhteisessä puheenvuorossaan viitanneet puheena olevaan pöytäkirjaan sisältyvään mainintaan, jonka mukaan "[kokouksen] puheenjohtaja on sopinut, että ennusteohjelmaa on pidettävä järkevän markkinakäyttäytymisen suuntaviivoina", ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että samassa asiakirjassa on heti ennen kysymyksessä olevaa toteamusta eräs

toinen lausuma, jonka mukaan "kiintiöjärjestelmän puuttuessa ainoa mahdollisuus on vedota järkevään käyttäytymiseen, mutta tuloksesta ei ole varmuutta". Tästä kommentista paljastuu, että komission käsityksen mukaan järkevän käyttäytymisen ja itsekurin, joita se on odottanut teollisuuden noudattavan, on perustuttava jokaisen toimijan erillisiin ratkaisuihin eikä minkäänlaisen tuottajien välisen neuvottelun tuloksiin.

540 On totta, että 27.4.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen kokousmuistiossa (speaking note, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 17) sanotaan vahvistustankojen markkinatilanteesta (s. 8): "Eräät vakiintuneen kaupankäynnin muutokset, jotka johtuvat italialaisten tuottajien Saksan ja Ranskan markkinoille tekemistä tarjouksista, uhkaavat vakavasti hintojen vakautta tällä sektorilla ottaen huomioon näiden tarjousten välitön vaikutus hintatasoon. Tämä voi helposti johtaa vakaviin vahinkoihin kuumavalssattujen tankojen osalta, minkä vuoksi tilannetta on seurattava tarkoin." Myös 27.7.1989 pidetyn konsultaatiotapaamisen kokousmuistiossa (speaking note, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 18) mainitaan pitkien tuotteiden markkinoiden hintatasoon vaikuttavien "kielteisten tekijöiden" joukossa "markkinoiden lisääntynyt päällekkäisyys".

541 Nämä lausumat eivät kuitenkaan riitä osoittamaan, että komissio olisi tuolloin jatkanut aikaisempaa politiikkaansa eli vakiintuneen kaupankäynnin säilyttämistä, eikä sitä, että se olisi hiljaisestikaan sallinut tuottajien itsensä noudattavan vastaavanlaista politiikkaa. Kysymys nimittäin on yksittäisistä ja asiayhteydessään epätavallisista lausumista tuohon aikaan pidettyjen erittäin lukuisten kokousten kokousmuistioissa (speaking notes) ja pöytäkirjoissa. Toisaalta ne ovat puhtaasti kuvailevia ja ilmentävät vain teollisuuden arviota suhdannetilanteesta sekä päättyvät enintään pelkkään kehotukseen "tarkasta seurannasta", ilman että niissä olisi tarkoitettu minkäänlaisia markkinoihin kohdistuvia toimenpiteitä vastauksena kysymyksessä olleeseen "uhkaan".

Tilauksia ja toimituksia koskevien tietojen vaihto

542 Oikeudenkäyntiaineistosta ilmenee paitsi se, ettei komissiolla ollut tietoa teräspalkkikomitean järjestämästä tilauksia ja toimituksia koskeneiden tietojen vaihdosta, myös se, että Eurofer on tietoisesti salannut yrityskohtaisia tietoja koskevan tietojenvaihtojärjestelmän olemassaolon sekä PO III:lta että PO IV:ltä.

543 Tältä osin on todettava, että 21.3.1989 pidetyssä PO III:n ja teollisuuden edustajien välisessä suppeassa kokouksessa (ks. tämän kokouksen pöytäkirja, asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 3 asiakirja 24) Euroferin pääjohtaja von Hülsen on ilmoittanut PO III:lle tässä yhdistyksessä käyttöön otettavasta tilauksia ja toimituksia koskevien kuukausikohtaisten koottujen tilastotietojen nopeutetusta kyselyjärjestelmästä, muttei tilausten ja toimitusten seurantajärjestelmän käyttöönotosta, vaikka sen ensimmäisistä tuloksista oli ensimmäisen kerran keskusteltu järjestelmään osallistuneiden yritysten kesken teräspalkkikomitean 9.2.1989 pidetyssä kokouksessa.

544 Vanderseypen on suullisessa käsittelyssä todistajana kuultuna vahvistanut, että kyseiset pikatilastot olivat yrityskohtaisesti koottuja mutta tuotteittain ja maakohtaisten kohdemarkkinoiden suhteen jaoteltuja, joten yksikään yritys ei voinut laskea kilpailijoidensa markkinaosuuksia. Hän on täsmentänyt, ettei komissio ollut milloinkaan saanut Euroferilta yrityskohtaisesti jaoteltuja lukuja ja ettei komissiolla ollut tietoa tällaisten lukujen välittämisestä Euroferissa.

545 Riidanalaisen päätöksen liitteissä 1 ja 2 luetelluista asiakirjoista ilmenee, että sekä päätöksen 39—60 perustelukappaleessa kuvatussa valvontajärjestelmässä että päätöksen 143—146 perustelukappaleessa kuvatussa Euroferin välityksellä tapahtuneessa tietojenvaihdossa on vaihdettu muun muassa yrityksiä Peine-Salzgitter, Thyssen, Usinor Sacilor, Cockerill-Sambre, ARBED, British Steel ja Ensidesa koskevia, yritysten ja maakohtaisten markkinoiden suhteen yksilöityjä tietoja tilauksista ja toimituksista.

546 PO IV:n johtaja Temple Lang on 22.6.1990 päivätyssä kirjeessä (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 4 asiakirja 1) sitä paitsi viitannut Euroferissa tapahtuvaan tietojen ja tilastotietojen keruuseen ja vaihtoon yleisesti liittyviin ongelmiin. Hän on muistuttanut, että teräksen tilastokomitean 11.6.1990 pidetyssä kokouksessa "komissio [oli], tietojen keräämisen epätavallisuus huomioon ottaen, katsonut välttämättömäksi varoittaa komitean jäseniä ja erityisesti Euroferin edustajaa perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamismahdollisuudesta". Hän on myös muistuttanut siitä, mikä oli "komission kanta yhteisten tilastojen laatimisesta ja tietojen vaihdosta yritysten kesken tai ulkopuolisen organisaation välityksellä", korostaen "toisaalta yleisten ja ei-ajankohtaisten tilastotietojen keräämisestä, toisaalta sellaisten ajankohtaisten ja yksityiskohtaisten tilastotietojen, jotka eivät muuten olisi kilpailijoiden saatavissa, keräämisestä tehtyjen sopimusten välistä eroa". Hän on lisännyt, että komitean jäsenet olivat 7.7.1989 pidetyn kokouksen aikaan tietoisia asiasta, koska heille oli lähetetty jäljennös vuoden 1968 tiedonannosta. Hän on sen vuoksi pyytänyt Euroferin pääjohtajalta eräitä tietoja "voidakseen todeta, [saattaisivatko Euroferin] toimenpiteet yhteisten tilastojen laatimisessa haitata tosiasiallista kilpailua", ja varsinkin "yhdistyksessä tapahtuvan tilastotietojen keruu- ja jakelumenetelmän kuvausta".

547 Euroferin pääjohtajan 24.7.1990 päivätystä vastauksesta (asian T-151/94 kannekirjelmän liitteen 4 asiakirja 1) ilmenee kuitenkin, ettei PO IV:lle ole sen nimenomaisesta pyynnöstä huolimatta selvitetty Euroferin ja sen teräspalkkikomitean kesken vaihdettavien tietojen laatua ja täsmällistä laajuutta — eli sitä, että kysymys oli yrityskohtaisesti ja maakohtaisesti jaotelluista yksilöidyistä tilaus- ja toimitustiedoista.

548 Euroferin hallintoelimet ovat samaan aikaan, 30.7.1990 eli vähemmän kuin viikon kuluttua Euroferin vastauksesta PO IV:n tietojensaantipyyntöön, lähettäneet muun muassa teräspalkkikomitean puheenjohtajalle ja sihteeristölle kirjeen,

jonka otsikkona on ollut "Tilastotietojen vaihto ja välittäminen" (komission asiakirjavihkon asiakirja 1681), jonka sanamuoto on toistettu riidanalaisen päätöksen 44 perustelukappaleessa:

"Komission äskettäin tekemä päätös ruostumattomia teräslevytuotteita koskevassa asiassa kuten myös eräät PO IV:n yhteydenotot Euroferin johtajiin ovat antaneet aiheen kiinnittää huomiota meidän toimistomme ja eri komiteoiden sihteeristöjen harjoittamaan tilastotietojen vaihtoon ja välittämiseen sekä niiden yhteensopivuuteen perustamissopimuksen 65 artiklan kanssa.

Ennen asian perusteellista oikeudellista selvittämistä olemme päättäneet keskeyttää kaikkien yrityskohtaisia tuotanto-, toimitus- ja tilauslukuja ilmentävien tietojen jakelun ja pyydämme teitä ystävällisesti pidättäytymään omassa komiteassamme kaikesta vastaavanlaisesta tietojen vaihdosta ja välittämisestä.

Tämä pyyntö ei tietenkään koske puolueettoman keskuksen eli Euroferin harjoittamaa yksilöityjen lukujen keruuta eikä tavallisesti harjoittamaamme koottujen tulosten välittämistä mainitsematta yrityskohtaisia tietoja. Nämä tilastot ovat täysin laillisia, koska niiden tarkoituksena on selvästikin antaa tietoja talouden ja markkinoiden kokonaiskehityksestä. Me ylläpidämme niitä samalla tavoin kuin ennenkin, ja te voitte menetellä samoin."

549 Sen vuoksi on todettava, että Eurofer on PO IV:n nimenomaisesti pyytäessä siltä tietoja tietoisesti salannut komissiolta yrityskohtaisten tilastotietojen vaihdon ja välittämisen, jota se on tiennyt suoritettavan tuotekomiteoissaan ja varsinkin teräspalkkikomiteassa, joskin se on samalla pyytänyt näitä komiteoita luopumaan siitä vastaisuudessa.

550 Sen lisäksi on toteennäytetty, että teräspalkkikomitean jäsenyritykset ovat noudatettuaan aluksi Euroferin 30.7.1990 päivättyä pyyntöä nopeasti käynnistäneet Euroferin hallintoelinten suostumuksella uudelleen yrityskohtaisesti yksilöityjen tietojen vaihtamisen lukuun ottamatta British Steeliä, joka on kieltäytynyt toimittamasta tällaisia tietoja (ks. riidanalaisen päätöksen 44—46 perustelukappale).

Muut sopimukset

551 Kantaja ei ole väittänyt saati näyttänyt, että PO III olisi tiennyt muista kantajan osalta riidanalaisessa päätöksessä todetuista sopimuksista lukuun ottamatta Eurofer/Scandinavie-sopimuksia, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on käsitellyt erikseen.

Johtopäätökset

552 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätyy kaiken edellä esitetyn perusteella siihen, että terästeollisuusyritykset ja niiden toimialajärjestö Eurofer ovat vuodesta 1988 lähtien toimittaneet komissiolle suhteellisen yleisluonteisia ja epätäsmällisiä tietoja, mutta samanaikaisesti täydentäneet kilpailua rajoittavia sopimuksiaan käymällä keskenään hyvin täsmällisiä ja yksityiskohtaisia yrityskohtaisesti yksilöityjä keskusteluja, joiden olemassaolon ja sisällön ne ovat salanneet sekä PO III:lta että PO IV:ltä. Yritykset ovat olleet täysin tietoisia näiden kahdenlaisten tietojen luonteen erosta ja ovat tietoisesti menetelleet siten, että näistä vain toiset on saatettu komission tietoon.

553 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen kilpailusääntöjä ja samalla luoneet peitejärjestelyn, jonka tarkoitus on ollut suojata niitä markkinoiden valvonnasta huolehtivien PO III:n virkamiesten tarkkaavaisuudelta. Yritykset eivät siten voi vapautua

velvollisuudestaan noudattaa perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa väittämällä, että nämä virkamiehet olisivat olleet tai heidän olisi pitänyt olla tietoisia yritysten menettelytavoista.

554 Perustamissopimuksen 65 artiklan 4 kohdan määräykset, joiden mukaan sopimukset ja päätökset, jotka ovat 1 kohdan mukaan kiellettyjä, ovat "mitättömiä", ovat joka tapauksessa sisällöltään objektiivisia ja velvoittavat sekä yrityksiä että komissiota, joka ei voi vapauttaa yritystä niistä (ks. yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainittu lausunto 1/61). Se, ettei asiaan ole puututtu tai että asiaan on suhtauduttu välinpitämättömästi, ei tämän vuoksi muuta sitä, että perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastainen menettely merkitsee kilpailusääntöjen rikkomista (em. asiat Lucchini v. komissio ja Bertoli v. komissio).

555 Vaikka kyseinen asiaan puuttumattomuus voitaisiin todistaa, äsken lausuttu pitää erityisesti paikkansa tilanteessa, jossa asiaan puuttumatta jättänyt viranomainen on komission teollisuusasioista vastaava pääosasto eikä sen kilpailuasioista vastaava pääosasto. Jos yritykset ovat olleet hiukankaan epätietoisia menettelytapojensa laillisuudesta, niiden olisi kuulunut ottaa yhteyttä PO IV:ään tilanteen selvittämiseksi.

556 Euroferin puheenjohtajan 8.2.1983 päivätty kirje Davignonille (edellä 11 kohta) ei selvästikään voi vapauttaa yrityksiä vastuusta omista menettelytavoistaan, jotka on toteutettu muuna ajankohtana ja olennaisesti toisenlaisten säännösten voimassa ollessa. Kirje ei myöskään voi epäsuorasti velvoittaa komissiota reagoimaan välittömästi jokaiseen vähäiseenkin epäilyyn kilpailunvastaisista menettelytavoista. Joka tapauksessa kyseisen kirjeen peruslähtökohtana on ollut, että komissiolle "ilmoitetaan tarkoin kaikki yksityiskohdat" Euroferin menettelytavoista, mikä ei tässä tapauksessa ole pitänyt paikkaansa.

Kantajan osalta todettujen menettelyjen sallittavuus erityisesti perustamissopimuksen 46—48 artiklan kannalta

557 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, etteivät tässä asiassa kysymyksessä olevat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat ole olleet perustamissopimuksen 46—48 artiklan mukaan sallittuja (edellä 317—321 kohta).

558 Lisäksi kantajat ovat varsinkin yhteisessä puheenvuorossaan itse viitanneet professori Reuterin mielipiteeseen ja myöntäneet, että mikäli komission näiden artiklojen perusteella "yhteistyössä" asianomaisten kanssa ja näiden suostumuksella päättämät toimenpiteet "ovat ilmeisesti yhdenmukaistettuja menettelytapoja", ne jäävät perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle vain sillä edellytyksellä, että "korkea viranomainen on mukana sovitussa järjestelyssä ja myös johtaa sitä".

559 Myös professori Steindorff on suullisessa käsittelyssä kantajien puolesta lausumassaan todennut komission kanssa pidettyjä kokouksia valmisteltaessa tapahtuneesta yritysten välisestä tietojenvaihdosta, että tällaiset tietojenvaihdot jäävät perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kiellon ulkopuolelle vain silloin, kun komissio johtaa niitä. Professori Steindorffin mukaan yritysten on toimittava vilpittömässä mielessä ja ymmärrettävä, että tämän tietojenvaihdon yhteydessä yritykset yksinomaan valmistelevat komission kanssa käytävää keskustelua ja että nimenomaan komissio toimii perustamissopimuksen 46 artiklan nojalla.

560 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei tilanne ole ollut tällainen tässä asiassa. Oikeudenkäyntiaineistosta ilmenee päinvastoin, että riidanalaisessa päätöksessä tarkoitetut yritykset ovat päättäneet ottaa itselleen komission roolin ja ryhtyä toimimaan yksityisenä kartellina todettuaan, ettei komissio enää aikonut jatkaa mitään toimenpiteitä vakiintuneen kaupankäynnin säilyttämiseksi vakaana. Kysymyksessä olevat yritykset ovat kiintiöjärjestelmän voimassaolon lakattua 30.6.1988 pyrkineet juuri sillä tavoin korvaamaan kriisin aikana toteutetut julkisoikeudelliset mekanismit yhteisesti varsinkin teräspalkkikomiteassa päättämillään yksityisoikeudellisilla toimenpiteillä.

561 Tällaista reaktiota ei ollut mitenkään vaadittu eikä siihen ollut mitenkään yllytetty tai kehotettu PO III:n heinäkuun 1988 jälkeen käyttöönottamassa seuranta- ja neuvottelujärjestelmässä.

562 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa lisäksi, että rikkomiset ja varsinkin riidanalaisessa päätöksessä kyseenalaistetut tietojenvaihdot ovat tapahtuneet salaa ja että mikään seikka ei ole omiaan osoittamaan, että niistä olisi ilmoitettu ostajille, muille tuottajille ja komissiolle. Edellä jo tarkastellut oikeudenkäyntiaineiston asiakirjat osoittavat päinvastoin, että yritykset ovat erityisesti huolehtineet toimintansa salaamisesta komissiolta jopa järjestämällä kokouspöytäkirjojen laatimista varten Euroferin komiteoiden erityiskokouksen.

563 Sen vuoksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevat yritykset ovat ilmeisen kriisin päättyessä toimineet yhteisymmärryksessä vastoin komission nimenomaista tahtoa, joka on ilmaistu muun muassa Ruostumaton teräs -tapausta koskevassa 4.5.1988 päivätyssä lehdistötiedotteessa, ja salaa korvanneet toimialansa julkisoikeudellisen ohjauksen omilla kollektiivisilla markkinoihin kohdistuneilla järjestelyillään estääkseen tavanomaisen kilpailun vaikutukset tai lieventääkseen niitä. Tällainen käyttäytyminen on kielletty perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa.

564 Sillä, olisivatko yritykset syyllistyneet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa kiellettyyn yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jos ne olisivat Kutscherin kuvailemalla tavalla pelkästään keskustelleet yleisesti ja vaihtaneet keskenään tietoja hintoja koskevista aikeistaan komission informoimiseksi markkinoiden kehityksestä, ei sitä paitsi ole merkitystä tämän asian kannalta. Riidanalaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkoitus ei ensiksikään ollut sellainen. Toiseksi komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä tuominnut sen tyyppistä menettelyä. Kolmanneksi tuottajien välinen yhteydenpito, joka edelsi näkemysten vaihtoa komission kanssa markkinoiden tärkeimmistä tunnusluvuista ja niiden kehityksestä, ei tässä asiassa ole millään tavoin edellyttänyt riidanalaisessa päätöksessä todettujen rikkomisten tekemistä. Lopuksi kantajat eivät voi väittää jäävänsä perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kiellon ulkopuolelle, koska ne eivät ole paljastaneet menettelytapojaan komissiolle täysin avoimesti.

565 PO III:n toimintaan nojautuvat kanneperusteet ja perustelut, jotka kantajat ovat esittäneet riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamista koskevan vaatimuksen tueksi, on sen vuoksi kokonaisuudessaan hylättävä.

E *Harkintavallan väärinkäyttö*

566 Kantaja on kannekirjelmässään viitannut Euroopan parlamentin teollisuusvaliokunnassa 24.2.1994 käytyyn keskusteluun, jossa parlamentin eräät jäsenet ovat kantajan mukaan epäilleet komission valinneen sakkojen määrät ja riidanalaisen päätöksen tekemispäivän vaikuttaakseen yritysten käyttäytymiseen tuolloin meneillään olleissa neuvotteluissa, joissa oli kyse toimenpiteistä terästeollisuuden kapasiteetin vähentämiseksi. Kantaja on lisännyt, että mikäli tämä epäily osoittautuu paikkansapitäväksi, samalla on todistettu se, että sakon määrä on vahvistettu muilla kuin objektiivisilla perusteilla.

567 Tämä perustelu on rinnastettava harkintavallan väärinkäyttöä koskevaan eräiden kantajien esittämään nimenomaiseen kanneperusteeseen, jonka mukaan komissio on perustamissopimuksen ja etenkin sen 58 artiklan mukaisten tehtäviensä hoitamisen sijasta pyrkinyt "pakottamaan" tuottajat ryhtymään sen itse välttämättöminä pitämiin rakenneuudistuksiin ja "rangaissut" niitä kieltäytymisestä määräämällä tuntuvat sakot riidanalaisessa päätöksessä, joka on tehty kyseisten neuvottelujen katkeamista seuranneena päivänä.

568 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että samanaikaisesti PO IV:n tässä asiassa hoitaman hallinnollisen menettelyn kanssa PO III on käynyt terästeollisuuden edustajien kanssa neuvotteluja, joissa on pyritty terästeollisuuden perusteelliseen rakenneuudistukseen, joka rahoitettaisiin osaksi yhteisön varoilla. Nämä neuvottelut ovat osapuolten välisen yksimielisyyden puuttuessa katkenneet riidanalaisen päätöksen tekemistä edeltäneenä päivänä eli 15.2.1994 pidetyssä kokouksessa, johon ovat osallistuneet terästeollisuuden edustajat sekä komission jäsenet Bangemann ja Van Miert.

569 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan päätöstä tehtäessä on tapahtunut harkintavallan väärinkäyttö vain silloin, kun objektiivisten, asianmukaisten ja yhtäpitävien seikkojen perusteella on selvää, että toimenpide on toteutettu yksinomaan tai ainakin ratkaisevilta osin muiden kuin ilmoitettujen päämäärien saavuttamiseksi tai perustamissopimuksessa tapaukseen liittyvien seikkojen käsittelemiseksi erityisesti määrätyn menettelyn kiertämiseksi (ks. esim. asia C-331/88, Fedesa ym., tuomio 13.11.1990, Kok. 1990, s. I-4023, 24 kohta; asia T-143/89, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-917, 68 kohta ja asia T-57/91, NALOO v. komissio, tuomio 24.9.1996, Kok. 1996, s. II-1019, 327 kohta)..

570 Kilpailurikkomisten selvittämismenettely ja seuraamusten määrääminen ovat perustamissopimuksen 3 ja 4 artiklan perustavanlaatuisten määräysten mukaisesti komission toimenpiteiden asianmukaisia tarkoitusperiä. Jos tällaisista rikkomisista on saatu todellinen näyttö ja jos osoitetaan, että sakkojen määrät on laskettu objektiivisesti ja oikeasuhtaisesti, tällaisten sakkojen määräämisestä perustamissopimuksen 65 artiklan. 5 kohdan mukaisesti tehtyyn päätökseen voidaan katsoa sisältyvän harkintavallan väärinkäyttöä vain poikkeustapauksissa.

571 Komission ja terästeollisuuden edustajien väliset Euroopan terästeollisuuden rakenneuudistusta koskevat samanaikaiset neuvottelut, joita on käyty 1980-luvulta tai jopa 1970-luvulta alkaen, kuten myöskään näiden neuvottelujen tuloksettoman päättymisen ja riidanalaisen päätöksen tekemisen samanaikaisuus tai sen eräissä Euroopan parlamentin jäsenissä tai lehtimiehissä herättämät kysymykset eivät yksinään todista harkintavallan väärinkäyttöä.

572 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään ole todennut sille 23 artiklan nojalla toimitetussa asiakirja-aineistossa mitään sellaista, mikä olisi omiaan osoittamaan, että perustamissopimuksen 65 artiklaa olisi sovellettu nyt käsiteltävässä asiassa terästeollisuuden pakottamiseksi uudistamaan rakenteitaan taikka sen rankaisemiseksi yhteistyöhaluttomuudesta. Ei myöskään ole mitään syytä epäillä, että menettely olisi poikennut normaalisti noudatettavasta menettelystä koko aikana, joka on kulunut ensimmäisistä tarkastuksista tammikuussa 1991 riidanalaisen päätöksen tekemiseen asti 16.2.1994, mukaan lukien väitteiden tiedoksiantaminen asianomaisille yrityksille 6.5.1992, yritysten lähettämien vastausten tutkiminen elokuun 1992 vaiheilla, yritysten kuuleminen

tammikuussa 1993, asianomaisten pyynnöstä suoritettu sisäinen tutkimus tammihelmikuussa 1993, kuulemismenettelyn muistion lähettäminen kahdessa osassa 8.7.1993 ja 8.9.1993 sekä päätösesityksen valmistelu käännöksineen eri kielille ja yhteydenpitoineen asian käsittelyyn osallistuvien eri yksiköiden kanssa. Kantaja ei myöskään ole kiistänyt komission lausumaa, jonka mukaan kuuleminen on siirretty syyskuusta 1992 tammikuuhun 1993 eli noin neljä kuukautta myöhemmäksi nimenomaan eräiden yritysten pyynnöstä, jotta niiden oikeudenkäyntiavustajat olisivat voineet keskittyä puolustamaan niitä polkumyyntiä koskevassa menettelyssä, johon Yhdysvaltojen viranomaiset olivat tuohon aikaan ryhtyneet niitä vastaan.

573 Lopuksi mikään todiste ei tue väitettä, jonka mukaan riidanalaista päätöstä ei olisi tehty täsmälleen samansisältöisenä, vaikka terästeollisuuden kanssa käydyt neuvottelut eivät olisi katkenneet edellisenä päivänä.

574 Harkintavallan väärinkäyttöön nojautuva kanneperuste on sen vuoksi hylättävä perusteettomana.

Toissijainen vaatimus riidanalaisen päätöksen 4 artiklan kumoamisesta tai ainakin sakon määrän alentamisesta

A *Alustavat toteamukset*

575 Riidanalaisen päätöksen päätösosan 4 artiklassa kantajalle on määrätty 6 500 000 ecun sakko 1 artiklassa kuvatuista rikkomisista. Sakkojen yleisen tason vahvistamisessa huomioon otetut seikat on esitetty riidanalaisen päätöksen 298—317 perustelukappaleessa ja yksittäisten sakkojen määrän vahvistamisessa huomioon otetut seikat vastaavasti 319—324 perustelukappaleessa.

576 Komissio on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin vastatessaan antanut eräitä selvityksiä sakon laskentatavasta ja toimittanut tätä laskelmaa kunkin asianomaisen yrityksen osalta selventäviä erinäisiä taulukoita (ks. komission 19.1.1998 päivätyn vastauksen liite 6, komission 20.2.1998 päivätty vastaus ja 19.3.1998 toimitetut taulukot).

577 Näistä asiakirjoista ilmenee, että komissio on määrittänyt sakon suuruuden käyttämällä "peruskerrointa", joka on ollut 7,5 prosenttia asianomaisen yrityksen teräspalkkien myynnistä yhteisössä vuoden 1990 aikana. Tämä prosenttiluku on jaettu riidanalaisen päätöksen 300 perustelukappaleessa tarkoitettujen erilaisten rikkomisten kesken seuraavan jakokaavan mukaisesti: hintojen vahvistaminen 3 prosenttia, josta 2,5 prosenttia perushinnoista tehtyjen sopimusten vuoksi ja 0,5 prosenttia lisähintojen yhtenäistämisestä tehtyjen sopimusten vuoksi; markkinoiden jakaminen 3 prosenttia ja tietojenvaihto 1,5 prosenttia.

578 Komissio on painottanut nämä prosenttiluvut muun muassa kunkin rikkomisen kestoajan ja maantieteellisen merkityksen perusteella.

579 Siten komissio on sakkojen suhteuttamiseksi kunkin rikkomisen kestoaikaan soveltanut kerrointa, joka on saatu jakamalla rikkomisen kestoajaksi katsottujen kuukausien lukumäärä 30 kuukauden suuruisella enimmäismäärällä, ei kuitenkaan lisähintojen yhtenäistämisestä tehtyjen sopimusten osalta. Koska eräät rikkomiset koskevat vain yhden tai joidenkin maiden kansallisia markkinoita, sakkojen suhteuttamiseksi kunkin rikkomisen maantieteelliseen merkitykseen komissio on vastaavasti käyttänyt kerrointa, joka vastaa kysymyksessä olevien yksien tai useiden markkinoiden prosenttiosuutta oletetusta kokonaiskulutuksesta yhteisön alueella (Saksa 21 prosenttia, Ranska 17 prosenttia, Yhdistynyt kuningaskunta 17 prosenttia, Espanja 15 prosenttia, Italia 14 prosenttia, Alankomaat 7 prosenttia, Belgian ja Luxemburgin talousyhteisö 6 prosenttia ja Tanska 2 prosenttia).

580 Kuhunkin rikkomiseen on sen jälkeen tarvittaessa sovellettu eräitä korotus- tai alennuskertoimia mahdollisten raskauttavien tai lieventävien seikkojen huomioon ottamiseksi.

581 Edellä eritellyn laskelman mukaista kokonaismäärää on kantajan, British Steelin ja Unimétalin tapauksissa lopuksi korotettu yhdellä kolmasosalla rikkomisen "uusimisen" vuoksi.

582 Komission 19.3.1998 päivätyn vastauksen mukaan kantajan sakko on laskettu huomioon otettavan 91 miljoonan ecun liikevaihdon perusteella seuraavasti:

			Miljoonaa ecua
a) Sopimukset hintojen vahvistamisesta			
Teräspalkki-komitea	91 x 2,5 %	x 30/30	2,2750
Saksan markkinat	91 x 2,5 % x 21 %	x 3/30	0,0478
Italian markkinat	91 x 2,5 % x 14 %	x 3/30	0,0319
Tanskan markkinat	91 x 2,5 % x 2 %	x 30/30	0,0455
Lisämaksujen yhtenäistäminen	91 x 0,5 %		0,4550
		Yht.	**2,8552**
b) Sopimukset markkinoiden jakamisesta			
Traverso-menetelmä	91 x 3 %	x 6/30	0,5460
Ranskan markkinat	91 x 3 % x 17 %	x 3/30	0,0464
Italian markkinat	91 x 3 % x 14 %	x 3/30	0,0382
		Yht.	**0,6306**
c) Tietojenvaihto	91 x 1,5 %	x 30/30	1,3650
a)+ b) + c) yhteensä			**4,8508**
33 prosentin korotus rikkomisen "uusimisen" vuoksi			1,6010
		Yht.	**6,4518**
Sakon lopullinen määrä			6,5000

B *Kantajan tuottamuksen puuttuminen, luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen ja laiminlyönti päättää siirtymäkauden toimenpiteistä kriisimääräysten voimassaolon päätyttyä*

583 Kantaja katsoo perustelujensa ensimmäisessä osassa, että riidanalaisen päätöksen 4 artikla on kumottava, koska kantaja ei ole menetellyt tuottamuksellisesti, koska luottamuksensuojan periaatetta on loukattu ja koska kriisimääräysten voimassaolon päätyttyä ei ollut päätetty siirtymäkauden toimenpiteistä. Tätä varten kantaja on viitannut olennaisilta osin jo esittämiinsä väitteisiin, jotka koskevat komission osallistumista menettelyssä käsiteltyihin rikkomisiin. Kantajan mukaan komissio on erityisesti jättänyt riidanalaisen päätöksen 298—317 perustelukappaleessa tutkimatta, miten sen oma osallistuminen on vaikuttanut teräspalkkikomiteassa järjestettyyn tietojenvaihtoon.

584 Kantaja väittää toimineensa vilpittömässä mielessä ja tietämättä teräspalkkikomiteassa ja Eurofer/Scandinavie-ryhmässä tapahtuneen tietojenvaihdon laittomuudesta, jonka kantaja on myös kiistänyt. Kantajan mukaan yritykset ja niiden yhteenliittymät ovat vasta eräiden komission kanssa vuoden 1990 puolivälissä käytyjen keskustelujen jälkeen alkaneet epäillä näiden tietojenvaihtojen yhteensopivuutta perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kanssa.

585 Asiakirjat, joihin riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa viitataan, nimittäin 105 perustelukappaleessa mainittu Usinor Sacilorin sisäinen muistio, 140 perustelukappaleessa mainittu Euroferin oikeusyksikön esimiehen telefaxsanoma ja 59 perustelukappaleessa mainittu Peine-Salzgitterin sisäinen muistio eivät kantajan mukaan koske kantajaa eivätkä muutenkaan osoita, että kantaja olisi ollut tietoinen menettelynsä laittomuudesta.

586 Kantaja katsoo lisäksi, että komissio on vasta vuonna 1991 muuttanut näkemystään EHTY:n perustamissopimukseen liittyvistä tietojenvaihtojärjestelmistä yhdenmukaistamalla käytäntönsä EY:n perustamissopimuksen alalla noudatetun käytännön kanssa (ks. edellä 38 kohta). Yrityksillä on siihen asti ollut kantajan mukaan oikeus katsoa, että tällaiset järjestelmät olivat yhteensopivia EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kanssa.

587 Kantaja vetoaa lopuksi siihen, ettei komissio ole ottanut huomioon, että yritysten ja niiden yhteistyökumppaneiden on kiintiöjärjestelmän voimassaolon lakatessa ollut pakko sopeutua vapaaseen kilpailuun. Kantajan mukaan komission olisi pitänyt päättää siirtymäkauden toimenpiteistä, niin kuin sen nimittämä kolmen asiantuntijan ryhmä oli ehdottanut (ks. *21. yleiskertomus Euroopan yhteisöjen toiminnasta,* 278 kohta).

588 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo todennut, ettei tässä asiassa ole mitenkään todistettu komission osallistuneen kantajan osalta todettuihin rikkomisiin (ks. edellä D-jakso). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on samoin todennut, ettei kantaja ole voinut olla tietämätön kysymyksessä olevien menettelytapojen laittomuudesta ainakaan 30.6.1988 jälkeen ja ettei komissio ole laittomalla tavalla "yhdenmukaistanut" EHTY:n perustamissopimusta EY:n perustamissopimuksen kanssa. Kantajan väitteet, joiden mukaan se on toiminut vilpittömässä mielessä ja luottamuksensuojan periaatetta on loukattu, on sen vuoksi hylättävä.

589 Siinäkin tapauksessa, ettei riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa mainittuja Usinor Sacilorin, Peine-Salzgitterin ja Euroferin laatimia asiakirjoja katsottaisi voitavan pitää todisteina kantajaa vastaan, on syytä huomauttaa vielä kerran, että sellaiset hintojen vahvistamisesta ja markkinoiden jakamisesta tehdyt sopimukset, joihin kantajan on asianmukaisesti todistettu osallistuneen, ovat perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti mainittuja rikkomisia ja niiden oikeudellinen luonne on sen vuoksi ilmiselvä.

590 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnista (ks. edellä 407 kohta) seuraa, että luottamuksellisten tietojen vaihdon tarkoitus on puolestaan ollut rinnastettavissa markkinoiden jakamiseen vakiintuneen kaupankäynnin mukaisesti. Kantaja ei ole voinut perustellusti katsoa, ettei perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohta koskisi sellaista tietojenvaihtoa. Se, että teräspalkkikomitean jäsenet ovat olleet tietoisia sen laittomuudesta, on päinvastoin pääteltävissä Euroferin yhteydessä toteutetusta kaksinkertaisesta seurantajärjestelmästä, jossa toisen järjestelmän tuottamat kootut tiedot on oma-aloitteisesti saatettu PO III:n ja PO IV:n tietoon mutta toisen järjestelmän tuottamat yksilöidyt tiedot ovat olleet pelkästään järjestelmään osallistuneiden yritysten, muun muassa kantajan saatavissa (ks. edellä 542 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

591 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksista (ks. edellä 509 kohta) seuraa myös, ettei komissiolla ole ollut velvollisuutta päättää erityisistä siirtymävaiheen toimenpiteistä kriisimääräysten voimassaolon päätyttyä 30.6.1988.

592 Kantajan vilpittömään mieleen, luottamuksensuojan periaatteen loukkaamiseen ja 30.6.1988 jälkeisen siirtymävaiheen toimenpiteistä päättämisen laiminlyöntiin perustuvat väitteet on sen vuoksi hylättävä.

C *Sakon määrän suhteettomuus*

Tiivistelmä asianosaisten esittämistä perusteluista

593 Kantaja vetoaa sakon määrän suhteettomuutta koskevan väitteensä tueksi perustelujen puutteellisuuteen ja arviointivirheisiin.

594 Kantaja katsoo ensimmäiseksi, että riidanalaisen päätöksen 301—316 perustelukappaleessa esitetyt päätelmät ovat liian ylimalkaisia, jotta niistä ilmenisi, millä tavoin komissio on päätynyt kussakin tapauksessa vahvistetun suuruisiin sakkoihin. Kantajan mukaan on myös mahdotonta käsittää, miksi kantajalle on määrätty suurempi sakko kuin esimerkiksi Saarstahlille, Cockerill-Sambrelle tai Ensidesalle, joiden toimitusmäärät EHTY:n alueella ovat kaudella 1988/1989 kuitenkin olleet suuremmat kuin kantajan (ks. riidanalaisen päätöksen 19 perustelukappaleessa oleva taulukko 11).

595 Riidanalaisen päätöksen 316 perustelukappaleesta ei kantajan mukaan myöskään ilmene, millä tavoin rikkomisen kestoaika ja vakavuus on otettu huomioon. Erityisesti rikkomisen kestoajan osalta kantaja vetoaa siihen, ettei riidanalaisessa

päätöksessä yksilöidä, mikä on ollut viimeinen kunkin laatuinen rikkominen, johon sen on katsottu osallistuneen.

596 Kantaja arvostelee komissiota myös perusteluvelvollisuuden laiminlyönnistä, koska komissio ei ole riidanalaisen päätöksen perusteluissa ilmoittanut sakon määrää vahvistettaessa huomioon otettuja seikkoja, joihin Van Miert oli viitannut 16.2.1994 pitämässään lehdistötilaisuudessa. Erityisesti komissio ei kantajan mukaan ole riidanalaisen päätöksen missään kohdassa lausunut, että kantajalle oli määrätty lisäsakko (supplementary fine) sillä perusteella, että kantajan oli katsottava olevan rikkomisen "uusija" (habitual offender), minkä luonnehdinnan kantaja katsoo olevan täysin perusteeton.

597 Arviointivirheiden osalta kantaja viittaa ensimmäiseksi siihen, että komissio on jättänyt ottamatta huomioon kantajan taloudellisen tilanteen. Kantajan osakepääoma on 875 miljoonaa Saksan markkaa eikä 2 miljardia Saksan markkaa, niin kuin riidanalaisen päätöksen 11 perustelukappaleen b kohdassa virheellisesti mainitaan. Koska osakepääoma on yrityksen koon ja taloudellisen vaikutusvallan arvioimiseen ratkaisevasti vaikuttava seikka (ks. yhdistetyt asiat 100/80, 101/80, 102/80 ja 103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok. 1983, s. 1825, 120 kohta, jäljempänä Pioneer-tuomio), komission laskelmat ovat kantajan mukaan sen vuoksi perustuneet virheellisiin tietoihin.

598 Kantajan mukaan komissio ei toisaalta ole ottanut terästeollisuuden taloudellista asemaa arvioidessaan (ks. riidanalaisen päätöksen 301 perustelukappale) huomioon kantajan taloudellista tilannetta. Kantajan teräspalkkituotanto on nimittäin ollut tappiollista tilikaudesta 1987/1988 lähtien (jolloin sen teräspalkkien myynti tuotti 7,9 miljoonan Saksan markan tappiot) lukuun ottamatta tilikausia 1988/1989 ja 1989/1990 (joiden tuottamat vähäpätöiset voitot ovat olleet 4 miljoonaa ja 4,6 miljoonaa Saksan markkaa). Kirjatut tappiot, jotka olivat vain lisääntyneet tilikaudesta 1990/1991, olivat lisäksi johtaneet kantajan päätökseen sulkea teräspalkkivalssaamo 1.4.1993 alkaen. Vastaajan vastineeseen antamassaan vastauskirjelmässä kantaja lisää, että tämän selvityksen pitää johtaa sakon alentamiseen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön (ks. em. Pioneer-tuomion 129 kohta) ja komission hallintokäytännön (ks. erityisesti ETY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 5 päivänä joulukuuta 1983 tehty komission päätös 83/667/ETY (asia N:o IV/30.671 — IPTC Belgium),

EYVL L 376, s. 7)) mukaisesti. Kantajan mielestä ei ole riittävää, että taloudellinen tilanne otetaan huomioon vain maksuaikaa vahvistettaessa (ks. riidanalaisen päätöksen 5 artikla).

599 Kantaja katsoo toiseksi, että komissio on liioitellut rikkomisten väitettyjä taloudellisia vaikutuksia (ks. riidanalaisen päätöksen 302—304 perustelukappale). Kuten asiantuntija Bishopin raportti osoittaa, kantajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen on nimittäin mahdotonta, että nämä rikkomiset olisivat voineet tuottaa sille taloudellista hyötyä.

600 Kantaja on kolmanneksi väittänyt, että asiakirjat, jotka on mainittu riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa sen raskauttavan seikan osoittamiseksi, että eräät yritykset "ovat tienneet niiden käyttäytymisen olevan tai voivan olla perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista", eivät todista tämän pitävän paikkaansa kantajaan nähden, koska kyseiset asiakirjat ovat ne laatineiden yritysten ja yhdistyksen sisäisiä asiakirjoja. Myöskään Ruostumaton teräs -päätöksestä (ks. riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappale) ei kantajan mukaan ilmene, että kantaja olisi ollut tietoinen menettelynsä laittomuudesta.

601 Kantajat ovat suullisessa käsittelyssä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa vedonneet lisäksi seuraaviin seikkoihin:

a) komissio ei ole riittävästi selostanut, missä määrin riidanalaisilla menettelytavoilla on ollut kilpailunvastaisia vaikutuksia, vaikka perustamissopimuksen 65 artiklassa edellytetään tällaisten vaikutusten todistamista. Etenkin riidanalaisen päätöksen 302 ja 303 perustelukappaleeseen sisältyvä selostus lisävoitoista, jotka väitetään saadun sopimusten mukaisilla hinnankorotuksilla, on ristiriidassa Kutscherin todistajankertomuksessaan antaman selostuksen kanssa. Hänen mukaansa tällaiset hinnankorotukset ovat nimittäin voineet johtua senhetkisestä suhdannetilanteesta;

b) komission olisi pitänyt ottaa huomioon lieventävänä seikkana toisaalta se, ettei riidanalaisten toimenpiteiden tarkoitus ollut rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa tarkoitetussa mielessä, sekä toisaalta EHTY:n perustamissopimuksen ja EY:n perustamissopimuksen väliset erot;

c) komissio on virheellisesti määrännyt erillisen sakon tietojenvaihtojärjestelmistä, vaikka ne on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa katsottu muiden rikkomisten lieveilmiöiksi;

d) komissio on perusteettomasti määrännyt sakkoja, joiden yleinen taso on korkeampi kuin sakot, joista komissio oli päättänyt Ruostumaton teräs -päätöksessään ja EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 30 päivänä marraskuuta 1994 tehdyssä päätöksessään 94/815/EY (asia IV/33.126 ja 33.322 — Sementti) (EYVL L 343, s. 1, jäljempänä Sementti-päätös tai Sementti-tapaus);

e) komissio on käyttänyt rikkomisen eri osia varten vahvistamiaan kertoimia kahdesti, ensimmäisen kerran yhteisön tasolla ja toisen kerran eri kansallisten markkinoiden tasolla, sekä hintojen vahvistamisesta että markkinoiden jakamisesta tehtyjen sopimusten osalta, jolloin sakon tosiasiallinen peruskerroin on komission väittämän 7,5 prosentin sijasta 13 prosenttia.

602 Komissio on vastauksessaan kantajan, Unimétalin ja British Steelin sakkojen korottamista rikkomisen "uusimisen" perusteella koskeneisiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kysymyksiin (ks. komission 19.1.1998 päivätyn vastauksen 33 kohta) sekä suullisessa käsittelyssä väittänyt, ettei Ruostumaton teräs -päätös ole vaikuttanut asian ratkaisuun. Komission mukaan mainittujen yritysten olisi pitänyt ymmärtää erityiseksi varoitukseksi se, että niihin on kohdistettu riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappaleessa mainittu tarkastus ja että ne ovat vuoden 1988 lopussa saaneet samassa menettelyssä väitetiedoksiannon, minkä seikkojen vuoksi näiden yritysten asema myös poikkeaa muiden tässä asiassa sakotettujen yritysten asemasta.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

603 Perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Komissio voi määrätä yritykselle, joka on tehnyt mitättömän sopimuksen taikka — — soveltanut tai yrittänyt soveltaa mitätöntä sopimusta tai päätöstä — — taikka osallistunut tämän artiklan 1 kohdan mukaan kiellettyihin menettelytapoihin, sakon tai uhkasakon, joka on tämän artiklan 1 kohdan mukaan kielletyn sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan kohteena olleista tuotteista kertyneen liikevaihdon määrä enintään kaksinkertaisena; jos sopimuksen, päätöksen tai menettelytavan tarkoituksena kuitenkin on rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja, sakkojen enimmäismäärä voidaan korottaa 10 prosenttiin kyseisten yritysten vuosittaisesta liikevaihdosta ja uhkasakkojen enimmäismäärä 20 prosenttiin päivittäisestä liikevaihdosta."

Kantajan esittämät väitteet

Riidanalaisen päätöksen perusteleminen sakon osalta

604 Oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 15 artiklassa edellytettyjen perustelujen on oltava sellaiset, että se, jota päätös koskee, saa tietää, miksi päätös on tehty, puolustaakseen tarvittaessa oikeuksiaan ja voidakseen tutkia, onko päätös asianmukainen, ja toisaalta sellaiset, että yhteisöjen tuomioistuimet voivat valvoa päätöksen laillisuutta. Perusteluille asetettavia vaatimuksia on arvioitava tapaukseen liittyvien olosuhteiden, muun muassa kyseisen toimenpiteen sisällön, esitettyjen syiden ja päätöksentekoon liittyneen tilanteen perusteella (ks. em. asia NALOO v. komissio, tuomion 298 ja 300 kohta).

605 Sellaisen päätöksen yhteydessä, jolla useille yrityksille määrätään sakkoja yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta, perusteluvelvollisuuden laajuutta on arvioitava ottaen huomioon varsinkin, että rikkomisten vakavuus on määriteltävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asiaan liittyvien erityisolosuhteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennaltaestävän vaikutuksen perusteella, mutta ettei huomioon otettavista seikoista ole laadittu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996, Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta). Lisäksi komissiolla on kunkin sakon määrää vahvistaessaan harkintavaltaa, eikä sen voida katsoa olevan tällöin velvollinen noudattamaan täsmällistä matemaattista kaavaa (asia T-150/89, Martinelli v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok. 1995, s. II-1165, 59 kohta).

606 Tässä tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että riidanalaisen päätöksen 300—312, 314 ja 315 perustelukappaleeseen sisältyy riittävä ja asianmukainen selostus seikoista, jotka on yleisesti otettu huomioon todettujen eri rikkomusten vakavuutta arvioitaessa. Näitä lausumia on 300 perustelukappaleessa tarkoitetun tietojenvaihdon osalta lisäksi täydennetty riidanalaisen päätöksen 49—60 ja 266—272 perustelukappaleessa tarkemmin käsitellyillä seikoilla.

607 Sen lisäksi komissio on riidanalaisen päätöksen 314 perustelukappaleessa todennut pitkään jatkuneen rikkomisen olemassaolon, eikä kantaja ole kiistänyt tätä arvostelmaa sellaisenaan. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa on eritelty kunkin rikkomisen yhteydessä huomioon otettu kestoaika, joten artiklassa on ilmaistu periaate, jonka mukaan eri rikkomisia vastaavat sakon osat on eritelty niiden kestoajan mukaisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo nämä perustelut riittäviksi.

608 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on asiassa T-148/89, Tréfilunion vastaan komissio, 6.4.1995 antamassaan tuomiossa (Kok. 1995, s. II-1063, 142 kohta) katsonut olevan suositeltavaa, että yritykset saavat komission sopivaksi harkitsemalla tavalla yksityiskohtaisesti tietää niille määrättyjen sakkojen laskentatavan, jotta ne voivat määrittää kantansa tietoisina kaikista seikoista ilman, että niiden on tästä syystä nostettava kanne kyseistä päätöstä vastaan.

609 Tämä pätee vielä suuremmalla syyllä silloin, kun komissio on käyttänyt sakkojen laskemiseen yksityiskohtaisia aritmeettisia kaavoja, kuten tässä tapauksessa. Sellaisessa tapauksessa on suotavaa, että asianomaisilla yrityksillä ja tarvittaessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on mahdollisuus tarkastaa, ettei komission käyttämässä menetelmässä ja sen soveltamisen eri vaiheissa ole tapahtunut virheitä ja että ne ovat sopusoinnussa sakkoasioihin sovellettavien säännösten ja periaatteiden, erityisesti yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

610 On kuitenkin syytä korostaa, että tällaiset asianosaisen tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä sen työjärjestyksen 64 ja 65 artiklan nojalla toimitetut numerotiedot eivät ole riidanalaisen päätöksen jälkikäteisiä lisäperusteluja, vaan ne ilmaisevat numeroina riidanalaisessa päätöksessä sanallisesti ilmaistut perusteet, mikäli ne itsessään ovat sellaisia, että ne on mahdollista ilmaista määrällisesti.

611 Vaikka riidanalaisessa päätöksessä ei tässä tapauksessa lausuta sakkojen laskentatavasta, komissio on oikeudenkäynnin aikana toimittanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen pyynnöstä numerotietoja etenkin sakkojen erittelystä yritysten eri rikkomisten kesken.

612 Siltä osin kuin kantaja on väittänyt, ettei viimeistä kunkin laatuisista rikkomisista ole mainittu, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tutkima tosiseikasto osoittaa, että komissio on viittaamalla joko asianomaisten menettelytapoihin tai näihin menettelytapoihin liittyviin ajanjaksoihin asianmukaisesti perustellut riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa rikkomisiksi katsottujen menettelytapojen kestoajan.

613 Kantajan väitteet perustelujen puutteellisuudesta on sen vuoksi, jäljempänä (614—625 kohta) erikseen tutkittavaa sakon korottamista rikkomisen "uusimisen" vuoksi koskevin varauksin, hylättävä.

Sakon korottaminen rikkomisen "uusimisen" vuoksi

614 Riidanalaisen päätöksen 305 ja 306 perustelukappale kuuluvat seuraavasti:

"305 Komissio on 2.5.1988 päivätyssä lehdistötiedotteessa, jonka se on julkaissut samana päivänä, jona se suoritti tarkastuksen päätökseen 90/417/EHTY johtaneessa Ruostumaton teräs -tapauksessa, selvästi varoittanut, ettei se salli tällä toimialalla järjestettyjä laittomia sopimuksia.

306 Lisäksi eräille nyt kysymyksessä oleville yrityksille (British Steel, Thyssen ja Usinor Sacilor) on määrätty edellä mainitussa päätöksessä, joka on julkaistu *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä* elokuussa 1990, sakkoja niiden osallistumisesta ruostumattomasta teräksestä valmistettuja levytuotteita koskevaan sopimukseen, ja päätös on saanut laajaa julkisuutta sekä yleislehdistössä että alan erikoislehdissä. Komission suhtautuminen laittomiin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin on siten ollut hyvin tunnettu viimeistään toukokuusta 1988 lähtien."

615 Komission oikeudenkäynnin aikana vastauksenaan esittämistä seikoista ilmenee, että 306 perustelukappaleessa mainittujen kolmen yrityksen eli British Steelin, Unimétalin ja kantajan osalta perussakon kokonaismäärää, joka oli saatu yhteenlaskemalla 1 artiklassa lueteltuja eri rikkomisia koskevat erilliset määrät, on korotettu yhdellä kolmasosalla sen vuoksi, että näiden kolmen yritysten käyttäytyminen on 18.7.1990 tehtyyn päätökseen päättynyt Ruostumaton teräs -tapaus huomioon ottaen ollut rikkomisen uusimista.

616 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, etteivät riidanalaisen päätöksen 305 ja 306 perustelukappaleeseen sisältyvät perustelut ole riittäviä, jotta kyseiset yritykset voisivat ymmärtää, että niiden sakkoja on sen vuoksi korotettu rikkomisen uusimisen perusteella, ja saada selville korotuksen suuruutta taikka myöskään syitä, joiden vuoksi komissio on katsonut tällaisen korotuksen aiheelliseksi.

617 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin korostaa lisäksi, että rikoksen uusimisen käsite, sellaisena kuin se esiintyy joissakin kansallisissa oikeusjärjestyksissä, edellyttää sitä, että henkilö on tehnyt uusia rikoksia sen jälkeen, kun häntä on rangaistu vastaavanlaisista rikoksista. Tässä tapauksessa ainoa tämänkaltainen seikka perustuu siihen, että kantajan sisaryhtiötä on sakotettu 18.7.1990 tehdyllä Ruostumaton teräs -päätöksellä. Tässä asiassa 30.6.1988 ja vuoden 1990 lopun välisenä aikana tehdyn rikkomisen, johon kantajan on katsottu osallistuneen, tekoaika on kuitenkin suurimmaksi osaksi aikaisempi kuin viimeksi mainittu päätös.

618 Riidanalaista päätöstä rasittaa sen vuoksi oikeudellinen virhe siltä osin kuin nimenomaan kantajalle määrätyn sakon korottaminen perustuu siihen, että komissio oli jo Ruostumaton teräs -päätöksessä sakottanut kantajaa vastaavanlaisista rikkomisista, koska tätä seikkaa ei voida pitää raskauttavana seikkana niiden rikkomisten osalta, jotka on tehty ennen viimeksi mainitun päätöksen tekemistä.

619 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tämän jälkeen, että siltä osin kuin komissio on nojautunut siihen, että se on "varoittanut" yrityksiä Ruostumaton teräs -tapauksessa julkaistun lehdistötiedotteen välityksellä (riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappale), riidanalaisen korotuksen kohteena olevien kolmen yrityksen asema ei tämän seikan perusteella eroa riidanalaisen päätöksen muiden adressaattien asemasta.

620 Komissio on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kuitenkin esittänyt, että kyseisten kolmen yrityksen olisi pitänyt ymmärtää erityisen selväksi varoitukseksi se, että niihin oli kohdistettu tarkastus Ruostumaton teräs -tapauksen yhteydessä ja että ne olivat vuoden 1988 lopussa vastaanottaneet samassa menettelyssä väitetiedoksiannon.

621 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa toisaalta, ettei toukokuussa 1988 suoritettu tarkastus sellaisenaan sisällä riittävän yksilöityä varoitusta, kuten asianmukaisesti todettujen menettelytapojen oikeudellista arviointia, jotta tarkastus voitaisiin tässä tapauksessa rinnastaa sellaiseen päätökseen, joka muodostaa rikkomisen uusimisen ensimmäisen tunnusmerkin. Perustamissopimuksen

47 artiklan ensimmäisessä kohdassa mainittujen tarkastusten tarkoituksena ei nimittäin ole todeta oikeudenvastaisuutta, vaan ainoastaan mahdollistaa se, että komissio voi hankkia tarvittavat asiakirjat tutkiakseen tietyn tosiasiallisen ja oikeudellisen tilanteen todellisuuden ja merkityksen (ks. asia 136/79, National Panasonic v. komissio, tuomio 26.6.1980, Kok. 1980, s. 2033, 21 kohta).

622 Toisaalta, vaikka riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappaleessa viitataan tuolloin suoritettuun tarkastukseen, riidanalaisen päätöksen missään kohdassa ei todeta, mitä kyseisille kolmelle yritykselle on erityisesti selitetty mainitun tarkastuksen yhteydessä, eikä varsinkaan tarkastusta koskeviin määräyksiin tai päätöksiin sisältyneitä perusteluja. Mistään ei siten ole pääteltävissä, miltä osin kolmen kysymyksessä olevan yrityksen asema poikkeaisi muiden tuottajien asemasta.

623 Sen lisäksi on todettava, ettei riidanalaisessa päätöksessä lainkaan mainita Ruostumaton teräs -tapauksessa tapahtunutta väitetiedoksiantoa. Päätöksen perustelujen on kuitenkin oltava itse päätöksessä, ja komission myöhemmät selitykset voidaan ottaa huomioon vain poikkeuksellisissa olosuhteissa (ks. viimeksi asia T-334/94, Sarrió v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1439).

624 Väitetiedoksianto on joka tapauksessa pelkkä valmistelutoimi, jolla ei ole päätökselle ominaisia vaikutuksia, eikä se velvoita asianomaista yritystä muuttamaan tai uudelleenarvioimaan kauppatapojaan (asia 60/81, IBM v. komissio, tuomio 11.11.1981, Kok. 1981, s. 2639, 17—19 kohta; ks. myös yhdistetyt asiat T-10/92, T-11/92, T-12/92 ja T-15/92, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 18.12.1992, Kok. 1992, s. II-2667, 34 kohta). Komissio ei myöskään ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa täsmentänyt perusteeksi esittämänsä väitetiedoksiannon päivämäärää eikä sen sisältöä.

625 Riidanalaisen päätöksen 4 artikla on sen vuoksi kumottava siltä osin kuin siinä on määrätty kantajalle sakon korotus rangaistukseksi siitä, että sen menettely on ollut rikkomisen uusimista.

Kantajan ja terästeollisuuden taloudellinen tilanne

626 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kantajan osakepääoman alhaisuutta koskeva perustelu on asiaan vaikuttamaton, koska kantajalle määrätty sakko on perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan määräysten mukaisesti laskettu sen liikevaihdon perusteella.

627 Väitteestä, jonka mukaan kantajan sakkoa on alennettava sen vuoksi, että sen teräspalkkituotanto on ollut vuosia 1988—1990 lukuun ottamatta tappiollista, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa, että komissio on riidanalaisen päätöksen 301 perustelukappaleessa viitannut yritysten tilanteeseen riidanalaisen päätöksen tekohetkellä arvioidessaan, että "teräksen tuottajat eivät nykyhetkellä yleensä pääse voittoihin". Niin ikään on selvää, että terästeollisuusyritysten vaikea taloudellinen tilanne riidanalaisen päätöksen tekohetkellä on otettu huomioon muun muassa määräämällä 5 artiklassa tarkoitetut maksuajat.

628 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissiolla on periaatteessa oikeus ratkaista asia siten, että yritysten senhetkinen taloudellinen tilanne otetaan huomioon mutta sakot kuitenkin pysytetään sen sopivaksi katsomalla tasolla (ks. asia 8/56, ALMA v. korkea viranomainen, tuomio 10.12.1957, Kok. 1957, s. 179, 192).

629 Se, että kantaja on vuosina 1988—1990 saavuttanut vain "vähäpätöisiksi" katsomiaan voittoja ja että sen teräspalkkituotanto on muina aikoina ollut suuresti tappiollista, ei sellaisenaan riitä osoittamaan, että komissio olisi tehnyt arviointivirheen. Kantajan esittämät luvut vahvistavat sen, että sakon määrää-

misessä huomioon otetulle ajanjaksolle on ollut tunnusmerkillistä tilanteen selvä paraneminen edellisiin vuosiin verrattuna ja että kantaja on tuona ajanjaksona pystynyt toimimaan voitollisesti huolimatta markkinoiden rakenteellisesta ylikapasiteetista.

630 Jos komissiolla katsottaisiin olevan velvollisuus ottaa sakon määrää vahvistaessaan huomioon yrityksen taloudellisen tilanteen tappiollisuus, se merkitsisi joka tapauksessa perusteettoman kilpailuedun antamista niille yrityksille, jotka ovat vähiten sopeutuneita markkinatilanteeseen (yhdistetyt asiat 96/82—102/82, 104/82, 105/82, 108/82 ja 110/82, IAZ ym. v. komissio, tuomio 8.11.1983, Kok. 1983, s. 3369, 55 kohta sekä asia T-319/94, Fiskeby Board v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok. 1998, s. II-1331, 76 kohta).

631 Kantajan ja terästeollisuuden taloudelliseen tilanteeseen perustuvat väitteet on sen vuoksi hylättävä.

Rikkomisten taloudelliset vaikutukset

632 Kantajan väite, jonka mukaan komissio on riidanalaisen päätöksen 302—304 perustelukappaleessa yliarvioinut rikkomisten taloudelliset vaikutukset, on verrattavissa muiden kantajien rinnakkaisissa oikeudenkäynneissä esittämään väitteeseen, joissa niin ikään moititaan komissiota pääasiallisesti siitä, ettei se ole huolellisesti tutkinut kartellin vaikutuksia markkinoihin ja että se on tukeutunut pelkkiin olettamuksiin, vaikka komissiolla on velvollisuus tutkia rikkomisten taloudelliset vaikutukset niiden vakavuuden arvioimiseksi sekä velvollisuus ottaa huomioon näiden vaikutusten mahdollinen rajallisuus (yhdistetyt asiat 6/73 ja 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano ja Commercial Solvents v. komissio, tuomio 6.3.1974, Kok. 1974, s. 223, 51 kohta ja sitä seuraavat kohdat; Kok. Ep. II, s. 229 sekä em. asia Suiker Unie ym. v. komissio, tuomion 614 kohta ja sitä seuraavat kohdat) varsinkin säännellyillä markkinoilla kuten EHTY:n markkinoilla. Kantajan mukaan professori Bishopin tutkimus osoittaa, että tässä tapauksessa kysymyksessä olevilla menettelytavoilla ei ole ollut minkäänlaista mainittavaa vaikutusta kilpailun tasoon.

633 Kantajat ovat asian tästä osakysymyksestä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa yhdistäneet nämä perustelut väitteeseen, jonka mukaan puheena oleva perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohta koskisi ainoastaan käyttäytymistä, jolla on kilpailunvastainen vaikutus, muttei käyttäytymistä, jolla on pelkästään sellainen tarkoitus.

634 Kantajat ovat myös viitanneet Kutscherin todistajankertomukseen, jonka mukaan suotuisan taloudellisen suhdanteen aikana, kuten asia oli vuosina 1988—1990, on tavallista ja jokseenkin automaattista, että yritysten hinnat nousevat jokaisen yrityksen pyrkiessä hyötymään kilpailijoidensa päättämistä korotuksista, minkä vuoksi yritysten tuohon aikaan saavuttamista voitoista ei voida päätellä, että ne olisivat sopineet hinnoista. Kantajien mukaan tämä todistajankertomus on ristiriidassa riidanalaisen päätöksen 302—304 perustelukappaleessa esitettyjen päätelmien kanssa.

635 Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo osoittanut (edellä 272—277 kohta), perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisen toteamiseksi ei ole välttämätöntä osoittaa, että kysymyksessä olevalla käyttäytymisellä on ollut kilpailunvastainen vaikutus. Sama koskee sakon määräämistä perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan perusteella.

636 Sopimuksen tai yhdenmukaistetun menettelytavan mahdollinen vaikutus tavanomaiseen kilpailuun ei sen vuoksi ole ratkaiseva peruste arvioitaessa sakon asianmukaista määrää. Kuten komissio on perustellusti korostanut, menettelytavan suunnitelmallisuuteen ja siten sen tarkoitukseen liittyvillä seikoilla voi nimittäin olla suurempi merkitys kuin sen vaikutuksiin liittyvillä seikoilla (ks. polypropeeni-tapaukset, tuomari Vesterdorfin julkisasiamiehenä esittämä ratkaisuehdotus, Kok. 1991, s. II-1022 ja sitä seuraavat sivut), varsinkin niiden liittyessä sellaisinaan vakaviin rikkomisiin kuten hintojen vahvistamiseen ja markkinoiden jakamiseen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että nämä seikat ovat olemassa tässä tapauksessa.

637 Vastaaja on kuitenkin myöntänyt, että sakkoa koskevassa asiassa rikkomisen vaikutusten arvioiminen on asianmukaista siinä tapauksessa, että komissio on

nimenomaisesti nojautunut vaikutuksiin, muttei pysty todistamaan niitä tai osoittamaan perusteltuja syitä niiden huomioon ottamiseen (ks. vastaavasti myös polypropeeni-tapaukset, tuomari Vesterdorfin julkisasiamiehenä esittämä ratkaisuehdotus, Kok. 1991, s. II-1023).

638 Komissio on tältä osin selittänyt riidanalaisen päätöksen 222 ja 293 perustelukappaleessa, että kyseessä olevat yritykset edustivat suurta osuutta teräspalkkien yhteismarkkinoista, että kaikki suuret tuottajat olivat asiassa mukana ja että rikkomisten vaikutus ei sen vuoksi missään tapauksessa ollut vähäpätöinen. Komissio on myös viitannut etenkin 222 perustelukappaleessa tuottajien omiin asiakirjoihin, joista ilmenee niiden mielipide, jonka mukaan kuluttajat olivat hyväksyneet kysymyksessä olleet hinnankorotukset. Komissio on riidanalaisen päätöksen 303 perustelukappaleessa arvioinut näin saavutetun tulonlisäyksen arvoksi vähintään 20 miljoonaa ecua vuoden 1989 kahden ensimmäisen vuosineljänneksen aikana.

639 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissiolla on ollut oikeus ottaa sakon laskennassa huomioon rikkomisten huomattava taloudellinen vaikutus markkinoihin.

640 On kuitenkin korostettava, että Kutscher, joka on tehtävissään PO III:ssa saavuttanut huomattavan asiantuntemuksen terästeollisuusalalla, on todistajankertomuksessaan suullisessa käsittelyssä ilmaissut mielipiteenään, että markkinoilla oli tapahtuma-aikaan normaalisti odotettavissa hinnankorotuksia, joiden suuruusluokka vastasi tässä tapauksessa todettuja hinnankorotuksia, ottaen huomioon ajankohdan suotuisa taloudellinen suhdanne. Kutscher on ilmoittanut, että tämä tosiseikka oli eräs syy siihen, ettei hän ollut osannut epäillä tuottajien järjestämän kartellin olemassaoloa.

641 Lisäksi on todettava, että komission hyväksymä työskentelymenetelmä valmisteltaessa ennusteohjelmia ja päätöksen N:o 2448/88 mukaista valvontajärjestelmää on aiheuttanut sen, että yritysten on täytynyt kokoontua ennen PO III:n kanssa pidettäviä kokouksiaan ja että ne ovat vaihtaneet näkemyksiään markkinoiden taloudellisesta tilanteesta ja kehityssuunnasta etenkin hintakysy-

myksissä voidakseen esittää niistä yhteenvedon PO III:lle. Tällaisia valmistelukokouksia, joihin osallistuivat asianomaisten yritysten tärkeimmät kaupalliset johtajat, tarvittiin myös valvontajärjestelmän onnistumiseksi, koska komissio ei olisi itse voinut riittävän nopeasti kerätä yritysten toimittamia yksilöityjä tietoja ja teettää niiden analyysiä, kuten Kutscher on vahvistanut suullisessa käsittelyssä. On myös selvää, että yritysten näissä kokouksissa toimittamat tiedot olivat tarpeellisia PO III:lle varsinkin ennusteohjelmien laatimista varten.

642 Kutscherin todistajankertomuksesta ilmenee myös, että PO III havaitsi varsin selvästi, että pitkän tappiollisen kauden jälkeen vielä herkkä terästeollisuus elpyi voittoa tuottaen, mikä vähensi ilmeiseen kriisiin palaamisen riskiä.

643 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että käyttäytymällä tällä tavoin valvontajärjestelmän yhteydessä vuoden 1988 puolivälin ja vuoden 1990 lopun välisenä aikana PO III on aikaansaanut eräänlaista epätietoisuutta EHTY:n perustamissopimuksessa tarkoitetun "tavanomaisen kilpailun" käsitteen sisällöstä. Vaikkei tämän tuomion kannalta ole tarpeen lausua kysymyksestä, missä määrin yritykset saattoivat komission kanssa pidettävien konsultaatiotapaamisten valmistelemiseksi vaihtaa yksilöityjä tietoja rikkomatta siten perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa, kun teräspalkkikomitean kokousten tarkoitus ei ollut tällainen, tässä asiassa tehtyjen rikkomisten vaikutuksia ei siltikään voida määritellä pelkästään vertaamalla kilpailua rajoittavista sopimuksista johtunutta tilannetta tilanteeseen, jossa yritykset eivät olisi lainkaan pitäneet yhteyttä keskenään. Tässä tapauksessa on asianmukaisempaa verrata kilpailua rajoittavista sopimuksista johtunutta tilannetta sellaiseen PO III:n tarkoittamaan ja hyväksymään tilanteeseen, jossa yritysten oletettiin kokoontuvan ja keskustelevan muun muassa tulevia hintoja koskevista ennusteistaan yleisellä tasolla.

644 Tältä kannalta ei voida poissulkea sitä, että PO III:n hyväksyttävänä pitämän tyyppinen yritysten välinen näkemysten vaihto hintoja koskevista "ennusteista" olisi saattanut myös ilman teräspalkkikomiteassa tässä tapauksessa tehtyjen kaltaisia sopimuksia helpottaa sitä, että asianomaiset yritykset omaksuvat

yhdenmukaisen markkinakäyttäytymisen. Vaikka oletettaisiin, että yritykset olisivat pitäytyneet yleisluonteiseen ja mihinkään velvoittamattomaan näkemysten vaihtoon hintoja koskevista odotuksistaan pelkästään komission kanssa pidettävien konsultaatiotapaamisten valmistelemiseksi ja että yritykset olisivat ilmaisseet komissiolle valmistelukokoustensa täsmällisen luonteen, siinäkään tapauksessa ei siten ole poissuljettua, että tällainen PO III:n hyväksymä yritysten välinen yhteydenpito olisi saattanut vahvistaa markkinakäyttäytymisen jonkinasteista samansuuntaisuutta varsinkin hinnankorotuksissa, jotka ovat ainakin osaksi johtuneet vuoden 1989 suotuisasta taloudellisesta suhdanteesta.

645 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo sen vuoksi, että komissio on riidanalaisen päätöksen 303 perustelukappaleessa yliarvioinut asiassa todettujen, hintojen vahvistamisesta tehtyjen sopimusten taloudelliset vaikutukset verrattuna tavanomaiseen kilpailuun, joka olisi vallinnut ilman tällaisia rikkomisia, ottaen huomioon suotuisa taloudellinen suhdanne ja yrityksille jätetty toimintavapaus käydä hintaennusteita koskevia yleiskeskusteluja yritysten ja PO III:n välillä tämän säännöllisesti järjestämissä kokouksissa.

646 Nämä seikat huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että kantajalle erilaisista hintojen vahvistamista koskevista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista määrättyä sakkoa on alennettava 15 prosentilla. Samaa alennusta ei sen sijaan ole tehtävä markkinoiden jakamisesta tehtyjen sopimusten eikä tilauksia ja toimituksia koskevien tietojen vaihtamisen osalta, joita edellä mainitut seikat eivät koske.

Tietoisuus menettelytapojen laittomuudesta raskauttavana seikkana

647 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa erityisesti mainittuihin kolmeen todisteeseen, jotka ovat Usinor Sacilorin, Peine-Salzgitterin ja Euroferin laatimia sisäisiä muistioita, ole viitattu kolmea asianosaista koskevana erityisenä raskauttavana olosuhteena,

vaan niillä on ollut tarkoitus osoittaa yhdessä 305 ja 306 perustelukappaleen kanssa, että kaikki riidanalaisen päätöksen adressaatteina olevat yritykset ovat tietoisesti rikkoneet perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan kieltoa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo jo esitetyistä syistä (ks. edellä 588 kohta ja D-jakso), ettei kantaja ole voinut olla tietämättä, että sen menettely on ollut laitonta.

648 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, ettei riidanalaisen päätöksen 307 perustelukappaleessa olevaa tähän perustuvaa kantajan menettelyyn liittynyttä raskauttavaa seikkaa koskevaa lausumaa ole syytä poistaa, ilman että olisi tarpeen tutkia, voidaanko siinä mainittuihin kolmeen asiakirjaan vedota kantajaa vastaan.

Kantajalle sen osallistumisesta tietojenvaihtojärjestelmiin määrätty sakko

649 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä 385 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa esitetyistä syistä jo todennut, että kantajan osallistumista riidanalaisen päätöksen 263—272 perustelukappaleessa kuvattuihin tietojenvaihtojärjestelmiin on pidettävä erillisenä perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisena. Sen vuoksi komissio on perustellusti ottanut huomioon tämän erillisen rikkomisten kantajalle määrättyä sakkoa koskevassa laskelmassa.

Sakon määräämisen perusteena olleen peruskertoimen käyttäminen kahdesti

650 Kantajat ovat suullisessa käsittelyssä vedonneet siihen, että liikevaihdosta lasketun 7,5 prosentin ottaminen peruskertoimeksi on todellisuudessa johtanut 13 prosentin peruskertoimen soveltamiseen, nimittäin 2,5 prosenttia teräspalkkikomiteassa tehdyistä hintasopimuksista + 0,5 prosenttia lisämaksujen yhtenäistämisestä + 2,5 prosenttia eri kansallisia markkinoita koskevista yksittäisistä hintasopimuksista + 3 prosenttia teräspalkkikomiteassa tehdyistä markkinoiden

jakosopimuksista + 3 prosenttia eri kansallisten markkinoiden jakamisesta tehdyistä sopimuksista + 1,5 prosenttia tietojenvaihdosta.

651 Komission oikeudenkäynnin aikana toimittamista tiedoista todellakin ilmenee, että sakon määrä voi kantajien esittämin tavoin nousta teoriassa 13 prosenttiin liikevaihdosta edellä 650 kohdassa mainittujen eri kertoimien yhteenlaskun tuloksena. Komissio on laskelmissaan kuitenkin suhteuttanut sakkojen määrät kunkin rikkomisen kestoajan ja maantieteellisen merkityksen perusteella siten, etteivät yrityksille määrätyt sakot käytännössä nouse lähellekään 7,5 prosentin peruskerrointa puhumattakaan 13 prosentin kertoimesta. Kantajien väite on sen vuoksi merkityksetön niille todellisuudessa määrättyjen sakkojen suuruuden kannalta. Tämä pitää vielä suuremmalla syyllä paikkansa, koska kantajalle sen osallistumisesta markkinoiden jakamista koskeviin eri rikkomisiin määrätty sakko on huomattavasti alempi kuin komission tätä rikkomisryhmää varten vahvistama 3 prosentin viitekerroin. Vaikka on totta, että kantajalle hintojen vahvistamisesta tehdyistä sopimuksista komission laskelmien mukaisesti määrätty sakon osa on hiukan ylittänyt 3 prosentin viitekertoimen, on riittävää todeta, ettei asia ole näin enää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa käyttämän harkinnan jälkeen.

652 Tämän vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo täyden harkintavaltansa nojalla, että vaikka eräiden rikkomisten oletettaisiin osittain sisältyvän toisiinsa (esimerkiksi teräspalkkikomiteassa tehdyt hintasopimukset ja eräät sopimukset eri kansallisten markkinoiden hinnoista) ja vaikka eräiden rikkomisten oletettaisiin riippuvan toisistaan (esimerkiksi tilausten ja toimitusten seuranta ja eräät sopimukset markkinoiden jakamisesta), kantajalle määrättyä sakkoa ei ole tämän vuoksi syytä alentaa, koska sakon jäljempänä vahvistettava kokonaismäärä on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mielestä asianmukainen seuraamus kaikista nyt kysymyksessä olevista rikkomisista.

653 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo myös, ettei kantajalle hintojen vahvistamista koskeneista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista teräspalkkikomiteassa määrättyä sakkoa ole syytä suhteuttaa sen osalta vuodelta 1990 todettujen eri rikkomisten täsmälliseen kestoaikaan tai maantieteelliseen merkitykseen.

654 On totta, ettei riidanalaisen päätöksen 232—237 perustelukappaleessa esitettyihin päätelmiin sellaisinaan sisälly seikkoja, jotka osoittaisivat teräspalkkikomitean kokousten osanottajien tehneen sopimuksen tai noudattaneen yhdenmukaistettua menettelytapaa hintojen vahvistamisessa vuoden 1990 neljännen vuosineljänneksen aikana.

655 Komission riidanalaisen päätöksen 232—237 perustelukappaleessa vuoden 1990 osalta todetut erilliset rikkomisetkin koskevat pelkästään vuoden 1990 ensimmäisen vuosineljänneksen tavoitehinnoista tehdyn sopimuksen noudattamista (232 perustelukappale), Ranskan markkinoita koskevaa sopimusta (233 perustelukappale) ja Ison-Britannian markkinoita koskevia kahta yhdenmukaistettua menettelytapaa (234—237 perustelukappale), ja niiden maantieteellinen merkitys näyttää siten olleen suppeampi kuin vuosien 1988 ja 1989 osalta todettujen rikkomisten vastaava merkitys.

656 Riidanalaisen päätöksen 118—121 perustelukappaleesta ja siinä mainituista asiakirjoista ilmenee kuitenkin, että teräspalkkikomitean jäsenet ovat, kehitettyään 11.9.1990 pidetyssä kokouksessa periaatteen ja tavat hintojen kohtuullisiksi korotuksiksi, jotka oli tarkoitettu "todennäköisesti noudatettaviksi 1. tammikuuta" 1991, jatkaneet asiasta keskustelua 9.10.1990 pidetyssä kokouksessa, kunnes ovat päässeet yhteisymmärrykseen suuruusluokaltaan 20—30 Saksan markan hinnankorotuksista manner-Euroopan markkinoilla vuoden 1991 ensimmäisen vuosineljänneksen aikana (ks. mainitun kokouksen pöytäkirja, asiakirja-aineiston asiakirjat 346—354). Kokouksen pöytäkirjassa mainitaan sitä paitsi, että "hintojen osalta on joistakin eräitä valtioita koskevista vaikeuksista huolimatta pystytty vahvistamaan T3/90:n tasot uudelleen neljännelle vuosineljännekselle soveltamalla uusia marginaaleja täysimääräisesti".

657 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo sen vuoksi, että tämä kantajien suullisessa käsittelyssä esittämä väite on hylättävä.

Riidanalaisessa päätöksessä noudatettu sakkojen yleinen taso verrattuna komission muihin EHTY-päätöksiin ja perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan määräyksiin

658 Kantajat ovat suullisessa käsittelyssä käyttämässään yhteisessä puheenvuorossa viitanneet Ruostumaton teräs -päätökseen riitauttaessaan sakkojen yleisen tason. Tätä perustelua ei voida hyväksyä.

659 Kaikki Ruostumaton teräs -päätöksessä määrättyjen sakkojen perusteeksi huomioon otetut rikkomiset oli ensiksikin tehty ilmeisen kriisin aikana. Toiseksi yritykset eivät ole nyt käsiteltävässä asiassa osoittaneet, että PO III:n virkamiehet olisivat tienneet riidanalaisessa päätöksessä käsitellyistä menettelytavoista, minkä vuoksi kyseistä lieventävää seikkaa, jonka on Ruostumaton teräs -päätöksessä katsottu olleen olemassa, ei ole olemassa tässä asiassa. Kolmanneksi kysymyksessä ei voi olla Ruostumaton teräs -päätöksen tekemisen aikaan vallinneen kaltainen mahdollinen väärinkäsitys perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan sisällöstä, ottaen huomioon erityisesti riidanalaisen päätöksen 305 perustelukappaleessa mainitun lehdistötiedotteen muodossa annettu varoitus.

660 Väitteestä, jonka mukaan Ruostumaton teräs -päätös ja eräät muut komission 1970- ja 1980-luvuilla tekemät päätökset ovat yhdessä antaneet aiheen olettaa, ettei komission politiikkana ole määrätä suuria sakkoja perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa soveltaessaan, on riittävää todeta, ettei se, että komissio on aikaisemmin määrännyt tietynlaisista rikkomisista tietyntasoisia sakkoja, voi estää sitä korottamasta tätä tasoa perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa määrätyissä rajoissa, jos se on välttämätöntä yhteisön kilpailupolitiikan tehokkuuden varmistamiseksi (ks. vastaavasti Pioneer-tuomion 109 kohta).

661 Myöskään suullisessa käsittelyssä esitettyä väitettä, jonka mukaan sakkojen yleinen taso on liian korkea ottaen huomioon EY:n perustamissopimuksen ja EHTY:n perustamissopimuksen väliset erot, ei voida hyväksyä. Vaikka EHTY:n

perustamissopimuksen eräät määräykset, muun muassa 60 artikla, itsessään rajoittavat vapaata kilpailua, mainitun perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa vakavimmista kilpailunrajoituksista määrätty ehdoton enimmäismäärä, 10 prosenttia asianomaisen yrityksen vuosittaisesta liikevaihdosta, on täsmälleen sama kuin 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204) 15 artiklan 2 kohdassa määrätty ehdoton enimmäismäärä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin huomauttaa lisäksi, että käsiteltävänä olevan kaltaisissa tapauksissa on perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaan mahdollista määrätä sakkoja, joiden määrä voi olla jopa kyseisestä tuotteesta kertyneen liikevaihdon määrä kaksinkertaisena.

662 Siltä osin kuin kantajat ovat yhteisessä puheenvuorossaan korostaneet sitä, ettei rikkomusten tarkoituksena ole ollut rajoittaa tuotantoa, teknistä kehitystä tai investointeja perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdassa tarkoitetuin tavoin, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että komissio on menetellyt asianmukaisesti jättäessään ottamatta tämän huomioon lieventävänä seikkana. Tällaiset seikat nimittäin ovat perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaan raskauttavia seikkoja, joiden perusteella normaalina enimmäismääränä oleva asianomaisen tuotteen liikevaihdon kaksinkertainen määrä saadaan ylittää. Tässä tapauksessa sakon määrä on kuitenkin tätä enimmäismäärää huomattavasti alempi.

Riidanalaisella päätöksellä ja Sementti-päätöksellä määrättyjen sakkojen vertailu

663 Yhteisessä puheenvuorossa on myös vedottu siihen, että komissio on Sementti-päätöksessä määrännyt vakavina pidetyistä ja kymmenen vuotta kestäneistä rikkomisista sakkoja, joiden suuruusluokka on ollut 4 prosenttia liikevaihdosta. Komission viimeaikaisen tiedonannon (Suuntaviivat asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennassa, EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat) perusteella kantajat päättelevät tästä, että komissio on mainitussa Sementti-asiassa soveltanut 2 prosentin peruskerrointa ennen rikkomisten kestoajasta riippuvien korotusten huomioon ottamista. Samoilla laskentaperusteilla peruskertoimen suuruudeksi tässä asiassa tulee kuitenkin 6 prosenttia. Sen vuoksi sakkojen määrä on kantajien mukaan jaettava kolmella.

664 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, etteivät riidanalaisessa päätöksessä ja Sementti-päätöksessä noudatetut sakkojen yleiset tasot ole missään tapauksessa suoraan verrattavissa toisiinsa.

665 Riidanalainen päätös on ensiksikin tehty ennen suuntaviivojen antamista, eikä siinä tehdyssä laskelmassa ole käytetty suuntaviivojen mukaista menetelmää, jossa edellytetään perussakkoa ja kestoajan mukaisia korotuksia.

666 Toiseksi myös Sementti-päätös on tehty ennen mainittuja suuntaviivoja, eikä päätöksessä sanota, että siinä olisi käytetty suuntaviivojen mukaista menetelmää.

667 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo kolmanneksi, että nyt käsiteltävän tapauksen tosiseikaston ja oikeuskysymysten muodostama viitekehys poikkeaa Sementti-asian vastaavasta viitekehyksestä niin paljon, ettei näiden päätösten yksityiskohtaisesta vertailusta ole hyötyä arvioitaessa kantajalle tässä asiassa määrättävää sakkoa.

668 Edellä todetusta seuraa, että kantajan esittämät sakon määrää koskevat väitteet on jäljempänä todettavaan liittyvin varauksin kokonaisuudessaan hylättävä.

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavaltansa nojalla tekemä ratkaisu

669 On syytä muistuttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on jo kumonnut riidanalaisen päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin siinä on todettu kantajan osallistuneen Saksan markkinoiden hintojen vahvistamisesta tehtyyn sopimukseen (ks. edellä 422 kohta). Komission tästä rikkomisesta määräämä sakko on arvioitu 47 800 ecuksi.

670 Edellä 451 kohdassa esitetyistä syistä on lisäksi poistettava Tanskan markkinoiden hintojen vahvistamista koskevasta rikkomisesta määrätyn sakon laskemisperusteista 1.7.1988 ja 31.12.1988 välinen aika, minkä vuoksi sakkoa on kantajan osalta alennettava komission käyttämän laskentatavan mukaisesti 9 100 eculla.

671 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä esitetyistä syistä (614 kohta ja sitä seuraavat kohdat) myös kumonnut kantajalle määrättyyn sakkoon sen vuoksi, että kantajan menettelyn on väitetty olleen rikkomisen uusimista, tehdyn korotuksen, jonka suuruudeksi komissio oli määrittänyt 1 601 000 ecua.

672 Edellä esitetyistä syistä (640 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo lopuksi, että hintojen vahvistamista koskevista sopimuksista ja yhdenmukaistetuista menettelytavoista määrätyn sakon kokonaismäärää on alennettava 15 prosentilla, koska komissio on jossain määrin yliarvioinut todettujen rikkomusten kilpailunvastaisia vaikutuksia. Ottaen huomioon jo mainitut vähennykset Saksan ja Tanskan markkinoita koskevien hintasopimusten osalta tämän vähennyksen määrä on komission käyttämän laskentatavan mukaan 419 745 ecua.

673 Komission laskentatapaa noudattaen kantajalle määrättyä sakkoa olisi siten alennettava 2 077 645 eculla.

674 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vahvistaa sakon määrän täyttä harkintavaltaansa käyttäen, kyseessä ei ole täsmällinen aritmeettinen laskutoimitus. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöskään ole sidottu komission laskutoimituksiin, vaan sen on suoritettava oma arviointinsa ottaen huomioon kaikki asiaan liittyvät seikat.

675 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission sakkojen tason vahvistamisessa noudattamat yleiset lähtökohdat (edellä 577 kohta) ovat asiassa

ilmenneiden seikkojen perusteella asianmukaiset. Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa nimenomaisesti kiellettyä hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista on nimittäin pidettävä erityisen vakavina rikkomisina, koska ne vaikuttavat suoraan kyseisillä markkinoilla vallitsevan kilpailun olennaisiin parametreihin. Myös luottamuksellisten tietojen vaihtojärjestelmillä, joihin kantajan on katsottu osallistuneen, on ollut markkinoiden jakamiseen vakiintuneen kaupankäynnin mukaisesti rinnastettava tarkoitus. Kaikki nämä sakkoa vahvistettaessa huomioon otetut rikkomiset on tehty kriisimääräysten voimassaolon päätyttyä ja yritysten saatua aikaisemmin asianmukaiset varoitukset. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, kysymyksessä olevien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen yleinen tarkoitus on ollut estää tai vääristää nimenomaan paluuta tavanomaiseen kilpailuun, joka oli olennaista kriisimääräysten voimassaolon päättymiselle. Yritykset ovat lisäksi olleet tietoisia menettelynsä laittomuudesta ja tietoisesti salanneet sen komissiolta.

676 Ottaen huomioon kaikki edellä esitetyt seikat ja sen, että tietyistä euron käyttöön ottamiseen liittyvistä säännöksistä 17 päivänä kesäkuuta 1997 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1103/97 (EYVL L 162, s. 1) on tullut voimaan 1.1.1999, sakon määrä on vahvistettava 4 400 000 euroksi.

Vaatimus riidanalaisen päätöksen 3 artiklan kumoamisesta

677 Kantaja katsoo, että sille riidanalaisen päätöksen 3 artiklassa määrätty velvollisuus pidättäytyä toistamasta tai jatkamasta 1 artiklassa yksilöityjä tekoja tai menettelyjä sekä pidättäytyä kaikista vaikutuksiltaan niitä vastaavista toimenpiteistä on julistettava mitättömäksi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamisen vuoksi. Kyseinen määräys on kantajan osalta muutoinkin merkityksetön, koska kantaja on ilmoittanut lopettaneensa teräspalkkituotantonsa vuonna 1993, mistä komissiolle on kantajan mukaan ilmoitettu.

678 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komissiolla on ollut oikeus sisällyttää riidanalaisen päätöksen päätösosaan 3 artiklan mukainen määräys, ottaen huomioon varsinkin sen, että kantaja on kiistänyt kyseessä olevat

rikkomiset eikä se ole sitoutunut olemaan toistamatta kilpailunvastaista käyttäytymistään. Se, että kantaja on lopettanut teräspalkkituotantonsa, ei estä komissiota antamasta määräystä, jonka sanamuodon mukaan velvollisuus "välittömästi lopettaa rikkomiset" koskee asianomaisia yrityksiä ja yhdistyksiä vain, "jollei niitä jo ole lopetettu".

679 Vaatimus riidanalaisen päätöksen päätösosan 3 artiklan kumoamisesta on sen vuoksi hylättävä.

Toissijainen vaatimus päätöksen saatekirjeen kumoamisesta

680 Kantaja vetoaa siihen, että riidanalaisen päätöksen saatekirje merkitsee sitä, että jos päätöstä vastaan nostetaan kanne tuomioistuimessa, päätöksen 5 artiklan mukaista korkoa korotetaan 1,5 prosenttiyksiköllä maksun tapahtuessa useassa erässä (mainittu korko on Euroopan raha-asiain yhteistyörahaston omiin ecu-määräisiin toimenpiteisiinsä asianomaisen vuotuisen maksuerän erääntymistä edeltävänä kuukautena soveltama korkokanta, jäljempänä ERYR-korko). Tällainen erottelu pakottaa kantajan sietämään tuntuvasti suuremman taloudellisen rasituksen kuin minkä se olisi joutunut kantamaan, jollei se olisi riitauttanut päätöstä, eikä erottelua ole kantajan mukaan perusteltu asianmukaisella tavalla. Erottelu merkitsee myös harkintavallan väärinkäyttöä, koska kun sitä ei ole perusteltu taloudellisilla näkökohdilla, sen tarkoituksena on estää yrityksiä nauttimasta niille perustamissopimuksen 33 ja 36 artiklan mukaan kuuluvaa oikeussuojaa eli rangaista niitä siinä tapauksessa, ettei niiden kanne menesty. Se on myös yhdenvertaisuusperiaatteen vastaista kohtelua, koska sillä yritykset asetetaan eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, nostavatko ne päätöstä vastaan kanteen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vai eivät. Tältä osin kantaja katsoo, että niiden yritysten, jotka ovat nostaneet kanteen ja pyytäneet sakon perintätoimien lykkäämistä oikeudenkäynnin ajaksi, asemaa on verrattava niiden yritysten asemaan, jotka tyytyvät riidanalaiseen päätökseen ja maksavat sakon määräaikojen mukaisesti. Sitä ei sen sijaan voida kantajan mielestä verrata niiden yritysten asemaan, jotka eivät ole vaatineet päätöksen kumoamista mutteivät noudata näitä määräaikoja. Mikään ei nimittäin anna aihetta olettaa, etteivät kanteen nostaneet yritykset noudattaisi yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tai mahdollisesti yhteisöjen tuomioistuimen tuomiota, jolla

kanne hylätään. Kantajan mukaan korkokannan korottaminen on oikeutettua vain päinvastaisessa tapauksessa.

681 Riidanalaisen päätöksen 5 artiklan ja päätöksen saatekirjeen sanamuodosta sekä vastaajan oikeudenkäynnin aikana toimittamista selityksistä ilmenee, että yritys, joka on päättänyt maksaa sakon useassa erässä ja nostaa kanteen, on velvollinen maksamaan ERYR-peruskorkoa kunkin maksuerän erääntymiseen asti, minkä jälkeen se voi joko maksaa erääntyneen maksuerän tai siirtyä maksamaan sen osalta tuomion julistamiseen asti ERYR-korkoa lisättynä 1,5 prosenttiyksiköllä. Näin ollen 1,5 prosenttiyksiköllä korotetun korkokannan soveltaminen ei riipu kanteen nostamisesta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, vaan pelkästään sakon maksamisen mahdollisesta lykkäämisestä siten, että asianomainen ei ole maksanut eräpäivänä vaan on mieluummin hyväksynyt komission saatekirjeessä tekemän tarjouksen sakon perimisen lykkäämisestä tuomion julistamiseen asti.

682 Tältä osin on korostettava, että perustamissopimuksen 39 artiklan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa nostetulla kanteella ei ole lykkäävää vaikutusta. Sen vuoksi komissiolla ei ole velvollisuutta kohdella samalla tavalla yritystä, joka nostaen kanteen tai jättäen sen nostamatta maksaa sakon sen normaalina eräpäivänä mahdollisesti käyttäen hyväkseen komission sille kenties, niin kuin tässä tapauksessa, tarjoamaa mahdollisuutta maksaa sakko useassa erässä edullisella korolla, ja yritystä, joka haluaa siirtää kyseisen maksun lopullisen tuomion julistamiseen asti. Viimeksi mainitussa tilanteessa on nimittäin poikkeustapauksia lukuun ottamatta katsottava, että normaalin korkokannan mukaisten viivästyskorkojen soveltaminen on perusteltua (ks. asia 107/82, AEG v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok. 1983, s. 3151, 141 kohta; asia 107/82 R, AEG v. komissio, määräys 6.5.1982, Kok. 1982, s. 1549 ja asia 392/85 R, Finsider v. komissio, määräys 7.3.1986, Kok. 1986, s. 959).

683 Lisäksi on syytä korostaa, että asianomaisille yrityksille tarjottu mahdollisuus maksaa sakkonsa viitenä vuotuisena eränä, joille on niiden erääntymiseen asti

maksettava ERYR-peruskorkoa, yhdistettynä mahdollisuuteen saada perintätoimet siirretyksi kanteen nostamisen perusteella on edullisempi kuin lauseke, jota komissio vakiintuneesti käyttää yhteisöjen tuomioistuimissa nostettavien kanteiden varalta. Komission noudattamista yleisistä toimintaperiaatteista nimittäin ilmenee, että sen sakon maksamisen lykkäämisen yhteydessä vaatima korko vastaa ERYR:n omiin ecu-määräisiin toimenpiteisiinsä asianomaisen päätöksen tekemistä edeltävänä kuukautena soveltamaa korkokantaa lisättynä 1,5 prosenttiyksiköllä. Useassa erässä tapahtuvan maksun valitseminen sen sijaan siirtää sakon neljän viidesosan erääntymispäivää ja samalla siirtää myöhemmäksi tämän korkokannan soveltamisen.

684 Vaatimus riidanalaisen päätöksen saatekirjeen kumoamisesta on sen vuoksi hylättävä perusteettomana, eikä asiassa ole tarpeen lausua siitä, onko kyseinen saatekirje kumoamiskanteen kohteeksi kelpaava erillinen päätös.

Oikeudenkäyntikulut

685 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan, jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi. Koska kanne on hyväksytty vain osittain, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin harkitsee tässä asiassa ilmenneet seikat huomioon ottaen oikeaksi määrätä, että kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan ja että se velvoitetaan korvaamaan puolet vastaajan oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Eurooppalaisten teräspalkintuottajien välisiä sopimuksia ja yhdenmukaistettuja menettelytapoja koskevan, EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta 16 päivänä helmikuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/215/EHTY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä on katsottu kantajan osallistuneen kolmen kuukauden ajan Saksan markkinahintojen vahvistamisesta tehtyyn sopimukseen.**

2) **Päätöksen 94/215/EHTY 4 artiklassa kantajalle määrätyn sakon määrä vahvistetaan 4 400 000 euroksi.**

3) **Kanne hylätään muilta osin.**

4) **Kantaja vastaa omista oikeudenkäyntikuluistaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet vastaajan oikeudenkäyntikuluista. Vastaaja vastaa puolesta omia oikeudenkäyntikulujaan.**

Bellamy Potocki Pirrung

Julistettiin Luxemburgissa 11 päivänä maaliskuuta 1999.

H. Jung

kirjaaja

C. W. Bellamy

laajennetun toisen jaoston puheenjohtaja

Sisällys

Kanteen perustana olevat tosiseikat ... II-359

A Alustavat toteamukset ... II-359

B Terästeollisuuden ja komission väliset suhteet vuosina 1970—1990 ... II-360

1970-luvun kriisi ja Euroferin perustaminen ... II-360

Vuosiksi 1980—1988 käyttöön otettu kiintiöjärjestelmä ... II-361

Ilmeisen kriisin päättymistä 30.6.1988 edeltäneet tapahtumat ... II-367

1.7.1988 käyttöön otettu valvontajärjestelmä ... II-375

18.7.1990 tehty Ruostumaton teräs -päätös ... II-377

Komission vuonna 1990 aloittama EHTY:n perustamissopimuksen tulevaisuuden arviointi ... II-377

C Hallinnollinen menettely komissiossa ... II-378

D Riidanalainen päätös ... II-380

Oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, kanteen nostamisen jälkeiset tapahtumat ja asianosaisten vaatimukset ... II-385

Vaatimus riidanalaisen päätöksen 1 artiklan kumoamisesta ... II-392

A Kantajan menettelyllisten oikeuksien loukkaaminen ... II-393

Laiminlyönti toimittaa kaikki ne asiakirjat, joihin riidanalaisessa päätöksessä viitataan ... II-393

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista ... II-393

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II-394

Asiakirjat, joiden toimittamatta jättämisestä on huomautettu kantajan 20.12.1992 päivätyssä kirjeessä ... II-394

Asiakirjat, joiden toimittamatta jättämiseen on vedottu ensimmäisen kerran kannekirjelmässä ... II-396

Virallistutkintaperiaatteen ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan oikeuden loukkaaminen ... II-397

Riidanalaisen päätöksen ja väitetiedoksiannon sanatarkka yhdenmukaisuus ... II-407

B Olennaisten menettelymääräysten rikkominen ... II-409

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista ... II-409

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II-412

Tutkittavaksi ottaminen ... II-412

Päätösvaltaisen jäsenmäärän puuttuminen ... II-412

Kokouksessa tehdyn riidanalaisen päätöksen ja kantajalle tiedoksiannetun päätöksen muodollinen epäyhdenmukaisuus ... II-419

Päätöksen todistusvoimaiseksi saattamisen laiminlyönti ... II-421

Pöytäkirjan allekirjoituspäivää koskevan merkinnän puuttuminen ... II-423

C EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkominen II-424

Hintojen (tavoitehintojen) vahvistaminen teräspalkkikomiteassa II-425

1. Tosiseikkojen paikkansapitävyys II-425

Alustavat toteamukset II-426

Sopimukset, jotka väitetään tehdyn vuosina 1986 ja 1987 ..... II-429

Saksan ja Ranskan hintoja koskeva sopimus, joka väitetään tehdyn ennen 2.2.1988 ..... II-430

Tavoitehinnat, jotka väitetään vahvistetun ennen 25.7.1988 ..... II-430

Tavoitehinnat, jotka väitetään vahvistetun 18.10.1988 ..... II-432

Tavoitehinnat, joista väitetään päätetyn kokouksessa 10.1.1989 ..... II-435

Italian ja Espanjan markkinoiden tavoitehinnat, joista väitetään päätetyn kokouksessa 7.2.1989 ..... II-437

Tavoitehinnat, joista väitetään sovitun kokouksessa 19.4.1989 ..... II-438

Yhdistyneessä kuningaskunnassa kesäkuusta 1989 lähtien noudatettujen hintojen vahvistaminen II-439

Sopimus, joka väitetään tehdyn 11.7.1989 pidetyssä kokouksessa ja joka koskee saman vuoden kolmannen vuosineljänneksen tavoitehintojen uudelleen vahvistamista Saksan markkinoilla neljännelle vuosineljännekselle II-441

Päätös, joka väitetään tehdyn 12.12.1989 pidetyssä kokouksessa ja joka koskee vuoden 1990 ensimmäisellä vuosineljänneksellä saavutettavia tavoitehintoja ... II-442

Unimétalin 14.2.1990 pidetyssä kokouksessa tekemästä ilmoituksesta paljastunut ryhmän 2C hintojen vahvistaminen Ranskan markkinoille II-443

Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 toisella vuosineljänneksellä noudatettavien hintojen vahvistaminen II-445

Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 kolmannella vuosineljänneksellä noudatettujen hintojen vahvistaminen II-447

Kantajan puolesta esitetty taloustieteellinen asiantuntijalausunto II-449

Johtopäätös II-450

2. Tosiseikkojen oikeudellinen arviointi II-450

a) Kantajan todettujen menettelytapojen arviointi perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen yhteistoiminnan tyyppien kannalta II-450

b) Riidanalaisessa päätöksessä todettujen yhteisjärjestelyjen ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkoitus ja vaikutukset II-456

c) Riidanalaisessa päätöksessä todettujen menettelytapojen luonnehtiminen "tavanomaisen kilpailun" kriteerien kannalta II-457

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteista II-457

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-463

Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan asiayhteys II-463

Perustamissopimuksen 60 artikla II-465

Perustamissopimuksen 46—48 artikla II-468

Sopimukset lisämaksujen (extrat) yhtenäistämisestä II-469

Markkinoiden jakaminen Traverso-menetelmällä II-472

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-473

Traverso-järjestelmän ensimmäinen vaihe (vuoden 1988 neljäs vuosineljännes) II-473

Traverso-järjestelmän toinen vaihe (vuoden 1990 ensimmäinen vuosineljännes) II-476

Sopimus Ranskan markkinoiden jakamisesta vuoden 1989 neljännellä vuosineljänneksellä II-477

Tietojen vaihto teräspalkkikomiteassa (tilausten ja toimitusten seuranta) sekä Walzstahl-Vereinigungin välityksellä II-483

1. Tosiseikkojen paikkansapitävyys II-485

2. Tosiseikkojen oikeudellinen arviointi II-487

Tiivistelmä asianosaisten esittämistä perusteluista II-487

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-489

Päätöksessä todetun kantajan rikkomisen sisältö II-489

Seurannan kilpailunvastaisuus II-491

Eri markkinoihin kohdistuneet menettelyt II-496

1. Saksan markkinahintojen vahvistaminen II-496

2. Italian markkinahintojen vahvistaminen II-500

Tanskan markkinahintojen vahvistaminen Eurofer/Scandinavie-ryhmän toiminnan yhteydessä II-502

Johtopäätökset II-509

D Komission osallisuus rikkomisiin, joihin kantajan on katsottu osallistuneen II-509

Tiivistelmä kantajan esittämistä perusteluista II-509

Todistajien kuulemisesta laadittu muistio II-517

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta II-521

Alustavat toteamukset II-521

Komission käyttäytyminen kriisin aikana II-522

Perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tulkintaa tai soveltamista koskevien väärinkäsitysten jatkuminen ilmeisen kriisin jälkeen II-526

PO III:n osallistuminen todettuihin rikkomisiin ilmeisen kriisin järjestelmän soveltamisen päätyttyä II-529

Sopimukset hintojen vahvistamisesta II-532

Sopimukset lisähintojen yhtenäistämisestä II-534

Sopimukset markkinoiden jakamisesta II-535

Tilauksia ja toimituksia koskevien tietojen vaihto II-537

Muut sopimukset ... II-540

Johtopäätökset ... II-540

Kantajan osalta todettujen menettelyjen sallittavuus erityisesti perustamissopimuksen 46—48 artiklan kannalta ... II-542

E Harkintavallan väärinkäyttö ... II-544

Toissijainen vaatimus riidanalaisen päätöksen 4 artiklan kumoamisesta tai ainakin sakon määrän alentamisesta ... II-546

A Alustavat toteamukset ... II-546

B Kantajan tuottamuksen puuttuminen, luottamuksensuojan periaatteen loukkaaminen ja laiminlyönti päättää siirtymäkauden toimenpiteistä kriisimääräysten voimassaolon päätyttyä ... II-549

C Sakon määrän suhteettomuus ... II-551

Tiivistelmä asianosaisten esittämistä perusteluista ... II-551

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta ... II-555

Kantajan esittämät väitteet ... II-555

Riidanalaisen päätöksen perusteleminen sakon osalta ... II-555

Sakon korottaminen rikkomisen "uusimisen" vuoksi ... II-558

Kantajan ja terästeollisuuden taloudellinen tilanne ... II-561

Rikkomisten taloudelliset vaikutukset ... II-562

Tietoisuus menettelytapojen laittomuudesta raskauttavana seikkana ... II-566

Kantajalle sen osallistumisesta tietojenvaihtojärjestelmiin määrätty sakko ... II-567

Sakon määräämisen perusteena olleen peruskertoimen käyttäminen kahdesti ... II-567

Riidanalaisessa päätöksessä noudatettu sakkojen yleinen taso verrattuna komission muihin EHTY-päätöksiin ja perustamissopimuksen 65 artiklan 5 kohdan määräyksiin ... II-570

Riidanalaisella päätöksellä ja Sementti-päätöksellä määrättyjen sakkojen vertailu II-571

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täyden harkintavaltansa nojalla tekemä ratkaisu ... II-572

Vaatimus riidanalaisen päätöksen 3 artiklan kumoamisesta ... II-574

Toissijainen vaatimus päätöksen saatekirjeen kumoamisesta ... II-575

Oikeudenkäyntikulut ... II-577